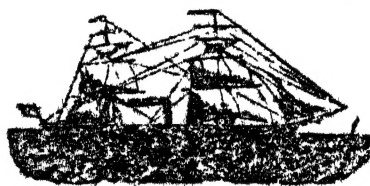

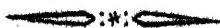

૪૩૫૬

અમદાવાદમાં

ખીતે કરે 'યુનિયન' પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં ઘેસાણાઈ
નરસિંહદાસે છાપી પ્રસિદ્ધ કરી.

સન ૧૮૯૦.

સદેવંત શાવળીંગાની વાર્તા.

॥ શ્રી ગણેશાયનમઃ ॥ શ્રી સારદાએનમઃ ॥ શ્રી ગુરુબ્ર્યોનમઃ ॥

દોહરો—સમર દેવી સારદાને, વળી ગણપત લાગુ પાય; અવી-
યળ વાણી આપનેરે, મારી જમલડીએ જસ થાય. ૧ ગુરુ નામસે
ગોવીંદ મીલે, ગુરુ ચરણકી આશ; ગુરુ નામકો સમરણ કરે, હોવે રો-
ગકો નાશ. ૨ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે, હોવે કારજ સીધ; ગુરુ ના-
મકો સમરણ કરે, મળે સીધ નવનીધ. ૩ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મી-
લે, ખુસે કરમ સંભેગ; ગુરુ નામકો સમરણ કરે, મળે સુંદર સુખ
ભોગ. ૪ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે, મીલે વૈકુઠકો ધામ; ગુરુ નામકો
સમરણ કરે, હોવે મહાળળ કામ. ૫

દોહરો—એક સમે શીવ પાર્વતી, કૈલાશ વનમાં જાય; અસંખ્ય
જુગની જોઈ વાવડીને, વળી ખેડાં તેની જોને માંય. ૬

એક દીવસને સમે મહાદેવ અને પારવતી કૈલાશને વિશે ખેડાં છે.
તે સમે પાર્વતીએ શીવને કહ્યુંકે, હું ભોળાનાથ તમે મને પૂર્વ, પશ્ચિમ,
ઉત્તર, દક્ષિણ બધીના સર્વ દેશો ને તમામ વનની પ્રદક્ષણ કરાવી છે.
પણ આ ઈશાન ખુણાના પર્વત તથા વન જે ધોળાગર કેહેવાય છે,
તે નથી દેખાજાં; માટે તે મને દેખાડો, ને તે જોવાની મારી ધણી
ધ્રુષ્ટા છે તે સાંભળી શીવ કહેછે, હું પાર્વતી એ વનમાં શું જોવુંછે.
વનમાં તો પાણીને પાશાણ વિના ખીજી કાંઈ નથી; માટે હુંતો તપ
સુકીને નહી આહું. પાર્વતીએ કહ્યું જો તમે ના કહેશો તો હું અલોપ
ધર્ષ જામશ. ત્યારે શીવે કહ્યું, જોતું વનમાં આવીને ત્યાં નાના પ્રકારનાં
ઝાડ, ફુલ, ને જનાવરના અમતકાર જોઈ હઠ કરીશ તો ? પાર્વતીએ
કહ્યુંકે મહારાજ વગડામાં તે શું જોઈ હઠ કરીશ. માટે ચાલો મારેતો
કાંઈ હઠ કરવી નથી. એમ કહી મહાદેવ અને પાર્વતી એ વન વિષે
ચાલ્યાં જાયછે ત્યાં મધ્ય ભાગે ગયાં એટલે નાના પ્રકારની ફુલની

વાડીઓ ને પથ્થરમાંથી ઝરણા પ્રવાહ ખળખળ વહે જાય છે અનેક પ્રકારનાં પક્ષીઓ ઝીણું સ્વરે ગાયન કરે છે. અને ત્યાં સુમધીદાર જે પવન તે પણ મંદ મંદ વાય છે. તેવું રમણીક વન જોઇ પાર્વતી અંતર વિષે આનંદ પામી શીવને કહે છે કે, મહારાજ આ જગાણી અઘાડીક દેખાય છે. પણ જ્યાંથી આ પવન ધણો ઠંડો આવે છે, ત્યાં પાણી હશે ખરૂં. નહિતો આવી ઠંડી લેહેર આવે નહિ. તે સાંભળી શીવ કહે છે કે આહીં અસંખ્ય જુગતી નાળીએરી વાય છે. ને તે વાવ્યને ત્રણસેં ને સાઠ નો પગથીઆં છે. હેવી મહા મોટી વાય છે, ને તેનું પાણી કોઇ મંગાના નિર્મળ નીર જેવું છે. ત્યારે પાર્વતી કહે કે મહારાજ મનેતો વાય દેખાડો કે તેની માંહે ઠંડકમાં આપણે જઈ એ ઘડી એસીએ. ને સાંભળી મહાદેવ પાર્વતીને લઈ તે વાવ્ય બણી ચાલ્યા, અને વાવ્ય આવી એટલે કહે છે કે જો વાવ્ય આવી તે વાવ્ય જોઇ પાર્વતી ઘણી ખુશી થઇ તે વાવ્યમાં જઈ એડાં અને શીવને કહે છે, કે હે મહારાજ આ વાવ્યમાં જઈને તેમાંથી પાણી ભરી લાવી મને પાઓ. ત્યારે શીવે કહ્યું કે, હે પાર્વતી આપણે જળગાત્ર આસન ઉપર ભુલીને ચાલ્યાં છીએ, માટે તને પાણી શેમાં લાવીને આપું. પાર્વતી કહે ગમે તેમ કરી મને પાણી લાવી આપો પછી શીવે ત્યાં સાગનાં વૃક્ષનું પત્ર લઇ તેનો પડીઓ કરીને વાવ્યમાં પાણી ભરવા ગયા, ને ભરી લાવી પાર્વતીના હાથમાં આપ્યું.

કોહરો.—પાત્ર અથર ભરી લાવીઆને, વળી આપ્યું પાર્વતીને હાથ; પોતે દુવે જેમ પુમડેરે, તેતો ભોળો રે શંભુનાથ. જેમ માતા પોતાના બાળકને તરશ્યું જાણી પુરા પ્રેમથી પુમડે પાણી દુવે તેવીજ રીતે મહાદેવે ઘણા હેતથી પાર્વતીને તે પડીઓ આપ્યો પાણીનો પડીઓ હાથમાં લઈ જેવું પાર્વતી પીવા જાય છે તેટલામાં જોએથી તે પાણીમાં જનાવરનું પ્રતીર્ષાં દીડું. તેથી પાણી પીવું અથ રાખી પાર્વતી ઉંચે વૃક્ષ ઉપર જનાવરને જુવે છે. એટલે શીવે કહ્યું કે હે પાર્વતી તું જળ કેમ પીતી નથી ને જળમાં એવુંશ્યુ દીડું કે તું ઉંચું જોઇ રહી છે. માટે નીચું જોઈ ઝટ પાણી પી લે એટલે આપણે આસન ઉપર જઈએ તે સાંભળી પાર્વતી કહે છે મહારાજ આ જનાવર કેવાં શાંત થઇને બેઠાં છે.

શીવ કહે એવાં જનાવર તેં નથી જોયાં શું એવાં વાંદરાંતો ઘણાં ફરે છે. પાર્વતી કહે માહારાજ વાંદરાંનાં ટોળેટોળાં ફરેછે, પણ આવાં શાન્ત થઈને બે જણાં બેઠાં છે તેથી મને લાગે છે કે એ કાંઈ ઘણાં સમય હોય છે ને તે હાલ સોયનામાં ઉદાશ થઈ બેઠેલાં દેખાય છે તેનું કારણ શું હશે તે મને કહો. ત્યારે મહાદેવ કહેછે કેહું સ્ત્રી જોહું તને એની બધી યથાસ્થિત વાત કહુંતો છ માસ વીતી જાય ને આપણે નો આસન ઉપર જનું છે માટે વાર વાયછે તેથી તું ઝટ કર એટલે આપણે જઈ એ. તે સાંભળી પાર્વતીને ક્રોધ ચક્રો એટલે પાણીનું પાત્ર હતું તે ફેંકી દઈ માંબનું સ્વરૂપ લઈ ને પોતે શીવની જટામાં ભરાઈ ગયાં શીવે પાર્વતીને અશ્રોપ થયેલાં જોઈને પોતે ગાંડાતુર જેવા થયા ને પોતાની ચોરાશી જોજનની જટા ફેલાવી એક ભુવાની માફક ધુણવા લાગ્યા, ને પાર્વતીને ખોળવા મચ્યા. જેમ જેમ પાર્વતીને નથી દેખતા તેમ તેમ વધારે ક્રોધ કરી ધુણતા ફરે છે.

હાહુરે—પાત્ર અથર ભરી ફેંકીઆને, વળી વળખાં મારેરે જુગ દીશ; પાર્વતીને કારણેરે, કાંઈ ભોળો ધુણાવે શીશ. ૮ પછી છેવટ હારીને પાર્વતીના કાલાવાલા કરવા લાગ્યા કે હવે તું જે કહીશતે બધું કરીશ અને તારાથી હું થાક્યો માટે તું મને તારું સ્વરૂપ ઝટ બતાવ એ સાંભળી પાર્વતી મહાદેવની જટામાંથી નિકળી પાંચું પોતાનું સ્વરૂપ લઈ આવી સાંમાં ઉભાં રહ્યાં. (શકિતનું પરીખણ એટલું વધારેકે, જ્યારે સંતાઈ જાય ત્યારે શીવથી પણ જડે નહી) એટલે શીવે કહ્યું કે તુ કયાં ગઈ હતી જે હું તને ખોળી ખોળીને થાક્યો. ત્યારે પાર્વતી કહે કેહુંતો તમારી પાસેને પાસેજ હતી. પણ હવે મને એની વાત કહો. શીવ કહે આવી રીતે એના તો છ અવતાર થયાછે. ને હવે સાતમો અવતાર થવાનો છે પાર્વતી કહેકે મને તેના સાતે અવતાર કહો. પછી શીવ સાત અવતાર કહી બતાવે છે.

હાહુરે—કહે ઇશ્વર સુણ પાર્વતી ને, કહું અવતારનારે સાર; પ્રથમ વિષ્ણુને ક્ષાંક્ષણી ને, તેમાં બીજો થયો અવતાર. ૧૧૯

ચોપાઈ—બીજો થયો અવતાર, ત્રીજો ચક્રો ચક્રી જાણવી;

ભોર સુડો તે કપીલ, હવે થાશે માનવી. ૧૧૦૧

દોહરો—છરે અવતાર એમના વિભોગે ગયા, અને હવે સંભોગનું છે કામ, કહે ઇશ્વરસુણ પારવતીને, એમનું અમર રહેશે જોને નામ. ૧૨

એવી રીતે સદાસીવ પાર્વતીને અવતાર ગણાવીને કહેછે કે હવે ચાલો આપણે આસન ઉપર જઈએ. ત્યારે પાર્વતી કહેછેકે, મહારાજ આ તમેતો એના અવતારનાં નામ કહી બતાવ્યાં; પણ તેના અવતાર શી રીતે થયા ને વળી તમે કહોછોકે એમના છ અવતાર વિયોગે ગયાછે. તે શાથી વિયોગે ગયા હશે. તે બધી વાત કહી બતાવો; નહિતો પાછી સંતાઈ જઈશ. શીવ કહે તું સંતાઈ જઈશ નહિ, એક વખત સંતાઈને તો આખા વનમાં ધુણી મુઓ, ને પાછો ક્યાં ધુણતો ફરે, માટે તને તેડી લાવ્યો છું, તેટલા માટે તું કહીશ તેટલું કરીશ, એમ કહી શીવ સાતે અવતારની વાત કહી બતાવેછે. ને પાર્વતી સાંભળે છે. શીવ કહે એ પ્રથમ બ્રાહ્મણ થયો, ને શરમા જોશીની દોકરી સાથે સગાઈકરી ને બ્યારે તે બ્રાહ્મણ સાત વરસનો થયો; એટલે કાસીએ મળવા ગયો. ત્યાં મળી મહા વિદ્વાન યજ્ઞ દ્રવ્ય કમાઈ પાછો પોતાના ઘર મળી આવવાને ત્યાંથી નિકળ્યો. આવતાં આવતાં તેના સમ્મરાના ગામ ઉપર આવ્યો ત્યાં તેની સગાઈ કરેલી કન્યા છે તે ગામથી અદગાઉ વગડામાં વડના વૃક્ષ નીચે છાંણું થાપેછે. ને પોતાને પીવા સાડ તુંબડીમાં પાણી ભરી લાવીછે ને પીતાં પતાં પાશેર પાણી તુંબડીમાં બાકી રહ્યુંછે એટલામાં પેલો બ્રાહ્મણ ત્યાં આવી ગોવાળીઆને પુછેછે, કે બાઈ અહીંયાં કંઈ પાણી મળશે ? ત્યારે ગોવાળીઆએ કહ્યુંકે, અહીંથી અદગાઉ ઉપર ગામછે ત્યાં તમને પાણી મળશે. નહિતો પેલા વૃક્ષ નીચે શરમા જોશીની દોકરી છાંણું થાપેછે. તે પીવાનું પાણી લાવી હોય ને તેની પાસે પાણી પીતાં બાકી રહ્યું હોયતો જુવો બ્રાહ્મણ તે સાંભળી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યોકે એતો મારો સસરો થાયછે, ને તેમણે મારી સ્ત્રી હશે તેથી જો હું તેને બોળખાણુ આપાશતો શરમાઈ જશે. ને પછી મારી સાથે વાતચીત કરશે નહી. માટે અજાણ્યો યજ્ઞ પાણી માગુ એમ ધારી પોતે તે સ્ત્રીની પાસે આવી ઉભો ને સ્ત્રીનું રૂપ જોઈ તે મહા મોહીત

થયો. ને સ્ત્રી પણ તેનું રૂપ જોઈ મોહીત થઈ. પછી બ્રાહ્મણે તેને કહ્યું કે હે સ્ત્રી જો તારી પાસે પાણી હોયતો મને પા. ત્યારે સ્ત્રી કહે કે મહારાજ પાણીતો હતુ પણ મેં પીધું તેથી થોડું રહ્યું છે એમાં મને પણ તરસ લાગી છે, ને તમને લાગી છે તો તમેજ પીઓ. એમ અરસ પરસ વાત કરતાં બન્નેનાં મન મોહીત થઈ ગયાં છે. ને કોઈથી એ પાણી પીવાતું નથી. ને બન્ને જણ એક એકના ગળામાં હાથ નાંખી તે વૃક્ષ નીચે બેઠાં છે. એટલામાં પાણી પીધા વિના બન્નેના પ્રાણ નીકળી ગયા. એવામાં કોઈ હીરાસેન નામનો રાજા પોતાના મનરંજન નામના પ્રધાનને સાથે લઈ મૃગીઆ રમવા નિકળ્યો છે. તેમને પાણીની તરસ લાગી છે તે જળ બોળતા બોળતાં તેજ વડનાં વૃક્ષ નીચે આવ્યા. ને પેલા બન્ને જણને જ્યાં અરસ પરસ ગળામાં હાથ નાંખી રાજાએ બેઠેલાં જોઈ પ્રધાનને કહ્યું કે હે પ્રધાન આ બન્ને જણ કેવાં નીલંબ થઈ બેઠાં છે. કે આપણી જરા પણ શરમ લાવતાં નથી. પ્રધાને કહ્યું કે મહારાજ શરમ તે જીવતાને કે મુવાને એતો બન્ને મરી ગયાં છે. તે સાંભળી રાજા પ્રધાનને કહે કે તું મહા ચતુર છે તો મને કહે કે એમના પ્રાણ શી રીતે ગયા હશે.

દ્વાહરે—સાંભળ મારા મનરંજનારે, વળી તું છે ચતુર મુખજી; વનમાં પડયાં બે માનવીરે, એમના કેવી રીતે હડી ગયા પ્રાણ ૧૨ ત્યારે પ્રધાન તેઓની પાસે પાણીની તુંબડી પટેલી જોઈ તે ઉપરથી અટકળ બાંધી રાજાને કહે છે.

દ્વાહરે—નીર થોડાંને રાજા હેત ઘણાં ને, વળી પ્રીતોનાં વાગ્યાં જોને બાંણુ; તુખીરે તુખી કરતાંરે રાજા બેઉના હડી ગયા પ્રાણ ૧૩ હે રાજા પાણી વગર એમના જીવ ગયા છે. રાજા તે સાંભળી ધણો ખુશી થઈ પ્રધાનને સાબાશી આપી અને બન્ને ગામ બણી આવ્યા. પછી સાંજ સમે મહાદેવ અને પાર્વતી ત્યાં આવી ચઢ્યાં એવી વાત મહાદેવ પાર્વતીને કહે છે એટલામાં પાર્વતી બોલ્યાં કે, મહારાજ આપણે ક્યારે ત્યાં ગયાં હતાં. મનેતો કાંઈ ખબર નથી. મહાદેવ કહે તને શી ખબર હોય, તારાતો કેટલાક અવતાર થઈ ગયા છે ને

ન માનતી હોયતો જો આ મારી ફાટમાં ફેટમાળા એમાં જોડલા મસ્તક છે એટલા તારા અવતાર થયા. પાર્વતી કહે હીક, પણ પછી શું થયું ? મહાદેવ કહે તે દહાડે પણ તે તેમને જોઈ એવી હઠ કરીકે મહારાજ બાને તમે સજીવન કરો, ત્યારે મેં તને કહ્યુંકે, તું સજીવન કરાવે છે, પણ તેજ આપણને પાછાં નડશે ત્યારે તે કહ્યુંકે, મહારાજ જોને આપણે ગુણ કરીએ તે માણસ આપણે અવગુણ કરે નહી, માટે સજીવન કરો પછી મેં જટામાંથી ચદ્ર હતો તેમાંથી અમૃતનું ખુદ લઈ છાંટયું એટલે સજીવન થયાં, ને જે તું બાંધે ખાલી હતી તે અખંડ જળથી ભરાઈ ગઈ. એટલે આ પણે અલોપ થઈ ગયાં. પછે તે બંને જણ એકાં થયાં ને બ્રહ્મણની ઝોળીમાં એ લાડુવા હતા તેમાંથી બંને જણે એક એક ખાધો ને પાણી પીધું. પછી ઘણી માયા થઈ એટલે તેમને વિષય થયો. તેથી બ્રહ્મણે ને સ્ત્રીને કહ્યુંકે જો આપણે અહીં જંગલમાં રહીએ અને અંધાર થાય, તો જનાવર આવીને મરી નાખે. માટે કાંઈ એથે જઈએ. એમ ધારી ગામની ભાગોળે શીવનું દેહેરું હતું તેમાં બંને જણ ગેઠાં. ત્યાં પુનઃ પુનઃ કરી સાંજરે ઘેર જાય તેથી ડેહેરામાં કોઈની વસ્તી નહોતી પણ ડેહેરું સાંકડું ને વચે માદારી મુર્તિ તેથી તેઓને એસવાની પુરી જગા નહોતી. તો સુધ શી રીતે રહે. પછી પોતે શીવલોગ વચે હતું તેને કામમાં અંધ થઈ ઉમેડીનાં ખવાનું ધાર્યું.

છપો—કામીને નવ રહે બાન, જેહું પાપ કરુંછું; કામીને નવ રહે બાન, જેહું વણ મોતે મરુંછું; કામીનું સરેજો કામ, તો પાપને પુન્યજ ખુજો; કામીને વ્યાપે કામ તો, દીવસની રાતજ સુજો; તેમ કામી કામ અંધ થઈ, ન મુકે ઘરનીકે પારકી; મોતી કહે કામને વશ થયો તો પછી ન જીવે માન, એનકે બાળકી ॥ ૧૪ ॥

તેવીજ રીતે તે બ્રહ્મણ કામને વશ થઈ શિવલોગને હાથે વતી ઉમેડી ફેંકી દીધું. પછી શિવે પાર્વતીને કહ્યુંકે, જો તું કહેતી હતી કે તે આપણને નહિ નડે પણ નડયા ખરા, અને એમણે તો મારી મૂર્તિએ ઉમેડી ફેંકી દીધી; ત્યારે પાર્વતીને રીસ ચડી. તેથી કહે કે તમે તમારું રૂપ બદલી

ધમકાવો પછી મહાદેવે જોગીનો વેશલીધો ને ઝોળી ઝંડા લઈ ડેરામાં આવી તેઓને વિપ્પની તૈયારી હતી તેવામાં જઈ કહે છે કે અરે હરામ ખોરો તમે ડેરામાંથી નિકળો નહિતો આપ દઈશ તે સાંભળી પેલા કહે છે કે, અલ્યા લગોટા તારું અહીં શું થાકે છે. તારે સાર આ જગ્યા બાંધીને સોચ કરી રાખી હશે. એવી રીતે ડ્રામમાં આંધળા થઈ બન્ને જણાં શીવને મારવા મંડ્યાં એટલે શીવને મહા ક્રોધ થયો અને આપ દીધો કે તમારા સાથે અવતાર વીયોગે જન્મે અને વિયોગની વાત સાંભળતાં જ બન્ને જણાં ગાંડાતુર જેવાં થઈ ગયાં. અને ત્યાંથી નાહાં તે વનમાં ગયાં ને જત જતાં નદી તીરે એક ગામ આવ્યું એટલે બન્ને જણ નદી તીરે બેઠાં ને કહે છે કે હવે આપણે કાશીએ જઈ કરવત મુકાવીએ તો આપણો આપ નિવાળું થાય, એવો વિચાર કરે છે અંટલામાં પરભાતનો પહોર થયો પછ પેલો સ્ત્રી કહે છે કે મહારાજ તમે ગામમાં જઈ કંઈ લાવો તો ખાઈએ. પછી બ્રાહ્મણ ધર્યો ધર્યો ગામમાં ગયો ને સ્ત્રી નદીને તીરે બેઠી છે તેવામાં ત્યાં તેજ ગામનો રાજા તેમને વૃક્ષ નીચે મુવેલાં બેયાં હતાં તેજ હીરાસેનને તેમનો પ્રધાન મનરંજનો બન્ને જણા શીકાર રમવા નીકળ્યા છે. તેવામાં પેલી સ્ત્રીને નદીને તીરે જોઈ અંતે તેનું રૂપ દેખી, રાજા ઘણો મોહીત થઈ ગયો. અને પાસે જઈ સ્ત્રીને કહે છે કે તમે અમારા રાજ્ય દરબારને યોગ્ય છો તમે મારે ઘેર ચાલો. બે તમે આવશો તો સાર નહિ તો બેર જીવમથી પણ તેડી જઈશ. સ્ત્રીએ વિચાર કર્યો કે બે હું નહિ જાઉં તો બેરાવરીથી લઈ જશ. તો મારી મેળેજ જાઉંની. પછી રાજાને કહે મહારાજ મારે છ માસનું વરત છે, માટે છ માસ પછી તમને વરીશ રાજાએ કહ્યું કે સાર. પછી રાજા પોતે રાણીને લઈ નોખા મેહલમાં રાખીને પોતે તો શિકાર રમવા ગયા. એટલે પેલો બ્રાહ્મણ સીધું લઈ નદીએ આવી જીવે છે તો સ્ત્રીને દીડી નહિ, તેથી શોકવાન થઈ પોતે ત્યાં ઘોડાનાં તથા માણસનાં તાજાં પગલાં જોઈ તે પગલે પગલે રાજ દરબારમાં આવ્યો તો તે રાણી પોતે ઝંડામાં બેઠી છે તે જોઈ બ્રાહ્મણ સ્ત્રીને કહે છે.

દોહરો—શેણે વસ્ત્રાં દક્ષ ડુંગરે ને, વળી અમે નદીઓને તીર;
હવે રે મળવું ગોરી કઠણ થયું, ભુંડી પાંખે પડ્યોરે જંજીર. ૧૫
તે સાંભળી સ્ત્રી બહુ આદરથી કહેછે.

દોહરો—પ્રોતમ પ્રીત લગાડીને, ઓ વાહાલા દુરદેશે મત જાવ;
રહો અમારા નગરમાં ને, વળી અમે આપીએ તે તમે ખાવ. ૧૬
હે પ્રાણનાથ તમે મને મુઠ્ઠી હવે કંઈ જશો નહિં હું તમને
સીધું પોહોઆડીશ. તે તમે ખાધ મહાદેવની પુજા કરજો. પછી
રહેતાં રહેતાં લાગ આવેથી આપણે નાશી જઈશું. એમ કરી બ્રાહ્મણને
ત્યાં રાખ્યો છે. હવે બ્રાહ્મણ ત્યાં શીવની પુજા કરેછે. ને તેના મે
જાપને સાર રોજ આશીરવાદને બદલે મેહલ નીચે જાયછે. એક
દિવસ રાત્રીએ બ્રાહ્મણને જોઈ રાણીને પુછ્યુંકે, પેલો બ્રાહ્મણ કેમ
ફેરા ખાયછે. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યુંકે મહારાજ તે આપણે અહીંથી
સીધું લઈ જાયછે માટે આશીરવાદ દેવા આવેછે. પછી રાત્રી એક
દિવસ વાઘના શીકારે ગયો હતો માટે રાણીને કહેતા ગયો હતો
કે જો મને આજ વાર લાગે ને હું મોડો આવું તો મારા પછાડી
આપણી સ્વારી મોકલજો. એમ કહી રાત્રી સીકારે ગયો ને વાઘના
શિકારે ચઢ્યો તેથી રાત્રી પડી ગઈ એટલે રાણીએ તમામ સ્વારાને
હુકમ કર્યો કે રાત્રી હળુ સુધી આવ્યા નથી માટે તમે સૌ રાત્રીના
સામા જાઓ, તે સાંભળી તમામ સિપાઈ પોતે ઘોડે સ્વાર થઈ
રાત્રીના સામા ગયા. ને ગામમાં કોઈ સિપાઈ રહ્યો નહી. પેલો
બ્રાહ્મણ આવ્યો એટલે રાણીએ સાન કરીને કહ્યું કે પેલો કોઈ
અશીળી સ્વાર ઘોડે સામાન માંડી જાધી ગયોછે. તેનો ઘોડો લ-
ઈને અહીં આવો, એટલે આપણે જતા રહીએ. આજ કોઈ દર-
બારમાં નથી. પછી પેલો બ્રાહ્મણ ઘોડો લઈને આવેછે એટલામાં
તે દિશાએ જવાનો થયો તેથી પોતે પેલા રાવતને કહ્યુંકે બાઈ આ
ઘોડો જાલી રહ્યો હું જાઉં ફરીને આવું છું તમને ચાર પૈસા આપીશ.
પેલો અશીળી અશીળુના જુમમાં પોતે પોતાનો ઘોડો ઓળખ્યો
નહિ. તેથી ત્યાં અધારામાં ઘોડો જાલી ઉભો રહ્યોછે. એટલામાં

રાણી બિતરી નીચે આવીને તે ઘોડાની પાસે જઈ પોતાના આઠ
 લુને બદલે અંધારામાં રાવતને લઈ ચાલી નીકળી તે રાતની રાતમાં
 પોતે વીશ ગાઉ ગઇ ત્યાં પરભાતનો પોર થયો ને જુવેછે તો રાવત
 દીડો. પોતે વિચાર કરવા લાગીકે હવે પેલો આઠલુ ક્યાં જશે.
 પણ એને મેં કાશીએ જવાનો વાયદો કર્યોછે માટે ત્યાં જશે ખરે
 પણ હવે આને સમજતું તો કામચાપ એમ ધારી પેલા રાવતને
 કહેછે કે, તમે આવ્યાતો દીક થયું. હવે આપણે શોખ કરીશું.
 એતું સાંભળી રાવત મનમાં ઘણો ખુશી થયોકે, મારે આવી સ્ત્રી
 મળી પછી રાવતને સ્ત્રીએ કહ્યુંકે આપણે ભુખ્યાં છીએ માટે તમે
 ગામમાં જઈ સીધું લાવો, એટલે આપણે રશોઈ કરીએ. એમ કહી
 રાવતને ગામમાં સીધું લેવા મોકલ્યો પછી તે સ્ત્રી તે રાવતને મુકી
 પોતે ઘોડો લેઈ ચાલતી થઈને પેલો આઠલુ પણ દીશાએ જઈ
 આવીને જુવેછે તો ત્યાં રાવત, ઘોડો કે, રાણી એમાંનું કાંઈએ દીકું
 નહી. પછી પોતે વિચાર કર્યો કે તે રાવતને કાંઈ પત કરે એમ
 નથી જો રાજને મુક્યો તો રાવતનો શો આશરોછે. તેથી તેને પણ
 મુકી દેશે. ને મેં વાયદો કાશીનો કર્યોછે માટે તે કાશીએ આવશે
 માટે ચાલ હુંએ પણ કાશીએ જાઉં. એમ ધારી તે કાશીએ ગ-
 યો ને ત્યાં જઈ કરવત વાળાને કહ્યુંકે બાઈ મને સદાશીવે આપ
 દીધોછે કે તારા સાત અવતાર વિયોગે જાને માટે મારે દેહ મુકીને
 આપ નિવારણ કરવોછે. કરવત વાળા કહેકે બાઈ સદાશીવનો આપ
 છે માટે સાત અવતાર તો મીથ્યા નહિ થાય, પણ એક અવતારનું
 ફળ તું દેહ મુકેછે, તેથી મળશે. એમ કહી તેને કરવત મુક્યું એ
 ટલામાં પછવાડીથી સ્ત્રી આવીને ત્યાં આગળ પોતાના ઘણીની ખખર
 પુછી ત્યારે તે કરવત વાળાએ બંધી હકીકત કહી બતાવી. એટલે
 તેણે પણ તેની પાસેનો ઘોડો તથા ખીજો સામાન જો હતો તે
 બધો પુન્ય કરી દઈ કરવત મુકાવ્યું પછી તેઓ ત્રીજો અવતાર
 ચક્રવો ને ચક્રવી થયાં ને એક ઝાડની ગડામાં બેઠાંછે એવામાં દવ
 બળતો બળતો આવ્યો ત્યાં તે ઝાડનાં પાંદડાં બળીને બોંય પડવા

માંજાં તે પોતે પોતાના સોબતીને કહેછે.

દોહરો—પત્ર પછુટયાં ડાળથીને, વળી તે કહે સણા વનરાય;
અબકે પીછેરે કયરે મીલજે, ને દુરદુર પડંગરે જાય. ૧૭

હે ભાઈ હવે આપણુ વધુટાં પગાં તે ક્યારે મળીશું ત્યારે વૃક્ષ ક-
હેછે કે આપણે તો હવે મળીશું ક્યાંથી કારણુકે આપણે ઉપાય કાંઈ
ચાલે એવું નથી કે અહીંથી અચીને જઈએ પણ આપણાં જીવર આ
પક્ષીઓ બેઠાં છે તેમને કહીએ તો કંઈ કરતાં ઉડી જાય તો બચે.

દોહરો—દવ બળતું જોઈનેરે, કહે તરવર વનરાય; અમે તે
બળીએ પાંખ વનારે, ભુંડા પંખીયું ઊડી કયું ન જાય. ૧૮

હે પંખી તમે પાંખવાળા થઈને કેમ ઉડતાં નથી અમારે પાંખો
નથી માટે બળીએ છીએ. તે સાંભળી પેલાં પંખી તે વૃક્ષને કહેછે.

દોહરો—કૃષ્ણ ખાધાને પાન બગાડીઆને, વળી ધેરી તમારીરે
ડાળ; તમે બળોને અમે ઉડીએ તે, વળી જીવીએ કેટલારે ડાળ.

હે તરવર તમારા બેગાં બેઠાં ને તમારી મહોબત કરી એટલે
તમે બળોને અમે જીવીએ તે અમારાં લક્ષણુ નહીં. ભાઈ અમે
તો આવી તરેહની મીત્રાઈ કરીએ છીએ.

દોહરો—હળદીનો જરદી તજોને, વળી ચુનો તે તજોરે સફેત;
દોતુંરે મીલે કંકુ બયાને, બલીહારી જીનકારે હેત. ૨૦

હે ભાઈ જેમ હળદર પોતામાંથી પીળાશ કહેતાં જરદી તે
મુકીદેછે ને ચુનો પોતામાંથી સફેતાઈ મુકીદેછે. ને એ બે એકઠાં
મળીને કંકુ જેવો રાતો પદાર્થ કરે છે ભાઈ તેના હેતને ધન્યછે
વળી જેમ કે દુધને પાણીની મીત્રાઈ થાયછે ત્યારે દુધ પાણીને
પોતાના ભેગું ભજેલું જોઈ પોતે તેને પણ પોતાના જેવું દુધ કરી
દેછે. પણ નોખું નથી પાડતું. તેનો દાખલો એકે બે કોઈ મા-
ણસ દુધ લેઈ પોતે પાણીને બાળવા તાવડામાં નાખી તજે તાપ
કરીને ઉકાળેછે એટલેજ દુધમાં પાણીનો ભાગ હતો તે બળવા
માંડે છે એટલે દુધ વીચાર કરેછે કે મારો સોબતી જે પાણી તે
બળેછે તો મારે જીવીને શું કરવુંછે એમ જાણી પોતે પણ ઉભ

રા ચઢી દેવતામાં પડવા જાય છે એટલે ઉકાળનાર માણસ ઉભરો એઈ તેમાં પાણુ પાણી છાંટે છે એટલે દુધ ઉભરાતું રહી જાય છે. તેનું કારણ એજ કે દુધે જળયુગ્મ કે મારો સોજતી જે પાણી તે પાછો મારા બેગો આવ્યો એવી રીતે તેઓ અરસપરસ પ્રીત રાખે છે માટે હમે પણ એવી પ્રીત રાખનારાં છીએ તે કેમ ઉડી જઈએ. એમ કહી પોતે પણ જનજણ તે દેવમાં બળી મુઆં. પછી એથો અવતાર ચુડા સુડીનો થયો. ને તેમની મા તેમને માળામાં સુકી ચારે લેવા ગઈ એટલામાં વાસુકીનાગ આવી તેમને ગળી ગયો. તેથી મરણ પામ્યા.

ચો.પાઠ—આવ્યો વાસુકીનાગ, પંખીને ગળી ગયો; મોરમોર લીનો વિયોગ, છડે કપીલજ થયો. ૨૧

દોહરો—છરે અવતાર એમના વિયોગે ગયાને, હવે સંજોગ નોરે અવતાર; કહે ધશ્વર સુણ પારવતીરે, અમર નામ કયાં કીરતાર.

એથો અવતાર ચુડાસુડીનો થયો, ને પાંચમો અવતાર મોરને મોરલીનો થયો તેપણુ વિયોગે ગયો કેમકે મોરનેતો જન્મ સુધી વીયોગ છે ને છટો અવતાર એમનો વાંદરા વાંદરીનો થયો. ત્યાર પછી સાતમે અવતાર એમને સંજોગ થશે, ને પરમેશ્વરની કૃપાથી તેમનું નામ અખંડ રહેશે. એમ કહી પાર્વતીને શિવે છ અવતારની વાત સંભળાવી એ વાત સાંભળી પાર્વતી ઘણાંક મનને વિશે ખુશી થયાં. ને શિવને વિનંતી કરી કે મહારાજ હવે તમે એમને સુખ સંજોગ કરો, ત્યારે મહાદેવ કહે છે તું ધીરજ રાખ.

દોહરો—ધીરે ધીરા રાવતાને, વળી ધીરે સખકુચ હોય; માળી સીંચે સોઘડા, પણ રત આવે ફળ હોય. ૨૩

હું પાર્વતી ઉતાવળથી કાંઈ કામ થતું નથી પણ ધીરજથી થાય છે. કેમકે જે માળી પોતે વગર રતે ફળ વાવે છે તે વૃક્ષને ઘણું ઘણું પાણી પાવ પણ રત આવે ત્યારેજ ફળ થાય છે. માટે ત્યારે એમને મનુશાદેહ આવશે એટલે એમને સંજોગ થશે ત્યારે પાર્વતી કહે મહારાજ એમને મનુશાદેહ આપો. હવે એટલું માંડ

કહ્યું માનો. પાર્વતીનું કહ્યું માનીને શીવ પછી કહે છે આ વખત અમરત ચોઘડીયું છે, ને જો આ દેવતાઘ વાવ્યમાં બે જણ હાલ પડશે તો તેમને મનુશા દેહ મળશે. એમ કહી શીવ પેલાં જના વરને કહે છે.

દોહરો—જો આ તારા તગમગેને, વળી નીચેરી મહાજળ વાવ્ય; એમાં પડે દો જનાવરાંતો, વળી સરજો નરને નાર. ૨૪

ચોપાઈ—સરજો નરો નાર, વળી ઈશ્વરતો એમ કહે એના-
ળીએરી વવ્ય, અવતારતો અમર રહે. ૨૫ આપ્યું સિંહાસન
કાચ, રાજ દીધું ચક્રે; અનેક જુગ વહી જાય, અવતારતો અ-
મર રહે. ૨૬

એવી રીતે શીવ કહીને પાર્વતીને લઈ ત્યાંથી નીકળ્યા. હવે શીવે કહેલું પેલી વાંદરીએ સાંભળ્યું, ને વાંદરાના સાંભળવામાં નહીં આવ્યું તેથી વાંદરી વાંદરાને કહે છે.

દોહરો—સાંભળ જુઠા વાંદરાને, તારૂં હૈયું રાખ નિરધાર; પડીએ અમરત વાવ્યમાંતો વળી આવે મનુષ્ય અવતાર. ૨૭

હું વાંદરા આપણને શિવે કહ્યું માટે પડીએતો મનુશ યજ્ઞએ ત્યારે વાંદરો કહે છે.

દોહરો—દેહી પોતાની બાળી કરીને, બાવો ચોળે જોને રાખ; વાંદરી મજાણો ઈશ્વરારે, એવા લંગોટા ફરે જોને લાખ. ૨૮

હું સ્ત્રી એમને ઈશ્વર કેમ કહેવાય. એવાતો રાખ ચોળી જટા વધારી, લંગોટાવાળી ઘણાએ બાવા રખડે છે, માટે હું તો નહીં પડું. જો એવાનું કહ્યું કરીએતો જીવ ખોઈને બેસીએ. પછી વાંદરીએ ઘણું કહી સમજાવ્યો પણ વાંદરાએ માન્યું નહિ એટલે છેવટ પોતે તે વાવ્યમાં શ્રીરામ કહી પડતું મુઝ્યું પડનાંજ સોળ વર્ષની ઈંદ્રના ધરના જેવી અપહરા થઈ રહી. તેમાં પોતે નાજ સરીરે કબી છે. પછી વાંદરો સ્ત્રી જોઈ માલા મોહીત થઈ ગયો ને પોતે તેની પ્રાણ વાવ્યમાં પડવા માંડ્યું એટલે સ્ત્રી બોલી.

દોહરો—મુણ જુઠા વાંદરાને, વળી હવેમાં ભરતોરે ફાળ;

અમરત ઓઘડીયું પહોં ગયુંને, હવે સામે ઉગતો કાળ. ૨૯

હે ભુડા વાંદરા હવે તું પડીશતો મરી જઈશ કારણ કે એ પળ ગઈ. જો તું મારી સાથે પડ્યો હોતતો તારું કામ થાત એવું સાંભળી વાંદરો મનમાં ઘણો પરતાર્થ શોકકરવા લાગ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે દોહરો—અમેને વનકરાં વાંદરાંને, અમે ફરીએતે ડાળો જીને ડાળ; તું રે વાંદરની સુંદરીને, તુને લેઈ જશે રે ભુપાળ. ૩૦

હે ભુડી તારે હવે મારા શા હાલ થશે. ને તને આવી ૩૫ વંતી જોઈ કાઈ રાત્ર લેઈ જશે, ને મારેતો ડાળે ડાળે ભટકવું પડશે. ત્યારે સ્ત્રી બોલીકે ભુડા શીદને ચિંતા કરે છે. તને મુકી હું કંઈ જવાની નથી ને તું પહેલેથી તક ચુક્યો ને હવે વીમાશે શું થશે. માટે તું હવે વનમાં જઈ વનફળ લઈ આવે તો આપણે ખાઈએ. પછી વાંદરો વનમાં વનફળ લેવા ગયો. એવામાં હીરા સેન નામે રાત્ર, મનરંજણો પ્રધાન, ને એક ધાંયજો ત્રણે જણુ શી કાર રમી પાછા ઘેર જતા હતા, તેઓ એ વાવ્ય ઉપર આવ્યા ને વાવ્યની પાસે એક વૃક્ષ હતું ત્યાં જઈ બેઠા ને રૂપાની ઝારી ધાંયજને આપી કહ્યું કે વાવ્યમાં જઈ પાણી ભરી લાવ પછી ધાંયજે ઝારી લેઈ જેવા વાવ્યમાં એક, બે, ને ત્રણ પગીથીઆં ઉતર્યો એટલે પેલી સ્ત્રીએ તેનો અવાજ સાંભળ્યો કે કાઈ પુરૂષ આવે છે ને હુંતો નમ્રણું. તેથી પોતે માંહીથી ઘાંટો કઢાડી કહ્યું કે ખબરદાર કાણ આવે છે. ને જ્યાં ધાંયજએ એકા એક આવિતો વાવ્યમાંથી ભયંકાર અવાજ સાંભળ્યો એટલે તે ખીતો ને હાથમાંથી ઝારી પડી ગઈ.

સોહરો—ખડખડ ઝારી હાથે શું પડી, મરેથી પાઘડી ઉડી; જોડા વિસારી ત્યાં તે રહ્યો, ભુમ પાડી રાત્ર આમળ ગયો.

ધાંયજને ઘર ઘર ધુનતો ધુનતો ઉઘાડે માથે નાઠો નાઠો રાત્ર પાસે આવ્યો રાત્રએ પુછ્યું પાણી લાવ્યો? ધાંયજને કહે મહારાજ બધું તમારું પાણી. હુંતો કંઈ મારા છોદરાંના નસીબે માંહીથી જીવતો આવ્યો છું હું માંહી ઉતર્યોને એકાએક એવો મોટો ભયંકર

અવાજ થયો કે, તે સાંભળીને છળી મુઓ, ને જારી હાથમાંથી વા
વ્યમાં પડી ગઈ ને પાંચડી પણ માંધેથી પડી ગઈ ને માસ જોડા
મુકીને જે નાહોછું તે હજુ સમોએ વળ્યો નથી. તે સાંભળી રાજ
દાસ તરવાર લેઈ વાવ્ય ઉપર આવ્યા. ને વાવ્યમાં જ્યાં એક પ-
ગથીયું ને ખીજે પગથીએ ઉતર્યા કે માંહીથી ગણમણાટ કરતો
અવાજ થયો, તે સાંભળી ત્યાં રાજ ખમચાઈને ઉભા રહ્યા. પછી
સ્ત્રી માંહીથી બોલી કે કાણ આવેછે હું નગ્ન છું. રાજએ કહ્યું કે,
ડાકણ છે કે સુડેલ છે. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું દુખની મારી સ્ત્રી છું
પણ નવસ્ત્રી છું. ને તમે પુરૂષ છો તેથી તમને ના કહું છું પછી રા-
જએ પોતાને ખબે દોશાસો હતો તે વાવ્યમાં નાંખ્યો, એટલે
સ્ત્રી તે લેઈ પહેરી ઉભી રહી. પછી રાજ ધીરે ધીરે હિંમત ચ-
લાવી વાવ્યમાં ઉતર્યો ને જુવેછેતો મહા રૂપવંતી કોઈ દંદ્રની અ-
પછરા જેવી ને સુંદરના જેવું તેજ મારતું સુખારવીંદ એવી સ્ત્રી
હતી તેને જોઈ રાજ અંગઈ ગયો પછી રાજએ સ્ત્રીને કહ્યું કે
તું આવી જગેમાં કેમ રહેછે તું મારી સાથે ચાલ, હું રાજા છું
તને જે જોઈશે તે મળશે, ને તું મહા સુખ ભોગવીશ. પછી સ્ત્રી
કહે કે મહારાજ હુંતો કુંવારી છું. રાજ કહે હું તારી સાથે લગ્ન
કરીશ ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું તમે મને વચન આપે કહું તે કરવું
પછી રાજએ તેને વચન આપ્યું. પછી સ્ત્રીએ કહ્યું. એકતો મારી
સાથે વાંદરો છે તે મારો જીવનપ્રાણ છે તેને સાથે રાખવો. ને બીજુ
કે હું તમારી સાથે જ માસ પછી લગ્ન કરીશ. રાજએ કહ્યું કે
એમ કરજે પછી રાજ પોતે વાવ્યમાંથી બહાર આવી ધાયળને
કહ્યું કે તું ગામમાં જઈ એક રથને પાંચસાત સિપાઈ લેઈ આવ્ય
પછી ધાયળે રાજના કહેવા પ્રમાણે ગામમાં જઈ લેઈ આવ્યો.
એટલે રાજ સ્ત્રીને કહેછે કે આ રથ મંગાવ્યો છે તેમાં બેસો. હવે
પેસો વાંદરો વનમાં મથોછે તે નથી આવ્યો માટે સ્ત્રી વાર કરેછે
કે જોતે આવેતો હું તેને સાથે તેડી જાઉં ને રાજ ઉત્તવળ કરે
છે પછી સ્ત્રી હાથ જાડી વાવ્યને અરજ કરેછે. કે હવે હું તારાં

દર્શન ક્યારે કરીશ. એમ કહી વાવ્યને કહે છે.

દોહરો—છેલ સંગી વાવડીને, વળી રહી ગઈ હામો હામ; તારારે જળ હવે હું નહિરે પીવુંને, જો હોત અમારે ગામ. ૩૨ છેલ સંગીતા વાવડી, જુગતે ગંધાવીરે જોય; સોને જડાવું તારાં પમથી આંને, વળી નગર અમારેરે હોય. ૩૩ હે વાવ્ય માતા તું મારે નગર આવતી હોય તો તારાં પમથીઆં સોને જડાવું; પણ તુંતો અહીં-ને અહીં રહી જાય છે. હવે તારૂં પાણી હું નહિં પીકું. એટલામાં રાજાએ હાંક મારી; પણ પેલો વાંદરો ન આવ્યો એટલે પોતે બહાર નીકળી રથમાં બેઠી, સિપાઈઓએ પડદા નાંખી દીધા. ને રાજા ઘોડે સ્વાર થઈ સ્ત્રીને લેઈ પોતાના ગામ ભણી ચાલ્યો. એવામાં પેલો વાંદરો ફળ લેઈને આવ્યો, ને વાવ્યમાં જઈ જુવેછે તો સ્ત્રી દીદી નહિં. એટલે શોકાતુર થઈ ફળ બળ ફેંકી દીધાં ને કુદકો મારી ઝાડની ટોચ ઉપર ચઢી લાંબી સરને જુવેછે તો રથ જતો દીઠો તેથી નળયુ ક્ર એ મારી સ્ત્રી જાયછે. પછી હેઠે ઉતરી રીસ ચઢાવી પુંછડું ઉંચું કરી હુકાહુક કરતો ને દાંત કચડતો થેકડા મારતો ચાલ્યો, ને જ્યાં રથ પાસે આવ્યો ને ક્રોધ કરી રથ ઉપર જાયછે એટલે સિપાઈએ તેને હાંકવા માંડ્યો. તો વધારે રીસ કરી સિપાઈ ઉપર દાંત કચડતો સામો ધસવા લાગ્યો. એવામાં સ્ત્રીએ અવાજ સાંભળ્યો કે વાંદરો આવ્યો. એટલે રાજાને કહ્યું કે મહારાજ તમારૂં વચન તે આવુંજ. રાજાએ સિપાઈને વાર્યા કે તમે એને મારશો નહી. સિપાઈ કહે કે કયા સાલા રથ ઉપર થેકતા હે. એવામાં સ્ત્રીએ પડદો ઊઘાડી બહાર મેં કહાડી જોયું એટલે પેલો વાંદરો થેકડો મારી રથમાં પેશી ગયો. ને રાણી પાસે જઈ બેઠો, પછી રાજાને રાણી ગામમાં આવ્યાં. ત્યાં રાજાએ રાણીને એકઠંડા મેહેલમાં ઉતારો આપી તેમાં રાખી. ને તેની હજુરમાં નોકર, ચાકર તથા દાસીઓ સુધી. રાણી પોતાના વાંદરાને સોનાની સાંકળે પોતાના પલંગે બાંધી રાખે છે. રાજા કોઈ વખત રાણી પાસે જાય તો સામી ખુરશી નાંખીને બેસવું પડે, રાણીની

પાસે જઈ બેસાય નહિ. જો રાણીના થડમાં જવા જાય તો વાંદરો
 ડોળા કહાડી સામે દત્તધર્મ કરી કરડવા જાય. પણ રાજાને રાણી
 પાસે આવવા દે નહિ. પછી રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ વાંદરો
 રાણી પાસેથી જાય તો પછી નીરાંતે વાત થાય, નહિ તો એ
 આપણને જાપવા દેશે નહિ. એવું જાણી પોતાની માનીતી રાણી
 પાસે આવ્યા, કહ્યું કે જો તમે આ સ્ત્રીની પાસેથી વાંદરો આ-
 લો કહાવો તો હીક કેમકે મેં તો એને વચન આપ્યું છે તેથી મારાથી
 કહેવાય નહિ' ને તમે તો બે વાતો સમજાવીને કહો. આરે માનીતી
 રાણી કહે એમાં તે શું જાને એક ઘડીમાં કહાવું છું એમ કહી
 લુગડાં પહેરી તે રાણીને મહોસે ગયાં. ત્યાં રાણીએ માનીતી રાણી
 ને માન આપી પોતાની પાસે બેસાડ્યા. પછી માનીતી રાણી કહ
 બાઈ આ જનાવરને આપણા દરબારના પાંજરામાં મોકલો ત્યાં
 ઘણી જાતનાં જનાવર પળાય છે. તે બેગો રહેશે. તમે તે પાસેને
 પાસે શું રાખી મુકોછો કોઈ જીવે તોયે કહે કે, રાણીને બાજાં
 કોઈ જનાવર ગમતાં નહિ હોય, તે આ વાંદરો પાળે છે. એના
 વગર દરબારમાંથી મેંના, પોપટ, એવી તરેહનાં જનાવર લાવીને
 પાંજરામાં રાખો ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે એતો મારો જીવનપ્રાણ છે.
 એને તો એકઘડી પણ મારાથી અળગો નહિ કરું ત્યારે માનીતી
 ને રીસ ચઢી; નેં લાંબો હાથ કરી કહ્યું કે બાજા તમારા તે દંભ
 વળી આવું કદરૂપું જનાવર તે પાળતા હઈશું. તેવું વાંદરાએ સાં-
 જળ્યું એટલે રીસ ચઢાવી પેલી માનીતી રાણી ઉપર છલાંગ મારીને
 તેનું નાક કરડી ખાધું. માનીતી રાણી તો લોહી સુતી જીવ લેઈને
 નાહી, ને રાજા પાસે આવી કહ્યું કે, તમે આવી છત્રપગીને ખુડ
 પમી ક્યાંથી લાવ્યા કે મારું તો નાક ગયું રાજા રાણીનું નાક ક-
 રડેલું જોઈ મહા કોપાયમાન થયો; કે કોઈ દિવસ આપણા પાસે
 એ ઘાટ થશે. આટે હવે તો એને નહી કહાડવોજ એવું નક્કી
 કહ્યું એટલામાં એક મદારી વાંદરો ને વાંદરી કોઈ રમત રમવા દ-
 રબારમાં આવ્યો. એટલે રાજાએ મદારીને કહ્યું કે, તું રાણીના

મહેલ આગળ જઈ રમત કર ને રાણીને ખુબ ખુશી કર કે તને રાજ થઈ કંઈ વચન આપે ને વચન લેઈ તું રાણી પાસે જે વાંદરો છે તે માગી લે. એમ કહી રાજ્યે મરદારીને પહેલા પચાસ રૂપીઆ આપ્યા. તે લેઈ મદારી રાણીના મહેલ સામે આવી રમત કરવા માંડી, એટલે રાણી વાંદરાને લેઈ ઝરખામાં આવી બેઠાં પછી મદારીએ ખુબ રમુઝી રમત કરી તેથી રાણી ખુશી થઈ મદારીને કહ્યું કે મદારી તું માગે તે આપું, ત્યારે મદારીએ કહ્યું કે આપનું વચન, પછી રાણીએ મદારીને વચન આપ્યું. એટલે મદારી કહે કે આ વાંદરો છે તે મને આપો, તે સાંભળી રાણી મહા ચિંતામાં પડી કે આણે આશું માગ્યું; પણ જો ના કહું તો વચન જાય, તેથી વાંદરો મદારીને આપ્યો ને મદારીને કહ્યું કે આજથી છ મહિને આ વાંદરાને જરાબર શિખવી પેહેલ વહેલો મારી પાસે રમાડવાને લાવજો. હું તને કાંઈ ઈનામ આપીશ. હવે મદારી વાંદરે; લેઈને જાય છે તેટલામાં જતાં જતાં વાંદરો રાણીને કહે છે.

દાહુરો—આવોપીએને ધન વાવરોને, વળી કાપડ પેરોનેરે સાર. તમ માટે અમે વેચાવીઆરે, લુંડી મદારીને દરબાર. ૩૪

હે સ્ત્રી તું હવે ખા, પી ને મજા કર નેહુંતો હવે જાજી છું એમ કહી વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ જાયછે તે જોઈ સ્ત્રી કહેછે.

દાહુરો—પચને ચુક્યો વાંદરાને; લુંડા બોત્રી લગ્નવે તુંતો વેણુ; તુજ ઘટ સાલે મોરી પ્રીતડીને, વળી મુંજ ઘટ સાલે તારાંનેણુ. હે વાંદરા તું ફાળ ચુક્યો, ને હવે બોલે શું થવાનું. તને મારી પ્રીત સાલે છે. ને મને તું રહે છે તે તારાં નેણુ સાલે છે. પછી મદારીએ વાંદરાને લેઈને પોતાને ઘેર ગયો. છ મહીના થયા એટલે રાજ્યે રાણીની સાથે પરણવાની તર્જયારી કરી. સામાન તૈયાર કર્યા છે ને ત્યાં લગનના બે ત્રણ દિવસ બાકી રહ્યા છે. એટલે પેલો મદારી વાંદરાને લેઈ રમત રમાડવા આવ્યો. ત્યાં રાણીએ પોતાના સોનીરીઆ ચોકમાં મદારીને રમવા બોલાવ્યો. ને રાજ્ય પશુ પ્રધાનને સાથે લેઈને જોવા માટે આવ્યા. એટલે મદારીએ

રમત ચાલતી કરી. તેને વાંદરાને ખુબ રમાડ્યો તેથી રાણી થઈ રાણીએ ને રાજાએ મદારીને શીરપાવ આપ્યો. પછી મદારીએ વાંદરાને કહ્યું કે તું રાજાને સલામ કર એટલે વાંદરાએ રાજાને સલામ કરી. ને રાણીને સલામ કરવાનું કહ્યું એટલે પુંડ ફરવી બેઠો ને સલામ કરતો નથી. તેથી મદારીને રીસ થઈ. તેથી વાંદરાને પાંચ સાત લાકડીઓ ઝપાડી દીધી. તેથી વાંદરાની આંખમાં આંસુ આવ્યાં તે જોઈ રાણી કહે છે.

દોહરો—સુણ સવક્ષણ વાંદરાને, તું તો ભરી નશકરો જોને કાળ; તારે શરીરે પહે જેમ લાકડીરે, તે તો મારે શરીરે ઉઠે ઝાળ. ૩૬

હે વાંદરા તારાથી ફાળ નભરાઈ તેથી તને દુખ પડે છે, ને તારાં આંસુ જોઈ મારે શરીરે ઝાળ ઉઠે છે. પછી રાણીએ પોતાનો નવ લાખ રૂપીઆનો હાર હટો તે તોડી નાખ્યો. એટલે મદારી વાંદરાને મારતો છુટો મુઠ્ઠી મોતી વીણવા લાગ્યો. વાંદરો છુટો થયો એટલે મનમાં વિચાર્યું કે રાંડ પોતે સુખ ભોગવે છે, ને મને માર ખવરાવે છે. માટે લાવ લાગ આવ્યો છે. તેથી કુદી રાંડનું ડોકું મચડી નાંખું. એમ ધારીને થેકડો માર્યો તે એક ધાતું ઝાલ્યું પણ ધાતુ તુટી પડ્યું એટલે તે નિચે પડ્યો ને તરત પ્રાણ નીકળી ગયા, તેવું રાણીએ જોઈ મદારીને કહ્યું—

ચોપાઈ—તોડુરે નવસર હાર, ભુંડા મોતી વેણવા લયો; હમણાં હતો કરમોંય, મદારી વાંદર ક્યાં ગયો.

મદારી વાંદરા સામું જુવે છે તો મરી ગયેલો દીઠો. પછી રાણી વાંદરાને મરી ગયેલો જોઈ પોતે વિચાર કરે છે ને મનને કહે છે.

દોહરો—ઉડ હેવા કર પાંખડીરે, હવે જીવીને શુરે કરેશ, જેશુ બંધાણી મારે પ્રીતડીરે, હતો તેના બેળીરે મરેશ.

રાણીએ ધાતુંકે મારો જે જન્મધણી તેતો ગયો, હવે મારે જીવીને શું કરવું છે; માટે હવે તેની પાછળ મરવું. એમ ધારી જેવી તેની પાછળ પડવા જાય છે એટલે રાજા તેને ઝાલવા ઉઠ્યો એટલે તેમની પાછળ પ્રધાન પણ ઉઠ્યો. રાણી પડી એટલે રાજા પણ રાણી પછાળ ઝાલવા ગયો તે પછા ને પ્રધાન રાજાને ઝાલવા

ગયો તે પણ પાછળ પડ્યો તેથી ત્રણે જણના જીવ નિકળી ગયા. આવો બનાવ જોઈ મદારી ગમરાયો કે હવે મારી શી વલે થશે. ને મારે માથે તોહોમત આવશે, એટલે મને રીખાવી રીખાવીને મારશે. માટે લાવને એકદમ મરી જઈ એટલે દુખતો ખમવું ન પડે. પછી મદારી પણ પોતાને હાથે જીવ કહાડી મરી ગયો. એવી રીતે ત્યાં આગળ પાંચે મરી ગયાં. હવે જે વાંદરો મરી ગયો તે રાજા શાલીવાહનને પેટે છોકરો થઈ અવતર્યો, તેનું નામ સદેવંત પાડ્યું. જે રાણી હતી તેજ નગરશેઠ પદમશાને ઘેર અવતરી. તેનું નામ સાવળીંગા પાડ્યું. ને જે હીરાસેન રાજા હતો તેનું મનતો પરણવામાં ને પરણવામાં રહી ગયું તેથી પારનગરીમ માણકચંદ શેઠને ઘેર અવતર્યો, તેનું નામ રૂપાશા પાડ્યું. ને પ્રધાન જે મનરજણો ચતુર હતો તે લાલા બારોટ થયો. ને જે મદારી હતો તે રાણીનું રૂપ જોઈ મોહીત થયો હતો તે રાંડીરાંડને પેટે છોકરો થઈ અવતર્યો. પણ રાંડીરાંડની કુજેતી થાય માટે તે છોકરાને લેઈ જઈ વગડામાં મુકી આવી. તે બાવા ધુધળીમલની નજરે પડ્યો એટલે પોતે પોતાના મઠ (આશ્રમ)માં લાવી ઉછેરી મોટા કર્યો. તેનું નામ ગોરખો પાડ્યું. હવે રાજા શાલીવાહનને ઘેર કુંવર અવતર્યો તેની વધામણી ઘેરે ઘેર ચાલી.

ચોપાઈ—ધવળ મંગળને ધોળ, વધાવા જોને વાગીઆં; ઘેર ઘેર લીલાલેહેર; ગાયછે સાહેલીઆં. ૩૯ થડ થડકે કોય, કવેશ્વર કહી ગયા; શાખા બાંધી શાલીવાંણ, સદેવંત કુંવર જનમીઆં. ૪૦ રાજાને ત્યાં મહા કાંતીવાન કુંવર જનમ્યો. તે દહાડે ન વધે એમ રાતે વધે, સદેવંત જ્યાં બણી ગણી બાર વરસનો થયો એટલે તો તેનું રૂપ જોખન વેળાએ કામરૂપ જેવું થઈ રહ્યું. પોતે રોજ સાંજ પડે એટલે પોતાના ઘોડા ઉપર હીરા મોતીનું રત્ન જડીત પલાણ માંડી પોતે સ્વાર થઈ ફરવા નિસરે. સાવળીંગા પણ એવી મહા તેજસ્વી, દીપ્તના ઘરની અપહરણ જેવી બણી બણી ચતુર થઈ, તે પોતે દરરોજ નિશાળે જાયછે. તે પોતાને

ઘેર તેના આપે સદાવ્રત બાંધ્યું છે કે કોઈ અન્યાયત માગવા આવે તો તેને આપતું પડે પણ પાછો ન કહાડે. શાવળીંગા પોતે બાણા શોભીતા શણગાર પેહેરી પોતાની સોળસે સાહેલીઓ લેઈ રોજ સાંજની વખત પોતે નવ ડેરીએ ગરબા ગાવા બાંધે. એ વામાં એક દિવસ આવા ધુધળી મલના એલા ગોરખે પોતાના ગુરને કહ્યુંકે, મહારાજ તમે તમારી જટા કેમ યોળતા નથી ત્યારે ગુરએ કહ્યુંકે, બચ્ચા, મેં જા કીસતરેસેં ઘોડેં. મેરેકું એક સારા દીન લગતાહે, ને મેરેતો ખસ્તીમેં મંગનેકું જના પડતાહે સોનીવરાસ નહીં મિલતી આખાસ્તે નહિ ઘોતા. ત્યારે ગોરખે કહ્યુંકે, મહારાજ આજ મંગનેકું મેં જાઉં તુમ તુમેરી જટા આજ ધુઓ. ગુર કહે બચ્ચા જાવે તો ખરા લેકીન એક લાલાખારોટકી પોલમેં મત જના. ગોરખો કહે ઠીક મહારાજ વાંમેં નહિ જાઉ. પછી ગોરખે પોતાના માથાના કેશ છુટા મેલી, અખંડ બહુત લગાવી, બ્રમ અંચળો, ઝેળી, જડો, પત્તર, પાવડી, ચક્રમક ચીપીઓ, સેલી-સીંગી ને કપાળે સીંદુરની આરચા કરી; હાથમાં ઘોડો લેઈ કછો ભીંડી બાળુડો જોગી બની અલેખ અલેખ કરતો વસ્તીમાં ચાલ્યો. ને જ્યાં એક શેરીને બીજી ને ત્રીજી શેરીમાં હલક કરતો ગયો એટલે એક સ્ત્રી બોલીકે મહારાજ અહીં તમને કોઈ નહિ આપે, ને તમે લાલાખારોટની પોળમાં જાવકે ત્યાં પદમાશા શેઠને ઘેર સદાવ્રત આપેછે. ને તેમની છોડી સાવળીંગા તમને મો માગ્યું આપશે એવું સાંભળી ગોરખો વિચાર કરેછેકે મારા ગુર ત્યાં જવાની ના કેમ કહેતા હતા પણ હશે હવેહું ત્યાં જાઉંતો ખરો ત્યાં શુ છે, એમ ધારી ગુરનું વચન નમાની તેલાલાખારોટની પોળમાં ગયો ને કેડે ધુધરા બાંધ્યાછે તે સાંભળી કુતરાં બસવા લાગ્યાં ને છોકરાંતો તેને જોઈને પોત પોતાના ઘરમાં પેશી ગયા એવા ડોળથી પદમાસાશેઠની હવેલીના સોનેરી ચોકમાં આવી અલેખ જગાવ્યો.

ઓપાઈ—સતકા બાંધ્યા સદાવ્રત, કે કુડા બાંધ્યા કામની; ધર્મકી સુરત ધર્મ, બિહાદેને ભામની.

બાવાએ કહ્યું કે જો સદાવ્રત સતનાં બાંધ્યાં હોય તો બિક્ષા આપ અનેજો કપટનાં કર્યાં હોયતો અમે જઈએ એમ કહી મહોલ નીચે જઈ ઉભો પછી સાવળીંગા અવાજ સાંભળીઝડપે આવી જીવેછેતો બાવાને ઉભેલો દીઠો નહી, ચારે હાંકમારી કહેછે.

ચોપાઈ—મારારે મોલુ વળી હેઠ, અલેખ બાવે જગાવીઆ નવરા નેતા મારા હાથ, બાવાજી પાછા ચાલીઆ. ૪૨

શાવળીંગા કહેકે મારા મોહોલ નીચે આવી મને વાર લાગી. તેથી બાવાજી પાછા ગયા. એવું સાંભળી બાવો સનમુખ આવીકહેછે

ચોપાઈ—દેવું હોયતો દે, શબ્દ પાજો શાંમની; અતીત ઉભોછે તારે દાર, બિક્ષા દેને ભાંમની. ૪૩

બાવાને સનમુખ ઉભો જોઈ શાવળીંગા કહે છે.

ચોપાઈ—ઉભા રહોને બાવા આજ, બિક્ષા તમે લીજીએ; તમ આવે લીજા લેહેર, આશીશ અમને દીજીએ. ૪૪

એમ કહી સાવળીંગા પોતે સોનાના યાજમાં લોટ ભરી બાવાને આપવા આવી. તે જોઈ બાવો કહે છે.

ચોપાઈ—નાંખ્યા નજર ફેરાં બાણ, આટો કેમ લીજીએ; બાવો માગે જોબન ફેરાં દાંત, અતીતકુ દીજીએ. ૪૫

તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

ચોપાઈ—તમે પુજ્યા દેવ, તમે પુજ દેવીઓ; તમે થયા જોગીરાજ, તમારે નારી કેવીઓ. ૪૬

હે બાવા તમે સંસાર મુક્તિ જોગી થયા ને તમારેતે નારીનો ખપ શો? ત્યારે બાવો કહે છે.

ચોપાઈ—નથી પુજ્યા મેં દેવ, નથી પુજ દેવીઓ, ગુરૂએ આપ્યા શબ્દ, નાંખુછું નીલ ફેરીઓ. ૪૭

બાવે કહ્યું હુંતો દેવ દેવીને ઝોળખતો નથી, પણ ગુરૂના વચને કરીને અહીં ફેરા ખાઉછું. સાવળીંગા તેના બોલ સાંભળી તેવું રૂપ જોઈ ધણી મોહીત થઈને ચેલાને કહે છે.

ચોપાઈ—કામની રૂપ સ્વરૂપ, રૂદેમાં જાણીએ; શેહેર સમુ

મરજમ, મગ મગતું માણીએ.

સાવળીંગા કહે બધું શેહેર ઉધું વળ્યું કે કોઈ નારી નથી માટે નગર માં જઈ કોઈ સારી જોઈ પરણો. તે સાંભળી એલો કહેછે.

ચોપાઈ—તુઠી હે રૂપ સ્વરૂપ, હાજર રહો તુમ ખડી; દેને જોખન કેરા દાન, લગન કરને અખ ઘડી.

એલે કહ્યું કે તારા જેવી બીજી રૂપવાળી કોણુછે, માટે તુંજ લગન કર એવું સાંભળી સાવળીંગાને રીસ ચડી ને એલાને કહેછે.

દાહરો—આવારે મારા બાવલીઆને વળી નજરે રાખ તારી ઠીક, ફાડી નાખીશ તારાં તુંબડાં તો, વળી શેનેરે માગીશ બીખ. એવું સાંભળી એલો કહે છે.

દાહરો—સુનએ ચંચલ નારીઆને, વળી બોલનેકુંરે જરા શીખ, વાડેથી લાવું બીજાં તુંબડાં ને, વળી તેમાંરે માથું હુંતો બીખ.

હે સાવળીંગા જરા વિચાર કરીને બોલ, તું તુંબડાં ફાડી નાંખીશ તો વાડે ઘણા નીપજે છે. તે સાંભળી સાવળીંગા ક્રોધ કરી કહેછે.

ચોપાઈ—વાંકારે કરી નેણુ આવારે તને મારશું; ઝોળી પડશે લભી ખગ્ગર, તુંબડાં ફુટશે હાથશું.

તે સાંભળી એલો કહેછે કે, તું એવી કેવિ કામણુગારી છું કે નજર કરી મારીશ. એમ કહી કહે છે.

ચોપાઈ—સુનએ ચંચલ નાર, કલ હડ મરજમધંગે; દેને જોખન કેરા દાન, દવા દેકે જમધંગે.

હે સાવળીંગા તુંગુમાન કરેછે તેશું? કેટલા કાળ જીવવાનીધું. ત્યારે સાવળીંગા કહે છે.

ચોપાઈ—જાતનો છે તું અતીત; કોણુ તારી જાતડી; આવવા દે પીતા મુજ આજ, પછે છે તારી વાતડી.

સાવળીંગા કહે મુવા તું અતીત થઈને આવી હડ કરેછે. માટે મારા આ પને કહી તારી વલે કરાવીશ ત્યારે એલો કહેછે.

ચોપાઈ—ખડો પીતા તારો શેઠ, લુગાવે ફુલ વાડીઆં; તેરે સરખી કલ્હીકા ક્યા ભાર, કાયકું મેણુ મારીઆં.

હે સ્ત્રી તારો બાપતો મોટા ઉમરાવ છે, તે તો કુલની વાડીએ લુટાવી દે છે, ને તુતો એક કુલની કુળી જેવી છે. તેમાં આટલો ગુમાન કરી મેણું મારે છે તે સાંભળી સાવળીંગાને ક્રોધ ચડ્યો ને આંખો કરડી કરી બાવાના સામું જોયું.

ચોપાઈ—બાવો માગે ભોટકે, શેહેર જાણે આપણે, સાંધમાં નેણું કેરાંબાણું, બાવો પડ્યો બારણે. ૫૬

જ્યાં સાવળીંગાએ રાતાંચોળ જેવાં સોચનકરી બાવાના સામી એક નજર કરી જોયું કે બાવો તેનું તેજ જોઈ અંજાઈને ભોંયપર પડ્યો તે પડતાં પડતાં ધીબાકો સાંભળી સાવળીંગાની ભોજનધ પોતે બારીએ આવી જીવે છે તો, બારણા આગળ બાવાને પડેલો દોડો તે જોઈ વિચાર કરે છે કે નણુંદ નહાંનાં છે પણ કામણુગારાં નિકળ્યાં બાપડા બાવાને જોતાં જતાં ભોંય પાડ્યો એમ વિચારી કહે છે—

ચોપાઈ—નણુંદલ નાનેરાં બાળ, કામણુ કયાંધી શીખીયાં, જોગી માંયો અબધુત, ઘરેઘર ભીખીયાં. હે નણુંદ આ બાપડા ભીખ મામનારને તમે માંયો. તે સાંભળી સાવળીંગા પોતાની ભોજનધને કહે છે

દોહરો—મેંરે માંયો હોયતો હુએ મરે, નીકર મરજે ભાભી તારો વીર; ડાખીરે આંખને ફરેકડે, વળી ફાટી પડ્યોરે ફકીર ૫૮

હે રાંડ જો તું મને કહે છે કે બાવાને માંયો પણ મેં માંયો હશે તો હું મરીશ, નહિતો તું જીવું કલંક મુકતી હજીશ તો તારો ભાઈ મરશે. મારી તો આંખ જોઈ મુવો છે એવામાં ચેલાનો ગુરૂ બાવો ધુધળીમલ ચેલાને બોળતો બોળતો તે જગાએ આવ્યો ને જીવે છે તો ચેલો ભોંયપર લાંબો થઈ ઉંઘે મોંએ પડ્યો છે ને મોંમાં ધુળ પેશી ગઈ છે ઝોળી બોળી કુતરે ફેંદી નાળી છે ને હવે ગુરૂને આવ્યો જોઈ ભોજનધ સાવળીંગાને કહે છે.

દોહરો—એક માંયોને પીજો મારશો તો, વળી નગરમાં યાશી જોને વાત; જોગી માંયો જટા ધારીઓરે, બાઈ જેવો ગોરખનાથ.

હે બાઈ આ એક માંયો ને પીજીને મારશો તો ઘેરઘેર તમારી વાત થશે. એમ કહી પાછી પોતે મહેલમાં પેશી ગઈ પછી ગુરૂ

ચેલા પાસે આવી ચેલાને કહે છે.

ચોપાદ—ચેલારે તુટયો જોને આભ, તુટીરે જાણે આભલી,
ચંદ્રે વદતી નાર. કામણુગારી ડાણુ મળી. ૬૦

હે ચેલા તને શું થયું, તારે માથે આભ તુટયો, કે તણે કાઢ્યો
કામણુ કર્યો. તે સાંભળી ચેલો કહેછે.

ચોપાદ—નથી તુટયો ગુરૂ આભ, નથીરે તુટી આભલી; કામણુ
મારી નાર, સાવળીંગા સુજને મળી. ૬૧

હે ગુરૂ મને સાવળીંગા કામણુગારી મળીછે, તેણે કામણુ કર્યોછે
ખીજું કાંઈ થયું નથી. તે સાંભળી ગુરૂ સાવળીંગાને કહે છે.

ચોપાદ—સુણુએ ચંચળનાર, લડકડું કયું લડી; સોર લેડગા
ઉતાર, અદાસે કયું ખડી.

હે રાંડ તેં મારા ચેલાને કેમ માયો, તને શ્વાપ દેઈ બાળી ભરમ
કરી નાંખીશ નહિતો સાચે સાચું કહે, તે સાંભળી સાવળીંગા નરમ
થઈ બાવાને નમી પડી કહે છે.

ચોપાદ—દીઠી જોયનવંતી નાર, જીવડો ચાલ્યો છળીને; એમાં
શો અમારો વાંક, શું આવ્યા ચેલાની વારે ચડીને.

હે મહારાજ, મહારૂં જોયન, ને રૂપ જોઈ તમારા ચેલાનો જીવ
છળી ગયો તેમા હું શુંકરું ત્યારે ગુરૂ કહેકે તું એને ઉઠાડ. પછી
સાવળીંગા પોતે ચેલા પાસે આવી કહે છે.

ચોપાદ—ચેલાજી ખેડા થાવ, આંજું તમારી આંખડી. પેરવા
આપું પીતાંબરલાલ, ચડવા આપું ચાખડી.

હે મહારાજ હવેતો જીઠો, પણ ચેલોતો ઉઠતો નથી. ત્યારે સાવળીંગા
પોતે ચેલાની સામું હશીને લાલચ દેછે.

ચોપાદ—જીઠોને મહારાજ, આપણુ કરીએ ગોઠડી; રંધાવું ભોજન
ખત્રીસ, જમાડું રસ રોટલી.

હે મહારાજ તમારે જે જમવાની ઈચ્છા હશે તે તમને જમાડીશ
ને તમે ઉઠો. તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

ચોપાદ—ખળ્યાં તારાં પકવાન, ખરીરે રસ રોટલી; સલામત

મારે મેહેલા ફેરા લોટ, બળીરે તારી ગોઠડી.

હે સ્ત્રી મારેતો તારું કાંઈ જોઈતું નથી. યજ્ઞી ગુરુ એલાના ઉપર હાથ ફેરવી ઊઠાડી ચાલે છે; ને કહે છે.

ચોપાઈ—એલા નાસવું હોય તો નાશ કે, શેહેર નહિ આપકુ મારસે મહાજન કરા લોક કોઈ નહિ કહે આપકુ.

હે એલા હવે તું ઉતાવળો ચાલ નહિ તો તેના સગા વહાલા જાણશે તો આપણુરે મારશે, એવામાં આડોશી પાડોશી બે ચારેક એકઠાં થયાં. ને બાવાને કહેછે, હે મહારાજ એલાને શું થયુંકે, ચક્ર ખાઈ જીવંતમાં પડ્યો ગુરુ કોઈને જવાબ દેતા નથી તેમ તેમ લોકો વધારે પુછે છે, ને ઘણા ભેગા થાય છે, જતાં જતાં તો ઘણા લોકો ભરાઈ ગયા, ને ત્યાં અઢારે વરણુ ભરાઈ ગઈ ચાલવાની જગ્યા પણ રહી નહિ. યજ્ઞી ગુરુ સરવેના ઉપર રોશ કરી કહે છે.

ચોપાઈ—મળીઆં છે વરણુ અઢાર, દુનિયાં સરવે દુંદળી, શેહેર કરી દઉ હજાહજ, ધમુક્યો બાવો ધુધળી.

બાવો રીસ ચઢવી લોકોને કહેછે કેતુંમ સખ લોક ઇધરસે ચલે જાઓ, નહીતો સારા સેહેર હજાહજ કર ડાહુંગા; પણ લોકો માનતા નથી. એવામાં સદેવંત કુંવર ઘોડે બેસી ફરવા નિકળ્યો હતો તે ત્યાં લોક ભરાએલા જોઈ પોતે ત્યાં અબ્યો. ને ત્યાં બાવો લોકોને ખસો ખસો કહે છે પણ માનતા નથી એવું જોઈ પોતે ઘોડો લેઈ વચમા પડ્યો, ને પોતાની પાસે ચાળખો હતો, તે લોકોને આપટવા માંડ્યો, એટલે લોકમાં નાસા નાસ થઈ. પછી બાવો પોતાના આશ્રમ ઉપર આવ્યા. સદેવંત પણ ચાલ્યો ચાલ્યો તેમની પાછળ આશ્રમમાં ગયો. ને એલાને પોતાની પાસે બોલાવીને પુછ્યુંકે અલ્યા ત્યાં શું હતું કે લોક ભરાઈ ગયા હતા. ત્યારે એલા કહે મહારાજ તમારા નગરમાં જીવતી ડાકયણુ છે તે મને વળગી હતી. પણ મરા ગુરુએ આવી મને ઉઠાડ્યો ને અહીંઆં તેડી લાવ્યા. નહીતો હું ઉગરત તહિ, ત્યારે સદેવંત કહ્યું મહારાજ ડાકયણુ બાકયણુની વાત જવ દો ને મને સાચે સાચું કહો, ત્યારે એલા કહે મહારાજ તમાર

નગરમાં મેં એવી સ્ત્રી જોઈ કે તેના લેગે કરીને મૂઝી ખાઈ હું
હોંપડ્યો એમ કહી કહે છે.

દોહરો—ભરતખંડ રાજા હું એ પ્રથમ સે, વળી બમી આવ્યો
સરવેરે જોઈ, એ બદન એ આંખીકારે, રાજા નાર ન દીધી બીજી
કોઈ. ૬૯ એસી નહિ દેવલમાં પુતળીને, નહિ રાણીરે રાજા દરબાર;
સાચુર માનો કુંવર સલક્ષણારે એતો અપચરની અણસાર.

ચોપાઇ—અપચરની અણસાર, શેઠ પ્રદમાશાની કુંવરી; મરત
લોકની માંય, અપચર એ ઉતરી. ૬૧ છે દીંગચળ અચળ અલભેલ,
અપજાશી ચમકે બનમે; એ મોહની ત્રીઆક્રી આંખજ્યું ચૌદા રતન
ઝળકે નેનમે.

હું રાજા કે જેની આંખની ઉપમા કેવી કે જેવા મોટા વનને
વિશે અપજા કહેતાં વિજળીનો ઝબકારો થઈ રહે છે તેમ તેની
તેની આંખ ઝબકારા મારે છે એવી સ્ત્રી કોઈ ઠંકણે તથી. એવી
જ્યાં ચેલેઉપમા કહી એટલે સદેવંતને મોહ થયો કે તુ મને તેનું
નામ ઠામ બતાવ્ય, ને તે ક્યાં રહેછે તે સાંભળી ચેલો બોલ્યો કે—

દોહરો—ઊંચા નાળીએરીનાં ઝાડવાં ને, સાંભી સરૈયાની એળ
અત્તર કરતુરી મેં કે ધણી ને રાજા એરે સાવળીંગાની પોળ.

ચોપાઇ—એરે સાવળીંગાની પોળ સામા જાઓ શેરીએ બારી
એ ઝરખારે ચાર, ઝુકી રહ્યા છે મેડીએ. ૭૪ બાદલ મોહાલ રંગ
મહોલ, ખડક મહોલ ઝુકી રહ્યા; તેમાં સાવળીંગારે નાર, મારાં
મન મોહી ગયાં.

જ્યાં આવી નીશાની સાંભળી એટલે સદેવંત પોતે ધસ્યો ધસ્યો
લાલાબારોટની પોળમાં આવી જીવે છે તો એકથી એક ધણી
હંચી હવેલીઓ દીઠીને વિચારમાં પડ્યો કે આમાં સાવળીંગાની
હવેલી કઈ હશે. એવો વિચાર પોતે પોળવચે ઉભે રહી કરે છે
એટલામાં રાજા સભામાંથી લાલાબારોટ ઘેર આવ્યા, સદેવંત કુંવર
મે શેરી વચે ઉભા રહેલા જોયા, પછી સદેવંતને બોલાવી કહેછે:

દોહરો—શેરી વચે સદેવંત આવીઆને વળી ઊભા રહ્યારે

મહારાજ; સાચું બોલોને કુંવર સલક્ષણારે, તમે આવ્યાછો કેનેરેકાજ.

હે સદેવંત કુંવર તમે અહિંઆં શેરી વચે કોને સાઈ આવી ઉભાછો. ત્યારે સદેવંત લાલા ખારોટને કહે છે.

દોહરો—લાલારે ખારોટ મારા મનરે વસ્યાને, વળી તમથી વહાલુરે નહિ કોય; તમારી શેરીમાં એક નારી રહેને, તેનો મેળાવો કરીદોને મોય ૭૭

ચોપાદ—મેળાવો કરીદોને મોય, આલું કડાં કંઠી ને ચોકડાં; લુંટાવી દઉ ધનમાલ; રૂપેઆ આલું રોકડા ૭૮ આલું પાલખીઓ ને સુખપાલ, આલુંરે હાથી ઘોડલા; અરધું આલું રાજ પાટ, આલું રથ જોડલા ૭૯.

સદેવંતે કહ્યું કે હે ખારોટ હું તમને કહો તે આલું પણ મને એ નારીનો મેળાપકરાવો. ખારોટ કહે, ભાધ એ નારી કેઈ. એતું કાંઈ નામ ઠામ હશે કે બાધેભારેજ નારીજ. એવી નારીઓ તો મારી પોળમાં સો છે જેતું નામ ઠામ કહેતો વળી બતાવું. ત્યારે સદેવંત કહેકે પદમાશાની દીકરી શાવળીંગા તેનો મેળાપ કરીઆપો. હું તમને કહેશો તે આપીશ તે સાંભળી ખારોટ કહેછે.

દોહરો—એનો ઠામ નથી હરામનાને, એ રાજ લોભે લીઆ નહીં જાય; ઘેર ઘેર નાર. માત પીતારે, રાજ સુખથી તે કેમ કહેવાય ૮૦

ખારોટ કહે રાજ એ ઠામ લોભથી નહિ લલચાય, એને ઘેર કંઈ કમી નથી, કે તમારી સાથે પૈસાસારૂં પીત કરે ને મારાથી એને મોઢે જળને કેમ કહેવાય મારા મેલામાં તો બધે મારે માત પીતા જેવું છે, ને એને કહું તો એના આપને જઈ કહેતો મારી ધજત જતી રહે માટે મારાથી તેને કહેવાય નહિ તે સાંભળી સદેવંત કહેછે કે હે ખારોટ તમે જો મને ન મેળવો તો તમારૂં વચ્ચત જાય, ને મારે તો એના પછાડી જીવ કહાડવો પણ એનો મેળાપ કરવો ખારોટ કહે એવું તારે શું કામછે, કે એના પછાડી જીવ કહાડેછે, ત્યારે સદેવંત કહે છે. હે ખારોટ મને આવાએ કહ્યું

કે મેં નવખંડ, સાત દ્વીપ જોયા પણ એવી નારી કોઈ ઠેકાણે
દોડી નથી; ને કાને પણ સાંભળી નથી; ને ઇંદ્રને ઘેર પણ એવી
અપહરણ નહિ હોય, એવું એનું રૂપ છે, તે સાંભળી મને એના
ઉપર મોહ થયો છે કે મારે એ સ્ત્રી જોવી સારે, આરોટ કહેકે એનો
મેળાપ થવો મહા દોહલો છે, સદેવંત કહે જો તમે મેળાપ નહિ
કરાવો તો પછી બીજાથી થવાનો નથી ને મારે પણ પ્રાણ મુક્યા
વીના છુટકો નથી સારે લાલા આરોટ કહ્યું કે ભાઈ હમણાં તું
ઘેર જાને સાંજના ચાર વાગતાં તું પાછો અહીં આવજો એટલે
એ નિશાળેથી આવતી હશે. તે તને અગાશીમાંથી ખતાવીશ. હમણાં
તો એ નીશાળે હશે એમ કહી આરોટ પોતાને ઘેર ગયા ને સ-
દેવંત કુંવર પણ પોતાને ઘેર ગયા. હવે ઘરમાં સદેવંતને કંઈ
સુઝતું નથી ને શાવળીંગાની મનમાં ઝંખના લાગેલી છે તેથી કાંઈ
ચેન પડતું નથી ને મનમાં વિચાર કરે છે કે ક્યારે ચાર વાગેને તેને
જઈ ક્યારે મળુ એમ વિચાર કરતાં ત્રણ, ને ચાર વાગવા આવ્યા
એટલે સદેવંતકુંવર પોતે શણગાર પહેરીને જવાની તૈયારી કરે છે.

દોહરો—હીરા માણુકે મુગટ જડોને, વળી કુંડળ લટકેકાન,
મણી મોતીયુંની માળા પહેરી, તે ઝળકે છે સુરજ સમાન. ૮૧
કલગી તોરા ફરફરેને, જરકશી જામે જોને સાર; શાલ દોસાલા
ઓઢીઆને, માંહે ઝાઝેરા ચળકે તાર. ૮૨ શેલે કશ્મીરે કમરૂં બાંધીહોને
વળી ભરગ છોતો સુરવાર; તીરતીર કસને કાંમઠીને, વળી શીરોઈ
ની તલવાર. ૮૩

ચોપાદ—શીરોઈની તલવાર, બાલા જોને જળહળે; એવા
સજી સણગાર, રાજ મહોલમાંથી નિશરે ૮૪

આવી તરેહના સણગાર સજી પોતે મહા તેજસ્વી કામરૂપ જોવો
બની ઘોડેસ્વાર થઈ લાલા આરોટને ઘેર આવ્યો, લાલા આરોટ
પોતે સુતા છે. તેથી પોતાનો ઘોડો થાંમલે બાંધી પોતે લાલા આ-
રોટના પલંગ આગળ જઈ તેમને જગાડવા ને કહે આરોટ ચાર
વાગવાની વખત થઈ હવે મને એ સ્ત્રી દેખાડો. આરોટ અફીણી

હતા તેથી અમલ પાણી ઉતરી ગયેલાં એટલે મીઠાન ઠેકાણે નહિ હોવાથી કુંવરને કહેછે કે હે કુંવર તમેતો મારા માયાના મુકટછો પણ જો બીજો કાંઈ હોત ને મને આવી રીતે કાચી ઉંઘમાંથી જગાડયો હોત તો હું એને મારી નાંખ્યા વગર મુકત નહિં પણ શું કહું તમે છો. હવે મને કસુંબો પીવાદો ને પછી હું તમને હુંશિઆર થઈ બતાવું. પછી આરોટ કસુંબો પીને હોકો ભરી બેઠા એટલે કુંવર કહે મને બતાવો. ત્યારે આરોટ કહે ભાઈ હજી ચાર વાગ્યા નથી કુંવર કહે હેં આરોટ મને બાવાએ કહ્યું તે ખરી વાત છે, કે ખોટી એવું એવું રૂપ છે, કે નહિ ત્યારે આરોટ સદેવંતને કહે છે કે તને એના રૂપની ખબર છે. જોહું તને વર્ણવી બતાવું એમ કહી સદેવંતને કહેછે

કવિન ચાત્ર લાવણીની.

ચીત્ર રૂપ ચીતવનમા છાજે, ચંપ વરણ ચીત વન ભારી; પુરખ પુન્ય કીએ જોને કોટીક, સો પાવે એસી નારી. સુડા ચંચરી નાક બનીહે, દાંત બને ડાઢમ કળી, જુગ ઝંઘા અતી તન કોમળ ચરન બને જેસી વન કદળી; નાજુક પુતળી કમર છબેલી, દશ અંગુળીઆં મુંગ ફળી, ચંદ્ર બદન ઝગ લોચન જેસી અજબ બની રંભા પુતળી. એસી અદા મેં સખ જગ મોહ્યા, સુંદર પર બક્ષીહારી; પુરખ પુન્ય કીએજોને કોટીક, સો પાવે એસી નારી ૮૫ આરોટ કહે કે હે રાજા જોણે પૂર્વ જન્મકરોડો પુન્ય કર્યા હોય તોજ એ નારી મજે. નહિં તો મળનાર નહિ એવું જેનું બદનકે તુ સાંભળ, જેનું નાક તો સુડા કહેતાં પોપટની ચાંચના જેવુંછે, ને દાંત ડાઢમ કળીઓ જેવા, ને જેની ઝંઘા કહેતાં સાથળ કેળના થંભ જેવી છે, ને પગ મહા કોમળ વનની કદળી જેવા છે. આંગળીઓતો જાણે મગની ફળીઓ, ને નેણમાંતો સરવે જગ મોહા રહ્યું છે, એવી સ્ત્રી કાંઈ પૂર્વે જનમના સરકાર વિના મજે નહિ એવું સાંભળતાં સદેવંત કુંવર મહા મોહિત થઈ ગયો ને કહે છે, આરોટ વળી એવું બીજું લક્ષણ બતાવો. ત્યારે આરોટ કહે છે.

કવિત—મુખ બન્યો મેહેતાળ સરીખો, દાંત જડે સખ સોનેરી
પુરન પાનસો પેટ કહીને, છાતી બની કાચી ફેરી; કંઠ કોહીકલા
કામલ જેસો, મદનકેપને તુંજ ઘેરી; ચાલ ચલે ગજરાજ સરીખી
સો કાઈ આશક કરતે ફેરી; છુટે પસીના બમર બાસલે લાંબે બાલ
નાગન કાલી, પુરખ પુન્ય કીમેળને કાટીક, સો પાવે એસી નારી.

હે રાજા જો વળી એનું રૂપ કે જેનું મોહો તો મેહેતાળ કહે-
તાં રાતની વખતે બપોરીજા છુટેછે તેના જેવી શોખા આપે છે.
દાંતે તો સોનાની રેખો જડે છે, અને તેની ડાકતો કોહીકલા એ-
ટલે મોરના જેવી છે. અને તેનો સ્વરતો બાજે કે વજના જેવો છે.
ચાલતો ગજરાજ કહેતાં હાથી જેવી છે, લાંબાવાળતો કાળ નાગણી
ના જેવા છે. અને તેના શરીરનો પરસેવો છુટેછે તેની બાશ લેવાને
બમરા તેની પાછળ આતુર છે, અને રાજા તારા જેવા કાઈ સો
આશક ફેરા ખાય છે, માટે જો તારા નસીબમાં હોય તો તે તને
મળે. નહિતો મળવી કઠણુ. સદેવંત કહેછે હે બારોટ એનું એનું
રૂપ છે. બારોટ કહે એતો શું વળી જો તને ઠહું એમ કહી કહેછે.

કવિત—મીઠી જીભાસે જગબરમાધ તેનમે મોહીની મારે;
લટક બતાકે હુંટલીએ બધું, ચમક રહે ગગને તારે; જીસીઆશ
કપર નજર દોડાવે, તે ઘડી પલકમે ધરમારે, ઉસ માયાસે કાઈ
બચ્યા નહિ, લપટ રહે જગ સંસારે; હંસ મોર, ફીર કપોત, કહીએ
બધું કામલસે કીલકારી; પુરખ પુન્ય કીમેળને કાટીક, સો પાવે
એસી નારી ૮૭

હે રાજા જેની મીઠી જીભે કરી આખી દુનિયા મોહી ગઈ છે,
અને તેની આંખમાંતો બાજે બધી વશીકરણ વિદ્યા ભરેલી છે.
અને જેના ઉપર નજર કરે તેને પાડ્યોજ છે, તેની સાંસોટી કામલ
નહ જેવી છે હે રાજા પૂર્વ ભવના સંસ્કાર વિના એ આ મળે
નહી તેમ તેમ રાજા મહા ગાંડોને ઘેલો થઈ જાય છે, અને બા-
રોટને કહેછે બારોટ વળી એનું વર્ણન કહો બારોટ કહે છે.

કવિત—સોળ સીણુગાર બીસ અળંકાર ચોરાસી આસન

જાણે; બીસ કળા લક્ષણમે પુરી, ચીત પદ્મનીકી નીશાને; કવિજન
જેગ જુગત સેકીને, સમ જોએ કોઇ ઈનસાને રામ કીરપા હ-
રી ધણા હરીબીન, મીલેન એસી હીલજાને; શામ પ્રેમઝીર કહે
સભામે, સુન સુંદરપર બલીહારી; પુરખ પુન્યકીયેજીને કોટીક,
સો પાવે એસી નારી ૮૮

હે રાજા હરીની ઈચ્છા વિના કે હરિ વિના બીજા કોઇને
મળવી કઠણ છે, માટે તારા નસીબમાં હોયતો મળે એવું રૂપ સાંભ-
ળતાં સદેવંત રાજા મૂર્છા ખાઇ પડ્યો. બારોડે આસના વાસના
કરી બેઠો ક્યો ને કહે છે કે હે રાજા અભારથી તમે આમ ભોંયમાં
પડોછો તો નજરે જોશે ત્યારે તો શું થશે. રાજા કહે હુંએને
જોઈશ ત્યારે મારો જીવ ઠેકાણે આવશે મારે બારોડ મને બતાવો
એવામાં ચાર વાગવા આવ્યા એટલે બારોડ કહે ચાલો આપણે
અગાશી ઉપર જઈએ એમ કહી બારોડ અને રાજા અગાશી ઉપર
ચડ્યા. ને સાવળીંગાને આવતી જુવેછે તો શાવળીંગા નિશાળમાંથી
ચાર વાગ્યા એટલે પોતાની સોળસેં સાહેલીઓ લેઈ પોતે હંસની
ચાલ ચાલતી આવે છે, અને તેનું મૂખાર્વિંદ સૂર્યના જેવું પ્રકાશ
મારી રહ્યું છે. તેવી તેને આવતી જોઈ બારોડ સદેવંતને કહેછે—

દાહરો—શાવળીંગા ચાલી નિશાળથીને વળી ધર ભણીરે
આવંત મજરો કરેરે લાલો કવિરે, એતો ગુણ રાગરે ગાવંત ૮૯

સોહલો—ગુણ રાગે લાલો ગાવંત, સમજીયો મનમે રાજાન
ગલીજમે આવે ઓ નારી; હુંટી જાશે નગરી સારી ૯૦

બારોડ કહે હે કુંવર તમે ઉતાવળા જઈ ગાંધી શેરીએ ઉભા
રહો. ત્યાં તમને તે મળશે. સદેવંતે વેગળેથી આવતી જોઈ હવે
એટલે મનમાં ધણો મોહીત થઈ રઘવાયો રઘવાયો ઘોડે બેસી
ગાંધી શેરીએ ગયો.

આપાધ—છોટચકી કામન, લાગ્યા નેનમે મુજરા; ચલે હંસ
ગત ચાલ, ગલે દુલનકા ગજરા. શાવળીંગા રૂપ સ્વરૂપ, ધર દિશા-
એ ચાલીઆં; જેમ માનસરોવર માંભ, હંસ ગત હાલીઆં ૯૨

એવી રીતે તેને આવતી જોઈ રસ્તો રોકી વચે ઉભો છે એટલામાં શાવળીંગા સોળસે સાહેલીઓ સાથે ચાલી આવી છે, અને જે જે સાહેલીઓનાં રસ્તામાં ઘેર આવે છે, તે ઘેર જઈ નવડેરીએ ગરબા ગાવાને જવા સાર, અણુશોભિતા શણુગાર કઢાડી શોભિતા પેહેરવાળ્ય છે એમ કરતાં શાવળીંગા પોતે એકથી રહી તે ધરભણી ચાલી આવે છે. એટલામાં સદેવંતનો ઘોડો રસ્તામાં ઉભેલો જોઈ અચકાઈને વિચાર કરવા લાગી કે રાજનો કુંવર ઉભો છે તેથી સામા જવું નહિ; પરણુંક એ મહા તોફાની છે તેથી મને કાંઈ કહેશે, માટે કાંઈ આડો રસ્તો કઢાડી તેને ચૂકાવી ઘેર ચાલી જઈ, એમ ધારી પોતે એક ગાંધી ઉપર દુહો કહ્યા.

દાહરો—ગાંધી કસ્તુરી જોઈને આપ જોને વળી ખોરી નહીં ખવાય કાક માણસ આડું ઉભું રહુંરે, તેના આડુતે કેમ ઉતરાય

એવું સાંભળી સદેવંતના મનમાં એવું આવ્યું કે ગાંધીને ઘેરથી કસ્તુરી લેઈને આવે છે પણ શાવળીંગાની કહેવાની મતલબ એવી હતી કે રાજ તું કસ્તુરી ખોળવા વ્યો છું તે તને રસ્તામાં નહીં મળે એતો કોઈ એકાત ઠેકાણે મળે એમ કહી આડે રસ્તે યઈ પોતાના મેહેલ ભણી ચાલી નીકળી. ઘેર જઈ સોળે શણુગાર ધારણ કરી વાળે વાળે મોતી પરાવી મહા મૂલ્યવાન વસ્ત્ર પહેરી કોઈ રંભાની માફક બની ઠણી નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને ગઈ સદેવંત ગાંધી શેરીમાં ઉભો છે કે કસ્તુરી લેઈ આવે છે લાલા ખારોટ અગાશીમાં ઉભા બેઠા જુવે છે. કે રાજ મૂર્ખ જેવો છે તે તો એને છેતરીને નવ ડેરીએ ગઈ. અને રાજ તેની વાટ જોઈ લાં ઉભો છે તેને પાછો ખેલાવું એમ કહી ખારોટ અગાશીમાં રહી રાજને કહે છે

ચોપાઈ—સદેવંત ઘોડીલો ખેલાવ કે આવ મારી શેરીએ; સોળસે સાહેલીનો સરદાર, તેતો રમે નવ ડેરીએ ૯૪

હે રાજ લાં તું શું ઉભો રહ્યો છે પાછો આવ એતો નવડેરીએ ગઈ લાંથી રાજ ખારોટના ઘર આગળ આવ્યો અને શાવળીંગા નવ ડેરીએ ગઈ એવી વાત સાંભળી ઘોડો છુટામુકી ધસ્યો ધસ્યો નવ

ડેરીએ જઈ ઉભો અને જુવેછે તો એક એકથી રૂપે ચઢીઆતી સોળસેં સાહેલી ઓઢીડી તેમાં શાવળીંગા ક્રેઈને ઝોળખાતી નથી તેથી પાછો નિરાશ થઈ બારોટ પાસે આવી કહેછે.

ચોપાઈ—જેને સોળસેં સાહેલીનો સાથ, બારોટ કેમ જાણીએ ક્રેઈ શાવળીંગા નાર, અમને તે ઝોળખાવીએ ૯૫

હે બારોટ સોળસેં સાહેલીઓ ત્યાં તો એક રૂપ થઈ રહી છે તેમાં શાવળીંગા ક્રેઈ તેમને ઝોળખાવે. ત્યારે બારોટ કહે છે, કે હે રાજા તારા જેવો મૂર્ખ કોણ કે પુછ્યા ગાછ્યા વગર ઘોડો છુટામુકી નાહો તે મારા ઘોડાની સાથે લડ્યો ને દોરડાં તોડી નાંખ્યાં આવો તું બાધા ચક્રવા જેવો કેમ થઈ ગયો છે ને તે તારી કિંમત કરશે કે રાજા મૂર્ખ જેવો છે માટે જરા શાણપત આણીને તેની પાસે જ સદેવંત કહે બાધ એનું રૂપ જોઈ ગાંડો થઈ ગયો છું તેથી મને કાંઈ સુજતું નથી બારોટ કહે તું તારો ઘોડો બાંધી ધીરજ રાખીને જ હું તને એધાણી બતાવું છું તે સાંભળ.

દોહરો—ધુધરીઆજો જેનો ઝોદણોતે, વળી સાજુડે કસળી કાર; ક્રેઈ એક લાલમણી ઝળકેતે, એના હાંડામાં ટાંકે જેને મોર

ચોપાઈ—હાંડામાં ટાંકે જેને મોર, હાંડેરે જેમ હાથની; સાવળીંગા સમતોલ, ન આવે દુલ સાથની ૯૭ સૌની આંખે અંજનને મેશ, એની ઝોળ વણ શરમે ભરી; સૌને શોભિના શણગારાં એને એક ટીલડી ૯૮

હે સદેવંત એની આંખનો વણસરમે અંજનએલીએ ને બીજા એને અંજન આંખનું પડે છે ને કપાળે ટીલડી ચોડેલી છે તે બીજા એના શોળ શણગારની બરોબર છે. એવું એનું રૂપ છે ને એધાણી લેખ સદેવંત ધસ્યો ધસ્યો નવડેરીએ જઈ જ્યાં સોળસેં સાહેલીઓ ગાતી હતી તેની વચ્ચે જઈને ઉભો એટલે સઘળી સાહેલીઓ શરમાઈ આધુ ઓઢીએકઠી થઈ ગઈ. અને શાવળીંગા ગાતી હતી, તે પોતે આધુ ઓઢી તેના સનમુખ આવી ઉભી રહી અને કહેછે.

ચોપાઈ—સદેવંત કુંવરશુંજનણ, ઉભા કેમ શેરીએ; હું નકલ-

કીનાર, નેણાં કેમ ફેરીઓ હલ દેખશે દુરીજન લોક, વિચારે કોઇ વાતમાં; આપણુ સરખાં સરખાં દોય, જીવો સહ સહના સાથમાં.

હે રાજ તમે તમારા સાથમાં જાઓ ને હું મારા સાથમાં જાઉં કોઈ આપણને દેખશે તો વાત કરશે. માટે હું નકલંકી નારછું તેથી તમારે આવું કરવું ન ધટે. આ કાંઈ એકાંત જગો નથી ને પ્રીત તે કાંઈ ઉઘાડી થતી હશે માટે તમે જાઓ. આવાં માદાશના વચન સાંભળી સદેવંત મહા મોહીત થઇ ગયો ને શાવળીંગાને કહેછે.

ચોપાઈ—નગર ઠઠા મુલતાન, ના દેખી એસી કાંમની; ગલે મોતીઅનકો દાર, ઝણુકેછે દામની ૧૦૧ અત્તરભીનાછે કેશ, અંખીઆં દો લાલહું; જન ધર એસી નાર, સોઇ નર ન્યાલહું. ૧૦૨

હે શાવળીંગા તારા જેવી રૂપવંત સ્ત્રી જેને મળી હશે, તે પુરૂષ ન્યાલાલ છે, અને તેને ધન્ય છે. શાવળીંગા સદેવંતનાં વચન સાંભળી અને તેનું રૂપ જોઈ ઘણી મોહિત થઇ ગઈ છે અને સદેવંતને કહે છે.

દોહરો—કમર કઠારી રાજ વાંકડીને, વળી તને સોઇએશીરોઈ તલવાર; જન ધર એસા સાજનાને, વળી ધન ધન એ નારીનો અવતાર ૧૦૩

હે રાજ તારા જેવો જે સ્ત્રીને પુરૂષ મળ્યો હશે અને તને જે નારી મળી હશે તેને ધન્ય છે. જ્યાં અરસપરસ મીઠાશનાં વચન સાંભળી સદેવંતકુંવર મહામોહીત થઇ ગયો છે તે એકદમ શાવળીંગાનો છેડો ઝાલીને ઉભો રહી કહે છે. કે મને તું તારું મોડું દેખાડ, ત્યારે શાવળીંગા સદેવંતને કહેછે.

ચોપાઈ—સદેવંત છેડો મારો મેલ, પાલવડા ફાટશે; સુકીને દેઈશું અમે ગાળ, લાખેણો રાજ લાજશે ૧૦૪

હે રાજ તમે મારો છેડો મેલો કેમકે અમે સ્ત્રી જાત તમને ગાળ દેઈશું તો, તમારી લાખની આખર કોડીની થશે. તે સાંભળી સદેવંતે પાલવ સુકી કાંડુ ઝાલ્યું ને મનમાં કહ્યું કે આ કાંઈ ફાટવાનું છે. શાવળીંગા કાંડુ ઝાલેલું જોઈ કહેછે.

ચોપાઈ—સદેવત કાંડુ માર મેલ, ચુડો મારો નાંદશે, મળશે મહાજન કેરા લોક, ધોકણે કેડો ભાગસે. ૧૦૫

હે સદેવંત મારી નાતના લોક દેખશે તો તને ને મને બન્નેને મારશે, માટે માઈ કાંડુ મુક તે સાંભળી સદેવંત કહે છે,

દાહરો—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, મેલુને મનનીરે લાગ; શીશ પડેને માઈ ધડ લડેને, ગોરી તોએ ના મેલુ તને આગ. ૧૦૬

હે સ્ત્રી માઈ શીશ હેલું પડે તોએ તને મુકવાનો નથી, માટે તારો ધુંધટ દુર કરી તાડાડું મોં મને દેખાડ.

દાહરો—ધુંધટ મૂખસે દુર કરીને, તને ધુંધટ નહિરે સોહાય; કીયારે ફૂળની છે ગોરીઆંતે વળી વદન છુપાવી ધર જાય. ૧૦૭

હે રાણી મારાથી મોં છુપાવી શીદ જાયછે સાવળીંગા મોંતો દેખાડે પણ પેલા આવના જેવું થાયતો પછી તેની શીવડે થાય તેથી મોં દેખાડતી નથી. તેથી રાજને સમજાવી કહે છે.

દાહરો—આરે ધુંધટમાં કપટ વણાંને, રાગ ધુંધટ ખોલો નવ જાય જેમે ખાલું રાજ ધુંધટો તો, વળી મરેકે માદોરે થાય ૧૦૮

હે સદેવંત જે તને માઈ મ્હો બતાવું તો મરેકાંતો માંદો થાય ભારે સદેવંત કહે છે.

ચોપાઈ—મેને ખાયા કેવલીઆ વછનાગ, ધંતુરેસેં ક્યું મરું; મેને રમાડે કાલીનાગ, બીધુડેસે ક્યું ડરું. ૧૦૯

હે સ્ત્રી મેં કેવલીઆ વછનાગ ખાધોછે, તે ધંતુરાથી હું ડરીશ. અને વળી મે કાળીનાગ રમાડ્યોછે તે વીધુડાથી શુંહંદરીશ? માટે મને તાઈ મોં દેખાડય, તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

ચોપાઈ—ધુંધટડે કાળોનાગ કે, વિંછીડંબ મારસે, વાગશે નેણાં કેરાં બાણુ, તમને તે કાણુ ઊગારશે ૧૧૦

હે સદેવંત ધુંધટો જેતાં નાગ છે તે બચકું ભરશે, મેળ્યાં મારાં નેણાંનાં બાણુ વાગ્યાં ત્યાં કોઈ ઊગારનાર નથી. માટે તમે, માઈ મોં જેવું મુકી દો. તે સાંભળી સદેવંત કુંવર કહે છે.

દાહરો—સાપના કાઠયા સહ મરેને, વળી વીંછુડે તનમન હોય;

નારીના મારવા નરમરે તો, તારા કૂળમાં ન જીવે જીવું કોઈ.

હે સ્ત્રી તું કહે છે કે મારી આંખો જોઈને મરી જશે તો, તારા કૂળમાં કોઈ જીવે નહિ, કેમકે તારી આંખો રોજ જોતાં હશે માટે હે સ્ત્રી હવે રકઝક કરવી મૂકી દઇ તારું સુંદર મૂખાર્પિદ મને દર્શાવ કે જોયી મારા તપી ગયેલા આત્માને હું કંડો પાડું. એમ કહી રાજા કહે છે.

દોહરો—મૂખથી પાલવ દૂર કરોને, ગોરી મૂખ મુજનેરે ખતલાવ; રાખતે તો જરા સ્નેહ લાગ્યો ને, ગોરી નેણેરેનેણુ મીઠાવ.

હે સ્ત્રી મને સ્નેહ થયોછે માટે મારા નેણુની સાથે તારાં નેણુ મિલાવ. પછી શાવળીંગા સદેવંતનો ઘણો આગ્રહ અને ઘણા (મદન) કામનો આતુર થએલો જોઈ વિચાર્યુંકે, મેં જોયા વિના મૂકનાર તો નથી. માટે તેને સમસ્યા કહી સમજાવું એમ કહી કહેછે.

ચોપાઈ—દસે આંગળીએ વેઠ, અંગુઠે જાણે આરશી; કષા જોને દૂરીજન લોક, દોનુકી પારશી ૧૧૩ નિશાજે આવજો રાજા ચિત મનરહે ધરો; ત્યાં મળશે એકાંત, વાલેશરી વાતો કરો. ૧૧૪

હે રાજા હું નિશાજે જાઉં છું ત્યાં બહુવા આવજો, એટલે આપણે ત્યાં એકાંતે વાતો કરીશું સદેવંત કહે હું તો બહુી ગણી નિશાજેથી ઉઠ્યો છું તે હવે ફરીને કેમ અવાય. અને હવે મારા પીતા મને રાજ્યાભિષેક કરી ગાદીએ બેસાડનારા છે. શાવળીંગા એ કહ્યું ગમે તેમ કરીને આવજો. ત્યારે સદેવંત કહે, એતો ખરૂં પણ હાલ મને તારું મૂખાર્પિદ ખતાવ, નહિતો મને અંત પાણી ભાવનાર નથી અને રાત દિવસ હું તારા પછાડી જુરી જુરીને મરીશ. તેવું સાંભળી શાવળીંગા કહે છે કે મહારાજ એમ હોય તો લ્યો તમને મ્હો ખતાવું. એમ કહી સદેવંતને કહેછે.

સોહલો—ચાર ડગલા મને કેડેદિયે, પછીથી નેણાનો રસ લીયે; ત્યારે વગોવાસ્યો મુજને આપ, ને થઈ રહેજો મોટાંને માપ. ૧૧૫

હે રાજા મને ચાર ડગલાં આધો જવાદો પછી તમને મેં ખતલાવું. પણ તમે મને ફજેત નકરશો એમ કહી સદેવંતથી ચાર ડગલ

આધી જ્ઞાન મૂખ ઉપરથી પાલવનો છેડો ખસેડ્યો ને જ્યાં રાજા સામુ જીવે છે એટલે જેમ આકાશમાંથી એકદમ ઝગળ કરતી વિજળી નિકળે અને એકાએક કોમળા જોવામાં આવે અને અંતર્ધ જ્ઞાન, તેવીજ રીતે રાજા અંતર્ધ મૂર્છા ખાઈ પૃથ્વી ઉપર પડ્યો અને શાવળીંગા દશ ડગલાં ગઈ એટલે રાજા આંખ ઉઘાડીને જીવે છે તો શાવળીંગા જતી દીડી એટલે મનમાં ઘણો ઝુરવા લાગ્યો ને કહ્યું કે, હવે મને એ ક્યાં મળશે ને એનો મેળાપ ક્યાં થશે. જો નિશાળે એ સવાનું મારા આપને કહ્યું તો હમણાં તો તેમણે મને બહુલીને નિશાળેથી બહારડ્યો છે ને ગાદીએ એ સાડવાની તૈયારી કરી છે તે હવે પાછો નિશાળે કેમ મૂકે એવી સંચયનામાં સદેવંત કુંવર ગાંડા નેવે થઈ ગયો છે. અને મુખથી શાવળીંગા, શાવળીંગા, કહ્યું તો જ્ઞાન છે.

સોહલો—શરીએ શરીએ સાદજ કરે, દીલતો દીવાનું રાજનું કરે; વેણ કામણ કરી ગઈવેર, ને નિશ્ચે મરવું મારે ખાધને ઝેર. રાજા પોતે વિચાર કરતાં કરતાં રસ્તે ચાલ્યા જાય છે એટલે ખીજે દિવસે પોતાનો ધાંયજી મેહેતાની હજમત કરવા જાય છે તે મળ્યો ત્યારે રાજાએ ધાંયજીને પુછ્યું અલ્યા વાલીઆ તું ક્યાં જાય છે, ત્યારે વાલીએ કહ્યું કે હું ગોરની હજમત કરવા નિશાળે જાઉં છું. સદેવંત, કુંવર નિશાળની વાત સાંભળી ખુશી થયા, અને વાલીઆને કહ્યું કે ભાઈ તું હજમત કરતાં પહેલાં નિશાળમાં જઈ શાવળીંગાની ખબર મને કહે કે તે શું કરે છે એમ કહીને ઘેર ચાલતા થયા ઘેર આવ્યા એટલે પોતાની રાણી પાટમદે એ દિવસથી રાજા ઘેર નહિ આવેલા તેથી ઉદાસ થઈ નિંદ્રા, અહારતજી બેઠેલી છે, એવામાં સદેવંત ને આવતા જોયા અને ઘરમાં આવ્યા એટલે કહે છે.

ચોપાઈ—વેરી જાગ્યા વિદેશ, સજન જાગ્યા શેહેરમાં; રાજાજી તમારો જીવ, ફરે છે આજ લહેરમાં. ૧૧૭ મુખ શુરે મીઠા બોલ કેમ નથી બોલતા; શાને કાજે મારાશ્યામ, ફરોછો તમે ડોલતા.

હે રાજાજી તમારો જીવ ઉદાસ કેમ છે, અને તમે શા કારણથી ડોલતા ફરોછો પણ રાજા કાંઈ ઉત્તર આપતા નથી, અને એક કારે

સુખ રહી બેસી રહ્યા છે. હવે પેલો વાલીઓ ધાંચળે મહેતાની નિશાળમાં ગયો ને ત્યાં મહેતા હુંધી ગયાછે ને એક કોરે નિશાળીઆ બણેછે, ને એક કોરે છોકરીઓ પડદે રહી બણેછે, તેથી શાવળીંગા જોવામાં આવતી નથી, એટલે ટાપોટા પાડી નિશાળમાં વાલીઓ ગાવા મંડી ગયો. “સદેવંત નામ મારા વાલાજીરે, તેનું છે કામ મારા વાલાજીરે” એવી રીતે કુદતો જાયને ગાતો જાય. શાવળીંગાએ સાંભળ્યું એટલે વાલીઆને પાસે જોલાવી પડદામાં રહી છે અહ્યા વાલીઆ સદેવંતની શી ખબરછે ત્યારે વાલીઓ બોલ્યો કે બાઈ તમારી ચિંતામાં મરેછે, ને ઘેલો ઘેલો ફરેછે, હું તો ગોરની લજ્જમત સારૂ આવ્યો પણ ગોર જીંઘેછે માટે પાછો જઈશું. શાવળીંગા કહે તું જરા મારા નખ લેતોજ. એમ કહી પડદામાંથી પોતાનાબે હાથ બહાર કહાડેછે. એટલામાં તો વાલીઆ ની આંખે અંધારાં આવ્યાં ને ચકરી ખાઈ ભોંય ઉપર પડ્યો ને સુધિ આવી એટલે ઉઠીને શાવળીંગાની આંગળીઓના નખ ઉતારી લીધા. અને હાથેલીમાં નખ લેઈ રાજ પાસે આવ્યો, તે વખત પાટમદેને રાજ બન્ને બેઠાં હતાં ત્યાં વાલીઓ આવ્યો એટલે પાટમદે પડદામાં ગયાં. પછી વાલીઓ રાજ પાસે આવીને બેઠા તેને સદેવંત પુછે છે.

સોહલો—એટલામાં આવ્યો વાલીઓ રાત, કુંવર પુછે છે તેને વાત; સુતાંરે સુખ નથી બેઠાં નથી સખ, વાલીએ દેખાડ્યા જીવેનેરે નખ વાલીઆએ હાથેલી ઉઘાડીને રાજને નખ દેખાડ્યા એટલે રાજ મોહિત થઈ વાલીઆને કહે છેકે, આ દિરાકણીઓ ક્યાંથી લાવ્યો. અને તે એની કિંમત શી આપી; એવી રાજએ નખને બદલે હિરાકણીઓ કહી હવે રાણી પાટમદે પડદામાં બેઠાં બેઠાં બધી વાત સાંભળેછે, રાજએ પણ નખને દિરાકણીઓ કહી એટલે વાલીઓ બોલ્યો મહારાજ આ હિરાકણીઓ નથી એતો શાવળીંગાના નખ છે. રાજ કહે એના આવા રૂડા નખ! તો હવે એ મને મળેતોજ અમ પાણી લેવું, નહિતો મારે તેની પાછળ પ્રાણુલાગ કરવો વા-

લીઆ તું એના નખ લાખ્યો ત્યારે એનું રૂપ કેવું છે એમ પુછે છે.

ચોપાઈ—જેવી દીડી હોય નાર, તેવી કહી બતાવજે; કૂડને
કપટ કાંઈ, હૈયે નવ રાખજે. ૧૨૦

તે સાંભળી વાલીઓ રાગને કહેછે.

સોહલો—મેં એવી નથી દીડી નારી, અને હું તો ફરં નગરી
સારી; તમને કહું છું સાચી વાણ, વળજેએ વાગે મોહ બાણ. ૧૨૧

દોહરો—કર જાલીને નખ કાપતારે, માફં હૈયું તે નવ રહું
ઠોર; જાણે અણકે રાગ વિજળીને, જેમ ઇંદ્ર ધટામાં ધનધોર ૧૨૨

ચોપાઈ—ઇંદ્ર ધટામાં ધનધોર, અણકે જેમ વિજળી; એક દીડી
અલબેલ, મૂખેરે અતિ ઉજળી ૧૨૩ નિશાળે દીડી જોને નાર, એવી
નથી તારા રાજ્યમાં; ઘડીએક બેઠોતો રે પાસ, મેં તો દીડીતી લાજમાં.

રાગ હું તો એક ઘડી તેની પાસે બેઠો હતો, પણ મેં એને તો
પડદામાં દીડી હતી. પણ એના નખ લેતાં હાથ જોયા એટલે હું
તો ભોંયમાં ગોથુ ખઈ ગયો તે બે ઘડીએ શુધિ આવી. એવું સાં
ભળી સદેવંત કુંવર ચિત્ત ભ્રમ થઈને ઘોડાની ઘોડાળમાં ચાલ્યા
(કહેવત છેકે રાગના કુંવર રીસાય ત્યારે ઘોડાની ઘોડાળમાં જઈ
શુવે ત્યારે તેની રીસ ભાગે) રાગ ઘોડાની ઘોડાળમાં ગયા એટલે
રાણી પાટમદે વાલીઆની પાસે આવી પુછેછે. હે વાલીઆ હું રાગ
ને ક્યારની બોલાવતી હતી પણ મારી સાથે બોલતા નહોતાં અને
તું આજ્યો એટલે તારી સાથે હશી ખુશીને વાતે વળગ્યા. તેનું કા.
રણ શું? વાલીઓ કહે બાધ સાહેબ માફ નામ નહોતો હું તમને કહું
પેલી વાણીઓ આપણા રાગએ રાખીછે. એ સાંભળી રાણીને.
પોતાના મનમાં ધણો ક્રોધ ચડ્યો. ને પોતાના મનમાં નકી કર્યુંકે
રાગ બે દિવસથી ઘેર નહોતા આવ્યા તે એનાજ વારસે મારે અ
હિંવાં રહીશું કરવું છે હુંએ મારે પીયર જઈશ. એમ ધારી તે
પણ રીસાયાં. હવે સદેવંત કુંવર ઘોડાની ઘોડાળમાં ટુટમુટ ખાટલી
લેઈ પડ્યાછે. હવે જમવાની વખત થઈ એટલે રાગએ કુંવરને
બોલાવ્યા, પણ કુંવર ક્યાં હોય તે બોલે, પછી ચાકરે કહ્યું મહા

રાજ કુંવર તો ઘોડાની ઘોડાળમાં છે. પછી રાજ લાલા ખાસેતને લેઈ ઘોડાની ઘોડાળમાં કુંવર પાસે આવ્યા ત્યાં કુંવર પોતે સૂતા જોયે રાજએ કહ્યું કે, તું કેમ રીસાયોછે. તને કોઈએ આંખ દેછે ખાડી હોય તેની આંખ કદાહું, તને કોઈએ આંગળી દેખાડી હોય તેનો હાથ કાપું, ને તને કોઈએ ગાળ દીધી હોય તો તેની જીભ ખેંચાવું મારા બેઠાં તને કહેનાર કોણુછે, ત્યારે સદેવંત પોતે મનમાં વિચાર કરેછે કે-

ચોપાઈ—સદેવંત બેઠા ત્યાં, કે મનમાં વીચારજ ધરે, કહું જો મારી પેર, પિતા મારા શું કરે. ૧૨૫

મારા પીતાને કહુંતો ખરો. એમ ધારી પિતાને કહે છે.

ચોપાઈ—મારે જવુંછે જોને આજ, બણવાને કારણે; માનોને મારા તાત, નિશાળીઆ લાવો ખારણે. ૧૨૬

હે પિતા મારે બણવાને જવું છે માટે નિશાળીઆને બોલાવો. તે સાંભળી પિતા કહેછે.

સોહલો—રાજ કહેછે કુંવરને વાત, રાજવળામાં બેઠા કરો તમે કાજ; વારે વારે કુંવર બણવું ન હેય માટે મનમાં વીચારી જોય.

હે સદેવંત કુંવર, હમણાં તો તું ભણી ગણી બત્રીશ લક્ષણો થયો છે ને પાછો કહે છે કે મારે નિશાળે જવુંછે, એતે શું ? હવે તો તારે રાજકાજ કરવાની વખત છે કે રમવાની વખત છે.

આવાં પિતાનાં વચન સાંભળી સદેવંત કુંવર રીસાઈ મનમાં ઉદાશ થઈ પોતે ઊડી ડેહલાના ખારણા આગળ ઉભા રહ્યા ને પીતાને કહે છે.

ચોપાઈ—સદેવંત કુંવર સુખણ, આવી ઉભા ખારણે; મનમાં છે મોટી હામ, બણવાને કારણે ૧૨૮ જોરને તોડવો ને આજ, પિતા માનો મારી વાતડી, નહિ, તો જોજો કાલ, કંઈ હું દેહની ધાતડી ૧૨૯

હે પિતા જો તમે જોરને બોલાવીને, બણવા મોકલો નહિ તો કાલે હું મારા દેહની ધાત કરીશ આવાં વચન સાંભળી રાજ ચિંત,

વાન થઈ લાલાબારોટને કહેછે કે, આને હું શું કરું, આતો કહે છે મારે બાણું છે ને મારે તો હવે એને રાજ્યાભિષેક કરી ગાદીએ બેસાડવાનો છે. બારોટ કહે હોય, ચાર જાતની હઠ કહેવાય છે. એક તો સ્ત્રીહઠ, બીજી રાજહઠ ને જોગી હઠ, એ હઠ પૂરી કરવી, નહિતો સાડું ન નીપજે, માટે હવે તમે એ કહે તેમ કરો નહિતો તમારો છટકો નથી ને કદી તમે ના હા પ્રશો ને એ કાંઈ ઝેરબેર આઈ મરશે. માટે તમારે એને નિશાળે મુકવેજ પછી રાજા કુંવરને કહે છે.

સોહસો—રાજા કહેછે કુંવરને વાત, ના કરવી તારે દેહીની ધાત, માનીછે મેં અંધી તારીરે વાત, નિશ્ચે બાણવાને જાઓ પરમાત. ૧૩૦

હે કુંવર તમે મરશો નહિં ને તમે સુખેથી કાલે નિશાળે જ જો, કુંવર કહે ના હાલ તમે મેહેતાને બોલાવો. પછી રાજાએ ત રત મેહેતાને તેડવા મોકલ્યું. હવે રાજા પોતે કુંવરને જમાડી કરી પોતે લાલા બારોટને તેડી રાજદરબારમાં ગયા. એટલે જોર પોતે રાજસભામાં આવ્યા રાજાએ દંડવત કરી બેસવા આસન આપ્યું જોર કહે કેમ મહારાજ મને તેડાવ્યો હતો. રાજા કહે કુંવરને નિશાળે મૂકવોછે. માટે તમે મૂરત જીવો જો સારો દલાડો હોયતો મૂકીએ જોરે વિચાર કર્યો કે બાણી ગણીને તો હવણું ઉઠયો છે ને ફરી નિશાળે કેમ આવતો હશે. મને લાગે છેકે કાલે પેસો ધાંચજો આવ્યો હતો ને શાવળીંગાના નખ લઈ ગયો ને કાંઈ એમને લ ટાપટ થઈછે ખરી માટે જો નિશાળમાં આવે ને શાવળીંગાનો આપ જાણે તો પછી મારે જીવવાની આશા રહે નહિ. માટે હું એવું મુહુરત આપું કે એમનો મેળાપ થાય નહિ, કેમકે શાવળીંગા ને હવે પરણવાનું છે માટે એ સાસરે જાય ત્યાર પછી સદેવતને મુહુરત આપું તો પછી મહારે કાંઈ હરકત થાય નહિ એમ ધારી મેહેતાએ રાજાને કહ્યુંકે, મહારાજ, હમણું પાંચસાત દિવસ બરાબર જોમ નથી, ને મુહુરત આવતું નથી. કારણકે વચે વ્યતીપાત, વૈધરત ને પચક બેસેછે. માટે સાત દિવસ પછી બેસારો રાજાએ

કહ્યું સાંચું ત્યારે આવશે. પછી ગોર પોતાને ઘેર ગયા હવે સદેવંત કુંવરને રીસ તો ચઢી પણ શું કરે ત્યાં સભામાં કંઈ કહેવાય નહીં માટે પોતાને મેહેલે જઈ પોતાના જમાલખાં ને કમાલખાં બે સિપાઈ હતા, તેમને બોલાવી કહ્યું કે તુમ અખી જાકે ગોરકું જલદી બોલા લાવ એમ કહેતાંજ સિપાઈ ઉઠીને મેહેતાને ઘેર ગયા તો મેહેતા નાહી જમવાની તૈયારીમાં હતા એટલામાં સિપાઈ એ જઈ કહ્યું કે, કુંવર નમને બોલાવેછે માટે અખીને અખી ચલો મેહેતાએ કુંવરનું નામ સાંભળ્યું કે થરથર ધુજવા લાગ્યા, ને નફ્રિ કશ્યું કે, હવે મોત આવ્યું. પછી ગોરને પોતાની સ્ત્રીએ કહ્યું કે હમણાં તમે ગયા હતાને પાછા કુંવરે તેડાવ્યા કેમ મેહેતા કહે એતો કુંવરનું તેડું નથી પણ જમનું તેડું આવ્યુંછે. ગોરાણી કહે એમ કેમ બોલોછો. ગોર કહે હું મુહુરત મોડું આપી આવ્યો છું તેમાં ગોરાણી કહે કે તમે જાણતા નહિ હો તેમાં જાવને હવે તે કહે તેમ કરજો નહિતો પછી જીવતા ઘેર આવવાની આશા નથી. ગોર કહે એ વાત ખરી, પણ ત્યાં જતાં મારો પગ ઉપડતો નથી. તે શું કરે પછી ગોર જેમ તેમ કરી, લુગડાં પેરેરી કુંવરને મેહેલે આવ્યા. જ્યાં નિસરણીએ ચઢેતો એક પગથીયું ચડે ને બે ભૂલી જાય પછી જેમ તેમ કરી. ગોર ધુજતા ધુજતા કુંવર પાસે ગયા તો કુંવર આંખો લાલચોળ કરી કોષમાં બેઠાછે પછી કુંવરે ઉઠી ગોરને સોનાનો બાન્નેઠ આપ્યો તે ઉપર ગોર બેઠા. કુંવર કહે મહારાજ મુહુરત હમણાં નહિ હોય ગોર કહે એમછે ખરું પછી કુંવરે પોતાની કહેડમાં કટાર હતો તે ઝડપ ખેંચ્યો ને કહ્યું કે કહો મુહુરત અત્યારે છે કે નહિ? નહિતો પેટમાં માંસ છું કટાર જોઈ ગોર થર થર ધુજે છે, આ નફ્રિ મારસે. ગોર કહે એ કટાર તમે મેનમાં ઘાલો ને હું તમારા પિતાને હમણાં જઈને કહુ છું એમ કહી ગોર રાજ પાસે જઈ કહે છે કે, સાહેબ, મને અફિણીની લહેરમાં ખબર ન રહી તેથી હું ભૂલ્યમાં પાછલા વરસનું દીપણ લાવ્યો હતો. પણ ઘેર જઈ તપાસ્યું તો જુનું દીડું પછી નવા દી

પણમાં જોયું તો આજનું ચોથડીયું એવું તો શૂન્ય છેકે, ન પુ
છો વાત રાજ કહે એમ હોયતો વરઘોડો ચડાવી અત્યારે નિશા
ળગરણું કરીએ છીએ પછી ગોર પોતે નિશાળે ગયા. અને રા-
જ્યે સદેવંત કુંવરને જામો ચીરો પેહેરાવી હાથમાં સોનાનું શ્રી
ફળ આપી ઘોડે બેસાડ્યા ને વરઘોડો ચડાવી ધામધુમથી નિશા
ળે જાય છે થાટામાં લોકોની ઠઠ જોવા મળી છે. નીશાળમાં રહી શા
વળીંગા પણ વરઘોડો આવતો જુવે છે. ને મેહેતાને કહે છે.

દોહરો—હવેકે મેદની જોવા મળીને, વળી જુએ નાંતેરાંરે બાળ
સોના શ્રીફળ હાથે ધરીને ઠકરો ચાલ્યા આવેરે નિશાળ. ૧૩૧ દોહ
નગારા વાગીઆને મેહેતા સરણાણએ પુરાંરે સાદ; માનો ન માનો
મેહેતા તમારી નિશાળે, સદેવંત ભણવાને આવ. ૧૩૨

હે મેહેતા તમારી નિશાળે કોઈ રાજના કુંવર જોવું ભણવા આવે છે.
તેના વગર આટલી ધામધુમ હોય નહિ. મેહેતા કહે આવતો હશે
હવે સદેવંત નિશાળે આવ્યા ત્યાં તેના બાપે મેહેતાને કહ્યું.

દોહરો—ગોર મારા ગોરજીને, તમને લળી લળી લાગું પાય;
સદેવંત કુંવર સલક્ષણુરે, તેને બાવે તે વિદ્યા ભણાવ્ય. ૧૩૩

હે ગોર હવે કુંવર ભૂલી ન જાય તેમ કરજો મેહેતા કહે
સાઈ પછી સર્વે ઘેર ગયા. એટલે સદેવંત કુંવર વિચાર કરે છે કો
છોકરી એનો પડદામાં ભણે છે, ને છોકરાનો ખાભણે છે. તેથી સાવળીંગાને
મેળાપ કેમ થશે. ને ગોર તો અહીંને અહીં બેસી રહેશે એટલામાં
ગોર અફિણી લહેરમાં આવ્યા તેથી સદેવંતને કહે હું જરા સૂઈ
રહું છું ને તું સોડી લેઈ છોકરાને ભણાવ એમ કહી ગોર તો ઉઘી ગયા.
હવે સદેવંત પડદાની પાસે જઈ તેને બોલી શું દેખ બેઠા છે ને છોકરાને
ભણાવવા માડ્યા સાવળીંગા સદેવંતનો શબ્દ સાંભળી પોતે પણ છો
ડીઓને ભણાવતી હતી તે તેજ પડદામાં આવી, ને તે વિચાર કરે છે
કે હવે સદેવંતને બોલાવાય કેમ, તેથી પાટી ઉપર ધાવ લખી પાટી
પડદા તળે ખસેડી મૂકી. એટલે સદેવંત પાટી લેઈને ધાવ વાંચે છે.

દોહરો—સરસતી સારદાને વિનંતું ને, વળી ગણપત લાગુ

જેને પાપ; પાટીયું લખીએ પ્રીતશુને, તે તો વાંચી સંભળાવો
મને રા. ૧૩૪

તે વાંચી સદેવંત ખુશી થયો ને પોતે પણ પાછો ને પાટીમાં
ધાવ લખી પડદા તળે ખસેડી મૂકી.

દોહરો:—માતા સરસ્વતીને વેનવુંને, હું તો કથન ન જાણું
કેણ; પેહેલીરે પ્રીત સદેવંત શુરે, બ્યારે મળીઆંતાં નેણરે નેણ.

હે સાવળીંગા હું તો કાન કે કેણ કંઈ જાણુનો નથી પણ મને
નવડેરીએ જે દિવસે મળી તે દિવસથી પ્રીત જાણું છું તે ધાવ વાંચી
શાવળીંગા ઘણી ખુશી ઇધિ. હવે સદેવતે વિચાર્યું કે મેહેના જગશે
તો દેખશે તેથી ઉભો થવા જાય છે એટલામાં શાવળીંગાએ પા-
ટી લખી પાછી ખસેડી મૂકી.

સોહલો:—નિચે નેણે નહી મેહું કહાડી, બેસો બેસો મારી
ખાતી ટાટી; જે ગોર આપણને કરશે રીશ, તો સોંપોમ પેહેલું
વાઢી માઈં શિશ. ૧૩૬

હે સદેવંત તમે કંઈ ખીલો છો જે નિચે નેણે બેસશ્યો તો કદા-
ડી નહી મુંકું ને જે આપણો ગોર રીશ કરશે તો હું માઈં શિશ
તેને પેહેલું વાઢી આપીશ. આવું સાંભળી સદેવંતને દિમંત આવી
તેથી પોતે પાછી પાટી લખી.

સોહલો:—બણતર ગણતર ન જાણું બેઠ વાંચું છું પણ નથીરે
વીવેક; ગોર આપણો રીસાળવો છેલ્લે તે રખે મને કુકુ વચનજ કેલ.

હે સાંવળીંગા તું મને પેસારે છે તો ખરી પણ ગોર રીસા
ળવા છે ને મને કુકુ વચન કહેશે માટે જવાદે તે સાંભળી શાવળીંગા
સદેવંતને પાછી પાટી લખી આપે છે.

સોહલો:—શાવળીંગાના અક્ષર ચાર, ગોર વખાણે વારંવાર, મ
નમાં ફટક લગારે નધરો, પાટીજીં બરીને રાજ ઓરી ઓરી કરે.

હે રાજ તમે મનમાં લગારે ફિકર રાખશો નહી. ને પાટીઓ
લખી લખીને પડદા તળે ખસેડી મૂકો. ત્યારે સદેવંત દહે પાટીએ

લખે શું વળવાનું. તું કાંઈ એવું કરકે તારોને મારો મેળાપ થાય
આતો જેમ સ્વપનામાં જેઈએ ને જાગીએ એટલે કંઈ નહિ
એવું છે. માટે તું આખે આખ મળે એવો ઉપાય કર. ત્યારે - ૧ -
વર્ણીંગા કહે આજનો તો દહાડો ગયો પણ કાલે તમે ગોરને ચંપા
બાગમાં ઉજાણી આપો ને ગોરને સીધાં લેવા મોકલો ને તમે
કાઠારીને કહેજેકે ગોર સીધાં લેવા આવેતો વાર લગાડજે. પછી
ગોર સીધાં લેવા જશે એટલે તમે છે તે નિશાળીઆને કહાડી મુકજે
ને હું છે તે છોડીએને કહાડી મુકીશ. એટલે આપણે એકઠાં થઈશું
પછી સદેવંતે તેના કલા પ્રમાણે ખીજે દહાડે એવો બદોબરત
કરીને નિશાળે આવ્યો. ને ગોરને કહ્યું કે આજ ચંપાબાગમાં
ઉજાણી છે. માટે તમે ત્યાં જજે ગોર કહે નિશાળ મૂકીને જઈશું ?
સદેવંત કહે એ વાત તો ખરી પણ ત્યાં તમારા વગર સીધાં કાઠ
ને નહી આપે. માટે તમે પંડે જશે તો સીધાં મળશે. પછી ગોર
સદેવંતને નિશાળ સોંપી ગયા પછી સદેવંતે છોકરાઓને નિશાળમાં
થી કાઠો મૂક્યા. અને શાવળીંગાએ છોડીએને મારી કહાડી અને
સદેવંત પડદા બડદા મારી તોડીને ફાડી નાખ્યા. તે જેઈ શાવળીંગા
કહેછે, કે તમે આ બધા પડદા ફાડીને ઉઘાડું ફક કરી નાખ્યું
અને આવામાં મેહેતા આવશે તો શો જવાબ દેઈશું, અને પેલો
કાણીઆ તે ગોરને તેડવા જશે. તે હમણાં બોલાવી લાવશે. સ-
દેવંત કહે જેમ થવાનું હશે તેમ થશે પછી સદેવંતને શાવળીંગા
ને જણાવેલાં વાતો કરે છે. સદેવંત શાવળીંગાને કહે છે.

દોહરો—નેણુ પદારથ રાજ નેણાં રસ વળી, નેણુ નેણુરે મીલંત
અન્નણ્યાશું પ્રીતડીરે, એતો પ્રથમ નેણારે કરંત. ૧૩૯

હે શાવળીંગા અન્નણા માણસથી પેહેલી પ્રીત આંખે જોયાથી
થાય છે તે સાંભળી શાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—નેણુ પદારથ નેણુ રસને, વળી જે કરી જાણે કાય;
જેવો મીઠો મેવો વેણુતારે, વળી નેણુ તે કદીએ ન હોય. ૧૪૦

હે સદેવંત કુંવર એકલી આંખે તો શું કરે પણ જે સારી

રસ ભરેલી બોલી આવડતી હોયતો તે કરે એવું નેણુથી થાય નહી તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દોહરો—ફટ નેણુ ફટ પાપીઆને, તને હજુએ ધરપત નહી નારીને મન નેડા નહીને, પછી લાલચ ત્યાં શું રહી ૧૪૧

સદેવંત કહે છે કે હે નેણુ પાપી ચંડાળ તને હજુ ધરપત વળતી નથી. આને મનનો કશુંએ નથો તો તું શીદને લાલચ રાખે છે. તે સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—નેણુ અમારાં લાલચુને, રાજ ભરીઆવે ઢગળી જાય; દેખી ચંગા માંડવાને, એ તો નફટ બીખારીરે થાય ૧૪૨
શાવળીંગા કહે છે હે રાજ અમે તો અમારાં નેણુને ઘણાંએ વારીએ છીએ પણ રૂડા માંડવા એટલે જવાન માણસ જોઈને બીખારી થાય છે. તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દોહરો—અમે નેણુને વારીએને વળી રાખીએ ઠીકા જોને ઠીક, દેખી ચંગા ગોરીઆંરે, જેમ માર્ગીન મળે જોને બીખ ૧૪૩

હે સ્ત્રી જેમ તું વારી રાખે છે તેમ હું પણ વારી રાખું છું. પણ સારી સ્ત્રી જોઈ બીખ માગે ન મળે તેવી રીતે લાલચુ થાય છે. તે સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—કાંક નેણુને તમે વારજો ને, રાજ હેડું રાખજોને હાથ, ચંચળ નેણુએતો સ્વાનગતીને, રાજ નફટ બીખારીની જાત.

હે રાજ જો તમારાં નેણું એવાં લાલચુ હોય તો હાથમાં રાખજો એમ કુતરાં અને બીખારીની માફક કેમ બટકે છે. તે સાંભળી રાજને રીસ ચડી અને કહે છે કે. તેં મને કુતરા અને બીખારીની માફક ગણ્યો. રાજ પોતે શાવળીંગાથી રીસાઈ દીચણુ ઉપર પાટી મુકી તેના ઉપર માથુ મકી નીચું જોઈ બેઠા તે જોઈ શાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—પગ ઉપર પાટી ધરીને, રાજ ઉપર મેલ્યાં જોને શીશ, જોર આપણો આવાશે તો, રાજ ઉલટીરે કરશે. ૧૪૫

હે સદેવંત કુંવર તમે આમ ઉધું માથું ધાલીને બેઠા છો ને

એવામાં ગોર આવશે તો રીસે બરાશે. તે સાંભળી સદેવંત કહે છે,
 દોહરો—કુળ બુડે કામની તણાને, વળી ઉંચનીચ ઘર જોને
 જાય; અમે નેણાને વારીએરે, મારી આંખો અખજ ખાય. ૧૪૬
 હે શાવળીંગા તારી સોખતમાં કુળ બુડે અને તું જિંચનીચ જોયા
 વગર હું તો ઘણાએ મારાં નેણાંને વાઈ છું પણ મારી આંખો
 અખજ ખાયછે શાવળીંગા આવી રીતે સદેવંતનાં રીશ ભરેલાં
 વચન સાંભળી નમી જમ્મને કહે છે.

દોહરો—રાજ તમે મને કાંક કહેાને, વળી ચોર ચંચળકેછીનાળ
 અલખેલા મને તમે આલજોને વળી ગરવેરે ગરવે ગાળ. ૧૪૭

હે રાજ તમે આમ રીસાઈ કેમ જાઓ છો. તમે મને ગમે તેવું
 કહો એવું સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દોહરો—શુણુ શાવળીંગા સદેવંત કહેાને, વળી મેલી તે મનનીરે
 માણુ; જેર ખાધને હુંએ મરત તો મારો પીતા લાજત શાલીવાણુ.

હે રાંડ તારા મનમાંતો કશુંએ નથી ને હું તારા વાસ્તે જેર ખાધને
 મરત તો મારો પીતા લાજત કે નહીં તે સાંભળી શાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—નારીને માટે કીયા નરમુઆને, રાજ તમે કરો છોરે
 પહેલ, પ્રીત કરીને પાછા ખસેરે, એતો ખેલાડુના જોને ખેલ ૧૪૮

ચોપાઈ—ખેલાડુના ખેલ નેણા રસ વોરતા, મુખસે મીઠા બોલ
 રહેજો તમે બોલતા ૧૫૦

હે રાજ તમે કહો કે હું તારે સાથે મરતો હતો પણ નારીને સાથે
 એવા કેટલા નર મુવા છે, તે મને ખતલાવો. નહીંતો તમે મરી રસ્તો
 કાઢવાના હતા કેશું? પણ જે પ્રીત કરીને પાછું હઠે એ માણુસ
 ન જાણું. માટે રાજ તમે મારી સાથે હશી ખુશીને બોલો તે સાંભ
 સદેવંત કહે છે.

ચોપાઈ—પદમણી તારાં વેણુ, રૂઢેમાં પરવરે; બાણુ વળીના છી
 ટચા બાણુ, તેતો પાછાં કેમ ફરે. ૧૫૧

હે શાવળીંગા તારાંજે વેણુ તે મારા રૂઢેમાં સુસરા ચાલ્યાં જાયછે,
 પણ તું ન જાણીશ કે રાજ મુકે. જેમ બાણુવળીનું બાણુ છુટ્યું

તે પાછું ન ફરે તેમ તને પણ છોડનાર નથી. તે સાંભળી શાવળીંગા ખુશી થઈ કહે છે.

દોહરો—પ્રીત અગોચર કીજીએરે, રાગ માઈ કહ્યુંરે તુંતો માન; કોઈને નવ સંભળાવીએરે, તેતો એકથી બીજેરે કાન. ૧૫૨

રાગ પ્રીત કરવી તો છાની કરવી પણ એકથી બીજે કાન જાય એમ કરવી નહીં ત્યારે રાગ કહે મેં કોને કોને સંભળાવી તે બતાવ ત્યારે શાવળીંગા કહે છે કે જુવો પેહેલ પ્રથમ તો લાલા બારોટે જાણી પછી ગાંજા વાલીઆએ ને વળી ત્રીજા પાટમદે રાણીએ ને ચોડી ઘણી મહેતાપણુ જાણે છે એટલા જાણુને તો તમે જાણુજ્યું છે ને તમે કહો છો જે કોણુ જાણુ છે. માટે કાંઈ સમજણુ રાખો. પછી રાગ જેવા ઉભા થાય છે કે સ્ત્રી મહાકામા તુર થઈ સદેવંતની ઘોતીની પાટલી જાડીને ખેંચે છે કે હવે ક્યાં જાવછો એટલે સદેવંત થરથર ધુન્વા લાગ્યો કારણુ કે, એને કોઈ દીવસ કોઈની સાથે પ્રીત કરેલી નહીં. ને આ પહેલ વહેલી થઈ તેથી દેહેસત લાગી. હવે મહેતાને પેલા કોહારી સીધુ આપતા નથી ને એકથી બીજે ઠેકાણે મોકલે છે એવામાં પેલો કાણુઓ ભોગીઓ હતો તે ખોળતો ખોળતો ગોરને સોધી કહાડયા ને કહ્યું કે મહારાજ સદેવંતે તો અમને મારીને કહાડી મુક્યા ને મારીને પડદા બડદા ફાડી નાંખ્યાછે. એવું સાંભળી ગોર ત્યાંથી ધસ્યા ધસ્યા નીશાળે આજ્યા તે સદેવંતને શાવળીંગા જાલી રહી છે તે જોઈને કહેછે.

દોહરો—બ્રહ્માકામને છેડલાને, રાગ થરથર થરથર થાય; એને સમે ગોર આવીઆરે એતો તંબુ તણીરે માંય. ૧૫૩

ચોપાઈ—તંબુતણીરે માંય, સદેવંત શુંકરે; લોકડીઆની લાજ, હૈયામાં નવ ધરે ૧૫૪

ગોર ત્યાં આવી સદેવંતને કહે છે. કે તું કોઈની લાજ રાખતો નથી. મારીને મારા પડદા બડદા ફાડી નાંખ્યા. છોકરાને મારીને કહાડી મુક્યા માટે હું તો કાલે જઈ તમારા પાતાને કહીશ મારે હવે નિશાળ ભણાવવી નથી. હું છે તે મારી વાડીનો દાણો આ-

વે છે તે ખાઈને બેશી રહીશ આવો ખમડીનો અવાજ સાંભળી સદેવંત કુંવર સરખાઈને નિચું જોઈ નિશાળની બહાર ચાલી નિકળ્યા પછી ગોર શાવળીંગાને કહે છે તે આ નુકશાન કર્યું. તે સાંભળી ગોરને સાવળીંગા કહે છે.

દાહરે—ઘરરે ધુમ્યાંને છાપરાં ફાલીયારે, વળી નળીયાં તે ખડ ખડ થાય; વાને વટાળીયો આવીયો તે ગોર પડદા ઉડી ઉડી જાય. ૧૫૫. હે ગોર વાને વટાળીયો ચડ્યો તે મારીને છાપરાનાં નેવાં ખડ ખડવા લાગ્યાં ને પડદા છુટીને એની મેળે ઉડી ગયા.

ચોપાઈ—શીખુ દીયોને ગોર, ઘર દિશાએ ચાલીયે; ફડાં વધામ-જાં ક્રોધ, પિતાજીને આલીયે. ૧૫૬ એમ કહીને નાર, ઘર બહારી ચાલીયાં; મળીયા સદેવંત રાય, મુખેમુખ માળીયાં. ૧૫૭

રજા લેઈ શાવળીંગા બહાર નિકળી એટલે સદેવંતને કહે છે કે જુઓ આપો દિવસ આપણો અકારત ગયો ને ગોરે જાણ્યું. ત્યારે સદેવંત કહે છે કે મારાથી તો કાલે નિશાળે નહિ અવાય. આપણું કામ પેલા કાણીયાએ બગાડ્યું. હવે કેમ કરીશ? ત્યારે શાવળીંગા કહે કે ગોરે ડાંગર વાવી છે. માટે બધાય છોકરાને અને છોકરીઓને એક એક દિવસ ટોવા મોકલે છે. પણ તમે એ નથી ગયા અને હું એ નથી ગઈ. માટે જઈને કહો કે કાલે તમારી વાડીએ અમે હુડા ટોવા જઈશું. ને હું છે તે ભાત આપવા આવીશ. તે સાં-ભળી સદેવંત પાછો ગોર પાસે આવ્યો. ને કહ્યું કે તમારી વાડીએ જવાનો વારો અમને નહિ આપો બધાંને આપો છોને? ત્યારે ગોર કહે તમે રાજા છો. સદેવંત કહે ઘેર રાજા પણ તમારે અહિંયાં તો નિશાળીયા. ત્યારે ગોર કહે કાલે તમે જાવો. સદેવંત કહે મારો ભાત આપવાને શાવળીંગાને મોકલવો. ગોર પોતે કહે ભાઈ આવશે તો મોકલીશ. પછી સદેવંત ત્યાંથી ઘેર ગયો અને ગોર પોતાને ઘેર ગયા. પણ ખાવું પીવું સુખવું નથી. ને ઉદાશ થઈને બેઠા છે. ત્યારે ગોરાણીએ કહ્યું કે તમે આજ ઉદાશ કેમ છો? ગોર કહે રાજાનો કુંવર વાડીએ જવાનો છે, ને તેને ભાત આપવા શાવળીંગાને મોક

જવાની છે ને જો એ ન જાય તો પછી જીવવાનું કેટલાં નથી જો-
રાણી કહે એમાં તે શું છે. મારી પાસે મોકલજો એટલે હું એ
વાતો કહી સમજાવીને મોકલીશ. પછી બીજા દિવસે સદેવંતે પાટમ
દેહના પલંગ ઉપર પાથરવાનો રતનડીત ઓછાડ હતો તે ત્યાં
પાથરવાને કાળે છાનો માનો લેઈ બચકીમાં બાંધ્યો તે પાટમદે
એ દીકો એટલે સદેવંતને કહે છે.

ચોપાદ—દીવશ ચડ્યો પોહોર, બચકી ક્યાં બાંધીયા; પાટમદેના
ઓછાડ, તે કાને કાળે ચોરીઆ, એવી વરણાગી આજ, કાને તમે
દેખાડશો; સાચું કહોને મારા સ્યામ પાછા ક્યારે ઘેર આવશો. ૧૫૯
પાટમદે કહેછે કે મહારાજ, આવરણાગી આજ તમે કાને દેખા
ડશો ને તમે ઘેર ક્યારે આવશો પણ રાજ કંઈ ઉત્તર આપતા
નથી ને બોલ્યા ચાલ્યા વગર ગોરની વાડીયે ગયા, અને એક ચ-
પાના વૃક્ષ નિચે રતનડીત ઓછાડ પાથરીને સૂતા પણ બોયમાં
કાંકરા હતા તેથી ખુંચવા લાગ્યા. ત્યારે વિચાર કર્યો કે અહીંયાતે
શું લાવીને પાથરું આ મેહેતાની ડાંગર છે. પછી પોતાની તરબાર
ખેંચી કાચીને કાચી ડાંગર વાઢી નાખી અને તેનો ચોતરો કરી
તે પર ઓછાડ પાથરીને સૂતા ને શાવળીંગાની વાટ જીવેછે; વૃક્ષ
ઉપર તમામ પક્ષીયો પોતે આમ, જમ, સીતાફળ, લીખુ, નારંગી
બોર, ખજૂર, દ્રાક્ષ, પપનસ સરવે ફળ ફળાદી ખાઈ કાચી હેઠે
નાખે છે. ને કાંઈ ઠરાડતું નથી. શાવળીંગા નિશાબે ગાંધ અટલે ગોરે
કહ્યું કે શાવળીંગા તને ગોરાણી બોલાવેછે, શાવળીંગા કહેશું કામ છે.
ગોર કહે કંઈ કામ હશે. શાવળીંગાએ કહ્યું કે હું કાંઈ જાણતી
નથી. પછી ગોરે બહુ કરી તેને ગોરાણી પાસે મોકલી પછી શાવળીંગા
ગોરાણીને કહે છેકે માઈ શું કામ છે. ત્યારે ગોરાણીએ કહ્યુંકે આજ
રાજના કુંવર સદેવંત વાડીએ ગયાછે અને તું કાંઈ દિવસ વાડીયે
ગઈ નથી. તેથી આજ ભાત લેખને જ. શાવળીંગા કહે મેંતો વાડી
નથી દીકીને હુંતો કાંઈ જાણતી નથી. ગોરાણી કહે ગરજ હોયતો પુછતા
પુછતાં લંકામાં જઈએ, અને વાર લાગશે તો પછી ખાશે નહિ

માટે જાવ. શાવળીંગાના મનમાં જવાનું તો હતું ને ગોરાણીએ કહ્યું. કહ્યું ત્યારે કહે લાવો જઈએ પછી ગોરાણીએ બે લાડવા હતા તે રૂમાલમાં વિટીં આપ્યા. તે લેઈ શાવળીંગા ચાલી. ને રસ્તે જતાં વિચાર કરેછે કે મારા રાજા આ લાડવા ખાય એમને વાસ્તે તો ખત્રીસ ભાતની રસોઈ અને તેત્રીસ ભાતનાં શાક કરી સોનાના થાળ માં મૂકી રૂપાની ઝારીમાં ચોખ્ખું નીર ભરી સોજેશણુગાર પેહેરી જઈને જમાડીશ. એમ કહી એક કુતરો આવ્યો તેને પેલા લાડવા ખવરાવી દીધા. અને પોતે ત્યાંહાંથી પોતાના રંગ મેહેલમાં એકાંત વાસ ઉપર આવી અને રસોઈ કરવા સાંઝ નાહિ ધોઈ તૈયાર થઈ તેવામા તેની દાસી ખાનડી દરબારમાં કાંમ કરતી હતી તેને બોલાવીને કહ્યું, અલી તું શું કરે છે. ખાનડી કહે બાઈ દરબારનાં કામજ તો. ત્યારે સાવળીંગા કહે તે કામ પડતું મૂકી અહીં બેશ અને કાઈને ઉપર આવવા દેઇશ નહિ, કેમકે મારે ભોળઈની એક બીછીક છે, માટે તું અહીંને અહીં રહેજે એમ કહી શાવળીંગા રસોઈ કરવા બેઠી પોતે નાના પ્રકારના પકવાન ખનાવ્યાં. શીરો લાવરી દુધપાક, આરીયાં, ગલકાં, કોહોળું, ગવાર, મગ, ચેળાની ફળીઓ, સુરણ, રતાળુ, ડોડી, વંતાક, વીગેરેનાં શાક વધારયાં અને નાના પ્રકારનાં બજાયાં, કેળા, અળવી, આદાઈત્યાદીનાં ખનાવ્યા અને ઘણી સુંદર રસોઈ મરી મીઠું મશાલો નાંખીને તૈયાર કરી. હવે પોતે સણુગાર સજવાની તૈયારી કરેછે હવે પેલી દાસી હતી તેને એક રાવતની શાયે માયા કરી હતી તે ચાર દિવસથી તેની પાસે ગઈ નહોતી તેથી હમણા મારી બાઈ કામમાંછે માટે જઈ આવું એમ ધારી તેની પાસે ગઈ ત્યાં પેલો રાવત ચાર દિવસથી ગઈ નહોતી તેથી ક્રોધ કરી તેને પાંચ સાત ચાખખા લગાવી દીધા ને કહ્યું કે રાંડ ચાર દિવસથી ક્યાહાં ગઈ હતી. દાસી કહે મહારાજ કામમાં ભરાઈ હતી. ને રીસાઈને બેઠો. દાસી પણ રીસાઈ એક કારે બેઠી હવે રાવત મનાય ત્યારે શાવળીંગા પાસે દાસીથી જવાય અને શાવળીંગા રસોઈ કરી રહી અને શણુગાર સજવાછે તેથી

દાસીને ઘાંટા કાઢાડે છે પણ ત્યાં કોણુ હોયતે બોલે પછી પોતાને હાથે મનુસ ઉગાડી શણુગાર સજવા માંડયા ને મનમાં દાસીને માળો માંડે છે અને તમામ રસોઈ સોના થાળમાં ભરી ઉપર રમાલ દાંડી કારે મૂકી છાંડયો છે. અને પોતે સોળે શણુગાર અંગે સજે છે એવામાં ચુલામાં એક લાકડાનો સળગતો કડકો રહી ગયો છે. તેની મૂળી મેહેલના ઉપર નિકળી તેતેની બોળખ ચોકમાં બેઠી હતી તેણે દીઠી. એટલે તે રંગમેહેલમાં આવી અને સાવળીંગાને શણુગાર સજતી દીઠી તે જોઈ કહે છે.

ચોપાઈ—શેઠ મોટા શાહુકાર પીયા ઘેર પીયારે, નર વિનાની નાર, તું એવડો બનાવ કેમ કરે. ૧૬૦ દેખશે દુરીજન લોક વિચારે કોઈ વાતમાં, આપડે ઉત્તમ જાત, હળવારે પડીએ નાતમાં. ૧૬૧ હે બાઈ આપણે મોટાનાં છોર થઈને હાવાં તોફાન નકરીયે. સાવળીંગાએ બોળખને જોઈ અને તેના વચન સાંભળી મહા કોપા યમાન થઈને મનમાં કહે છે કે રાંડ દાસી ક્યાં જતી રહી એટલે એ ઉપર આવી. હવે સાવળીંગા પોતાની બોળખને કહે છે.

ચોપાઈ—મેં માનીતી કાઈ, સદાસીવની માનતા; સજીયું શો જ શણુગાર, અંગપર શોભતા. ૧૬૨ પરચમ પુછું જઈ, અમારી માતને; પછી કહી દેઈશું, અમારા બ્રાંતને. ૧૬૩

હે રાંડ હું મારી માને કહીને પેહેરું છું. હવે જ વધારે કહીશ તો તારા માટીને કહીશ. તે સાંભળી બોળખ કહે નક્કિ એના બાઈને કહી માર અવરાવશે માટે શાવળીંગાને સારક્ષગોડવા સમજાવીને કહે છે.

ચોપાઈ—બાઈ મેં હસીને કીધા ખ્યાલ, એના ન આણો આર તા; તમે સજે સોળ શણુગાર, પેહેરો અંગપર શોભતા. ૧૬૪

હે બાઈ હું તો હસતાં કહેતી હતી. એટલામાં તમે આટલી બધી રીશ શું કરવા કરો છો. તેમ તેમ શાવળીંગા તેના ઉપર બહુ રીસે બળીને કહે છે. ત્યારે બોળખ કહે છે કે હું ન્યારે નમુછું ત્યારે જાય જઈ બેસે છે એના બાઈને કહી શું કરશે એમ કહી બોળખ કહે છે.

ચોપાઈ—કહ્યા માટે શુંય, કહેશે તમારા બ્રાંતને, પુનવાનાં ફળ

હોય, તેડાવો રૂડા સાયને. ૧૬૫

હે આઈ માનતા માની હોયતો સાહેલીયેને તેડી, વાજતે ગાજતે
નગ્યોને, એકલાં શું કરવા નગ્યોહો. એટલું કહી પોતે નીચે જઈ
બેઠી. સાવળીમાને ભાભીના વચન આણુજેવાં વાગ્યાં. હવે ભોજઈને
અને દાસીને ગાજો માંડતી જાયછે. તે શણુગાર પેહેરતી જાયછે.

હોહુરો—કડાં સાંઠળાં અણુવટ વિંછુવાને વળી અંઝરનો ઝમકાર,
આણુધાંધાં એરખી ચીપચુડોતો, વળી નવસર મોતીજિના હાર. ૧૬૬

ચોપાઈ—હેમ જડાણહાર, મોતી જણે મેડીયાં, કેસર ચંદન
લેલાટ, હજવે તે તાંજીયાં ૧૬૭ શિશ ભયોરે અનૂપ, ગજમોતન
કરી રાખડી; બોલે ચંગા ચંગા વેણુ, ધુલાં કરી પાંખડી ૧૬૮ કાંખી
તે કડલાં ચાર, વીંછવા વાજણે; અંઝરનોરે ઝમકાર, ધુધરા ગાજણે
૧૬૯ ફરતી ધુધરમાળ, અંગ પર શોભતી; શોભા ધંદના છોડ,
અપસરાંરે જિતરી ૧૭૦ અંગે કુમકુમની લોળ, બરીશી જેની ઉજળી,
દાડમકળીઆ દંત બની એક પુતળી ૧૭૧ નાક સુડાની ચાંચ, તેને પે-
હેરી વેસરી; હોયનેલાં કરીખીચ, ચોડીછે એક ટીત્રડી ૧૭૨ સજ્યા
સોળશણુગાર, આપરે સમારિયાં; કાજળ કાળી રેખ, આંખમેં ડારીયાં
૧૭૩ કયાં સરવે શણુગાર, બની સુધડ નારીયાં; હાથમાં લીધો
થાળ, જળભરી ઝારીયાં. ૧૭૪ જ્યારે ઉઠીઅલભેલ, દાસીરે પધારીયાં;
ભઘરે હોનુંકી નજર, વારી વારી વારીયાં. ૧૭૫

હવે સાવળીમા શણુગાર સજીને મેહેલમાંથી ઉતરેછે એવામાં
દાસીને આવતી જોઈ એટલે રીસ કરી થાળ હેઠે મુકીને એક
સામે તકતો હતો તેમાં પોતાનું મૂખાવિંદ જુવે છે. અને કહેછે કે
આ મારો સાણુ બહુ હલકો છે. તેથી હું ખીજી મલકાપરીની જે
સાડી છે તે પેહેરું.

હોહુરો—આજ સાણુ મારે ઓઢણેને હું તો પેહેરું ચંગારે
ચંગા ચીર; જેના પાલવ રૂડા શોભતારે, એવા પેહેરું મલકાપરીરે
મલ હીર ૧૭૬

એમ કહી હલકો સાણુ કહાડી નાખ્યો. અને ચીર કહાડી પેહેર્યું

પછી હાથમાં સોટી લેઈ દાસીને કહે છે.

હોહુરો—બુધવનાની બાંનડીને, રાંડ હૈયામાં કાંઈએ ન જાણુ;
એકતો દુરીજન મારી ભાભી ધધને તે તો હૈયામાં ફરી ગઈ હાણુ.

એમ કહી દાસીને એ ત્રણ સોટીયો જડાવી દીધી કે રાંડ તું
જતી રહી અને મારી ભોળાઈ આવી મને મેંણુ મારી ગઈ તે
મારે સાંખવાં પડ્યાં સારે દાસી કહે છે.

હોહુરો—સોખતડોરે બાઈ સહુને સરખીને, વળી કાઢને રાજ કા
ઈનેરાંક; પદમણીમનમાં વીચારજેરે, બાઈ ગરીબનો કાઢો તમે વાંક.

હે બાઈ ગરીબ તાલેબર બધાયને પ્રીત સરખી હોય તમેતો
મારો વાંક કાઢોછો પણ મનમાં વિચારો. દહે શાવળીંગા મોહોલમાંથી
જેમ આકાશમાંથી વિજળી ઝમકે એમ તેજ મારતી નીકળી.

કવિત—મંજની મૃદંગ ખેલા, કટાક્ષમાન તુજને નેને નેન મોહે
અંજન બનાયકે, આબૂષણ લીલમણી. બની ઠણી અતી પ્યારી
કારી ધન સારી મતપારી લપટાયકે; અતી હુગટા જ્યુ અંધારી
કારી બીજરી ચમકે માનું અટા ચઢી આયકે; સુંદરી સુજાણુ શાવ-
ળીંગા ચઢી જાય બજારમે શણગાર સખી લગાયકે ૧૭૯

કવિત—સીસ ફુલ સેરદાર, ખેસરતો ફાજદાર. કરણફુલ કારકુન
કજરાતો કાજુ હે નેનતો અમીર જાકે ચોધરી અધુર બેન, બાણુ-
બંધ છડીદાર છટા છટી છાજહે; કાનુંગે કુછ જાન કંચુકી બીરા-
જમાંન નૈશદકી જોબનકી જમાદારી ઝાજહે, સુંદરી સજે સણગાર
પ્રીતમકુ મીલવેકું ઝાંઝરકો કારમાંનુ નોખત જ્યુ બાજુ હે, અં-
ચરેકી ઝોટમાંનું કોટકીમે ધુંધટકો એક હીચીત અલી મોરચો
હાથોહે, મારેતો સમસેર અતિ કટારી દોંગ અંજનકો, જીતકો
નગારો અગડ બંબહી બજાયોહે; મોતીરાંમ નેન બાંન કામકી
બંદુકમાંન મનહુકી અટક ઝધકો મચાયો હે, સેજ સુખડાં મીલે
આબૂષણ ખેતપરે આજ ગોરી ધરપરલે મરદકુ ચઢાયો હે. ૧૮૦

આવી તરેહથી તેના શણગારની અને તેના બદનની અગણીત
શોભા આપતી શાવળીંગા બજારમાં ચાલી જાયછે.

ચાપાઈ—નારી ઝાઝાનેહ, બનર મેં નીસર્યા; સારા શેહેરના લોક, દેખી દીવાના હોઈ રહ્યા. ૧૮૦ જેમ હાથમાં દીવોસાર, જે વાને નીસરી; કોરે આભે કાય, ઝમુકે છે વીજળી ૧૮૧

સોહલો—સુંદર બનરમેં ચાલી નય, લોક કહે રૂપાવતી વા યે વાય; છેલ જુવે તેને કેમ સુહાય, હેયુ કુટેને કરે હાયહાય. ૧૮૨ આવી તરેહથી શાવળીંગા બનરમાં ચાલી નયછે. એવામાં એ ક વાણીયો ધીતાવતો હતો તે હાથમાં ચાર મણુનું કુલ્લુ લઈ તાવડા માં રેડવા જતો હતો તેવામાં તેણે શાવળીંગાને જોઈ, ખેભાન થઈ ભોંયમાં ધીરેડી દીધું તેવામાં એક જુવાન છેલ્લે બ્રાહ્મણ જન્મવા જ તો હતો. તેણે શાવળીંગાને જોઈ પેલા વાણીયાએ ધી દોળી નાંખ્યું તેથી વાણીયાને કહેછે.

દોહરો—પડ્યો બાજશુ કાજશું, ને ઝપટકુ રંગીની ખાય, ધીરે વેચતાં વાણીયારે; ચત દોળાઈ દોળાઈ નય. ૧૮૪

હે વાણીયા તે એમાં શું દીધું કે તેં ધી દોળી નાંખ્યું. ત્યારે વાણીયો બ્રાહ્મણને કહેછે.

દોહરો—સાચા દલથી સમરણુ કરીને, વળી ચાલી નય સુ રતનુંરત નીરધાર; મેર આવેતો માગીયેરે, એવી નાની નાજુક નાર.

વાણીયો કહેછે ઓહો એના રૂપ ઉપર એક કુલ્લુ તો શું એ વા પાંચ કુલ્લાં ઉતારીને ફેંકી દઈ. કોઈના સામુંતો જોતીછે ન હિ, ત્યારે બ્રાહ્મણ કહેછે, તુંતો નુકશાન કરી તેના સામું જુવેછે. પણ લાવજો હું એને ઉભી રાખીને બોલાવું. એમ કહિ તે શાવળીંગાના સામે જઈ ઉભો રહ્યો પણ શાવળીંગાએ સામું ન જોયું ત્યારે બ્રાહ્મણે શાવળીંગાને એક ધાવ કહ્યો.

દોહરો—નારી તું કંઈ નથી જાણતીને, વળી જાણેરે રોહ ઉ ડાય; આ છેલ્લડો તને સામેામળ્યોને, તું રસનીભીનીરેકેમજાય. ૧૮૬

તે સાંભળી શાવળીંગાને બણી રીસ ચઢી. એટલે આંખ કાતરી બ્રાહ્મણના સામું જોયું એટલામાં બ્રાહ્મણને ચક્ર આવ્યાં. તેથી મુઠા ખાઈ એક કીચડનો ખાળ હતો તેમાં પડ્યો અને આંખો તરી ગઈ.

ચોપાઈ—સજ્યા સોળ શણગાર, પીયા કેરી જળમાં; સાધ્યાં નેણું કેરાં બાણ, બ્રાહ્મણ પડયો ખાળમાં. ૧૮૭

હવે પેલો વાણીઓ બ્રાહ્મણને ખાળમાં પડેલો જોઈ કહેછે કે બ ઈ પાસે જઈને કેવો લાભ કમાયો. અમે વેગળા રહ્યા ને નુકશા ન તો થયું પણ આખરે ભેરતો છીએ તમારી પેઠે આવી રીતે બેઆખરનો નથી થયા હવે સાવળીંગા ઉભી બનરમા ચાલી ની કળા અને તેનું રૂપ મહા તેજસ્વી જેવી આકાશની ચીજળી; પુ નમતો ચંદ્ર અને હોળીની ઝાળની માફક પ્રકાશ પામી રહ્યું છે. અ ને જે જુવે છે તે મોહીત થાય છે. એક સોનીની દુકાન હતી તે માં તે ઘાટ ઘડતો હતો તે એને જોઈ પોતાનો હથોડો માથામાં મારવા લાગ્યો એવું જાન જતું રહ્યું અને એક લવાર ધણુ લઈ એરણુ ઉપર મારતો હતો તે પોતાના પગ ઉપર મારવા લાગ્યો અને ચોરામા જે ચારણુ બાટ બેઠેલા તે અને દુકાનોમાં વાણી આ તેને જોઈ મોહીત થયા.

ચોપાઈ—ચોરે મોઢા ચારણુ બાટ, બનરે માલ્યાં વાણીઆ; સોનીએ ફેણ્યાં શીશ, લવારે પગ તોડીઆ. ૧૮૮

એવી રીતે સાવળીંગા કંઈકને છકડો મારતી ચાલી જાય છે. એ વામાં જે ખાળમાં બ્રાહ્મણ પડયો છે તેની સ્ત્રી જમવાની વખત થઈ છે તેથી બ્રાહ્મણને જોળવા નીકળી છે કે મારો પીટયો અમો દીયું લઈ ક્યાં ગયો હશે એવામાં એક આદમી કહેછે કે આ જાય છે અ બાઈડીને જોઈ મુઝા ખાઈ પેલા ખાળમાં પડયો છે. ત્યા રે પેલી બ્રાહ્મણી રીસ ચઢાવીને સાવળીંગા સાથે લડવા લાગી કે તું મારા મળીને મારી ડપાં જાય છે ત્યારે સાવળીંગાએ રીસ ચ ઢાવી તેના સામું જોયું એટલે એ પણ રાખી થઈ ગઈ પછી સાવળીંગાને બ્રાહ્મણી કહે છે.

હોહરો—ચંદ્રબદન મગ સોયનીને, રાંડ બળ્યો તારો જોતે રંગ, તુને દેખી મારો પેઢ પડી ગયો રે રાંડ કાદવ ભરીઓરે અંગ ૧૮૯
હે રાંડ તારૂં રૂપ બળ્યું કે મારો ધણી તને જોઈ કાદવમાં પડ્યો

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દાહરો—મુને દેખીને તરવર ડગેને વળી હાથીના તુટે જોને દાંત; જાવને સંચર ઘેર આકર વેચોને એતો જીવતો રહ્યો તારો કંથ.

હે રાંડ મને જોઈને હાથીના દાંત ઊખડી પડે છે પણ તાર નસીખ જોરાવર માટે તારો ધણી જીવતો રહ્યો. માટે ઘેર જઈ સાકર વહેંચ. એવું સાંભળી આદ્યણી અંખવાણી પડી ગઈ અને ત્યાંથી જઈ પોતાના ધણીને ખાજમાંથી ઉઠાડી ઘેર લેઈ ગઈ હવે સાંભળીંગા ખજારમાંથી ચાલી ચાલી દરવાજા આગળ આવે છે. ત્યારે તાંહા દરવાજામાં એક જવાન અને એક ઘરડો એવા બે સામ સામા સીપાઈ બેઠા છે ત્યારે પેલે જવાન છોકરે કહ્યું કે દેખો બંડે મીઝાં કયા મજેડી નાજુક નાર આતીહે ત્યારે બુદા મીઝા બોલ્યા કે બાઈ ચુપ રહે એતો કોઈ જીતી ચુકેલહે તું નના હોકે કયા બોલતા હે અખી ખજારમેં બડા જુલમ કરકે આઈ હે એક સોનીકા ઉસકું દેખ કર સીસ ફુટ ગયા. લુવારકા પાંઉ તુટમયા અને એક બનીએકા સારા ધીકા કુપા ઢોલા ગયા. એક ખમન તો ખીચારા ખુરી તરેસેં પડાહે. ને જો તુ કુચ બોલેગા તો શીર તેરીબી એસી હાલત હેઝગી ને મેં બાગ જાઈંગા. છોકરો કહે કે કયા અખને કુચ ઉસકું ગાલીતો નહીં દેતે હે કે અપનકું કુચ કરેગી અપન ઉસકી સાચ સીધી ખાત કરેંગે એમ કહીછોકરો શાવળીંગાને કહે છે.

દાહરો—નારે મારી તુને છુરીરે કટારીને, વળી નહીં ખરછીરે તલવાર; દોરે નેતુંસેં તુને મારદીયેને, વળી ધાયલ કીનીહે જાજર ૧૯૨ છોકરો કહે છે કે હે સ્ત્રી તેરી પાસ કુચ હથીઆર તો હે નહી ને તુને સારી ખજારકું કતલ કરડાલી એતો બડી જુલમકી ખાત તુનેકી. એ સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દાહરો—તીલડી ચોડું તો મીઝાં ત્રીસ મરેને, વળી સેચો પુર તો મરે વીસ; કાજળ આંજી તો કેર કરેને, વળી નીતના મરે પાંચ પચીસ. ૧૯૨

હે મીઝાં આઠલા તો હું શણગાર કરતી નથી નહીં તો મને

દેખે એટલા બોમ્બ પડે. એમ કહી થાળ લેધ દરવાજા બહાર ચાલી નીકળી. એવામાં એની એક સહીયણી નદીએથી નાહી ઘેર જતી હતી તે સામી મળી ને તેને ઉતાવળી જતી જોઇને કહેછે.

દાહરે—કંચન થાળ જોને કર ગ્રહોને, વળી તારે હૈયે તે હરખ ન માય; પગરે પડેછે ઉતાવળોને, વળી કહોને સૈયર ક્યાં જાય. ૧૯૩

ચોપાધ—કહોને સહીયર ક્યાં જાય, એકાએક નીસરી; મુજ સહીયરનો સાથ, તે તો તું કેમ વિસરી ૧૯૪ તારા દલની વાત, મારા આગળ નહીં કરે; સરવે સાહેલીઓની આણ, અહીંથી જો તું ડગલું ભરે ૧૯૪ હે સહયર થાળ લેઈ તું ઉતાવળી ઉતાવળી ક્યાં જાય છે. તે મને કહ્યા વગર જાય તો તને આપણી બધી સહીયરોની આણુછે. તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

દાહરે—મેં માનીતી શીવની માનતાને, વળી દીવસ ચડતોરે જાય; જાવુંછે ગોરની વાડીએરે, મારાં ફુલડીઆંરે કરમાય. ૧૯૬

હે એન મેં સદાશીવની માનતા માનીછે તે માટે ગોરની વાડીએ જાવુંછે તે દહાડો ચડેછે માટે મારાં ફુલ કરમાય તેથી હું ઉતાવળી જાઉં છું તે સાંભળી તેની સહીયર કહેછે.

દાહરે—ખેલડીયું તો તારી મીઠી લાગેને, વળી વેણુનાં નથાં તારાં મુલ; જાવછો ગોરની વાડીએરે, ત્યાં તો કેઈકેઈ જાતનાં ફુલ.

હે ખેલન તું ગોરની વાડીએ જાયછે તો ત્યાં કેઈ કેઈ જાતનાં ફુલછે તે મને કહે તે સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરેછે કે મેં ગોરની વાડી નથી દીધી તો એને ફુલ શી રીતે ખતાવું પણ પોતે મહા ચતુર છે ને ફુલનાં નામો જાણેછે તેથી તેને કહી ખતાવેછે.

ચોપાધ—ચંપો. મરવોને શાળ, વળી કેવડો ને મહી કેતકી; જામ જાવંતરીને ડોલર, ચંખેલીરે બહુ ફુલી. ૧૯૮ વરણુ અદારે ખાત, તેની જુદી જુદી જાતડી, છે એક ચંપોનો છોડ, તેમાં વળુંધી મારી વેલડી. ૧૯૯ કરમ સંજોગે ટ્રાય, વળુંધીએ વેલડી; કહુંછું સાચી વાત, સાંભળ મારી સાહેલડી ૨૦૦

એમ કહી પોતાની બેનપણીને સમજાવેછે. બહેનપણી કહે એન

તારી બોલી ઉપરથી બધી મતલબ હું સમજી ગઇ.

સોહલો—જેસર વીતી એસર ભાર, કાંક રાખો બોલ્યાનો વિચાર; વેણે વેણે પાડોછો ભાત, પણ આપણુ ઉત્તમ મહાજન જાત. હે બેન ગણી ગણીને બોલતો આપોછો પણ જોજો કાંઈ માંહીથી વાંકું ન થાય એમ કહી ફરીને કહેછે.

હાહરો—સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી કાંક રાખોને વિચાર; જુગતે કરીને જમાડજોને, વળી એ પણ લેજોને ઉગાર. ૨૦૨

હે બેન જુગતથી રાજીને જમાડજો ને એ પણ સાચવી લેજો. સાવળીંગા કહે તારા કરતાં મારામા અકલ ઘણીછે. એમ કહી કહેછે.

હાહરો—સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી મેતો પુરણ કીધાં કામ; જુગતેથી રાજીને જમાડજો ને, મારી લાજ તો રાખે મારો રામ.

હે બેન લાજ તો પરમેશ્વર રાખનાર છે. એમ કહી પોતે વાડી બણી ચાલી. અને સહીયર હતી તે શેહેરમાં ગઈ. હવે રસ્તે ચાલતાં બે રસ્તા આવ્યા એટલે ખચકાઇને ઉભી રહી તેવામાં એક ગોવાળીઓ આવ્યો તેને પુછેછે.

હાહરો—સોના ઉઘાણી શીરપર ધરીને, વળી માથે તે મેલ્યો જોને ભાત; ભાઈગોવાળીયો વિરાવેનવુંને, ગોરની કેધરે વાડીને કેઈવાટ

હે ભાઈ મારે ગોરની વાડીએ જવુંછે તેનો રસ્તો કીચો. ત્યારે ગોવાળીયો બોલ્યો.

હાહરો—જિંચા તો આંખા જોને આંખલીને, વળી નીચેછે દાડમ અને દ્રાક્ષ ઉપર સુડા જોને સાટવેરે, તારી એરે વાડીને એ વાટ.

હે બેન આ આંખા અને આંખલીઓ દેખાયછે અને ઉપર સુડા કલોલ કરેછે. કોઈ ઊરાડતું નથી ને રાજી નીરાંતે બેઠાછે એ તમારી વાડી. એ સાંભળી સાવળીંગા પોતે હરખમાં ચાલી જાયછે. અને બ્યાં પવનના ઝપાટાથી માથા ઉપરનું ચીર ખસીને અજોડે આવી રહ્યુંછે. અને મુખ્યાર્થદે ઉગાડુ તેજ મારી રહ્યુંછે અને ચોટલાની વેણુને પટીયાં કાળા ભમરાની માફક ઝળકી રહ્યાંછે. અને પોતે મહા મદમાં હરખાતી હંસની માફક કુદતી ચાલી જાયછે. એવામાં એને

વેગજેથી સદેવને આવતી જોઇ મનમાં મહા ખુશી થયો તે કહે છે.

ચોપાઈ—છુટે પટે જોને નાર, એમનાં એમ આવજો; સનધટ ફરી આંચ. આડી નવ લાવશે. ૨૦૬ છુટે પટે જોને નાર, લાગે બહુ સારીયાં; સાવળીંગા સમતોલ, નાવ દુજ નારીયાં ૨૦૭

એ સાંભળતાં સાવળીંગા વિચાર કરે છે કે રાજ્યએ મને લાગ કદાડવાનું કહ્યું તેથી પોતે ધુધટો તાણી ચાલી આવી.

ચોપાઈ—અવળી ફરીરે અલબેલ, આપરે સમારીયાં; સનધટ છેડા તાણુ, ધુધટ લેઈ વાળીયાં ૨૦૮ માથે સોનાનો થાળ, જળ ભરી ઝરીયાં; ચંપાના થડ હેઠ, આવીને ભાત ઉતારીયાં ૨૦૯

ચંપાના થડે ભાત ઉતારી પોતે આઘી ઉભીછે રાજ્ય તેથી મહ કોપાયમાં થયા, કેમકે મેં કહું કે તું એમને એમ છુટેપટે આવજો, ને તું તો ધુધટો તાણી આવી. મને તું જમાડવા આવી છે કે રાવા. એમ કહી રીસાઇ પોતે ત્યાંથી ભડી આઘા મયા. સાવળીંગાના મનમાં કે રાજ્ય પેશાબ કરવા ગયા હશે તે હમણાં આવીને લાય પગ ધોશે. પણ રાજ્ય તો લડી થઇ તોયે આવ્યા નહિં સાવળીંગાના મનમાં એમ આવ્યું કે હું ભાત લેછને મોડી આવી તેમાં રાજ્ય રીસાયા. પણ હમણાં મનાયું છું એમ કહિ ચં પાના ઝાડને કહે છે.

દોહરો—ચંપા તુજને ભમર છડે ને, વળી મુજને છડેરે સાજનાં; હેતને પ્રીતે અમે આવીયારે, કેમ રીસે ભરાયા રાજનાં.

સોહસો—રીસે ભરાંણા ઓરાજનાં, જોડાં ગરવા મારાં સોજ સાજનાં; કહ્યું નથી વાલા તમને કેણ, દુબાણાં જેમ દુશમનનાં વેણ.

હે રાજ્ય તમને મેં કશું કહ્યું નથી ને દુશમનનાં વેણ સાંભળી જેમ દુભાયા હો તેમ તમે રીસાઈ કેમ બેઠાછો. ને હું એક ડગલુંએ ચાલું નહીં તે તમારા જીવને ખાતર ત્રણ આઘ ચાલી આવી નો પગમાં તો ફોલ્લા પડી ગયાછે તોયે તમે જોલતા નથી એનું કારણ શું. રાજ્યને રીસ ચડી કે રાંડ મને જ પેવા નહિદે તેથી મુઠા દોવાને માણે હતો તેવા ઉપર ચડીને બેઠા. સાવળીંગા કહે આદારાજ આમ

નાશનાશ કેમ કરાછો આ પાણીછે તે લેઇને પગ ધુઓ અને કહો
તો થાળ અહીં લાવું. રાજને મેઢારીસ ચડી તેથી એક આંબલીની
સોટી લેઇને તેને ઝપાડી દીધી તે સોળ ઉઠ્યો અને ઝારી હતી તે
માંયા ઉપરથી ઉઘી વળી. તેથી તમામ પાણી સાળુ ઉપર પડ્યું
ને સાળુ પલળી ગયો. પછી નીચે બેસીને રૌવા માંડ્યું ને પોતે
પત્રાતાપ કરેછે કે મેં ઘરમાં તો કાંઈના હથ્થુ સુધી ટુંકારો ખામો
નથી ને અહીંયાં માર ખાવો પડેછે મારા કરમનો વાંકછે પણ રાજ
પોતે તે રૂવેછે તોય બોલતા નથી. તેથી સાવળીંગાએ જાણ્યું કે
આ બપોર તો થયા ને સાંજ પડશે માટે જઈને બોલાવું. એમ
કહી રાજ પાસે ગઈ અને કહેછે.

દોહરો—તું ને વાયે ઝપેડીયોને, કેમ રાજ માળે ચઢ્યોરે સંજાણ,
ઝરઝર મારે માયે નીર ઝરેરે, તું ને કેમ ન આવેરે કમાણ. ૨૦૨
હે રાજ તમને જરાયે દયા નથી આવતી કે તમે વામાં ગાંડા
થઈ ગયા. રાજ કહે મનેતો કંઈ વાયું થયો નથી. તને કહ્યું તું
કે આવતીતી એમને એમ છુટે પટે આવતારે તો ધુવંટો તાણીને
મારા નામનો છેડો વાળી આવી એમ કહી કહેછે.

ચોપાઈ—હેલ જમાડવાને કામ, આવી તું તો ગોરીયાં, કોષ
થકીરે કામન, પગરે ઉપાડીયાં. ૨૦૩

તું મને જમાડવા આવતી હતી કે કોષ કરી મારવા આવતી હતી
તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે હે રાજ અમ સ્ત્રીનો ધર્મછે કે લાજ
મરજાઈથી આવવું પણ પવનથી મારા અંબોડાપર ચીરનો છેડો
આવી ગયો તેને ખસેડતાં જરા નીચે ઉતરી ગયો તેમાં મારો વાંક
શું કહાડાછો.

ચોપાઈ—લાગી પવનની આંચ, સનઘટ મારાં ઉડીયાં; આધા
સાળુ કાય, અમર લેઈ ઓઢીયા. ૨૦૪

એવું સાંભળતાં રાજ મનમાં ખુશી થયા ને મનમાં કહેછે કે
ખાખડીને વગર વાંકે મારી પછી થાળ પાસે આવીને બેઠા એટલે
સાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—નથી નીરાંને નથી સરોવરાંને, વળી નથી કુવામાં જોને કાસ; નીર ઢોળીયાં નહી મળેને, રાજ દેશો કાંઈ અમને દોશ. ૨૦૫

સોહસો—દેશો કાં તમે અમને દોશ, અને ચઢ્યો તે ઉતારો રોશ; સમશા સમજીયો તમે જાણી, પણ ઢોળાયાં તે ન મળે પાણી.

હે રાજ આ પાણી તમે ઢોળી નાંખ્યું તે હું ક્યાંથી લાવીશ. અહીંયાં કાંઈ સરોવર કે કુવામાં કાસ નથી ને અમને દોશ દેશો. તે સાંભળી રાજ હશે પણ ને સ્ત્રીને કહેછે કે જમાડશે તે પાણી નહીં પાય વાસ્તે પાણી લેખને આવો તો જમીયે નહિ તો થાળ લેઈ પાછાં ઘેર જાઓ અહીંયાં તમારું શું કામ છે. સાવળીંગા કહે મહારાજ ક્યાંથી લાવું ત્યારે સદેવંત કહેછે.

દોહરો—હંસ કુવેને હંસ વારટોને, વળી હંસલી તું સેચન હાર; નીર ભરીઆવો સુંદરી તો, આપણુ બોજન જમીએ સાર.

હે સ્ત્રી આ હંસ કુવા ઉપરથી પાણી લઇ આવો ત્યારે સાવળીંગા હાથમાં રૂપાની ઝારી લેઇ કુવા ઉપર ગઇ અને પોતાનો સાળુ બાંધી ઝારી કુવામાં ફાંસી પણ કુવો જોડો તેથી પોંચી નહી. તેથી કુવા ઉપર ઉભી રહીછે એટલામાં વાડીની બહારની તરફ ગોવાળીયો ગાયો ચરાવેછે તેને કહ્યું ભાઈ અહીં કહી પાણી મળશે. ગોવાળીયો કહે કુવામાં છે કે નહિ. સાવળીંગા કહે કુવામાં તો ચીર પહોંચતું નથી ત્યારે ગોવાળીયો કહે શહેરમાં જાઓતો મળે નહિતો અહીંથી જે ગાઉ ઉપર નદી છે ત્યાંહાં જો તમે જાઓ તો મળે, સાવળીંગા વિચાર કરેછે કે શહેરમાંથી તો મહા મુશ્કેલીથી આવીશું ને વળી શીરીતે જઈ અને પાણી વિના જમશે નહી માટે નદીને જઈ પછી ચીરનો ઢાછડો વાળી હાથમાં ઝારી લેઇ પોતે નદી બણી ચાલી. રસ્તામાં જતાં પગમાં કાંટા વાગે અને ચીર કાંટામાં ભરાઈને ફાટવા લાગ્યું. અને શરીરે પરસેવો વળે છે. એવી રીતે ઉજડ વગડામાં ચાલી જાય છે. હવે નદીયે જમને વિચાર કરેછે, કે અહીંયાં કામ છે નહિં માટે નાહી લેઈ પછી લુગડાં ઉતારી નદીમાં નહાવા પડી ત્યાં નદીની તીરે એક સીંમડાતું ઝાડ ઉગ્યું

હવું તેને કહે છે.

દાહરે—નદી કીનારે સીમલોને, ભુંડા તું ક્યાંના ઉગ્યો દૂર;
માર જોખન તહારા પુલડારે, તે તો જાય છે બેહેતે પૂર. ૨૧૮
તે સાંભળી સીમલાનું ઝાડ સાવળીંગાને કહે છે.

દાહરે—હું નદી કીનારે વસું સીમલોને, વળી સોટા પાંસરો
દાર; તાર જોખન ને મારાં પુલડારે, ભુંડી જાયે વાને વંટાળ. ૨૧૯
પછી એક ચંપાનું ઝાડ હવું તે જોઈને કહેછે મારા રાજ્ય-
પાતી સુગંધ લે. છેતેમ મને પણ અહીં ચંપાતી સુગંધ મળી માટે
એધાણી સારું તેનાં બેચારેક પુલ વેણી લેજી. એમ કહી પુલ
વેણવા લાગી હવે નદીની સામી તીરે એક કેળવું ઝાડ હવું. તે
પોતે ચંપાને કહેછે, કે મારાં અમૃત જેવાં ફળ, ને મારા પત્ર-
માં સૌ ભોજન જમેછે તેનું તો નામ નથી લેતી અને તારી પાસે
ભમરો સરખો નથી આવતો. તે તારાં પુલ આ કોમળ સ્ત્રી હ-
રખથી વીણેછે ભાઈ તુંતો મહા નસીબવાન એમ કહી કહેછે.

દાહરે—ચંપા તુંતો સભાગીયોને, વળી સીતળ તારી જોને
છાંય; સાવળીંગા વીણે તારાં પુલડારે, એતો લખીરે કરકર ખાંય.

હે ચંપા તું તો સભાગી છે, કેમકે સાવળીંગા સરખી લાંબો
હાથ કરી તારાં પુલ વીણે છે. તે સાંભળી ચંપાનું ઝાડ કહેછે.

દાહરે—ચંપો કહે અમે સેના સભાગીયાને, વળી સભા-
ગીયા રાણીજના હાર: હૈયારે જીપર જોને હાંચકરે, તેતો દાહા-
ડામાં સોસોરે વાર. ૨૧

હે ભાઈ હું સેના સભાગીયો પણ સભાગીયા રાણીજના હાર
કે તે દીવસમાં સોસો વાર ડોકમાં હાંચે છે. તે સાંભળી હાર કહેછે.

દાહરે—હાર કહે અમે સેના સભાગીયાને, વળી સભાગીયા
રાણીજનાં ચીર; કડે પડે જોને પાટલીને, વળી વેંટાઈ વજેરે શરીર. ૨૨

હે ભાઈ મને શું કહો છો પણ જે રાણીજનાં ચીર તે તો આ-
ખો દિવસ સરીર ઉપર રહેછે. તે સાંભળી વળતી ચીર કહેછે.

દાહરે—ચીર કહે અમે સેના સભાગીયાને, વળી સભાગીયાં

નદીયુનાં નીર; ચીર ઉતારી કાંઠે મૂક્યાંને વળી નીરમે સોંપ્યારે
શરીર. ૨૨૩

હે ભાઈ જો અમે સભાગીયાંને વહાંલાં હૃદયે તો વળી અમને ઉ-
તારી વેગળે મૂકે. પણ સભાગીયાં નીરકે જેને આપું શરીર સોંપી
દીધું છે. તે સાંભળી નીર કહેછે.

હાહરે—નીર કહે અમે સેનાં સભાગીયાંને, વળી ઊલટો ધ્રુવે
જોને મેલ; સભાગી સાવળીંગા સુંદરીરે, એને રૂઠો મજરે કાઢ
છેલ. ૨૨૪

હે ભાઈ સાવળીંગા સભાગી કે તેને જે પરછો તે સભાગી પણ
અમે સેનાં સભાગી ઊલટો અમારામાં મેલ ધ્રુવે છે તે સાંભળી
સાવળીંગા કહેછે.

હાહરે—સાવળીંગા કહે અમે સેના સભાગીયાંને, વળી સ
ભાગીયાં સદેવંતરાજ; રૂઠયા રાજ માનસે તો, ભાઈ સધયા અ-
મારાંરે કાજ ૨૨૫

ભાઈ હું સેની સભાગી પણ સભાગી મારા રાજ કે આટલું
કરતાં રીસામને બેઠાછે. જો હવે કંઈ કરતાં મનાય તો સાઈ નહિ
તો મારો ફેરો અફળ થશે. એમ કહી લુગડાં પેહેરી પાણીની
ઝારી ભરી પોતે વાડી બણી જાયછે.

હાહરે—સાવળીંગા રૂપસ્વરૂપ, વાડી દીસા ચાલીયાં; કાજળ
કાળી રેખ, તેણુંમે ડાલીયાં. ૨૨૬ સળ્યા સોળ શણગાર, આપરે
સમારીયાં, કે કોત્રનાં આધ્યાં કાય, વાડીયે પધારીયાં. ૨૨૭

સાવળીંગા વેગળેથી જિતાવળી સાસ ભરી ચાલી આબતી સ-
દેવતે જોઈને મનમાં વિચાર કરેછે કે, હે સ્ત્રી મારે સાઈ જે તું
ગોક ડગલું ન ભરે. તે બે ગાઉ સુધી નદીયે જઈને પાણી લાવેછે.
મેં તને વગર વાંકે મારી એમ કરી પોતે કહે છે કે હવે આવે
એટલે ઝટ જમવા બેસવું. પણ બ્યારે સાવળીંગા પાસે
આવી એટલે વિચાર ફરી ગયો; કે શું આપણુ એને પેહેલા બો-
લાવીએ. ગરજ હશે તો ધણીયે બોલાવતી આવશે. એમ ધારી

રીસાઈ બેઠા. (કહેવત છે કે દોરી બધે પણ તેનો વળ ન જાય) હવે સાવળીંગા પાણી લેઈ આની. પાસે ઉભી પણ રાજ બોલતા નથી. સાવળીંગા મનમાં કહે છે કે એને ખબર છે કે મારા જીવને ખાતર બે માઢ ગઈ હતી ને આતો પાછા રીસાઈને બેઠા. પણ હશે આપણે નીચાતો નીચા એમ કહી રાજને બોલાવેછે.

દોહરો—રૂડી ચંપા ફેરી છાંયડીને, વળી વાયરે શીયાળુવાય જમીલાને રાજનાંને, વળી આ ભોજન ટાઢાં થઈ જાય. ૨૮૮
હે મહારાજ જમીલ્યો તો ઠીક, આ ભોજન ટાઢાં થઈ જાય છે.

દોહરો—પીરશા વિના જોને પદમણીરે, એનો કાંમની કેમ ખવાય; અવર પુરૂષને આરતેરે, એતો જુગને જુગનેરે જમાય. ૨૨૯
હે શાવળીંગા તું કહેછે જમી લ્યો પણ જમવાની તો જુગતી છે. ને તું પીરશ્યા ક્યા વગર જમીલ્યો જમીલ્યો કહેછે. ને પીરશતીતો છે નહીં તે સાંભળી શાવળીંગા બોલી હે રાજ હવે સાંજતો પડવા આવીછે અને કોઈ જોવા માટે આવશે તો મોટો વરઘોડો થશે પણ મને તેની તો હરકત નથી. તમે જમોતો ખરા હું કોઈની બીક રાખતી નથી.

દોહરો—જેમ મેદની જોવા મજેને, વળી વીવામાં ફેર વરતાય; તેમ જમશો રાજણાતો, વળી તેમ જમાડું મારા રાય. ૨૩૦
હે રાજ જો લોકોની ઠઠ જોવાને મજે ને મારો વિવાહ થઈ રહ્યો હોય તેમ જો જમશો તોએ તેમ જમાડીશ. તે સાંભળી સદેવંત ખુશી સાથે સાવળીંગાને કહેછે.

દોહરો—સુણુ શાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી વરતાઈ રહી બધી વાત; હે તેને પ્રીતે પરણુશુંને, વળી નહી વટલાવું મારા હાથ.
હે સાવળીંગા હવે તો હું તારી સાથે પરણીને જેમ વરવહુ જમે છે તેમ જમીશ મારા હાથ હાથ હવે નહી વટલાવું. તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—સુણુ સદેવંત સાવળીંગા કહેને વળી તનમાં રાખું જોને ટેક, આજ જમાડું મારા રાજને, વળી વીવાકરતાંરે વીશેષ ૨૩૨

હે મહારાજ જો તમારી એવી ઇચ્છા હશે તો મારા વિવાહ કરતાં વિશેષ રીતે જમાડીશ. પરણીને શું કામ છે. તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

દોહરો—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી પાળો કે ન પાળો પ્રીત; હેતેને પ્રિતે અમે આલીયેરે તમને રાજવળાની રીત. ૨૨૩
હે સાવળીંગા હું તને મારા રાજવળાની રીત આપું તો ખરો પણ તું પાળે કે ન પાળે ત્યારે તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—સુણ સદેવંત સાવળીંગા કહેને, વળી પાળીશું અમે પ્રીત, હેતેને પ્રિતે અમને આલજ્ઞેને, તમારી રાણીજીની રીત. ૨૩૪
હે રાજ અમે તે પાળીશું માટે અમને તે આલજ્ઞે. એ સાંભળી સદેવંત મનમાં બહુ હરખ પામ્યો. તેમ સાવળીંગા પણ ખુશી થઈ પોતે કહે છે.

સોહલો—હશી હશી કામનિ, જોને જાણે હાથ; ને સાંભળો શ્યામ, મારી સાચી વાત. કોડેથી આજ જમુરે કંસાર. સૌ મર લોક જુવે સંસાર. ૨૩૫

હે રાજ મરને લોક ગમે એટલા જુવે પણ આજ કોડેથી કંસાર જમીશ ને જમાડીશ. એમ કહી સદેવંત તો હોંશથી હાથ જાણેછે.

ચોપાઈ—ચંપા ફેરી છાંય, રમાડું રડા છેલ્લેને; મેલી મન મરગદ, કંઈ રંગની રેલને. ૨૩૬
કરો કરોની વાત, ડરાવી હતો નહીં ડરે, આલો મનની મોજ, નહીં તો વખ ખાધને મરે. ૨૩૭

હે રાજ હવે હું કોઈની લાજ મરગદ ગણવાની નહીં. અને મારી સાથે સુખેથી વાત કરો. અને મારા મનની મોજ પુરો તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

દોહરો—કહાતો કામનિ તુંને હીરા દેજીને, વળી કહો તો આહું ગામને ગરાસ; મોઢે આવે તે માગજેરે કામની તુંને ત્રુક્યોછુંરે આજ.

હે સ્ત્રી તું કહેતી હોજી તો તને હીરા મોલી આપું કહે તો ગામને ગરાસ આપું, તારે મોઢે આવે તે માગજે. હું તને ત્રુક્યમાન થયો છું. તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—કુડી લાસયને શુંએ કંઈ ને, એ તો ખાધેથી ખુદી

જોને જાય; પણ એક વચન માગું અલભેલડાને, તે જુગ જુગ નહીં વીસરાય. ૥૨૩૫

હે રાજા હું માગુ છું શું ને આપો છો શું. એવી હીરા મોતીની ખોટી લાલચ શું કરવા આપો છો. મારે ઘેર કાંઈ કમિના નથી. એનો આધારથી ખુટી જવાની પણ હુંનો એક તમારી પાસેથી વચન માગુ છું જે જુગે જુગ વીસરીએ નહીં. એવું માગુ છું. તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

હાહરે—એક તો મારા ઘર ફેરી ગોરીયાંને, એક મારા નેણાં ફેરી જોને નાર; તુજ ઉપરથી ખીજી સુંદરીને, હું વારી નાંખું સોસોરે વાર.

હે સ્ત્રી કહે તો તને મારા ઘરની સ્ત્રીની માફક ગણું અને મારી સવળી રાણીયો તારા ઉપર વારી નાખું. તે સાંભળી સાવળીંગા મનમાં કહેછે. કે ધડીમાં રીસાઈ જાયછે ને ધડીમાં પાછા મળી જાયછે. તેનો વિશ્વાસ શો પ્રીત કરીયે ને જનમ સુધી નભે તો તો સાઈ નહિ તો કવટી ફરેતી થાય એમ કહી રાજાને કહેછે.

હાહરે—નફટ આવો નોતી જાણતીરે, નીકર પગરે ઉપાડતી જોય; એરે ધડીને કારણેરે, રાજા ધરનાં ગુલામરે ન હોય. ૨૪૧

હે રાજા તમારા જેવા નફટ કોઈ નથી. અને આવું જાણતી હોત તો જોઈને પગ ઉપાડત. કેમકે ધરનાં ગુલામની માફક બે દિવસ રાખી કાઢી મુકો એમ થવાનું નથી. એ સાંભળી રાજાને ક્રોધ ચડ્યો. કે મને તે નફટ કહ્યો પણ હું તને મુકનાર નથી. એમ કહી હાથમાં તરવાર લેઈ ઊભો રહ્યો.

હાહરે—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી મેલી તેં મનની લાજ; શીશ પડેને મારું ધડ લટેને, વળી તોએ ના મેલું તુંને આજ.

સોહલો—તોય ન મેલું તુંને આજ કેમ કરી રહેશે તારી લાજ સમરયા સમજી ને તું લે, અને કહેવું હોય તે અમને કહે ૥૨૪૩

એવાં રાજાનાં વચન સાંભળી વિચાર કરેછે કે રાજા મેલનાર નથી ને મરશે, કે મારશે, પણ હું એની રીસ ઉતાઈ એમ કહી કહેછે.

હાહરે—શીશ સલામત રાજાનીને, તમે જુગજુગ અમર રહે

અમે ધર દિશાએ ચાલીયેને, વળી કહેવુંરે હોય તે કહે. ૨૪૪
 હે રાજ તમે આટલા બધા કોપાયમાન થઇને મારવાને અને
 મરવાને કેમ બિભા થાઓ છો અમે અમારે ઘેર જઈએ છીએ.
 એવાં વચન સાંભળી સદેવંત રાજ તત્તવાર મેનમાં કરીને કહેછે.
 તું જઈશ નહીં ગયા કહે મને ગમશે કેમ ને તને તો નહીં માર
 પણ મારો જીવ ખોઈશ તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઇ—શીશ સલામત રાજ, એવી રીસું નવ રાખીયે; પ્રેમ
 પીયાઓ તમારે હાથ, સખ રસ આપીયે. ૧૨૪૫૥ દીઆં હોય
 કીરતાર, તેતો આપણુ ખાઇએ; આલ્યાં દાન કથીર, સોનું ક્યાંથી
 પાઈયે. ૧૨૪૬૧ સોનું રૂપ સ્વરૂપ, તેમાં નહીં વાસના; નફળ
 કીનો નાગર વેલ, ભુલ્યો ભવતારનાં. ૧૨૪૭૧

દોહરો—હમણા એમ વરતાવશો તો, વળી કુળમાં કરીશજ
 કેર; અમને આવડું શીદ કહેને, વળી વીધાત્રા શું તારે વેર. ૨૪૮
સોહલો—વિધાત્રા શું તારે વેર, કહિએ તો લાગે કડવું ઝેર,
 હવે નથી તું મારે હાથ, નોતરળે માજનની નાત. ૧૨૪૮૧

રાજ કહેછે કે તારે મને ચીડવીને અહીં લઈવું છે.

દોહરો—સુણુ સાવળીંગા સદેવંત કહેને હું તો ભુલ્યો તે બેદ
 બતાવ; ભોજન કરીયે આપણુ એ જણાંને, વળી એક ઓરીરે તું
 તો આવ. ૧૨૪૯૧

હે સ્ત્રી હું ભૂલતો હજી તો તું બતાવ, ને હવે રીસ નહીં કંઈ
 માટે આવ આપણું બેગાં બેશીને જમીયે. ત્યારે સાવળીંગા કહેછે
 હે રાજ તમારા તે બેગાં બેશીને વટલાઈ મરવું છે? તમે રજપુત
 અને હમે વાણીયાં એમ કહી સમજને કહેછે.

દોહરો—હમે વેપારી વાણીયાને રાજ પળીયે વેચતાંરે તેલ;
 તમરે અમ વચે અંતર ધણી ને, વળી ક્યારે ચપો ને ક્યાં કેળ. ૨૫૨
 હે રાજ અમે તો તેલનાં વેચનારાં. જેમ કેળ અને ચપાને
 આંતરો છે. તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

દોહરો—નથીરે વેપારી તમે વાણીયાંને, ઝોરી નથીરે વેચતાં

તમે તેલ; તમરે અમમાં રાણી અંતર નહી ને, જેમ ચપે વિઠાણી નામર વેલ. ૥૨૫૩૥

હું સાવળીંગા તું તેલ ક્યે દિવસે વેચેછે માટે ચપાને જેમ નાગ રવેલ વીંટાયલી છે તેમ તું મને વીંટાયલી છું હવે તારા મારા વચે અંતર શો રહ્યો છે. અને વાહલામાં વટાળ હોય નહી. તેથી તું મારા ભેગી આવીને બેશ. ને સાંભળીને સાવળીંગા કહેછે.

દાહરે—સોનું જાણીને રાજ સંગ કર ને, વળી નિષળે જાત કથીર; કાયા વટાળી અને પત ખોધયે તો, વળી સાંસા પડેરે શરીર.

હું રાજ તમે કહો તો તમને હું હાથે વતી જમાડું પણ તમારા ભેગી બેસીને હું જમવાની નહિ. કેમકે સોનું જાણીને સંગ કર ને માહેથી કથીર નિકળે તો કાયા વટાળી પછી વિમાસનું પડે માટે તમે તમારી મેળે એકલા ખાઓ એવાં મોટાધનાં વચન સાંભળી સદેવતની આંખમાં ઘેરા ભરાયો તેથી ધાળને ખશેડી મુકી પોતે હાથ ધોઈ વેગળા બેઠા અને કહેછે. તું તારી મેળે પાછું લેઈ જ મારે હવે ખાવું નથી. હવે શાવળીંગા વિચાર કરેછે કે આતો ઉલટી વળી પાછી પળા થઈ. રાજ પાછા રીસાયા તેથી રાજ પાસે જઈ કહેછે કે હું તો તમને મસ્કરીમાં હસ્તી હતી એટલા સાડ શું રિસાઈ બેઠા. આવો આપણે ભેગાં બેસીને જમીયે તેમ તેમ રાજ અવળ જોઈ બેસે છે. અને કહેછે કે મારે તો હવે ખાવું જ નથી. ત્યારે શાવળીંગા મહા રૂદન કરેછે ને રાજના મોઢા આગળ ખોળા પાથરે છે તોયે રાજ માનતા નથી.

સોહલો—નરની અગાડી નારી ખોળા ધરે, તેમ તેમ અલખે સો અવળો કરે; નારી બેડી રૂદનજ કરે, આંખે આંસુડાંની ધારા ઝરે. તોયે રાજ મનમાં કાંઈ દયા લાવતા નથી અને રીસાઈને વેગળા બેસી રહ્યા છે. શાવળીંગાએ વિચાર કર્યો કે હું હવે રીસાઈ તે વિના એ મનાશે નહીં એમ ધારી પોતે રીસાવાનો ડોળ કરેછે.

ચોખાઈ—આંખે આંસુડાંની ધાર અલખેલી ઉઠીયાં, નારે માંનો મારા રાજ, હવે હું જાણી રહીયાં. ૥૨૫૪૥ મળશે રાણાને રાજ, જ

વાળ તે માગ શું; પદમણ કહેછે રાજ, પ્રાણ અમે પાડ શું.

હે રાજ હવે તમે માનતા નથી, તેથી હું પ્રાણ મૂકીશ. એમ કહી સાળુનો કાછડો વાળી કહેછે કે તમને હું ઘણુંએ કહું છું પણ તમે માનતા નથી માટે હવે હું આ કુવે પડી મારો પ્રાણ તમને આપીશ અને તેનો જવાબ પરશ્વરને ત્યાં માગીશ. એમ કહી કુવા ભણી સાલી એટલે રાજના હોશ ઉડી ગયા અને વિચાર કરેછે કે રાંડ કવે પડી મને નામોશી આપશે. તેથી રાજ પોતે તાંથી સાવળીંગાને ઝાલવા દોડ્યા અને કુવા ઉપર જતાં જતાં તેનું કાંકું ઝાલી તેને પાછી ખેંચેછે. તોએ તે માનતી નથી. અને કુવા ભણી તણાતી જાયછે. સારે સદેવંત તેને નાના પ્રકારના કાલાવાડા કરેછે. અને કરગરે છે સારે સાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઈ—પાત્રવડે મન જુમ, ભમરા તું છે વાવળાઃ આંખે હાથ ન લગાડ, આંખા છે રાવળા. ૨૫ કાચી કલીયું મત તોડ, તુટેંગીરે ડાલીયાં; છેડા અમારા છોડ, દેડાંગી તુંને ગાલીયાં. ૨૫૬

હે સદેવંત તું મારો પાત્રવ મુક અને મારે કાકું ઝાલેછે તે મચડાઈ જશે. તેથી હું તને ગાળા દેખજ તે સાંભળી સદેવંત કહેછે

ચોપાઈ—ગાળું દેને દસગીશ ગાળું તારી સાંખશું; તુજ સરીખી નાર, તે તો ઘેર રાખશું. ૨૬૦ શેઠ મોટા શાહુકાર લુટાવે ફૂલ વાડીયાં; તું કળી એક ગુલાબ, કાયકું દેતી ગાલીયાં. ૨૬૧

હે આ તું મને ગમે તેન ગાળા દે ગમે તેમ કર પણ હું તને મૂકનાર નથી અને મારે ઘેર તને પરણીને રાખવાનો છું. હું તને કાલાવાડા કરું છું કાટમાં હાથ નાંખું, છું તોરે તું ગને ગાળો બાટે છે. એવી તરેહથી સાવળીંગાને ઘણી ઘણી રીતે સમજાવે છે. પણ માનતી નથી સારે રાજ છેવટ પાતાની તલવાર ઉઘાડી કરી સમ ખાય છે કે જો હું તને દગો દેઉ અને તારાથી ખેઈમાન થઈ તો મને મારા પીતા સાલીવાદના સમજે. અને તારાને મારા વચે આ શક્તિ તે મને પૂછે એમ કહી રાજએ તલવારને ખભા ઉપર મૂકી અને પોતે ગદગદ કંઠે થઈ રહ્યા છે. સાવળીંગાએ વિચાર

કર્ષો કે હવે જો હું એની સાથે ઘણી રક્ષક કરીશ તો મારા ઉપર કોપાયમાન થઈ કાં મારું કે એમનું માથું જુડું કરશે. માટે હવે તો બોલું એમ કહી કહેછે.

ઢાહરો—પદમણ તે તો પ્રિત ઘણીને, વળી રાગને ઝાઝરીરે રીસ; એમાં તેડીનેરે ચોકમારે; મારું વાઢીરે લેશે જોને શીશ. ૨૬૨
હે રાજા હું તો પ્રીતમાં આમ કહું છું પણ તમે ઘણા રીસાળવા છો. માટે પાસે બોલાવી માથું વાઢીલ્યો તેથી હું બીહું છું હવે એ સાંભળી સદેવંત તણતારને મેન કરીને સાવળીંગાને કોટે જઈ બા-
ઝ્યા પછી શાવળીંગા રાજા સાથે ખુશી થઈને બોલી અને બંન્થો જણ થાળ આગળ આવી થાળ ઉઘાડી જમવા બેઠાં અને ત્યાં નાના પ્રકારના હાશ્યવિનોદ કરતા જાય છે. અને અરસ પરસ એક એકના મોંમાં કોળીયા ઘાલતાં જાય છે. રાજા પોતે હેતમાં શાવ-
ળીંગાને ઘણું ઘણું ખવરાવે છે ત્યારે સાવળીંગા સદેવંતને કહેછે.

ઢાહરો—અંતથી અદકું કોઈ નથીને, રાજા સજણ રજણ કે શેણ, જમીલ્યોને ઠાકરારે, વળી નેહ કરેછે જોને નેણ. ૨૬૩

હે રાજા અંતથી કોઈ મોડું નથી કાં સજન, તે રજન કહેતાં ચઢની રાત તે બધાં અંતથી બોલા હેત વાળાં છે. માટે તમે મને વારે વારે ખવરાવો છો તે શું હું અંત કરતાં વધારે છું. આપણી આંખો નેહ કરેછે. માટે એક એકના મોંમાં ઘાલ્યા કરતાં વધારે છે. માટે તમારા હાથે જમીલ્યો.

ચોપાધ—બોજન કરતા જાઓ, નિરખોરે તમે નેણશું; અંત-
રની રાખ આજ, સદેવંત સેણશું. ૨૬૪ કોડે જમું છું કંસાર પ-
દમણી અતિ પ્રેમશું; પ્રીત અદકરી હોય, બોલાવોને વેણશું. ૨૬૫
હે રાજા તમે જમતા જાઓ, અને આંખે જોતા જાય. કોઈ ખુશી પડે તો મહોડેથી વાતો કરો. થડીએ થડીએ મને સતાવો ન-
હી. હું આજ તમારા બેગી બેશી કરી કસર રાખનાર નથી.

ચોપાધ—જુગતે કરીને કોઈ, રાજાને જમાડીયા; મન જમતા મુખવાસ, અલખેલાને આલીયા. ૨૬૬ ક્યારની કરું અરજ, હાથ

મેં જોડીયા; શીખું દીયોને મારા સ્થાન, જીવ મારા ઉદાશ થયા. ૨૬૭
હવે સાવળીંગાએ સદેવંતને જમી રહ્યા કેડે મુખવાસ આપ્યા
અને હાથ જોડીને કહેછે. હે મહારાજ જમતાં જમતાં આપો દ-
હાડો વહી મયો ને હવે બે ઘડી દહાડોછે. માટે મને રાજ આપો
તો જાણી, કેમકે મારો જીવ ઉદાશ થયોછે. અને મને વાર થઈ
તેથી હમણું જોર પેલા કાણીયાને ખજાર કહાડવા મોકલશે. ને તે
અહીં આવશે તો પછી મારી કુજોતી થશે. અને મન હશે તો
માળવે મળીશું માટે મને રાજ આપો ને સાંભળી સદેવંત કહેછે.

દોહરો—પદમણી આવ્યાં શુરે જાણીને, વળી શું જાણે ચંપોનેરે
સાળ; સુડા તારી સાખ્યો પુરશેને, વળી પદમણી પાસા તુંતો ઢાળ.

હે સ્ત્રી સારે તું અહીંયાં શું જોઈને આવી હતી અને તું અ-
હીંયાં આવી હતી એવું ચંપો ને સાળ શું જાણશે. તેથી તું જરા
વાર અહીંયાં બેશ. અસાર સુધીતો રીસાવા મનાવામાં વાર થઈ
અને તારી સાખ્ય તો સુડા પ્રરશે એવી રીતે રાજ્યએ શાવળીંગાને
કહ્યું ત્યારે કહેછે કે હે રાજ્ય આવી ઉતાવળમાં મને ખાટી કરવાનું
કહોછો ને મારા મનમાં ચીચરવટો પેડોછે કે જોર પુછશે તો હું
જવાબ શું દઈશ. ત્યારે સદેવંત કહેછે કે તું ગમે તે જવાબ દેજે
પણ જરાવાર બેશ તો ખરી તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—સુણ સદેવંત સાવળીંગા કહેને, મારા હૈયામાં આવેછે
વિચાર; ઓરાંતો અમે આવીયેને, તમારા પડંતો નહીં પતીયાર.

હે સદેવંત રાજ્ય હું તમારી પાસે આવુંતો ખરી પણ મારા મન
માં વિચાર આવેછે કે તમે ધણા રીસાળવાછો તેથી તમારા પડંતો
પતિયાર પડતો નથી. તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

દોહરો—સુણ શાવળીંગા સદેવંત કહેને, મેંતો મેલીછે મનની
માંણ; પદમણી ઓરાં આવજોને, વળી સાખે લખું શાલીવાંન ૨૭૦

હે સ્ત્રી મેં મારા બાપના સોગન ખાધા તોયે તું માનતી નથી
પણ જાણે હું તારાથી દગો કંઈ તો મારી સાત પેઢીના મને સમ
છે. એમ કહી પાછી તલવાર ઉઘાડી કરી કે આ શક્તિ મને પુછે.

રાગ્નનો ઘણો આમદ જોઈ શાવળીંગા ખુશી થઈ રાગ્નને કહે છે
દોહરો—સમ તમારા અમે પાળીએને, આ લોહ ધારા શુરે

કરંત; અમે વેપારી વાંછીયાને, રાગ દેખી દેખીરે ડરંત. ૨૭૧

ઓ રાગ હું તમારા સમને માનુંછું, પણ આ ધારવાળું લોહું
 શું કરવાનું છે કે તેને વારે વારે ઊઘાડું કરોછો. અમે વાણીયાં,
 તેને જોઈને ખીજીએ છીએ તે સાંભળી સદેવંત તલ્લવાર મેન કરી
 આધી નાંખી દીધી અને સ્ત્રીને હાથ ઝાલી સાથરા ઉપર બેસારી.

સોહલો—ચંદાને યડે બેઠાં ઓળાઓળ, ઉપર સુડા કરેરે ક-
 લોલ, તરને નારી બેઠાં જોડારે જોડ; ન દીસે કાંઈ ખાંપણ કે ખોડ.

ચોપાઈ—ચંપા કેરી છાંય, સાળ કેરો સાથરો; રત્ન જડીત્ર ઓછા-
 ડ, તે તો સેજે વળી પાથરયો. ૨૭૩. મુખમુ મુખ મીઝાય, ચુંબન અ-
 લબેલો કરે; અરસ પરસ વહતા મીઠીવાત, મુખમાંથી મોતીઝરે ૨૭૪.

પોતે બંને જણ ચંપાના છાયા તળે સાળના સાથરા ઉપર રત્ન
 જડીત્ર ઓછાડ પાથરી બેઠાંછે અને એક એક અરસપરસ નાના
 પ્રકારનાદાર્ય વિનોદ કરેછે. હવે નિશાળમાં ગોર પોતે છોકરાને
 કહેછે સાંજ પડીને હે ભાઈ હજુ સુધી વાડીયેથી કોઈ આવ્યું નહીં
 માટે કોઈ ખચર કાઢવા જાઓ. ત્યારે કાણીયો કહે સાહેબ કહોતો
 હું જઈ આવું. ગોર કહે તું એકલો જઈશ તો કુંવર મહા રીસા-
 ળવોછે માટે તને મારી નાંખશે. તેથી તું તારી જોડે ખીજનેતેડી
 જા. તેથી કાણીયાનો ભાઈબંધ બાડીયો કરીને મહા ખટો હતો તેને
 લેઈ પોતે બંને જણા વાડીમણી દોડતા ચાલ્યા. ગોરે વિચાર ક-
 યો કે એ છોકરાછે માટે હું પછવાડી પછવાડી જાઉં નહીંતો એ-
 મનો કાંઈ ઘાટ ઘડાઈ જાય એમ ધારી પોતે ગોર હાથમાં લાકડી
 લેઈ ધીરે ધીરે પાછળ ચાલ્યા જાયછે.

દોહરો—ગોરે નિશાળીમા સાબધા કર્યાને, વળી વાડીએ મોકલવાને
 કાય; સદેવંત સાવળીંગા મયાં વાડીયેને, એને જઈ આવોને જોય. ૨૭૫.

ચોપાઈ—જઈ આવોને જોય, હજુ લગણુ શું કરે, લોકડીયાંતી
 લાજ, હેયામાં નવ ધરે ૨૭૬.

હવે પેલો કાણીયો ને આડીયો એ વાડની બહાર ઉભા રહી જુવે છે તો અને જણુ અપ્રાન્ન થડ નીચે જોડા જોડ મેટલાં છે. તે લાંબો હાથ કરીને કાણીયો આડીયાને બતાવે છે કે જો પેલાં કેવાં નિરાંતે બેઠાં છે. તેટલામાં શાવળીંગાએ એણી તરફ જોયું તો કાણીઓ દીઠા. એટલે ઝડપ ઉઠતી કે લુગડાં યુગડાં સળ કરી હાથમાં થાળ લેઈ સદેવંતને તેમના ભણી લાંબો હાથ કરી કહે છે.

ઓપાઈ—બેઠાં છે જોડાજોડ, અંપા કેરી છાંયડી; શીખુ ઘોને ક્યામ, દહાડો રહ્યો છે એ ઘડી રજી

એટલે સદેવંતે સુરજ જોવાને વાડ ભણી નજર કરી તો છોકરા દીઠા. એટલે તાણી તલવાર પાછળ ધાયો. એટલે છોકરા મુડીયો વાળીને નાઠા તે ગોરને જતાં જતાં સામા મળ્યા ને ગોરને કહે છે.

દોહરો—અમને વિતી તે તમને વીતશેને, તમે સાંભળો પંડીત પ્રવીણુ; સરખેરે સરખા મોકલ્યાંને, ગોર તમે અકલના હીણુ રજી

હે મહારાજ તમે જાગ્યો છો તો ખરા પણુ અમને વિતીતે તમને વિતશે તમારી અકલ બકલ કુટી ગઈ હતી કે આવા ડાહ્યા થઈ એ સરખે સરખાને મોકલ્યાં છે. તે સાંભળી ગોર કહે છે કે ભાઈ ત્યાં શું છે એવું. તારે કાણીયો કહે છે કે સાંભળો—

દોહરો—ચીર ઉપર ઓઢી ચુદડીને, વળી પીળી પામરીયાં; લાલરે કુંજન બચોરીયાંરે, જેમ સંજેડે જડીયા રજી

હે મહારાજ ચીર ઉપર ચુદડીને તેના ઉપર પીળી પામરી ઓઢી છે ને જેમ લાલ કુંજનાં બચોળીયાં ભેગાં લપાછને એસે તેમ બેઠાં છે. ગોર કહે એ તો ઠીક પણ આપણી વાડીને ડાંગરની શી ખબર છે. તારે કાણીયો કહે છે કે સાંભળો.

દોહરો—શાળ વાઢીને કીધો સાચરોને, વળી અરધી તે સુડા ખાય; ગોર તમારી વાડીયુંરે, તે તો બેળાઈ બેળાઈ જાવ રજી ખાંડાં ભરાવ્યાં મેહતા ખીટીયેને, વળી શિરોઈ ઝડોળાં જોને ખાજ; સાલ દૂશાલા પાથર્યારે, ત્યાં તો બેઠા સદેવંત રાય રજી

ઓપાઈ—બેઠા સદેવંત રાય, કે સાળ આધી વાઢીયાં; ગોર ત

મારી ત્રાડી માંડ, નવાં નવાં કાંતક બાળીયાં ૨૮૨

એ સાંભળી ગોર મહા ઉદાશ થઈ વાડીના ઝાંપા આગળ આવી
તે ઉભા રહ્યો છે. હવે શાવળીંગા પોતે મહા ઉદાશ થઈ રાજને કહે છે
ચેપાઈ—સીલવંતીની સીલ, પ્રતમાં પાળીયાં, તમે રાજ વંતી
કળરૂપ, અમે વેપારી વાંણીયા ૨૮૩ સીલવંતા રાજ જોઈ, સોજ
તમારા સાંભરે; બધો ભવ ભરથાર, વાલપનહિ વિસરે. ૨૮૪

દોહરો—હું પડદે રહેતી પદમણીને, વળી દીવસ ન દીઠો
જોને કોય; સાચુ માનો સદેવંતારે, મારું દુશ્મન કોણજરે હોય
૨૮૫ અતીત કોટે આપોજોને, વળી નધજો ઉતાર્યા મારા નખ,
તે દહાડેથી ચટપટ લાગી રે મુને લડોએ ન રહેતું જોને સખ;
નધજો નખ ઉતારીયા ને વળી તે વરતીતી મેં વાત, અદક
પાંસળી આવીજો ને મારા ઘટમાં કરી ગજોજ ધાત.

હું રાજ તમારું સોજ મને ઘણું સાંભરે છે એમ કહી રૂદન
કરે છે. તે જોઈ સદેવંત કહે છે કે તું મને રજ આપ તારે શા
વળીંગા કહે છે.

દોહરો—આ જીભે જીવ નહીં કંદુ ને, વળી કહુંતો જીભરે
કપાય; જતાં તમને જાણીનેરે, મુને વડોરે વીમાશણ ધાય ૨૮૮
બાડી થકી વળીયાને, વળી ચરચર દાઝો મનમાંય; તમને મુકતાં
સાલ્યારે, મુને વાડી તે ખાવા જોને ધાય ૨૮૯

હવે શાવળીંગા પોતે દીલગીર થઈ લુગડાં સજી હાથમાં આળ
લેઈ ઘર ભણી ચાલે છે અને સદેવંત રાજ પણ પોતાનાં લુગડાં
હથિયાર સાંભળી ઉદાશ થઈ ઘર ભણી જાય છે. એટલામાં જતાં
જતાં પોતાના મનમાં કહે છે.

સોહસો—હવે સુંદર મારી આત્રો જાય, વાડી મુને ખાવારે
ધાય; કાણીયે જગાડી મારી સારી પેર, ઉદાસ થઈ રાજ ચાલ્યા
જાય ઘેર ૨૯૦

રાજ પોતે કાણીયાને ગાજો ભાંડતા વાડમાં છીંકુ પાંડી આડે
રસ્તે થઈ ઘરભણી ચાલ્યા અને મોહોલમાં જઈ બેઠા, હવે શા.

વર્ણીગા ઘેર જતાં ગોરને વાડીના ઝાંખા આગળ સાંભી મળી. ગોર કહે છે તું ક્યારની આવીતી તે અચ્ચાર સુધી શું કરતી હતી ભાત આપીને પાછાં આવવું કે અહીંયાં બેસી રહેવું. મારીને મારી વાડી ખેદાન મેદાન કરી નાંખી તેવા ધમકીના અવાજ સાંભળી શાવર્ણીગા ગોરને કહે છે.

સોહલો—નમોરે ગોર મારા નમસ્કાર, વાડીમાંતો મને નથી લાગી વાર; સાળ વાડીને સાથરો ધયો, બીજો બગાડ ગોર કાંઈ નથી ક્યો રહ્યો ગોર તમારી વાડીએ ગર્ધ, દુલ છે પણ તેમાં વાસના નહી; ફેકટ ફેરો અમને ધયો, રાગ તો કેઈ વારનો ગયો. રહ્યો છે મહારાજ વાડીમાંતો મને જરાયે વાર લાગી નથી. તમારી વાડીમાં શાળ વાડીએ એટલો બગાડ ક્યો છે રાગ તો ધણી વાર થઈ ગયા છે. તેથી મેં જાણ્યું કે લાવને હું થોડી વાર લગણુ હુડા ઉરાડુ માટે તે ઊરાડવા રહી તેથી વાર લાગી તે સાંભળી ગોર કાણીયાને કહે છે કે તું કહેતો હતો કે બે જણુ બેઠાં છે તે ક્યાં છે કાણીયો કહે સાહેબ હમણાં હતાં ત્યારે શાવર્ણીગા કાણીયાને કહે મુવા હમણાં હતા ત્યારે ક્યાંહાં ગયા. શું પાંખો કરી ઉડી ગયા તુંજ લદાઈ ખોરોછો કે જોને તેહને જુહું સાચું બરાવે છે. હવે ગોર શાવર્ણીગાના લુગડાંનો ડાળ ફરી ગયેલાં જોઈ શાવર્ણીગાને કહે છે.

દોહરો—ગુણકા કરી થઈ છોરીને, તેં તો માંડયો ગુણકાનોરે ઘાટ; કોણુ ચીર તારાં બીગોવીયાંને, વળી કોણુ લગાવીયા હાથ. હે શાવર્ણીગા તારાં ચીર કોણુ પધારયાં. રાંડ તેં ગુણકાનો ઘાટ કરવા માંડયોછે તે સાંભળી શાવર્ણીગા ગોરને કહે છે.

દોહરો—નથી ગુણકાની હું છોકરી ને, ગોર નથી ગુણકાનો મારો ઘાટ; મારાં ચીર કોણુ બીગોવશેને, મુને કોણુ લગાવેરે હાથ. હે ગોર મારાં ચીર કોણુ પલાળનાર છે. ને મને ગુણકા કેમ કહોછો તે સાંભળી ગોર કહે છે.

દોહરો—લીલી અતલસનું તારું કાપડુંને, માંહી ઝીણા ઝીણા ટાંકીયલ મોર; મોર તારા કોણુ ઉખાડીયાને, ઝેવો કોણુ મળ્યોતને મોર.

હે સાવળીંગા તારી અતલસની કાંચળી ઉપર જે જડાવના મોર હતા તે કોણે ઉખાડી નાંખ્યા. આવી રીતે ગોરનાં વચન સાંભળી સાવળીંગા ક્રોધ કરી ગોરને કહેછે.

દોહરો—સેજ અતલસનું મારું કાપડુંને, માંદી ટોઢલ ટકકેરે મોર; ગોર તમારી વાડીયે ગઈને, મને સદેવંતે કીધી ઝકઝોર. ૨૯૬

હે ગોર તમે મને ક્યારના માથે જુડાં આળ મૂકો છો આરે જાઓ સદેવંતે મારા મોર ઉખાડી નાંખ્યા, અને ચીર પલાળ્યાં. ગોર એ સાંભળી મુનમુન થઈ ગયા પછી સાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઈ—શિખું દિયોને ગોર, ઘર દિશાયે ચાલીયે; રૂડાં વધા-મણ્યાં આજ, પિતાજીને ચાલીયે. ૨૯૭

પછી ગોર પાસેથી શીખ લઈ ઘરભણી ચાલી જાયછે.

ચોપાઈ—સાવળીંગા રૂપ સ્વરૂપ, ઘર દિશાયે ચાલીયાં; આ-વેછે મોહોલા માંહે, પિતાજીએ બાળીયાં. ૨૯૮

જેની સાવળીંગા પોતે મેહેલમાં જાયછે તેવી તેના આપે દીઠી ત્યારે વિચાર કરેછે.

સોહલો—કંથ જોગ થઈ કુંવરી વિશાળ, દાલી માંધે બેસેછે માળ; હવે નહી રહે આપણે હાથ, માટે નોતરીએ માજનની નાત. મોતીએ મેલાં સોને સળે, ચાલતું નીર સાગરમાં બળે; દુહાનો હવે નથી કાર, વાર કરવાનો હવે નથી વેહેવાર. ૩૦૦

આવી રીતે આવતી જોઈ મનમાં કહેછે કે હવે છોડી પરણવા જોગ થઈ તેથી ઘડીયાં લગન લેઈ પરણાવી દેવી. ને હવે તેને કંઈ બહાર કાઢવી નહીં. હવે સદેવંતને કાંઈ સુજ પડતી નથી તે પોતે મધરાતના સમે પોતાના પલંગ ઉપર સુતાં સુતાં સાવળીંગાનો મેળાપ તુટ્યો એવો વિચાર કરેછે એટલામાં ઊંઘ આવી તેથી ઊંઘી ગયા. અને આચ્છિતાનું તેને સ્વપ્ન થયું કે જાણે હુંને સાવળીંગા મને જણુ ચપા બાગમાં બેઠાં છીયે ને હું બાગમાં હાથ નાંખવા જાઉં છું તેમ પોતે ઊંઘમાં હાથ લાંબો કરી નાંખ્યો એટલે પલંગની ઈસ ઉપર પછડાયો તેથી પોતે જાગી ઉઠ્યો ને જુવેછે

તો ચંપા આગે નથી ને શાવળીંગાએ નથી. ફક્ત પોતાના હીરામણ પોપટના માંજરા શિવાય ખીજું કંઈ હીઠું નહીં. તેથી પોતે મહા નિરાશ થઈ સ્વપ્નાને કહે છે.

દાહરો—સ્વપ્ના તુતો સુલતાન બચોને, વળી રહ્યો નહીં સારી જોને રાત; કામણ મારી વીથોગે ગઈને, વળી હોતેરે નાંખ્યો મેં હાથ. હે સ્વપ્ના તું સારી રાત કેમ ના રહ્યું જો તું સારી રાત રહ્યું હોત તો મારે શાવળીંગાનો મેળાપ તો રહેત, પણ આતો ઉલટો વિયોગ થયો.

ચોપાદ—હેતે ગળામાં નાંખ્યો હાથ, ચમકીને ઉડીયાં; કેતાં જીવ કલપાય, મળ નવ હુટીયાં ૩૦૨

હે સ્વપ્ના હેત કરીને હુંતો ગળામાં હાથ નાંખવા ગયો પણ જાગતું પડ્યું ને ઉલટો જીવ કળપવા લાગ્યો.

ચોપાદ—દયામાં મોટી છે હાથ, મનનીરે મનમાં રહી; કોને કહું આ વાત, કામણ તો વિયોગે ગઈ. ૩૦૨

પછી પોતે પલંગ ઉપરથી ઉડીને મહા નીરાશ થઈ ખારીએ આવે ને મેહેલમાં જાય અને જરૂરે આવીને જુવે છે તો સાવળીંગાનો મેહેલ સામો દેખાય છે. તે જોઈ પોતાના હીરામણ પોપટને કહે છે.

દાહરો—સોસોરે કાસ જોને સેણ વસેને, વળી આદીયાં તેડ્યાંથી હોય, સુણરે સુહામી સુલતાને, તેને કાણ તે આવે જઈ જોય.

હે પોપટ આ શાવળીંગાનો મેહેલ દેખાય છે પણ મારે મન તો સો કાશ જેટલો વેમજો છે. ને તેની હવે કાણ ખખર લાવે એવું છે. તે સાંભળી પોપટ કહે છે.

દાહરો—ચાકરછું તમારો કાકરંને, વળી જ્યાં મોકસો ત્હારે જાય; લખવું હાય તે લખજને, તમારા મનમાં માન્યારે કામ થાય.

હે રાજા તમારો હું ચાકરછું ને તમે એમ શું બોલ્યા કે તેની કાણ ખખર લાવે, મારે જે તમારે લખવું હાય તે લખો તેની ખખર હું એક પગમાં લાવું છું. આવી રીતે પોપટનાં વચન સાંભળી રાજા મનની અંદર અણુ હર્ષ પામ્યા ને પોતે સાવળીંગાને કામળ લખ્યો ને પોપટની કાઠે બાંધ્યો તે કોઈ પોપટ ચાલતો થયો. હવે શા-

વળીંગાને પોતાના મેહેલમાં સુતીછે ત્યાં તેને પણ સદેવંતના એવું સ્વપ્ન આવ્યું ને તે એશિંતી ઝમકીને જાગી તો કાંઈ દીકું નહીં પછી પોતે નિરાશ થઈ પોતાના પલંગ સામે એક મોટા તકતો ખાંધેલો તેમાં મૂખાળિદ જુવેછે તેમાં પોતાની છબી દેખાયછે ને જોઈ પોતાના મનને કહેછે.

દોહરો—પાન ચાવ્યું તે મૂખ લાલ હેને, તારાં અમરત જેવાં જોને વેણ; સ્વપ્નામાં દૂખ દેઈ ગયાને, વળી લાકારે તારાં જોને નેણ. ૩૦૬ ચોપાઈ—જાગી લાગી નેનુકી ચોટ, તુને બરછી-લીની મારને; તેરે મારનેકી દાદ ફરિયાદ, કિસેમે જાગે પોકારને. લાકેમ મારે હુકમ શું, સજન છેલ દેઈ ગયા; કેતાક જીવ કલપાય, મનના વિચાર મનમાં રહ્યા. ૩૦૮

હે રાજ સ્વપ્નામાં તમારાં નેણ જોઈ અને તમારાં વેણ સાં જાણી મહા ખુશી થઈ હતી ને તમે રીસમાં બરછી મારવાને ઉભા થયા તેની ફરિયાદ હું કોના આગળ પોકારવાની એવું એવું બે ધડીયે સ્વપ્નનું રહ્યું હોતતો મારો જીવ ખુશીમાં જાત પણ આતો જાગીને બેદાશ થવું પડ્યું.

એવી પોતે મનને વિશે સિંતા ધરી બેદાશ થઈ સાવળીંગા પોતે બારીએ આવી બેઠી છે ને સામા સદેવંતના મેહેલ દેખાયછે તે જોઈ કહે છે.

દોહરો—સામી મેડીયે મારા સજન વસેને, વળી કોણ તે લાવે સમાચાર; પરથમ લેઈ ચાંપુ મારા બિરમારે, વળી આપું તે માલ અપાર. ૩૦૯

જો દોષ આ વખત મારા રાજની મેડીયેથી રાજના સમાચાર લાવે તેને મોહો માગ્યો સરપાવ આપું. એવો પોતે બારીએ બેઠી દુરંગ ચલાવેછે તેટલામાં પેલો હિરામણ પોપટ રાજની ચીઠી લેઈને આવતો જોયો તેથી પોતે મનને વશી બણી ખુશી થઈ કહેછે કે આ મારા રાજનો પોપટ આવેછે. બ્યારે પોપટ પાસે આવ્યો એટલે પોતે પાસે બેસારી રાજની બબર પુટેછે કે પોપટ

રાજની શી અખર છે. ત્યારે પોપટ કહે તમે મારા મોઢાનું કહું નહિં માનો માટે આ ચીઠી વાંચી જુઓ ચીઠી જેઈ શાવળીંગા મહા આનંદ પામી પોપટને કહેછે.

હોહરે—ભલે આવ્યો સભાગી સુડલાને, વળી ભધારે લાવ્યો સમાચાર; વારી વારી લેજાતારાં વારણાંને, તને આપું એકાવળ હાર. ૩૧૦

હે પોપટ તું ભલે આવ્યો જે રાજના સમાચાર લાવ્યો તને વખામણીમાં આ હાર આપું છું. એમ કહી પોપટની કોટમાં હાર નાખવા જાયછે, એટલે પોપટ શાવળીંગાને કહેછે.

હોહરે—અખંડ રહોને ગોરીયાંને, વળી અખંડ તારારે અવતાર; લખવું હોય તો લખજોને, પંખી શું કરે તમારો લેઈ હાર.

હે સ્ત્રી તું અખંડ રહોને તારો અવતાર પણ અખંડ રહો મારે હારને શું કરવો છે માટે તારે કંઈ લખવું હોય તો આ કાગળ વાંચી લખી આપ કે તે લેઈ રાજ પાસે જઈ. શાવળીંગા પોપટનાં વચન સાંભળી ખુશી થઈ પોપટને કહેછે ને કાગળ વાચે છે.

હોહરે—તું સભાગી સુડલાને, વળી કંઈ જીડીજીડી જાય; સોને જડાવું તારૂં પાંજરુંને, જુડા મોતીએલીયુંને જડાય. ૩૧૨ સુના મંદિર સુનાં માળીઆને, વળી સુનુંરે બધું ગામ; જેદી રાજ વિથોજે ગયા, તેદી મુને નીંદ્રા હરામ. ૩૧૩ વારી વારી લેજાં તારાં વારણાંને, વીરા એક ઓરોરે તુંતો આવ, સંદેશો લાવો મારા શામનો, તે હું વાંચુને તું વંચાવ. ૩૧૪

ચોપાઇ—ચંપા કેરી છંચ, સાળ કેરો સાથરો; કોટ આવ્યાછે કાલ તેતો હું નથી વીસર્યો ૩૧૫ હૈયાની જે ઝાઝી હામ, તેમ નની મનમાં રહી; કેતાક જીવ કલપાય, કામની તુ વિથોજે ગઈ

હે સ્ત્રી તારી જે પ્રિત તેહું જરાય વિસર્યો તથા અને તું વિથો એમઈ તેથી મારો જીવ બચાવ કલપાયછે આવા સદેવંતના અવાજ સાંભળી શાવળીંગા મહા ખશિ થઈને કહેછે કે રાજનું મારા ઉપર હેત બહુ છે પછી પોતે સદેવંત ઉપર એક કાગળ લખી પોપટની કોટે આંધ્યો અને પોપટને કહું બાઈ રાજ એક જે

વખત રાજને ત્યાંથી સમાચાર લેઈ મારી પાસે આવજો પોપટ કહે સાઈ એમ કહી ચાલતો થયો, હવે પોપટને શાવળીંગાના મેહલે વાર થઈ તેથી સદેવંત કુંવર મેહલમાં મહાચિંતા કરેછે કે હજુ સુધી પોપટ કેમ આવ્યો નહીં.

ચોપાઈ—પોપટ પક્ષિની જાત, રાંડે ભરમાવિયો; ગુણવંતો ગંગારામ, હજુ નહિ આવિયો. ૩૧૭

રાજ કહે કાણુ જાણુ રાંડે ભરમાવિને ત્યાંહા એશારી મૂક્યો એવામાં પોપટ આવ્યો તે જોઈ રાજ ખુશી થઈને કહેછે.

સોહલો—પોપટ પંખી ચતુરસુજાણુ, પઢો પર્વતી તમે શ્રી ભગવાન, ગુણવંતો આવ્યો ગંગારામ, તેં ક્રીધા મારા સરવે કામ.

હે પોપટ તું આવ્યો તો હીક થયું, હવે માઈ બધું કામ સફળ થશે. પછી પોપટે શાવળીંગાનો લાવેલો કાગળ રાજને આવ્યો. તે લેઈ રાજ વાંચેછે.

ચોપાઈ—સારા સારા સમાચાર, લખીને તમે કહાવજો; અને મારારે મોહોલે રાજ, એકવાર તમે આવજો. ૩૧૯ એથી મજેરે એકાંત અમનેરે તેહાવજો; અમને મજે એકાંત, તો તમે વેહુલા આવજો ૩૨૦

રાજ આ વાંચી પોતાના મનમાં ઘણા ખુશી થયા કે હવે આવા ખબર પોપટ સાથે મંગાવીશું ને કંઈ લાગ આવશે તો ભેગા પણ થઈશું એમ કરતાં પ્રભાતનું પોહોર થયું એટલે શાવળીંગાના આપ પદમાશ-શેઠ પોતાના સગાં વહાલાંને તેડાવ્યાં અને કહેછે.

ચોપાઈ—શેઠ મળી શાહુકાર, હડતાળું હાટે દીજીએ; શાવળીંગા કરો લગન, ઘડાયાં આપણુ લીજીએ. ૩૨૧ ગોરને તેડાવ્યાં આજ, લગન લખાવીયાં; ઢમ ઢમ વાગ્યાં ઢોલ, ગાયછે સાહેલીયાં.

સોહલો—ચોખ્ખા કાવડી ને લગનજ સાર, લગન વધાવે વારંવાર; સાતમને શોમવારે લગનજ કહેવાય, વેહુલા પધારજો તમે રૂપાશાય. ૩૨૩

ચોપાઈ—શંકર તેડાવ્યા ચાર, લગન લખાવીયાં; મામો ગામઘો કાય, સગાં વહાલાંને તેડાવીયાં. ૩૨૪ સાતમને સાંમવાર આઠમ

પર આવજો; કોરાવી માણેક થંભ, માંડવ રોપાવજો. ૩૨૫

સવારનું પોહોર થયું એટલે પદમાશા શેઠે પોતાનાં સગાં વહાલાંને બોલાવી કહ્યું કે તમે દૂકાનોનાં કામકાજ બંધ કરો કેમકે આપણી શાવળીંગાનાં ઘડીયાં લગન લેવાંછે. પછી શેઠે ગોરને બોલાવી લગન નિર્ધારી તેને વધાવી કંકુ છાંટી લગન પત્રિકા ગોર સાથે પારા નગર શાવળીંગાને સાસરે શેઠ રૂપાશાને ત્યાં મોકલી હવે રૂપાશાએ પોતાના સગાં વહાલાંને બોલાવી કહ્યું કે હાલને હાલ તૈયાર થાઓ. પછી સવારના પોહોરમાં રૂપાશા શેઠ લાથી, ઘોડા, પાલખીઓ, રથ, તથા ઉંટ સાથે તમામ જન લેઈ નિકળ્યા તે સાંજરે મૂગીપર પાટણ આવ્યા, અને ગામની ભાગોળે નળાવ ઉપર પડાવ નાખ્યો તે તેપો અંદૂકો તે તમનચાના અવાજ કરવા માંડ્યા. એટલે પદમાશા શેઠને ખબર થઈ કે જન આવી માટે આપણે સામા વરઘોડો ચડાવી સામૈયું કરી જનનીવાસે તેડી લાવીએ પછી શેઠ પોતાનાં સગાં વહાલાંને તેડી વરઘોડો ચડાવી તેડવા ગયા હવે ઘર આગળ શાવળીંગાને તેની સાહેલીયો છે પછી શાવળીંગા વિચાર કરેછે કે હવણું જો રાજને હું મળું તો લાગ દીકરો, તેથી પોતાની સાહેલીયોને કહેછે.

સોહલો—શાવળીંગા મનમાં કરે વિચાર, લગન તો આવ્યું સાતમ સોમવાર; ન જોઈ મેં બંકી બજાર, ન જોયાં મેં ચંદનનાં ઝાડ. ૩૨૬ ન જોઈ મેં શેહેર નગરની વાટ, ન જોયા ગાંધી દોશીના હાટ; નથી જોયો પનઘટનો ઘાટ, સાહેરીએ જઈ શું કરશુ વાત. ૩૨૭

હે સખીયો હવે લગન માર આવ્યું, ને મેં આપણી બંકી બજાર ને ચંદન આગમાં ચંદનનાં ઝાડ જોયાં નથી. અને હું સાસરે જઈશ ને મને ત્યાં કોઈ પૂછશે તો હું તેને શો ઉત્તર આપીશ માટે આપણે તે જોવા જઈએ. તે સાંભળી સાહેલીઓ કહેછે કે બાઈ એક ગાક સુધી જઈને એમાં તે શું જોવુંછે. શાવળીંગા કહે ત્યાં આગમાં નાના પ્રકારના ફુલ, ફળાદિક, ને બીજા મેવા પણ ઘણી જાતના પાકેછે તે ખાવાની બહુ રમુજ પડેછે. એવી રીતે લાલચ દેઈને

સાહેલીઓને સમજાવી, પણ શાવળીંગા મનમાં વિચાર કરે છે કે, સાહેલીઓને તો સમજાવી પણ રાજાને શી રીતે તેડાવું.

સોહસો—કરમ માર એવું અભાગ, ને ન બનીયું રાજાનું એકે લાગ, સૂઝાને હાથે સદેસો કહું, રાજાને તેડાવી લઈ. ૥૩૨૮॥

શાવળીંગા પોતે કહે છે કે આટલા લાગ તો મારા ફેકટ ગયા ને જતાં જતાં જરા લાગ આવ્યો તો તેમને સદેશો કોની સાથે કહાવું ન્ને પોપટ આવે તો તેને એકલું એવા વિચાર કરે છે એટલામાં પોપટ રાજાની ખબર લેઈ ત્યાં આવ્યો. તે જોઈ શાવળીંગા મદા! ખુશ થઈને પોપટને કહે છે કે, હું ભાઈ આ ચીડી હું તને લખી આપું તેનું વેહેલો વેહેલો જઈ રાજાને આપ એમ કહી ચીડી લખે છે.

સોહસો—ચંદન તલાવડી રાજા ચંદન યાગ, ઘડી બે ઘડીએ સવાનો લાગ; ત્યાં રે આવો મારા સુંદર સ્વામ, પૂનીયું હંયાની હામ. ૨૨૯

હું રાજા તમે ચંદન તલાવડી ઊપર ચંદન યાગમાં આવો ત્યાં આપણે બેગાં થઈશું એવું ચીડીમાં લખી પોપટની ડોકે બાંધી તે લેઈ પોપટ રાજાને જઈ આપી. રાજા ચીડી વાંચી મનમાં ઘણું ખુશ થયા કે, આજ આપણે મેળાપ થશે. હવે શાવળીંગા પોતે સાહેલીઓને લેઈ બંકીબજારમાં થઈ ચાલી નીકળે.

ચોપાધ—હુટેરે પટેનાર, આવેરે અલખેલીઆં; વણજ કરતાં વેપાર, વાણીઆ સરવે ભુલીયાં. ૩૩૦ અમીરને ઊમરાવ, કે મૂઝા સજી પામીઆ; શેઠ મોટા શાહુકાર, ઠેરોઠેર દરી ગયા.

આવી તરેહથી પોતે બજારમાં કંઈકને મૂઝા પમાડતી ચાલી નીકળે. ને ત્યાંથી પોતે શેહેર બહાર નિકળીને જ્યાં ચંદન તલાવડી છે. ને તેની પાસે બરરામની નદી છે તેમાં જઈ રમવા લાગી; **હોહરો**—ધન ધન નદી બરરામકીને, ધન લીલીરે લીલી તળીયાં; થોકે થોકે દોદરાને, વળી પદમણી પુતળીયાં. ૩૩૨.

ચોપાધ—પદમણી પુતળીયાં, જ્યુકે જેમ રીજળી; એક શું એક અલખેલ, મુખેરે અતી ઉજળી ૩૩૩ નજરો તણું ન્યાલ, લીએ મેહ તાળીયાં; કે ધનરે બજેસર યાગ, રમતી સડ ભાળીઅ;

નદીમાં સરવે નાહેછે ને તાળીઓએછે ને અરસપરસ એક એક સામાસામી દુહા કહેછે ત્યાં સદેવંત આવ્યો. તો તેને રમતી બેઠ કહેછે કે તું બાગનો મને વાવદો કરી અહીંયાં કેમ રમે છે. તે સાંભળી શાવળીંગાએ સદેવંતના સામું બેયું એટલે સરવે સાહેલીઓએ પણ રાત્ર સામું બેવા માંડયું પછી સદેવંતે વિચાર્યું કે આ બધી જાણી જશે. તો પછી શાવળીંગાથી મારી પાસે એકલાં અવાશે નહિં; માટે હું આથો જાગી એમ ધારી પોતે નદીની સામી તીરે જઈ પથરા ઉપર બેસી પગ ઘેવા માંડ્યા એટલે શાવળીંગાએ કહ્યું.

દાહરો—સખી સરોવર આપણાંને વળી ઘસ ઘસ ધુવે કાઢી પાય; દુઃખેરે થાશે રાત્ર દુખજાને, વળી લંબીરે કરકર બાંધ.

શાવળીંગાએ પોતાની સાહેલીઓને લાંબો હાથ કરી કહ્યું કે, આ કોક આપણા સામે બેસી પગ ધુવેછે. ને રાત્રને લાંબો હાથ કરી સમશામા ચંદન બાગ બતાવ્યો. કે, તમે બાગમાં જાઓ. હું આમને રમને વળગાડીને આવું છું. પેલી સાહેલીઓ રાત્રને બેઠ કહેછે કે, અમે અહીંયાં છોડીઓ નાહીએ છીએ, ત્યાં આવી કેમ બેઠોછે, તું તારે રસ્તે જા. તે સાંભળી રાત્ર પોતે ચંદન બાગમાં ગયા અને આસાપાલવના ઝાડ તળે જઈ બેઠા.

દાહરો—એકથી એક અલબેલડીને, વળી નાવવા તે બેડી જોને નાર, પાવહરે જોને પદમણીને, વળી પુતળીયુંની જોને દાર. ૩૩૬

એપાઈ—પુતળીયુંની જોને દાર, ઝડુકેછે દામની, હાથી ઝાંખા પાય, ધુવેછે એમ કામની ૩૩૭

સરવે સાહેલીઓ જાણી પુતળીઓની દાર બેડી હાથ તેવી શોભા થઈ રહી છે, પછી સાવળીંગાએ વિચાર્યું કે, મેં રાત્રને બાગમાં મોકલ્યા છે, ને હું અહીંયાં રમત કરું છું તેથી અકળાશે. માટે હવે જાગી એમ ધારી પોતે ઉડી એટલે સરવે સાહેલીઓ પણ ઉડી, ને શાવળીંગાને કહેછે કે બાઈતમે કહેતાં હત્યાં કે બાગમાં ફળ, ફુલને મેવા ખાવાનો છે તે ક્યાં છે ત્યારે શાવળીંગા મનમાં વિચાર કરેછે, આ પાપને સાથે તેડી જઈશ તો મારો જોમ

નહિં બને, માટે મૂકીને જાઉં એમ ધારી સાહેલીએને કહે છે.
સોહલો—જેવા જેવો ચંદન બાગજ છેવ, તે ત્યાં એક આળીંગાને
 માળીજ રહે, જુદી જુદી સામ્યું બરે, ને દરબારમાં દંડજ કરે. ૩૩૮
 હે બેહેન બાગ તો જેવા જેવો છે, પણ માંહી એક માળી છે
 તે દરબારમાં જુદું કહી દંડ કરાવે છે, તે હમણાં બાગમાં ગયો
 છે તે ઘેર જશે. એટલે આપણે જઈશું; ત્યાં સુધી આંખ મીચા
 મણી રમીએ. પછી એકની આંખ મીચીને બીજી સંતાવા કાળે
 જુદી જુદી નાહી ને શાવળીંગા નાહી તેવીજ બાગમાં ગઈ.

હોહરો—સામારે આંખા આંખલીને, વળી દીઠી છે ડાહાડમ
 અને દાહ; આસોપાલવને એળવેરે, ગોરીએ કોળામાં પાડીછેરે વાટ
 સાવળીંગા પોતે આસોપાલવના ઝાડને એથે થઈ કોળામાં ર
 સ્તો પાડી કુલના છોડ છુંદતી ચાલી જાયછે કેમકે, એને ડાહની
 બીક છે કે મને એનો ધણી બીજશે. બાગના માત્રીક તો એને તામે
 થઈ એના પેરેલા આવી બેઠાછે. હવે શાવળીંગા રાજ પાસે ગઈ ત્ય
 બંને જણ એક એક નાગળામાં લાય નાંખી બાગમાં ફરે છે.

હોહરો—શિરપર છુટી લટીઆંને, વળી છુટેરે પટે ચાલ્યા જાય.
 પદમણીને તો પ્રેમ ધણોને, લાલજ આંખો જોને થાય. ૩૪૦

શાવળીંગાને સદેવંત બંને જણ મહા દામાતુર થયાંછે. તે શા
 વળીંગાના માથાના વાળની લટો છુટી થઈ ગઈ છે, ને કામના
 કેદમાં આંખો લાલ ધુમ થઈ રહી રહીછે. ને પોતાને થંડા પવ
 નથી ને કુલની સુગંધથી, ઘણો ઘણો પ્રેમ ચઢે છે. પછી પોતે
 સદેવંતનો હાથ ઝાલી ચંપાની ઘટામાં જઈ બેઠીને સદેવંતને કહેછે.

ચોપાધ—ઓ અલખેલા રાજ, બલે તમે આવીઆ; સુડાને
 હાથે સદેશ, લખીને તેડાવીઆ. ૩૪૧ હુંવારી મરા રાજ, વારી
 વારી વારીઆં; વચનુના આંધ્યા કોય, જનમારો હમો હારીયાં. ૩૪૨
 અમે આવ્યા રાજ, તમારીરે વાડીયે; હેલ છમીલા શામ, આવેને
 મોજુ માણીયે. ૩૪૩

શાવળીંગા સદેવંતને ઘણા પ્રેમથી કહે છે કે હે મહારાજ આજ.

તો તમારી વાડીએ આવીછું. માટે મને ઘણો આનંદ થયો છે. તેમ તેમ સદેવંત પણ પોતે તેનાં મીઠાં અમૃત જેવાં વેણ સાંભળી મહા કામાતુર થયો છે. ને તેના નેણની અદાએ કરીને તેનું ક્રમજ રદ્ય ભેદાર્થ જઈ મહા ગાંડોતુર થઈ રહ્યો છે. ને શાવર્ણીગાના મોંઢાને હાથ વતી ખુબ દબાવે છે, ને તેના ક્રમજ જે ક્રમજ પત્ર જેવાં અધર ઉપર ચુંગન કરેછે.

શોપાર્થ—અલખેલે કીધી અલવ, નાંખી ગળામાં આંવડી; હમા છે જોડા જોડ, ચંપા કેરી હાંચડી ૩૪૪ મેલોને છયોલાશામ મોહુ માઈ ભાંજશે; અમે ચુકી કહીશું વેણ, કડવાં તમને લાગશે. ૩૪૫ શાવર્ણીગા કહે હે મહારાજ, તમે મોહું દબાવો છો તે દુખવા આવ્યું, ને ભાગી જશે. ને પછીતમને કહીશું એટલે રીસ ચડતાં વાર નહીં લાગે. માટે મોં મુકી દો. એવું કહેતાંજ સદેવંતને રીસ ચડી કે રાંડને હું હેતમાં પ્યાર કંઈછું ત્યારે અ વળી એની મોટાર્થમાં જાયછે. તેથી પોતે આલા જઈ મેઢા. ને શાવર્ણીગાને કહેછે.

શોપાર્થ—ઝોરે નારી અળણ, શું મારે નથી પ્રીતડી; લેવ આવ્યો તો કાય; રાણીજની રીતડી ૩૪૬ પ્રીત્યુંનારે પરિયાણ, તેતે અમે જાણીયા; આલો અમારી રીત, વાહાલા કરો વાણીયા. ૩૪૭ હું જિ તું ન જાણીશ કે તને હું વળગતો આવું. પણ મે તારી પ્રિત જાણી માટે મારી રાણીજની રીત પાછી આપ અને તારા જે વાણીઆ આવ્યા છે. તેમને વાહાલા કર. મારે તારો ખપ નથી આવાં રાજનાં રીસનાં વચન સાંભળી શાવર્ણીગા નરમ થઈ મનમાં કહે છે કે હું તો હસ્તાં હસ્તાં કહેતીતી ને આતો પાછા રીશાયા. હવે સમજવું. એમ કહી કહે છે.

શોપાર્થ—રાજ સોળ સાહેલીનો સાથ, જીલન જોતે ઓ રહી; નાંખી ગળામાં હાથ, હંમોડલારે લે રહી. ૩૪૮ હેતે દબાવ્યું મોહું હાથ, મોહુંરે માઈ ભાંજશે; મજથી કેમ દેવાશે ગાળ, લાખેણી રાજ લાજશે. ૩૪૯

હે રાજ તમે તો મને હસ્તે મોં દબાવ્યું હશે પણ માઈ મોહું

મસ દુખ્યું ત્યારે મેં તમને કહ્યું. જો તમને કંઈ આડો જવાબ આપું તો આપની પાસે રીસનું તો વસાણુંજ છે. તેથી મેં વિચાર કરીનેજ આપને કહ્યું કંઈ તમે મને ઓછા મહાલાહો કે તમને ગાળ દેઉં રાજ કહે ધડીમાં હસાવેછે ને ધડીમાં તરછોડી નાખેછે, ને ધડી પછી તું તો પરણીને જવાની છું. માટે મારેતો પ્રિત કરવી નથી. ધડી સાઈ ક્યાં પાછો તારા પાછળ સાચના કરતો ફરે. તે સાંભળી શાવળીંગા કહે છે.

દાહરો—સુણ સદેવંત શાવળીંગા કહેને, વળી એવું શું બોલોછોરે આપ; પણ વરતો સદેવંત કુંવરનેરે, વળી ખીજ મારે ભાઈને આપ. ૩૫૦
હે રાજ તમે કહોછો કે, તું પરણીને કાલે સાસરે જઈશ પણ આ માઈ વચન કે, પરણું તો સદેવંત કુંવરને, નીકર ખીજ બધા દુનીઆમાં મારે ભાઈ આપછે. શાવળીંગાએ શોગન બાધા એટલે રાજ ખુશ થઈ કહે છે.

દાહરો—સુણ શાવળીંગા સદેવંત કહે ને, વળી હયામાં રાખજો વિચાર; કાલ આલ્યા તે પાળજોરે, નીકર ધરતી નથી દાંકણદાર હે શાવળીંગા તું આ કાલ આપેછે, પણ વિચાર કરજે, જો નહી પળે તો તારીને મારી ખેતી લોથો રઝળશે. શાવળીંગા કહે કે મહારાજ કાલ કેમ, ને લોથો કેમ રઝળશે. ને તમે એ શુ બોલો છો. હુંતો કાંઈ સમજતી નથી ત્યારે સદેવંત કહેછે.

દાહરો—જેવા આલ્યા ગોરની વાડીએને, વળી એવાતો અહીંયાં તું માન; કુડ કપટ તજો માનનીને, વળી અમે તમારારે મેમાન. હે શાવળીંગા તે ગોરની વાડીએ આપા હતા અને અહીંયાં આપેછે તેવાં પાળજે. ને તારા મનમાં મશકરીને કપટ કાઢી નાંખજે. આવું સાંભળી શાવળીંગા ખુશ થઈ રાજને બોલો આશ્રહ જોઈ પોતે રાજને લેઈ ચંપાની ગટામાં જઈ પોતાનું ચીર પાથરી બંને જણ બેઠાં.

ચોપાઈ—ચોવડ કીધાં ચીર, પીતાંજર પાથરયા; નાખી ગળામાં હાથ, સજને સાદ કરયાં. ૩૫૩ બેઠાંરે બેડા બેડા, લાગે બહુ સા-

રીયાં; નાની સરખી સાહેલીએ, આવીને પોકારીઆં ૩૫૪ જ્યાં
 બને જલુ ચંપાની મટામાં ચીર પાથરી બેઠા છે. એટલામાં નાની
 સરખી સાહેલી હતી તે બીજીએને તેડીને બોળતી બોળતી આ-
 ગમાં આવી. શાવળીંગાને બોલાવી એ સાંભળતાં શાવળીંગા પોતે
 ઝટપટ ઉઠી, ને રાજ પોતે આશોપાલવના ઝાડ એથે સંતાયા.
 હવે શાવળીંગાને સાહેલી કહે છે કે, તું કોની સાથે વાનો કરતી હતી
 શાવળીંગા કહે તું આંધળી થઈ હમ્મશ તારો બાપ કોણ છે ? અહીં
 હોય તો જો હુંતો આપણે રમતાં હતાં તે વખત સંતાવાને આ-
 ગમાં દોડી તે દોડતાં ગને કળ ચઢી એટલે માફ ચીર પાથરી અહીં
 મુતી મુતી જાગ કરતી હતી તે તે જાણ્યું કે, કોઈની સાથે બો-
 લે છે. તે સાંભળી નાની સાહેલી કહે છે.

દોહરો—સુણો મારી સાહેલડીને, તમે કોક સાથે કરતાં હતાં
 વાત; તમને જોવાને અમે આવીઆંને, વળી સોળસાહેલીનો સાથ
 હે સાવળીંગા તું વાત કરતી હતી તે અમે નજરે જોયું. ને
 તું જુઠું કેમ બોલે છે. આવાં તેનાં વચન સાંભળી શાવળીંગા રીશ
 ચડાવી નાની સાહેલીને કહે છે.

દોહરો—નાનીરે સરખી સાહેલડીને, વળી મરજીરે તારો જોને
 વીર; બાલમ મારો વિયોગે ગયોને, હુંતો સુખ ન પામી શરીર.

હે રાંડ તારાં મૂળ વઢાયાં ને તે મારી પેર બગાડી એમ કહી
 સાહેલીએને લેઈ ઘર બણી ચાલી. રસ્તામાં ચાલતાં વાડીના ઝાંપા
 આગળ મહાદેવનું ડેહરું હતું તેમાં શાવળીંગા દર્શન કરવા ગઈ,
 ત્યાં મહાદેવને કહે છે.

ઓપાધ—ડેહરા એટલા દેવ, પથરા મેંતો જાણીઆં; સાદ
 સોનાનાં છત્ર, સદાશીવને માનીઆં ૩૫૭ અલબેલો મારો રાજ,
 મીઠી નજરે બાળશું; શોના કેરાં છત્ર, સદાશીવને ચડાવશું. ૩૫૮

પોતે સદાશીવને કહે છે કે, જ્યારે મારા રાજને અમે મળીશું
 ત્યારે તમને સોનાનાં છત્ર ચડાવીશું. એવી માનતા માની પોતે ઘર
 બણી ચાલી. સદેવંત પોતે પેલી નાની સાહેલીને ગાળો દેતા દેતા

પોતાને મેહુલે ગયા. હવે શાવળીંગાના આપ જન તેડી લાવ્યા અને હવેલીઓમાં ઉતારા આપ્યા પછી શેઠે ધુલેકાનો વરઘોડો ચડાવવાની તદ્યારી કરી. અને મોટા મોટા શાહુકારોને વરઘોડે આ વચને સાડે તેડાં મોકલ્યાં પછી શાવળીંગાને પીઠી ચોળવા સાડે બોલાવે છે. તો શાવળીંગા નથી શેઠ કહે આ વખત તે ક્યાં ગઈ હશે. એમ કહી સિપાઈઓને બોળવા મોકલ્યા તેમને શાવળીંગા આવતી સામી મળી. તે જોઈ સિપાઈ કહે છે. હું આઈ વરઘોડાની તદ્યારી થઈ છે ને તમે ક્યાં રમવા ગયાં હતાં ઘર આગળ શેઠ ખિન્ને છે. તે શાંભળી શાવળીંગા ઉતાવળી ઉતાવળી ઘર આગળ આવી, એટલે સરવે સાહેલીઓ પીઠી ચોળવા માંડી ગઈ.

સોહલો—કંકુને કેસર ધોળાય, પદમણુને પીડાયુરે ચોળાય; સરખી સાહેલીયું મંગળ ગાય, પદમણી ઉપર રૂડા પડદા થાય.

શાવળીંગાને ત્યાં સાહેલીઓએ પીઠી ચોળી નવરાત્રી વસ્ત્ર શણગાર પહેરાવી તદ્યાર કરી હવે પદમાશા શેઠે સિપાઈને બોલાવી કહ્યું કે, રાત્રને ત્યાં જઈ કહો કે, પદમાશા શેઠની દીકરીનું આજ લગન છે, માટે ધુલેકાનો વરઘોડો ચડાવના છે તેથી આપ સ્વારી લેઈ વહેલા પધારજો. સિપાઈ સાંથી રાત્ર પાસે આવીને કહ્યું. એટલે રાત્રએ પોતાની સ્વારી તદ્યાર કરાવી. અને સદેવંત કુંવરને સાથે લેઈ જવા સાડે બોલાયા. કે બાઈ આપણા નમર શેઠ પદમાશાની કુંવરીનું લગન છે. તેનો વરઘોડો ચડાવના છે, માટે ત્યાં જવું છે, તે તું ચાલ. ત્યારે સદેવંત પોતે કહે છે કે પિતા આજ મારા શરીરને મુખ નથી. ને માંડે માથું દુઃખે છે તેથી હુંનો નહિ આવું. તમે એકલા જવ. (મનમાં કે રાંડ એકાંતે મળીને સાંથી પાછા આવ્યા તો પછી આ ઘણા લોકમાં શંકા વળવાનું. મુઓ શેઠ ને મુઈ એની છોડી કે વગર દુઃખે માંદા થવું પડે છે.) પછી રાત્ર પોતે હાથી, ઘોડા, પાદખીઓ, ને રથ લેઈ શેઠને ત્યાં આવ્યા. એટલે સર્વે લોક તદ્યાર થયા, ને પછી કન્યાને ઘોડે બેસારી એટલે વાજાં વાજવા માંડ્યા.

ચોપાઈ—ધી ધી વાગ્યાં દોલ, ત્રંબાળું જોને મડ-
ગજાં; અમીરને ઉમરાવ, સાથે સરવે પરવસ્યા. ૩૬૦ ત્રંબક વા-
ગ્યાં જોને તુર, સરણાઈએ સાદપુરીઆ; ગીડ ગીડ વાગે નોખત,
તાંસાં વાગે સુરીઆં ૩૬૧ પાલખીઓને સુખપાલ, હાથી ઘોડા
હળ ભજે; સ્વારા શેહેરના લોક, કુલેકું જોવા મજે. ૩૬૨ શાખા
ખાંધી શાક્ષી વાહત, મોટે માંડવ વ્યાનીઆ; માંડવા કેરી માંય, આ
વકા લેઈ વધાવીઆ. ૩૬૩ સાથે સારા લોક, વેપારી વાણીઆ;
ઈંદ્રનારે અવસાન, એણીપેર આણીઆ. ૩૬૪ ઘોળાને ધવળાચાર,
રથ લેઈ જોતયા. તાતા જે તોખાર, બેળા લેઈ પાખયા. ૩૬૫

એવી ધામધુમથી વરઘોડો ચઢી અમરની વચે સોનેરીઆ ચો-
કમાં આવ્યો. ને ત્યાં વાજત્રની ધુમ મચી રહી. તથા બંદુકોને
તમંચા છુટી રહ્યા છે, તેનો અવાજ સદેવંત કુંવર સુતા છે, લાં
આવ્યો. તે સાંભળી રાજા કહે વરઘોડો તો મોટી ધામધુમથી ચ-
ડ્યો છે, તે જોઉં તો ખરો, એમ ધારી પોતે જોવા સાફ અગા-
શી ઉપર ચઢ્યા ને જુવે છે તો ઇંદ્ર મટા થઈ રહી છે, ને તમામ
રસ્તો લોકોથી ભરાઈ ગયો છે કે ચાલવાની પણ જગો નથી. ને
વરઘોડામાં છત્રીઓ, આબદાગરીઓને ચમર ઢળી રહ્યા છે તે જોઈ
સદેવંત પોતે ખુશી થયા, ને કહે છે કે, આમા મેજો તો નહીં થાય
પણ જોજો તો ખરો કે તેણે કેવા શણગાર પેહેર્યા છે. એવું ધારી
પોતે હેડા મેહેલમાં આવી પોતાના અમૂલ્ય શણગાર સજે છે.

દોહરો—જરકશીનો જામો પેચોને, વળી માંચે તે કસખીરે મેળ;
રત્ન જડીત શીરપેચ ખાંધીયો, તે દીસે છે ઝાકમ ઝોળ.

કલગી તોરા શોભતાને, વળી ગજે મોતીયન કેરો હાર; કમરે શે-
લાં લપેટીયાંને, તેમાં ઝુકી રહીરે તલવાર. ૩૬૭

ચોપાઈ—ઝુકી રહીરે તલવાર, કામરૂપ જાણીઆ; સ-
ન્યા શોભતા હથિયાર, તરકસ લેઈ તાણીઆ. ૩૬૮ તરકસ તીર
કમાન, હેમજા હારલા; સાજ સોનેરી ઘરકાવ, કટારાં છે વાંકડા.
મડગંડાની દાલ, બાલા જોને જળ હજે; એકલડા રાજકુમાર,

મોહોલામાંથી ઉતરે. ૩૭૦

હવે સદેવંત પોતે બની ઠણી મેહેલમાંથી ઉતરયા, ને ઘોડાની ઘોડાળમાં ઘોડો બુલે છે તો સામાન સહીત ઘોડો તઈયાર છે, કે મકે પેહેલ વેહેલા કુંવર રાજની સાથે સ્વારીમાં જવાના હતા. તેથી રાવને સામાન કશી તઈયાર કર્યો હતો, પણ કુંવરે ના કહી તેથી રાવત ઘોડાને એમને એમ મુકી વરઘોડો જોવા ગયો. તેથી રાજને તે તઈયાર મળ્યો. એટલે પોતે ઘોડેસ્વાર થઈ ચાલ્યા.

ચોપાઈ—એકલડા અસવાર, દરબારમાંથી નિસર્યા; સાજ સોનેરી ઘરકાવ, વાગે ઘોડાને ધુધરા. ૩૭૧.

આવી તરેહથી ઘોડાને શણગાર પેહેરાવેલો તેના ઉપર સ્વાર થઈ વરઘોડા સામે જાય છે, તો સાજનનું લોક કુંવરનું રૂપ જોઈ ઘણા ખુશી થયા.

ચોપાઈ—મહાજન મોટા લોક, કુંવરને વખાણીયા; આવ્યા સોનેરી ચોક માંય, તેજને લેઈ તાણીયા ૩૭૨.

જ્યાં સદેવંત સોનેરી ચોકમાં આવ્યો ને કન્યાનો ઘોડો જોયો, એટલે પોતે રેવંતને ખેંચી પોતે તેની થડમાં જઈ ઘોડાને ધી-ધીરે ચલાવવા માંડ્યો. અને ચાલતાં ચાલતાં વરઘોડો ફરી રહેવ આવ્યો. પણ શાવળીંગા સદેવંતના સામું જોતી નથી તેથી રાજન શુરો થઈ મનને કહે છે કે, રાંડ મને તો કહેતી હતી કે મારે તમારા વિના બીજા ભાઈને બાપ છે ને આતો. પરણવામાં ગાંડી તુર થઈ ગઈ છે તેથી ચાલ પાછા એમ ધારી પોતાના રેવંતને ચાલક મારી કહે છે.

દોહરો—હે હે હે મણુ આપણને, વળી ન કર પરાધરે આશા આ કાગળની છે વાડીયું, એમાં નથી સોરંગીની વાસ ૩૭૩.

મોહલો—એમાં નથી સોરંગીની વાસ, કે અમથો જીવ મારો ફરેરે ઉદાશ; જોખન માર બાળે વેશ, હવે લખ્યું છે મારે દેશ પરદેશ.

રાજ પોતે કહે છે. ઘોડા ઘેર ચાલ આ કાગળની વાડીમાં સોરંગીની વાસ ક્યાંથી હોય ને અમથા ઉદાશ થવું પડે છે આવા

સદેવંતના રીસના અવાજ સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરેછે કે રાજના સામું મેં ના જ્ઞેયું તેથી રીસાયા, પણ શું કરું આટલા લોકમાં કેમ બોલાવાય, પણ જો પુણેક ઉતરે ને હું મેહેલમાં ગણેશ આગળ વર તોરણે આવે ત્યાં સુધી એકલી રહીશ. તે વખત સ્ત્રીનું રૂપ લેઈ આવે તો મેળાપ થાય એમ ધારી પોતે રાજને સાન કરી સમજાવે છે.

હાહુરો— સુંદર શ્રીફળ હાથે ધરીને, ગોરી ચુડીયુર ખખડાવે આધીરે ઓઢી ચુંદડીને, વળી સાનુંમેં સમજાવે. ૩૮૩

શાવળીંગા પોતે એક હાથે શીફળ લેઈ બીજો હાથ હુઓ કરી, ચુંદડીને ધુધટા તાણી, ચુડીઓ ખખડાવી, રાજને બતાવ્યું કે તમે સ્ત્રી થઈ મારા મેહેલે આવો. સદેવંત પોતે ચતૂર હતો તે સમજી ગયો કે મને સ્ત્રીના વેશે તેડેછે. તેથી હું સ્ત્રીનું રૂપ લેઈને જાઉં. એમ ધારી પોતે ત્યાંથી નીકળી પોતાને મેહેલે આવ્યાં હવે વરઘોડો ફરતો ફરતો જાનીવાસા પાસે થઈ ઘર આગળ આવ્યો તે જતરો એટલે શાવળીંગા મેહેલમાં ગણેશ થાપના આગળ જઈ બેઠો. અને સાહેલીઓ સરવે નીચે ગાવા લાગી. શાવળીંગા વિચાર કરેછે કે આવામાં રાજ આવે તો ઠીક થાય. હવે સદેવંત કુંવર પોતાના મેહેલમાં જઈ સ્ત્રીનો પોશાક પહેરવા માટે રાણી પાટમદેની પેટીઓ ઉઘાડી તેમાંથી સોળે શણગાર લેઈ પહેરયા. અને જે અમુલ્ય રાણીની સાડી હતી તે પહેરી પણ ફક્ત હીરાંરત્નની જે જડીત વાળી નાકે પહેરવા જાયછે, પણ વેહે વિના નાકમાં રહેતી નથી તેથી વળખાં મારેછે. એટલામાં રાણી પાટમદે વરઘોડો જોવા અગાશી ઉપર ચઢ્યાં હતાં તે વરઘોડો જતરો એટલે નીચે રંગ મેહેલમાં આવ્યાં, તો સદેવંત સ્ત્રી બનીને બેઠાછે તે વાળી નાકમાં નથી રહેતી તે જાણે છે. એટલે પાટમદે ઓચિંતા કહેછે કે રાજ. વેહન હોય તો લાવો આ સોયો ઘોઘી નવો પાડું. તમારા હાથે ઘોઘતાં જીવ નહીં આલે. સદેવંત પાટમદેને જોઈ મનમાં ઘણું સરમાઈ ગયા. પછી પાટમદે રાજ પાસે આવી રાજને કહેછે.

ચોપાઈ—કેમ કરી રહેશે મહારાજ, વેંવનાની વારીયું; આ નર ભાગી થયાછો નાર, તેતો મેં ભાળીયું. ૩૭૬ પુરૂષ તણા જોને વેશ, તમારેરે લાજશે; ઢળકતી મેઘતાતા ઢાલ, તે આ ચુંદડી કેમ છાજશે. ૩૭૭.

હે મહારાજ આ ઢાલ બાંધતા હતા તે ચુંદડ. કેમ શોભશેને આથી તમારો મરદનો વેશ તે લાજશે તે સાંભળી સદેવંત પોતે રાણીને કહેછે.

કવિત—રાજનકી નીત ગઈ, મીત્રનસે પ્રિત ગઈ; નારકી પ્રતીત ગઈ, જ્યાંહી જ્યાં ભાયોહો; શેખનકો બાવ ગયો, પંચનકો નાવ ગયો, સાયકો પ્રનાવ ગયો, જુદા હીસો આયો હો. મેઘનરી વટ ગઈ, ભૂમિસંતો નિષ્ટ ગઈ, સૃષ્ટિમે વિપરીત ઉઠધાયો હો. કીજીએ સદાય કૃપાળ, કલતહે મોતીનાલ, કહીણ કરાળકલુ કાળ ચલે આયોહો.

હે સ્ત્રી તું કહેછે તો ખરી પણ એ વાતના ધાવ જોને લાગ્ય હોય તેને પુછતો ખરી. તું મને શિખામણ દેછે પણ એમાં મોટા મોટા ગરક થઈ ગયા છે. તે સાંભળી રાણી કહેછે હે મહારાજ કોઈ તમારા જેવા નહિ થયા હોય, કે પરમેશ્વરે મરદનો અવતાર આપ્યો છે. ને હાથે વતી સ્ત્રીને! અવતાર ભોગવવા ઇછોછો. (શુ માંસ ખાતા હશે તે હાડકાં કાઢે બાંધી ફરતા હશે) રાજન કહે રાંડ તું તારી જાંગ હાથવતી ઉઘાડીને ખોજ પુરેછે. પછી રાણી રાજન બાણું ચીડાયાં એટલે છાના રહ્યા. પછી સદેવંત મેહેલમાંથી નીસરી રૂમજુમ કરતા સાવળીંગાને મેહેલે ગયા. ત્યાં બાર્ડીએ ગાયછે. ને હયાહયા થઈ રહીછે, તેમાં રાજ શાવળીંગાને ખોગવા માંહી પેશી ડોકીયાં કરેછે. અને રાજ મેહેલમાં પેસવાજાયછે તો બાર્ડીયો ગોદા મારી બહાર કઢાડેછે ને કહેછે કે રાંડ શવળીંગી આ કોણુછે કે વચે અધડાયછે. રાજ પોતે ધકાપાડુ ખાતા થાક્યા, પછી નીરાશ થઈ મનમાં કહેછે કે, રાંડે મારી મરકરી કરાવવાને સાર તેડાવ્યો, પછી પોતે મેહેલના સામે જઈ શરમવાન થઈ એકા ને આંખમાંથી ઝરઝર આંસુ ઝરવા માંડ્યાં. શાવળીંગા રાજનને

જોવા સારૂ જરૂરે આવી જીવેછે તે રાજ વેમજે બેઠા છે. તે આંખમાં બળબળીયાં આવ્યાંછે પછી ત્યાં રહી કહ્યું.

ચોપાઈ—જિતારાની એકાંત, રૂદેમાં જાણીએ; છેલછળીલા સ્વામ, આવોને મોજુમાણીએ ॥૩૭૯॥ જો અલભેલા રાજ, બલે તમે આવીઆ; આ ગોપીયુના વેશ, બલે તમે ભગ્નવીયા. ૩૮૦

આવું સાંભળનાં સદેવંતે ઉંચું જોયું એટલે શાવળીંગા દીડી, પછી શાવળીંગાએ ઈસારત કરી કહ્યું કે આ પાછળ બારીએ આવો. પછી સદેવંત પાછળ બારીએ થઈ શાવળીંગાના મેહેલમાં ત્યાં ત્યાં સાવળીંગાએ પોતાના રંગ મેહેલમાં પલંગ, ખુરશી કાચ અને પાટા ઢાળી મુકીછે તેના ઉપર મુખમંત્રની તળાઈઓ, એ શિદ્રોઓ વિગેરે તરેલ તરેલનાં ઉપર બીછાનાં પાથરી દીધાં છે. અને રાગને વાસ્તે ખાવાને દુધ, સાકર, બદામ, પીરતાં, ચારોળી દ્રાક્ષ, અખરોટ, કીસમીસ, બીજોરો, અંબુર, નાળીએર, અંજીર નારંગી વીગેરે નાના પ્રકારનો મેવો મૂખ આગળ લાવીને મુક્યો છે અને મુખવાસ સારૂ પાન, સોપારી, અલાયચી, જાયફળ જાવંતરી, તજ, લવિંગ, અને કસ્તુરી એવા અનેક પ્રકારના ખુશ-બોદાર તેજના લાવી મુક્યા. અને તમામ રંગ મેહેલમાં અત્તની ખુશબો ઉડી રહીછે તે જોઈ સદેવંત ઘણો મનમાં ખુશી થયો, કે આવું મુખ મેં મારી રાણીથી નથી જોગવ્યું. પછી શાવળીંગાને સદેવંત કહેછે.

ચોપાઈ—જતકર બેઠા જોડ, કહું એક વાતડી, શાવળીંગા તુજ વિના, મને કેમ જશે રાતડી ॥૩૮૧॥ નાના થાજે નાર, પુગી મારી પ્રીતડી હોતેને પ્રીતે કાચ, આલો રાણીજીની રીતડી ॥૩૮૨॥ મુખ દીઠે દુઃખ થાય, બ્યારે નેણા ભાળીએ, ચઢ્યો કસુંબી રંગ, તે થોઈ થોઈને ઢાળાયે ॥૩૮૩॥ સઉથી જિતમ જાત, તમારી નાતડી સુણ શાવળીંગા નાર, માનો અમારી વાતડી. ॥૩૮૪॥ હું શાવળીંગા કાલે તો તું જઈશ, અને ગયા પછી મારી રાત કેમ જશે, માટે તું મારી રાણીજીનીરીત પાછી આપ, એટલે હું મારે ઘેર

જાણી, કેમકે તું પરણી સવારે ચાલતી થાય ને મારે પછી તારા પાછળ જુરી જુરીને મરવું પડે. તે સાંભળી શાવળીંગા રાજને કહેછે.

દોહરો—આ જીભથી જાવો નહીં કહું ને, વળી રહોને અશ્વ નીરે રાત; આવી એકાંત નહિ મળેને, રાજ કરોને વાહાલેશરી વાત. ॥૩૮૫॥

ચોપાઇ

સારાં સારાં બેસ આખ્યાં બેસવા ખીલાવણા; જાજમને, જાજેય, પાથરણા પાથર્યાં. ॥૩૮૬॥ અલવીલા રાજ અલવું તારી જાણીએ; હેલ જામીલા શામ, આવો ને મોજું માંણીએ. ॥૩૮૭॥

હે રાજ હું તો આ જામે જાવ નહિં કહું ને આવી તમને એકાંત નહિં મળે, માટે બેસો પછી એમ કહી રાણી રાજને હાથ ઝાલી બંને પદ્મંગ ઉપર બેઠાં હવે સદેવંતને પાછું ઓછું લાગ્યું, તેથી શાવળીંગાને કહેછે.

ચોપાઇ—દોયકર, જોડી કોય, કામન તુને કરગર; આપુ માલ અપાર, સાસરવાસો હું કરું ॥૩૮૮॥ સમજુ થાજે નાર, પુગી માહારે પ્રીતડી; હેતેને પ્રીતે આવજે, મને રાણીજની રીતડી.

હે સ્ત્રી હું તને ખરું કહું છું કે હજુ સુધી તારેને મારે કાંઈપણ છે નહીં. માટે તને કહે તો સાસર વાસો કરું ને તું કહે તે આપું અને મને મૂકી દે તે સાંભળી શાવળીંગા દીવગીર થઈ કહેછે.

ચોપાઇ—નહીં આહું રાણીજની રીત સાંભળો વાતડી; નથી ગમતી જરાય, માજનીઆની નાતડી ૩૯૦ કડવા લાગેછે કોય વેહે પારી મુને વાણીઆ; પેહેરાવો પાટમદેના શણુગાર, કરીલ્યો રાણીયા.

હે મહારાજ મને જરાપણ આ નાત ગમતી નથી. અને હું તો તમારી રાણી થઈ ચુકી છું ત્યારે સદેવંત કહેછે.

ચોપાઇ—નાનાં કહેતા નાર, પરાણે ન હોય પ્રિતડી; માજનને ઘેર ના આહું, મારી રાજ વળાની રીતડી. ૩૯૨ રાજવળાની તલખ, તે જાણે અમારી રાણીઆં; મોજું ક્યાંથી માંણે, વેપારી તમે વાણીઆ ॥૩૯૩॥

હે સ્ત્રી તું પરાણે પ્રિત કરીશ એમાં શું તે સાંભળી શાવ-

વર્ષીગા પોતે રૂદન કરેછે ને કહેછે.

શ્લોક—છળ કરીને કાય, રાજ તમે મુંને છેતરી; આવ
તમેગ થયા નાથ, માથે તમે જાછ કરી. ॥૩૯૪॥ આતમ પ્રાણ
આધાર, છવું નહીં તે જાણીયે; સાચું માનજો શામ, પ્રાણ નકી
પાડીએ. ॥૩૯૫॥

હે રાજ તમે જ્યારે એમ કરશો તો હું મારા પ્રાણ મૂકીશ,
તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

શ્લોક—તારો સર્થઅર્થમાં ચેરો થાય તે તો અમે જાણીએ
જગડતી ચાલનો ધણી, ગમતો નથી વાણીઓ. ॥૩૯૬॥

રાજ દયા લાવી શાવળીંગાનો આશ્રદ જોઈ મહા કામાતુર
થઈ રહ્યાને શાવળીંગાના ગળામાં હાથ નાખી પતંગ ઉપર જઈ
બેઠા પછી શાવળીંગા ખુશી થઈ કહેછે.

શ્લોક—મુગીપરનારાજ પધાર્યા મારા ઢાંલીએ, ધનધન
મારો અવતાર, કાડ ધે ૧ લાવો લીછએ. ॥૩૯૭॥ દયા કેરા હેત
બેઠે બતાવીઆ; લીલાવતી નણુદે, આવી ને પોકારીઆ.

જ્યાં ઘણા પ્રેમમાં એક એકના ગળામાં હાથ નાખી બેઠા છે.
એટલામાં લીલાવતી જે નણુંદ હતી તે ને ખીછ તેની સાહેલીઆને
દેવજી વ્યાસ કન્યાને ચૂરો ને પાનેતર પેહેરવાનું લેધને આવ્યા ને
શાવળીંગાને બહારથી હાક મારી તે સાંભળી રાજને કહેછે કે કેમ
કરીશું, રાજ કહે બોગ તારા મેં તો તને કહ્યું કે તું મને જવા દે,
પણ તને વાતોનો સ્વાદ રહી ગયો હતો તે હવે કર આપણો પરમે
શ્વરજી આપણને અનુકૂળ નથી કેમકે જરા હર્ષમાં આવીએ છીએ
ને એટલામાં કારોતરીઓ ક્યાંથી આવેછે. જો વાડીએ ગયા તો
કાણીયો મળ્યો. ને ચંદન જાગમાં રાંડ છોકરી આવીને અહીંયાં
તારી નણુદે ઘાટ બગાડ્યો હવે તો તને સુએ તેમ કર તે સાંભળી
શાવળીંગા કહેછે.

શ્લોક—કંથા તમે દેવજી જવ, ત્યાં અમે આવશું; વાડી
સંધા બેલ, ત્યાં અમે પાળશું ॥૩૯૮॥ રમશું સારી રાત, મોજું

આપણુ માનશું, અમે પર દેશી મેમાનુ, સવારે હઠી ચાલશું.

હે મહારાજ તમે દેવળમાં જવ હું સાંઝમે તેમ કરી રાત્રે આવીશ. તે સાંભળી સદેવંત કહેછે.

ચોપાઈ—દીન આયમ્યા કેડે કાચ, પગ બહાર કેમ કહાડીએ, આપણુ મોટા ના પરમાણુ, વેણ કેમ વાઢીએ ॥૪૦૧॥ કામનાં દેવળ કાચ, અમે તો નહિં આવીએ, કહું છું સાચી વાત, રહેમાં જાણીયે. ॥૪૦૨॥

હે શાવળીંગા આપણું મોટાના છોરૂ થઈ રાતને પોહોર બહાર જઈએ ને કદી ઘરમાંથી ના કહે તો તેનું વચન કેમ લોપાય, માટે હું તો નહિં આવું. તે સાંભળી શાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઈ—કયાં દેવળ કાચ, અમે તો આવીશું વાઢી અમારાં શીશ, શક્તિને ચઢાવશું ॥૪૦૩॥ જેને જે સાચી ખોટી વાત, સવારે સાંભળાવશું; પદમણુ કહેછે રાય, પ્રાણુ અમે પાડશું.

હે મહારાજ તમે નહિં આવો તો અમે અમારી મેળે જઈએ સાંઝમાં વાઢી શક્તિને ચરપણુ કરીશું. આવા શાવળીંગાના અવાજ સાંભળી સદેવંત કહેછે.

ચોપાઈ—કામનાં શાને કાજ, પ્રાણુ તમે પાડશો; ઠાણા ઠાણા દોશ, અમને શીદ ચઢાવશો. ૪૦૫ તારી લોકમાં અકીરતી થાય, એનુંરે શીદ કરીએ; હુંશે આવ્યો વણિક, હેતે તેને વરીએ. ૪૦૬

હે ભુડી તું શીદને મરીશ; ને અમને અમસ્તે દોશ ચઢાવેછે. તારી લોકમાં અપકીરતી થશે, હે ભુડી તને જરાએ વાણીએ ગમતો નથી, માટે જે તું મારાજ સાઈ મરીશ તો હું ગમે તેમ કરી દેવળ આવીશ અને તું મરીશ નહિં. એમ કહી રાજા પલંગ ઉપરથી હઠી મેહેલમાં ચાલવા જાયછે. એવામાં રાજાના પગને કણકારે જેઈ નિચેથી લીલાવતી નણુંદ ખોલી.

ચોપાઈ—જેના ધમકે પડીઆ પાઉં, નેવર જેને વાગીયાં; એ નરના આચાર, એતો નહિં નારીયાં. ૪૦૭

લીલાવતીનો અવાજ સાંભળી સદેવંત મનમાં કહેછે કે, મને

ઝોળખ્યો ખંરો તો હવે પૂરો ઝોળખાણો. એમ ધારી લીલાવતી ખારણા વચે ઉભી હતી. તેને ધક્કો મારી ચાલી ગયો. તે જોઈ લીલાવતી શાવળીંગાને કહેછે.

ચોપાઈ—કાણીનો કાપો ધાવ, હાથ રસ લેઈ ગયો; વહુજ સાચું માન, એ નારી કે પુરુષાઓ. ૪૦૮.

હે શાવળીંગા મને કોઈ આ પુરુષ જોતું લાગેછે. તે સાંભળી સાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઈ—અમે ભણનારા એક નિશાળ, રાગની છે કુંવરી; વેવણ માટે તું જાણ, અલખેલીએ અવલ કરી. ૪૦૯ જમતાં એકજ થાળ, સુતાં એકજ સેજડી, નણદલ સાચું માન, એતો છે સાહેલડી. ૪૧૦.

હે નણદ એ રાગની કુંવરી છે. ને મારે એને નાનપણમાં સંપણું છે. અમે ને એ બંને એક નિશાળે ભણતાં, એક થાળમાં ભેગાં જમતાં અને સુઈ પણ એક સજ્જનએ રહેતાં. તમને વેવણ જાણી તે અળવીતઈ કરી ગઈ હશે. આવી નણદ ભોળઈની રકજક સાંભળી સાથે આવેલી સ્ત્રીઓ લીલાવતીને કહેછે.

દાહરો—જોયારે કુળની ગોરીઆને, તમે નિયારે નમજો નાર, દુરથી દુરીજન હાંસુ હસેને, પાઈ કાંક રાખેને વિચાર. ૪૧૧.

હે લીલાવતી તમે કાંઈ વિચાર કરતાં નથી. લો. આવું જોઈ તમારી મસ્કરી કરશે. પછી દેવજીઆસ કહે તમે ચુડો પાનેતર ગણેશ આગળ મૂકા વર તો તોરણે આવ્યો છે. પછી રકજક કરતાં આખી રાત જશે. પછી લીલાવતી તે મૂકી બીજી સ્ત્રીઓ સાથે નીચે આવી ગાવા વળગી. હવે દેવજીઆસ એકલા રહ્યા. ને શાવળીંગાને કહ્યું કે તું આ ચુડો પાનેતર પેહેર એમ કહી કહેછે.

ચોપાઈ—જાડે પાસે જન, શેઠ રૂપાસા લાવીયા; ચડી ઘોડે અસવાર, તોરણે વળી આવીયા. ૪૧૨.

શાવળીંગા શેઠ તોરણે આવ્યાછે. તે સાંભળી શાવળીંગા કહેછે.

ચોપાઈ—વરછે રૂડા કોય, અમે નહીં વરીએ; આવે મારા અ-

લખેલા રાજ, તો શીર ઉપર ધરીએ. ૪૧૩ દેવજી દીલમાં વિચાર, ફેરા હુંતો નહિં ફરે; જતે દહાડે જોજો, પરણ્યો મારો પરહર. ૪૧૪ ધૃષ્ટિાવર વરાય, તેતો અમે વરીએ; આવે મારો પૃથ્વિનો રાજ, તો શિર ઉપર ધરીએ. ૪૧૫ ચોરીના આંટા ચાર, ફેરા હુંતો નહિં ફરે; મરજો માને બાપ, શેઠ રૂપાશાને નહિ વર. ૪૧૬

હે ગોર હુંતો આ પહેરવાની નથી ને આની સાથે પરણવાની નથી. મારા સદેવંત રાજને હું વરી ચુકીશું ને જો પરાણે પરણાવશે તો જતે દહાડે તેને હું રઝળતો મૂકીશ. એમ કહી રૂપીયા ૫૦૦) ની મોતીની કંઠી દેવજીને આપી. દેવજી કહે તું કાંઈ એનો ઉપાય કર. શાવળીંગા કહે અમે સ્ત્રીગત તેનો શો ઉપાય કરીએ. ત્યારે દેવજી કહેછે.

સોહલો—આમ ગામને વર્ષા કાળ, સ્ત્રી ચરિત્રને રેતાં બાળ; એ વાતનો જે નિરણે કરે, તેને ઘેર શેદેવજોશી પાણી ભરે. ૪૧૭ હે સ્ત્રિ જોકે સ્ત્રિનાં ચરિત્રને કાંઈ પોહોચ્યું નથી. માટે તું કાંઈ સ્ત્રિ ચરિત્ર કર. પછી શાવળીંગાએ પોતાની એક લવિંગીઆ દાશી હતી તેને ચુડા પાનેતર પેહેરાવ્યું. ને કહ્યું કે આને લેઈ જઈ ગોર તમે ફેરા ફેરવો, પણ જો આ વાત બીજે કાને ન જાય. ગોર કહે સાહે. અને દાસીને કહ્યું કે તું પરણી રહે. એટલે હું છે તે જાનીવાસામાં સુધ રહું છું ત્યાં આવી આ લુગડાં મને આપી જજો. એમ કહી દેવજીને દાશી બંનેને મોકલી પોતે જાનીવાસામાં જઈ સુતી. દેવજીઆસ દાસીને ચોરીમાં લાવી બેસારી. હવે સદેવંત કુંવર પોતે સ્ત્રિને વેશે જેવા શાવળીંગાના મેહેલમાંથી નિકળ્યા તેવા નિચે ઉભા રહ્યા હતા મનમાં કે જોજી મને ના કહેતી હતી તે પરણે છે કે નહિં. એટલામાં પેલી દાશીને જોઈ એટલે એમણે જાણ્યું કે આતો પરણવા આવીને મારે મોઢે જુઠા સમ આધા પછી પોતે ત્યાંથી રીસતીને પોતાના મેહેલમાં આવી સ્ત્રિનો વેશ કહાડી નાંખી પદ્મંગ ઉપર સુતા સુતા શાવળીંગાને ગાળેભાંડેછે. તે સાંભળી પોપટ કહેછે. હે રાજ તમારીતે ડાગળી અશી કે તમને

વાયુ ભરાયો તેથી આમ કરોછો. રાજા કહે હે બાઈ રાંડ વચનની સાચી નહિં. મને કહેછે કે હું પરણનાર નથી ને એતો પરણેછે. પોપટ કહે એને ના કહી હોય તો કદી પરણે નહિં. માટે તમે તેને કઈ રીતે પરણતાં જોઈ. ત્યારે રાજા પોપટને કહેછે.

ચોપાટ—ધવળ મંગળને ઘોળ, વીવાનાં વધામણાં; ચઢી વેવાણો કાચ, ગાયછે રૂઠાં ગાવણાં. ૪૧૮ આલાલીલા કાચ, વાંસ તો વદાવીયા; કાચા ત્રોફાનાં તોરણુ, દારે તો બંધાવીયા. ૪૧૯ સાથે સારા લોક વેપારી વાણીયા; પરણી ગયો રૂપાશા રોડ, અમારીરે રાણીઆં. ૪૨૦

હે પોપટ એવી તરેહથી હું નજરે જોઈને આવ્યો છું. પોપટ મનમાં કહે એ એમ કરે નહિં કઈ એને સ્ત્રિ ચરિત્ર કશું હશે; માટે જઈ ખબર લાવું એમ ધારી પોતે રાજાને કહેછે.

ચોપાટ—વાહરે રાજા વાહ, એવા વચન ન બોલીયે; રૂઢીઆ કારીરે વાત કોના આગળ બોલીએ. ૪૨૧ વાહરે રાજા વાહ, લિંમત નવ હારીએ; એ પરદેશી મેમાંન, માયા કેમ ઉતારીએ.

હે રાજા એવી વાત આપણે કેમ બોલના હઈશું. મરદ થઈ ખાતરી કર્યા વગર માયા ઉતારવી નહીં. એમ કહી પોપટ આવ્યો ને ચોરી આગળ જઈ ઘુમેછે તો ત્યાં ચોરીમાં શાવળીંગા દીઠી નદીં એટલે પાછો આવી રાજાને કહેછે.

દોહરો—કાંતો માઝને ઓળવાંને, વગી કાંતો મુમરે વખખાઈ; જે તમારા સાજનારે, રાજા એતો ચોરીમાં નહિ.

હે રાજા કાંતો શાવળીંગાને માઝને ઓળવી કે ઝેર ખાઈ મરી ગઈ, પણ ચોરીમાં નથી. એ સાંભળી રાજા કહે હે બાઈ ત્યારે તું ફરી જઈ એને બોળી કહાડ તેને પુછતો આવ કે તે દેવળ કહ્યું હતું તે કીયું. ગામમાં ઘણાં દેવળ છે. તેની બરાબર ખબર લાવ એટલે આપણે તે દેવળમાં જઈએ પોપટ પાછો જઈ જાની વાસાના ત્રણસેને સાડ માળીઆં બોળી વળ્યો. હવે પેલી દારી રૂપાશા સાથે પરણી હી. ને શાવળીંગાને જઈ લુગડાં ને ચુડા

આપી આવી. તે પેહેરી શાવળીંગા જાનીવાસામાં સુતી છે. ત્યાં પોપટ બોજતો બોજતો આવ્યો અને તેને સુતેલી જોઈ કહેછે.

ચોપાઈ—ગાંધ્યાં ગંગારામ, મંદિરને માળીઆં; કામન કાને કામ, પ્રાણ તમે પાડીયા. ૪૨૪

તે સાંભળી શાવળીંગા સુતીતી તે બેઠી થઈને બુવે છે, તો પોપટ દીકો પછી પોપટ કહેછે.

દોહરો—સુતાં છો કામની સુખે કરીને, વળી કાણુને કાણુરે પરણાવ; મારા રાજાએ મને મોકલ્યોરે, ભુંડી દેવળ તુતોરે બતાવ.

હું શાવળીંગા તું તો ક્યાં મરી ગય હતી કે હું તો બોળી બોળીને થાક્યો. ને તુતો અહીં સુતી છું. તે કાને પરણાવીને તેં શું કર્યું તારી બુદ્ધિને ધન્ય છે. મારા રાજાએ કહ્યું કે, તેં જે દેવળ બતાવ્યું તે બાધેમારે બતાવ્યું, પણ તે દેવળ કીયું તેની શાન્તી અધ બતાવ્ય. કે રાજા તે દેવળમાં જાય, એ પૂછવા આવ્યો છું તે સાંભળી શાવળીંગા બોલી.

સોહસો—જગમણા દરવાજા બહાર, ચોફરતાં ચંદનનાં ઝાડ કડો એક પારસ પીપળો છે, ડેહેરું એક અંબાનું કહે.

હું પોપટ રાજાને કહીએ કે ત્યાં જાણે પોપટ તે સાંભળી રાજા પાસે આવ્યો પછી શાવળીંગાની નણુંદ લીલાવતી મનમાં કહેછે. વહુ નદારી છે. હમણાં કોક પુરુષ જોડે વાત કરતી હતી. તે વેળા તેના મેહેલમાં હતો તેજ હશે એમ ધારી શાવળીંગાને કહેછે.

દોહરો—વહુજી જાં બોલમને, મારે બાજોરે ભોજો જોને વીર; પદમણી તમે ના રાખશોરે, આજ તમારે શરીર. ૪૨૮

હું વહુ તું તો મહા કાફર છે, ને મારે ભાઈ ભોજો છે માટે આવ્યો તો તેનું મન મનાવો નહિં તો તમે વચેથી મરો તે વિના મારે ભાઈ સુખે એસવાનો નથી. આવાં નણુંદનાં વચન સાંભળી શાવળીંગા રીસ કરીને કહેછે.

દોહરો—છેલ હશે તે માણશે ને, વળી એ શું માણુરે અજાણુ; હું સતવંતી સુંદરીરે, નહિ મેલું તે મનનીરે માણુ. ૪૨૯

(૧૦૨)

હે નણુંદ હું તો સતરતી છું તે તમે ગમે તે કહો. એટલામાં બીજી સ્ત્રીઓએ લીલાવતીને ધમકાવવા માંડી. ને કહ્યું કે, વેહુંમ આવતો હોય, તો દીવો લેઇને જુઓ. પછી લીલાવતી દીવો લેઇ જોવા ગઇ. તો કાંઈ દીડું નહિ. તે જોઇ શાવળીંગા લીલાવતીને ક્રોધ કરી કહે છે. કે હું તમને શું કહું. તમે તો મારી નણુંદ છો તમે કાંઈ સાથે પ્રિત કરીને ભાઈ પરણાવવા આવ્યાં છો, પણ તેને સાથે નથી લાવ્યાં. તેથી તેનામાં જીવ ભમતો હશે માટે તમને તેના ભણકારા વાગેછે. જેવાં આપ એવાં બધાને ન જાણવાં હેત હવું તો શીદ મુકીને આવ્યાં. શું મારા આપ આટલી જાનની અરદાશ કરશે, તો એવા એકાદની દરઆશ નહીં કરે? એના વાસ્તે તો તમારી વતી હું વળી મારાથી બનત એટલી અરદાશ કરત. ને તમે મને કહો છો તે તો તમારો આપ કાંઈએ નથી. ને જો મને વધારે કહેશે તો હું પછી મારા આપને કહીશ આવાં શાવળીંગાનાં બાણુ જેવાં વચન લીલાવતી સાંભળી ચુપ રાઇ ગઈ ને છાતીમાની પોતાની ક્ષયરોને લેઇ બીજા ઓરડામાં જઇ સુતી. હવે પેલા પોપટ રાજને જઈ કહ્યું એટલે રાજ પોપટનું પાંજરું લેઈ પોતે દેવળ જવા સારું નિર્ણય. રસ્તામાં જતાં ઘેહલા વૈદનું ઘર આવ્યું ત્યાં જઇ વૈદને બોલાવ્યો.

દાહરે.—ઘેહલા વૈદ ગીરધારીઆને, વળી જાગત ગોળી મુનેદે, સદેવંત કુંવર આવીઆને, વળી કહેવુંરે હોય તો કહે. ૥૪૩૦૥

હે વૈદરાજ મને જાગત ગોળી આપો. વૈદ ઊંઘમાંથી ઊઠ્યા. શું કરે રાજનો કુંવર છે નહિ તો બીજાને ના પણ કહે. પછી પેલા વૈદે અંધારે ગોળીઓ બોળતાં જાગતને બહારે ઘેરણુ ગોળીઓ હાથ આવી, તે અંધારામાં રાજને આપી, તે લેઇ રાજ પોતે દેવળમાં ગયા. દેવળમાં હીરામણનું પાંજરું લટકાવ્યું. ને ત્યાં અખંડ દીવો બજેછે પછી રાજએ પેલી ગોળી પાધી અને ઘડી થઇ એટલે ઊંઘ આવવા માંડી તેથી પોપટને કહેછે કે, હે પોપટ આવા અંધારામાં મધરાત્રે તે શું આવશે. ને મને તો ઊંઘ આ-

વવા લાગી. પોપટ કહે મહારાજ તમે દહાડે બહુ કસ્યા તેથી
 ઊંધ આવેછે એટલામાં પીંપળાના પાન વા આવવાથી ખરખખાં
 તે સાંભળી સદેવંત આરણ્યા આગળ આવ્યો કે શાવળીંગા આવી
 તેથી ખેતે ખુશિ થાય છે ને હરખ પામેછે. પણ ઘડી એક થઇ
 તેંએ કાંઈ આવ્યું નહિ એટલામાં પાછાં પાંદડાં હાલ્યાં, તે જોઈ
 સદેવંત કહેછે કે આતો પાંદડાં હાલેછે તેથી ઉદાશ થઇ મનને કહેછે.

દોહરો—પીપળ પાન રણુ ઝણેને વળી રેન અધારી જોને
 હોય, ફટ ફટરે તું ભોળા હૈયાને, વળી અહીંઆ ન આવે જોને કોય.

સોહલો—અહિયાં ન આવે જોને કોય, અમથો જીવ મારો ઉ-
 દાશજ હોય; બોલતીતી જોયન માતી, થરકે છે મરદની છાતી.

મનમાં કે શું આટલી રાત્રે આવશે, મોટા મરદની હિમત ન ચાલે
 તો એતો વળી સ્ત્રિ છે. અને એતો જોયનના તોરમાં બોલી હતી
 આવું સાંભળી હીરામણુ કહેછે કે, રાજ એ આવશે તો જરૂર પણ
 જો તમને ઊંધ આવતી હોય તો સુધ જીવ, એ આવશે તો હું ત-
 મને જગાડીશ પછી રાજ દેવળ વાશી સુધ ગયા. હવે શાવળીંગા
 પોતે રૂપાશા શેઠને પોતાની પાસે આવતા જોઈ દોલીઆં ઉપર
 સુતી હતી તે ઊડી એક કારે જઈ બી રહી. પછી શેઠ આવી
 દોલીઆ ઉપર સુતા તેવાજ ઊંધી ગયા. હવે શાવળીંગા મનમાં
 વિચાર કરેછે કે મારે દેવળમાં જવું છે. ને દરવાજો તો બંધ હશે.
 પણ કાંઈ ફિકર નહિ હું તો ગરનાળામાંથી જઇશ એમ તો મારું
 શરીર પાતળું છે પછી પોતે એવો વિચાર કરી થાળ લેઈ તેમાં
 પુખ્તપો ભરી તૈયારુ થઈ દિવો બળતોતો તેને અરજ કરેછે.

ચોપાઈ—ધિરારે ધિરા પાઉં, પદમણીએ માંડીઆ, ધમકેછે
 ધુધરમાળ, નેવંર જોને વાગીઆં ॥૪૩૩॥ નમી નમીને સલામ,
 દીવાને જોડીઆં; લાંબેરે હાથે સલામ, શેઠ રૂપાશા ઉઠીયા. ૪૩૪

ન્યાં દીવાને સલામ કરેછે, એટલામાં શેઠ જાગ્યા કે શાવળીંગા
 હાથમાં થાળ લેઈ ઉભી રહી “પછી શેઠ બોલ્યા કે પડમેસડ ધન
 છે કે મને આવી રૂપાડી અસટરી મડી.” અને પોતાના મનમાં

(૧૦૪)

જાણે છે કે આ થાળ લેઈ મને વધાવવા આવેછે. એની ચતુરામને ધન્ય છે એમ ધારી ખુશિ થયા ને શાવળીંગાને કહેછે.

સોહલો—આવી રૂપાડી માંઝનની રીટ, પડમની ચાડમે અમાડી પ્રીટ, સુંડર તમાડુ જાનીએ સોજ, અને મોઢે માગો ટે આપીએ મોજ. ૪૩૫

હે અસટડી તું જે માગે ટે આપું. શાવળીંગા કહે હું થાળ લેઈ દેવળ જાઉં તું ને એતો એના ઉપર સમજ્યો, પણ હીક થયું એનું વચન તો માયું.

ચોપાઈ—શુભોરૂપાશા કાય, કહું એક વિનતી; દેવળમાં જાતીતી નીત, કુંવારીરે હું હતી. ૥૪૩૬૥ ૥ રેણીરે રમથું પહોર, પછીરે પાછાં આવથું, છેલ્લ જીવીલા મારા સ્યામ, શેઠ રૂપાશા પામથું. ૪૩૭

હે મહારાજ હું કુંવારી હતી તે દીવસથી હરરોજ દેવળ જતી તે ત્યાં જઈ તમે મને મળો એવું માગતી તે સાંભળી શેઠ કહેછે.

ચોપાઈ—સુણુ શાવળીંગા નાર, કહું એક વાતડી, કહો તો નો તરીએ આપણુ, માંઝન કેરી નાતડી. ૪૩૮ ૥ પરતી વરતાનાર, પરતમાં અમારી પાળીએ; માંઝન કેરી નાત, જુગતેથી જમાડીએ.

શેઠ કહે તું કહેતી હોય તો બધી નાતને નોતડું ને જમાડું શાવળીંગા કહે નાત જમાડીને શું કરવું છે હું પુજા કરીને આવું ને કાલે ઘેર જઈએ એટલે નિરાંત તે સાંભળી શેઠ કહેછે.

દોહરો—પગેરે પગે પાવખાને, વળી લુટાવી દેવું ધનમાલ, પદમણી તમે પધારજોને, વળી ઉગમતેરે પ્રભાત. ૥૪૪૦ ૥

તું વહાણમાં જજે, શાવળીંગા કહે મારે રોજીનો નયમ છે. તેથી ગયા વગર આવે એમ નથી. કેમકે આજ લગનની ગરબડમાં રહી એટલે જવાયુ નથી. તે સાંભળી શેઠ કહેછે.

ચોપાઈ—નથી પોતાનું શેહેર, મોઢું નવ માળીએ, રેણુ અંધારી હોય, એકલાં કેમ ચાલીએ ૥૪૪૧ ૥ આહું પાલખીઓ ને સુખપાલ, આપું રથને વેલડી. સિપાઈ સપરાંનો સંગાય, આહું સોજસેં સાહેલડી. ૥૪૪૨ ૥

હે સ્ત્રી તું છે તે હાથી, રથ, પાલખીઓ, સિપાઈ, ને સોળસે સાહેલીઓ બેઠને જા, માંડે શેહેર હોત તો તને એકલી મોકલત, ત્યારે શાવળીંગા કહે મહારાજ મારે એકલાં જવાનું નેમ છે તેથી કોઈનો અપ નથી, એમ કહી કહેછે.

સોહલો—નેમ લીધું મેં એકલે એકાંત, ન જોઈએ મારે બી-જનો સંગાત, હમણાં મળશું મારા સ્વામ, ને પુરીશું હૈયાની હાંમ. શાવળીંગાના મનમાં તો કે સદેવ તને હમણાં મળું છું ને શેઠના મનમાં કે હમણાં આવશે. માટે જવા દેજો એમ ધારી શેઠે કહ્યું કે જા વેહેલી આવજો.

દોહરો—શણુ શાવળીંગા મારી સુદરીને, તારી રમકે ને ઝમકે જોને ચાલ; દૂરથી દૂરીજન હાંસુ હસેને, તારાં જાંઝર ઊંચાં જોને. ગ્રા. ૪૪૪

ચોપાઈ—જાંઝર ઊંચા ઝાલ, નેવર તારાં વાગશે, સારા દુરી-જન લોક, જનનધઆરે જગશે ॥૪૪૫॥ આપણે હિતમ જાત વે-હેપારીરે વાણીઆ, ચાલો ધીરીધીરી ચાલ, કોઈ જાણે કેન જાણીયા.

હે સ્ત્રી તું ધીરેધીરે ચાલ, કોઈ જાણશે તો મારી મસ્કરી કરશે. પણ શાવળીંગા કંઈ ગણકારા વિના દેવળ ચાલી જાય છે. અને જાંઝરનો ઠોર પડી રહ્યો છે.

ચોપાઈ—જાડા જાડા શણુગાર, જોખોતે નલાગશે, ભવો ભવનું મેહેણું, બાલમ હવે ભાગશે ૪૪૭ કડછાં હીરાના ચીર, ચાલી મ-તવાલીઆં, સેંચે ભચ્ચો સિંદૂર, કાજળ સારીયાં ॥૪૪૮॥ શાવ-ળીંગા રૂપ સ્વરૂપ, ચાલી જાય શેરીએ, જેમ અશાડા વીજ, રમેછે નવ તેરીએ ૪૪૯ અંગે કુમકુમની લોળ, કેડ તો જેની કે-શરી; એવી બની અલમેલ, દેવળ ભણી નીસરી. ॥૪૫૦॥

શાવળીંગા પોતે રમઝમ કરતી દરવાજા બંધ હતા તે ગરના-ળામાં થઈ શેહેર બહાર ચાલી નીકળી તો ચિત્તરીએ માન શકેન કંઈ એટલે તેને કહેછે.

દોહરો—ફટ નીમાણી ચીત્તરીને, વળીમન ભંગ કીધાં તે અંગ,

કાંતો સદેવંત સુઈ ગયો, વળી મેળેરે નહીરે મિલંત ૪૫૧. અમે કાંડેથી આવીઆંને, વળી લેવા ઘણો એક લાવ; આજ્ઞા સાળુ આઠણેને, ભુંડી વેરીપણું ક્યાં વાવ. ૪૫૨

એમ કહી જાયછે તે વખતે બાર ઉપર એક વાગ્યો હતો તેથી પોતે વિચાર કરેછે મને ઘણી વાર થઈ માટે રાજા અકળાતા હશે વાસ્તે જો આ ચીલાનો રસ્તો મૂકી નેળના પગરસ્તે જાજી એમ ધારી નેળમાં પેદી. ત્યાં તેના પગનાં જો ઝાંઝર પેદેરેલાં તેના અવાજથી નેળમાં એક કુતરી વિહાએલી હતી તે આચિંતી બસતી બહાર નીકળી તેથી શાવળીંગા એકાએક ખીની ને થાળ હાથમાંથી પડી ગયો. પછી પોતે થાળ પાછો હાથમાં લેઈ કુતરીને છાની રાખવા ઘણુએ બોલાવે તેમ નેમ કુતરી નાસે ને બસા કરે. વળતી શાવળીંગા રીસ ચડાવી કુતરીને કહેછે.

હોહરો—કાળા મોંઢાની કુતરીને, તારું મોઢું તે લેધનેરે વાસ; મુને વિતીતે તને વિતશેરે, રાંડ આવવાદે કારતક માસ. ૪૫૩

હે રાંડ કુતરી તને હું કહુંછું કે તું છાની રહે તોએ અંધ થતી નથી. પણ કારતક મહિનો આવવાદે પછી તારીએ એવી વલે થશે. તે સાંભળી કુતરી કહેછે.

હોહરો—કારતક મહીનામાં સહ કુતરાંને, વળી તજીએ ભુખનેરે પ્યાસ, ધીક પડયોરે તારા જીવતરમાંરે, તને કારતકલાગ્યો બારે માસ.

હે સ્ત્રી અમે સહ ફક્ત એકલા કારતક માસમાં અન્ન પાણી તજીને ઘણીની પાછળ ભમીએ છીએ પણ તારા જીવતરમાં વેઠ ઉઠી કે તને બારે માસ કારતક સરખા. એવી તેતું કેવી વીશછછું કે ન જાણ્યો કારતક કે માગસર. આવા કુતરીના બાણુ રૂપીએ બોલ તે શાવળીંગાના કોમળ રૂદયની આરપાર નિસરી ગયાં. હવે શાવળીંગા દેવળ બણી ચાલી, અને દેવળ આગળ આવી તો દેવળનાં કમાડ અંધ દીઠાં. ને રાત અધારી તેથી ખીક લાગવા માંડી ને ઢાઈ બોલતું નથી. વળતી બહાર રહી સદેવંતને કહેછે.

હોહરો—રણુ અધારીને હુંછું એકલીરે, મુને દીસેછે કુંગર ને

પાહાડ, સુણ સુણ રાય સદેવંતારે, ઓ કંથા ઉઘાડાને કમાડ. ૪૫૫
સાવળીંગા દેવળની ચારે તરફ ફરી વળી પણ રસ્તો સુળવો
નથી તેથી પાછી ખારણા આગળ આવી કહેછે.

દાહરો—દેવળ પુંઠે હુંએ ફરીરે, જેમ ફરીઅલ કળાઅલ મોર,
કાંતો સદેવંત સુધ ગયોને, વળી કાંતો મારી ગયા ચોર. ૪૫૬

આવી રીતે સાવળીંગા દેવળની બહાર વિલાપ કરેછે. એટલામાં
ઝાડનાં પાંદડાં ખરખજાં તેથી ખીહીને કહેછે.

દાહરો—ઉભી રૂવેછે ધુશકેને, વળી ગરબવેછે પહાડ; સુણ સુણ
રાય સદેવંતારે, મુને વેરી થયાંછેરે ઝાડ. ૪૫૭

એમ કહી ઝાડ સામું જોયું તો પીપળાનું દીહું તે જોઈ પીપ-
ળાને કહે છે.

દાહરો—પીપળા તને હું પુજતીને, વળી દેતીરે દૂધાં ફરી ધાર;
તારોરે પડછો જાણીઅરે, મને આગુની રેણુરે બિયાર. ૪૫૮

આવી રીતે પોતે સદેવંતને મહા વિલાપ કરતી બોલાવેછે તો
પણ બોલતા નથી. ને આંખે ચોધારે આંસુ તે જાણે શ્રાવણ ને
ભાદરવો તેવી રીતે ચાલ્યાં જાયછે. ને ચિસ પાડી પોતે સદેવંતને
બોલાવે છે.

ચોખાઈ—હાયરે વાલમ હાય, એડી નવ કીછુંએ; પરંદેશણના
શ્યામ, દલાસા નવ દીછુંએ. ૪૫૯

હું મહારાજ તમે મારી મશ્કરી શું કરવા કરોછો. અને ઝટ
કમાડ બિધાડો. તમે તે શું પ્રાણ મૂક્યા, મને એકતો અંધારી
રાત ખાવાં ધાયછે ને ખીજું તમે બોલતા નથી, તેથી મને જુદા
વિચાર થાયછે એમ કહી પોતે માથું પછાડે છે, ને હાથ વતી ક-
માડ ઠોકેછે, ને ઠોકતાં ઠોકતાં પોતાની સવા લાખ રૂપાંઆની મું-
દ્રિકા (વિંટી) કે જેમાં હીરા, માણેક, ને પુખરાજ જડેલા તે ઉ-
ખડી ગયાંને ભાગી ચુરેચુરા થઈ ગયા.

દાહરો—ધાંટારે મારો ઘેરણ વળ્યોને, વળી ચંડીઅલ મુંતેરે.
તાડ; સવાલાખની મારી મુંદ્રિકારે, તે મેં કુદીભાગીરે કમાડ. ૪૬૦

આવી રીતે ઘણા વિલાપ કચ્છા પણ સદેવંત કુંવર બોલતા નથી. પછી આખરે તે પોતાના ચીરને વળ દેખ દેવળ ઉપર નાંખી, તે ઝાલી ઊપર ચઢી. અને ડેહરાનું શિખર ઉતારી અંદર ઊતરી પડી.

દાહરે—ઊભે દેવળ જોને ઉતરીને, વળી અનગળ કીધી એને અંગ; સાગુડે કીધો સિંચણોને, વળી પદમણ થેકીરે ફલંગ.

ચોપાદ—પદમણ થેકીરે ફલંગ, સાગુડો કીધો સંચરે; જેમ તેતર પર બાજ, અચાનક ઉતરે. ૪૬૩

માંહી જઈ જુવેછે તો દીવો બળે છે, ને સદેવંત ઊંધી ગયોછે. પછી તેને જગાડવા સાંડે પોતે પાન ચાવ્યું હતું તેની પીચકારી-ઓ આંખમાં મારી પણ બોલતો નથી. પછી તેનું માથું બોળામાં લેઈ હંચાસરસો ચાંપેછે ને તેને ઘણું ઘણું કરેછે.

દાહરે—ઊપાડી હંચે લેઈ ચાંપીયોને જેમ પથરોરે ભારે શલ; સુતો સદેવંત નવ જાગીઓરે, તને વેરી થયારે અમલ.

હે રાજા તને ઊપાડુંછું તો ભારે પથરની માફક પડે છે. તે આવા આકરો અમલ કયાંથી કર્યા એમ ફરી રોતી જાયછે, ને વિલાપ કરતી જાયછે. એવામાં તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે હું અંબાજીના ઊપરથી થેકાને આવી તેથી અંબાજીએ તો ઊંઘ નહિ મુકી હોય, એવો વિચાર કરેછે. ને જે દિવો બળે છે તેને કહેછે.

ચોપાદ—કીધો અંબાજીએ કાપ, સુઈ ગયોરે શેજુલો, ભવો બપનો ભરથાર, માથે રહ્યો મેણુલો. ૪૬૪

દાહરે—દિવડીઓરે સગરે બળેને, વળી બજેરે ચંદનરે વાટ; સુતો સદેવંત નવ જાગીઓરે, મારા હૃદયમાં રહી ગઈ ફાટ. ૪૬૫

પોતાના ગનમાં નથી બોલતો એટલે એમ આવ્યું કે, એતો મરી ગયોછે. હવે મારે જીવીને શું કરવું છે એમ ધારી સદેવંતની કેડમાં કટાર હતો તે લેઈ પોતાના પેટમાં મારવા માંજ્યો. એટલે પાંજરામાં જે હિરામણ પોપટ ક્યારનો સુનમુન થઈ જોતો હતો તે બોલ્યો—

દાહરે—કામણ કટારા કાઢા મારોરે, ભુંડી મુવે મેજો નહિ

(૧૦૯)

થાય; પણ સાચીરે હશે પ્રીતડી તો, તને જાતી રાખે મારો રાય.

હે શાવળીંગા તું કટાર મારીને શું કરવા મરેછે, કંઈ મુવો મે-
ળા નહિ થાય, જે પ્રીત સાચી હશે તો રાગ તને જતાં જતાં
રોકશે. તે સાંભળનાંજ શાવળીંગા રાતી થઈ ગઈ ને ઊંચુ જોયું
તો પોપટ દીડો. એટલે ખુશી થઈ પોપટને કહેછે, કે જોને એતો
જોડના નથી. ને મારે હવે ઘેરજવાની વેળા થઈ, હું કેવી અભા-
ગણી કે મારો એકે લાગ ન બન્યો. તે સાંભળી પોપટ એટલો કે
એતો ધારણ પડ્યો છે. શાવળીંગા કહે કે હું જાઉં છું ને એજગે
ત્યારે તું કહેજે.

હાહુરો—સુણરે સભાગી સુહારે, તારે કંઠે ગળીઆલ હીર;
સુતા સદેવંત જગશેરે, મારી સાખ્યો પુરને વીર. ૪૬૮

તે ભાઈ જે જગે તો કહે જો કે એતો આવીને ગઈ. પોપટ
કહે કે, હું શું સદેવંતનો સાજો છું તે સાખ પુરું, ત્યારે શાવળી-
ંગાએ ફરી પોપટને કહ્યું.

હાહુરો—લીલીરે પાંખના પોપટગરે, તારે કંઠે કંથનના શેર
સુતા સદેવંત જગશેરે, તું સાખ્યું પુરને દીએર. ૪૬૯

પોપટ કહે તેતો ખરું પણ તું ચતુર થઈ કેમ ભૂલે છે. એને
લાયે ધાવ લખ, કે હવે સારા સુકન જોઈ આવે.

હાહુરો—કારે કાપડે કુંવારકારે, જોને જોજે અખેણું જવ જર;
એવા શુકને તમે આવશેરે, તમને મળશે શાવળીંગા નાર. ૪૭૦
કુંભ કરેવા ચોળરીને, વળી હનુમંતને હરણાં, જતાં તો જગણાં
ભક્ષાંને, વળી વળતાં ડાખીમણાં. ૪૭૧ છીંક ડાખી ધા જમણીને,
વળી મહુ ઉદ્ધરાડુંને જાય; એવે શુકને આવીએતો, શેષ મેળાવો
જોને થાય. ૪૭૨ તરવર-ઊપર તેતર લહેને, વળી ત્રણ ત્રણ શખ્દ
કરે; સદેવંત ઘોડો હાંકજે, તો સમુદ્ર પાર તરે. ૪૭૩ ઓંખરેણ
જમણીધાને, વળી મધની કાવડ મજે; શાવળીંગા સદેવંતને કહેરે,
અફળાં રૂપજ ફળે. ૪૭૪ રાણી રૂપા રેલડીને, તેતો હડી હડી
આગળ થાય; એની સમજણ લેજો સદેવંતારે; તો પ્રત્ય વધારે

જોતે થાય. ૪૭૫

ચોપાઈ—સારા સારારે શુકન જોઈ, વાલમ વેહેલા આવજો;
નાના મોટા સંગાત; બેળા નવ લાવજો. ૪૭૬.

મહારાજ આવો તો એકલા આવજો. પોપટ કહે લખી રહી.
શાવળીંગા કહે હજી લખવુંછે. ને હાથેલીઓ તો ભરાઈ ગઈ હવે
ક્યાં લખું. પોપટ કહે આ કમાડે લખ. પછી કમાડે લખેછે.

સોહલો—આંખે આંસુડાંતી ધાર, કામન ધાવ લખેછે કમાડ;
જોખન માંડે બાજે વેશ, કાં મેલી જાઓ પીયુ પરદેશ. ૪૭૭.

ચોપાઈ—આંખે આંસુડાંતી ધાર, અલમેલી હડીયાં; સુતો સ-
દેવંત રાય. મજા નવ લુટીયાં. ૪૭૮ પ્રીતોનાં પરિયાંબુ, તેતો અમે
જાણીયાં; આલીછે રાણીજીની રીત, તે કેમ વેંદાજો વાણીયાં. ૪૭૯
સુણ સદેવંતરાય, અમલ કરયાં આકરે; હું છું બાળ કુવાર, જાગી
છું સાસરે. ૪૮૦

હે મહારાજ તમે જોલતા નથી તો હવે હું કુવારીને કુવારી
સાસરે જાણીશું. આવી તરેહથી શાવળીંગા જોલી એટલે મંડપની
બત્રીસે પુતળીઓએ દાંત કહાડ્યા, તે જોઈ શાવળીંગા પુતળીઓને કહેછે.

દોહરો—શુંલુ થંભા શુંલુ થાંભલીને, શુંલુ બત્રીશ પુતળીયાં;
સદેવંત જાગે તો સાખ પુરજેરે, મારી સગીરે જોનડીયાં. ૪૮૧

પુતળીઓ કહે તારી બેહેન થઈને સદેવંતની સાળી થઈ સાખ
કોણુ પુરે, ત્યારે શાવળીંગા ગરજની મારી કહેછે.

દોહરો—શુંલુ થંભાને સુણ થાંભલીને શુંલુ બત્રીશ પુતળી-
આં, સદેવંત જાગે તો મારી સાખ પુરજેરે, મારી સગી નણુંદલીઆં.

હવે શાવળીંગા ધાવ લખી રહીને જાતી વખત પોતાના મ-
નને કહે છે.

દોહરો—ધાવ લખીને જોડીઆંને, વળી મનમાં કરેરે વિચાર;
રહે મેલીને અમે આલીયાંરે, મુને ધડીએ ન લાગી વાર ॥૪૮૩॥
પીયુ તમને સત્ય કહું તે, વાત માનો નિરધાર; સારા શુકન જોઈ
આવજોરે, નિકર પગ ન ભરજો બહાર ॥૪૮૪॥

આમ કરતાં કરતાં રાત બે ઘડી બાકી રહી, પણ મારે મન તો હમણાં આવીતી ને પાછી જાઉં છું. એમ કહી દેવળની બહાર નિસરી ને જતાં જતાં દેવળને કહેછે.

દાહરો—દેવળ પુછું દેવળાને, વળી તેમાં સુતા મારા સ્યામ; ઝાઝારે જતને એને રાખજેરે, એની રક્ષા કરેરે મારો રાંમ. ૪૮૫
આવી રીતે દેવળને કહી નિરાશ થઇને ધરમણી ચાલી, ધર આગળ બહાણું વહાવા વખત થઈ એટલે તમામ જનના લોકો ઉઠ્યા ને વદાયગીરીની તઇઆરી કરવા માંડી અને કન્યાને બોલે છે. કે ક્યાં ગઈ એની નણુંદ લીલાવતી કાકડો લેઈ બધા ઓરડામાં જુવેછે પણ દેખાતી નથી અને રૂપાશા શેઠ જાણેછે તોયે તેનાથી શરમને મારે કહેવાતું નથી. પછી શાવળીંગા આવીને બધી ગડબડ જોઈ પોતે છાનીમાની જે ઓરડામાં સુતી હતી તે ઓરડામાં પાછળની બારીએ થઈને આવી ને એની નણુંદ કાકડો લેઈ બારણા આગળ ઉભી હતી ત્યાં આંખ્યોચોળતીચોળતી ગઇ લીલાવતી શાવળીંગાને જોઈકહેછે. કેતું ક્યાં ગઈ હતી. શાવળીંગા કહે ઓરડામાં તો હતી. લીલાવતી કહે હું ઓરડામાં બે ત્રણ વખત જોઈગઇ શાવળીંગા કહે આંખ્યો ડુટી હશે એટલે શેનું દેખાય. લીલાવતીને બીજી બે સ્ત્રીઓ કહે તમારું જોયાનું ઠેકાણું તો છે નહિ. પછી લીલાવતી શાવળીંગાનો ચેહેરો ફરી ગયેલો જોઈ રીસ કરી કહેછે.

ચોપાઈ—સાળુડે સલવટ ચીર, ક્યાં તમે લયોડીયાં, મોતીરે હતાં જોડાજોડ, વધોવધ મોડીયાં ૥૪૮૬૥ કોઈ અલખેલાની સંગાત, ક્યાં રમી તમે આવીયાં; વહુજી સાચું માન્ય, કાજગ કેમ ટાળીયાં ૥૪૮૭૥ તારા નથી ઠેકાણે શણગાર, હોઈય દુટીદામણી; સાચેરે સાચું માન્ય, ઓ કુળવંતી કામની ૥૪૮૮૥ કંચવે તુટી જોને કસ, જાણે વન વચેલુટીયાં; વહુજી સાચું માન્ય, કેસ કેમ છુટીયા ૥૪૮૯૥
હે વહુ તારી દામણી ટેરેટર તુટી છે. ને તારા માથાની લટો કેમ છુટી છે તે કહે. તે સાંભળી શાવળીંગા કહે હવે એને વેણી વેણીને અપ્યા વગર છુટકે નથી. એમ ધારી ક્રોધ કરી લીલાવતીને કહે છે.

ચોપાઈ—ઊંચારેમેહેલ ઉદાશ,ઉતારા ત્યાંડિયા; ઊંચા નીચી હતી ખાટ, ચીરમે તાણી બાંધીયાં ॥૪૯૮॥ નોહોતાં પાથરવાને પાથરણ, પાસા મે દાળીયા; નણુંદલ સાચું માન્ય, કાનળ એમ ટાળીયાં ॥૪૯૧ સન્યા શોળ શણગાર, પિયા કેરે કારણે; સાંધ્યાં નેણુ કેરાં બાણુ, ગરીબકું મારણે. ॥૪૯૨॥ ધસ્યાં સિંહન કેરાં રૂપ, કાયર નર કંપીયા. નણુંદલ સાચું માન્ય, કેશ એમ છુટીઆ. ॥૪૯૩॥

આવી અંતેની રકઝક જોઈ જનના લોકો કહેછે.

દોહરો—માંડવ વધાવો રૂડે મોતીયે ને, તમે વાંચો સાહોરી-યાંની વાટ સાબદા થાઓ સલક્ષણીને, આ ખોટી થાય છે સંગાત. તમે માંડવ વધાવી છો પછી રસ્તે જતાં તાપ ચઢશે. શાવળીંગા મનમાં વીચાર કરેછે કે કંઈ કરતાં વાર લગાડું અને રાગ આપે તો મળીને જાઉ, એમ ધારી જન વાળાને કહેછે.

સોહલો—વડુ મળવા મારે સગાંને સોઈ ભાઈ ભત્રીજાને વડી છે બેભાઈ; રૂડો સાથ મારે સાહેલીનો છે, અડધી રાતની મને થુંકે ॥૪૯૫ મારે હજી મારી સાહેલીયોને મળવું છે ને મને અડધી રાતની થુંકણાં કરેછે તેમને મળીશ પછી આવીશ તે સાંભળી લીલાવતી કહેછે.

દોહરો—સઘરોની માયા તમે છોડી દીઓ ને, વડુ અંમશુરો ખો તમે કામ; આળી આળો મારો વીરછેતે, તારા હૈયાની પુરશે હામ. ॥૪૯૬ હે વડુ તમે સાહેલીયોની માયા મુકા મારા ભાઈ ઘેર જઈ તમારી અધી હાંમ પુરશે તે સાંભળી શાવળીંગા રીસ કરી કહેછે.

દોહરો—તુંએ વેવડીને તારો ભાઈ વેવડોને, વળી વેવડી તારી જોને નાત; પીયરવતીને કેમ વળાવશેરે, વળી મળતી માઝમ રાત. આતું સાંભળી લીલાવતી ક્રોધ કરી જનવાળાને કહેછે.

સોહલો—રહે શહેરમાં તેને રામ હુંવાઈ, શાબદા થાઓ તમે લોક લુગાઈ; કણાં ન માન્યા વડુએ મારાં કેણુ, વાંકા વાંકા બોલેછે વેણુ. ॥૪૯૮॥

એમ કહી તૈયાર થવા માંડયું. એટલે શાવળીંગા ઉદાશ થઈ સોચ ના કરેછે. ને કહેછે કે હજી રાગતો દેવળમાં પડી રહ્યા છે. ને હવેતો મારે જતું પડશે. એમ ધારી પોતે બારણા આગળ આવી ધ્રુશકે રૂવે છે.

ચોપાઈ—ઉભી ખડીરે ઉદાશ, મંદીર કેરે ખારણે; લોક જાણે
મન રોત, પીયર કેરે કારણે ॥૪૯૫॥ મનમાં ઘોખા કહ્યુંએર,
છેત્ર નવ માણીયા; કપ્યા છડીના લેખ, લેઈ ચાલે વાણીયા. ૫૦૦
એવી રીતે પોતે ઘણી ઘણી રવેછે. એટલે તો દહાડો ચડયો
તે જનનમાં દોડ તે વાજત વાગવા ગાંઝાં.

ચોપાઈ—ઢીલા ઢીલા દોલ, જનનુમે જોતે વાગીયાં; મુજ સો-
લાગણના રયામ, હજારે નથી જાગીયા. ૫૧૧ ક્યારની જોઈછું વાટ,
હજુ નથી આવતા; જેસતાં સામે જોખ, સાનુમે સમજાવતા. ૫૧૨
શાવળીંગા મનમાં કહેછે કે આ જનનમાં દોડ વાગેછે તે મારે
મન સદેવંત અવ્યા વિના હાંસાં ખડખડેછે એવાં લાગે છે. હવે
શાવળીંગાનો બધો પરિવાર એકઠો થયો, ને પોતાની સાહેલીઓને
જોઈ ઘણું રદન કરેછે.

ચોપાઈ—આંખે આંસુડાંની ધાર, મંડાણીછે હેલીયાં; આવ્યો
સાહેલીનો સાથ, રવેછે લાડ ઘેલીયાં. ૫૧૩ દિલમાં ઘણી ઉદાશ,
જાયછે રાતીયાં, મળ્યો સહયરનો સાથ, વધારો રડો મોતીયાં. ૫૧૪
સાહેલીયો રાતી જોઈ કહેછે.

દોહરો—ઉભી રવે ધ્રુશકેને, તારા નેણુંમાં ગીર ન માય; લાડ
ઘેલી રદન કરેને, તુંતો દુઃખે દોહલી થાય. ૫૧૫ **ચોપાઈ**—દુખે
દોહલી થાય, ઉભી રવે ધ્રુશકે; ખમા ખમા સહયર, નેણું તારાં
દુઃખરો. ૫૧૬ કોયલ સરખો કંઠ, વાલમ નહી પાસરે, પદમાશા
રોડની કુંવરી, સાવળીંગા ચાલી સાસરે. ૫૧૭

સાવળીંગા સાહેલીઓને મળેછે, તે ઘણી ઘણી વાર સુધી તેને
વળગી રહેછે. પછી જનવાળાએ કહ્યું કે, એને જીવકાને રથમાં ખે-
સારો. તે વિના નહિં ખસે. પછી એક જણે ઉચકવા માંડી એટલે
પોતાનો હાર તોડી નાંખ્યો. અને કહ્યું કે મારાં મોતી વેણી આપો.

દોહરો—હેતે તોડયો મેં હારલોને, વળી તોરેલ નવસર હાર;
વાલમ મારા હમણું આવશેને, મુને ઘડીએકલાગશેરે વાર. ૫૧૮
શાવળીંગા મનમાં કહે મને મોતી વેણુતાં ઘડી વાર થશે. એટલે

સદેવંત રામ આવશે. પછી શાવળીંગા મોતી વેણુછે ને ખોટી ક-
રેછે, તે જોઈ તેની નણુંદ લીલાવતી બોલી.

દોહરો—આ લે પેહેર મારાં હારલાને, તારા મોતીની માયા
તુંતો મેહેલ; શાખદાં થાઓ સસલણીને, આ ખોટી યાયછેરે વે'લ.

હે શાવળીંગા તારો હાર તુટ્યો તો લે આ મારો હાર પેહેર.
તે સાંભળી શાવળીંગા લીલાવતીને કહેછે.

દોહરો—નહિં પેહેરું તારા હારલાને, એતો શ્યામ પિયારો શ-
લુગાર; હું સતવંતી સુંદરીરે, મારે રાખ્યો જોઈએ વેહેવાર. પર૦

હે નણુંદ એતો તમારા ધણીના કરાવેલા તે મારાથી કેમ પેહેરાય
માટે હુંતો નહિં પેહેરું. પછી ધણી વાર થઈ ને જ્યારે સદેવંત ન
આવ્યો એટલે જાણ્યું કે હવે ગયા વગર છુટકો નથી. પછી ઉદાશ
થઈ રાત્રી જાયછે ને મનમાં કહેતી જાયછે.

દોહરો—કહી કહીને યાદી સાહેલડીને, એતો કંઈ કાયત્રનો સોર;
ધેરણુ આવી નવ જગીઓરે, એને નિંદ્રા આવીરે અધોર. પર૧

આપાધ—નિંદ્રા આવી અધોર, તેતો અમે જાણીયાં; વેરી ધયાછે
કાય, મારે વેપારી વાણીયા. પર૨ આ ગુણુતણા એધાંન, રદામાં
બાળીયાં; હાયરે વાલમ હાય, માયા કેમ ઉતારીયાં. પર૩

છેવટે પોતે રથમાં બેસવા જાયછે ને કહેછે.

દોહરો—સુંદર ચાલી સાહોરીએને, વળી ઘેલુંરે કીધું ગામ, જી-
વતાં રહીશું તો આવી મળીશું, નહિતો છેડી બાકીના રામ રામ.

આપાધ—છેડી બાકીના રામ રામ, રદામાં ધારજો; સારા શુકન,
જોઈ, વાલમ વેહેલા પધારજો. પર૪ મારા અલખેલા શ્યામ, ઝાઝ.
નથી મેં બાળીયા; લખ્યા કરમના સંજોગ, લેઈ ચાલ્યા વાણીયા
છેવટે પોતે રથમાં બેઠા એટલે તમામ જનવાળા તૈયાર થયા.

આપાધ—સજ્યા સોળ શલુગાર, પાલવ રડા પેહેરીયાં; ધમકે
ધુધરમાળ, શેહરમાંથી નિસર્યા. પર૫ કનક ગળા ગળ હાર, જગ
મગે મોતીયાં, હાથડે ડોટી લાખ, ખલકેરે ચુડીયાં. પર૬ કાકીલે
જડ્યો કંઈ, વાલમ બહુ સાંભરે, સુંદર શિરોગણુ, ચાલી જાય સાસરે.

પછી જનવાળા ઉતાવળા થયા ને ગાડીયો જોડવા માંડી.

ચોપાઈ—તુટયા હોય તોખાર, ખેતન પલાણીયા; રૂઠયા હોય ભૂપાળ, એવા નુઠયા વાણીયા. ૫૩૦

જેમ કોઈ રાજા રીસમાં બરાયો હોય, તેવી રીતે વાણીયા રીસ કરી ક્રોધમાં રથ ને થોડા દોડાવતા ચાલ્યા. અને જ્યાં પાંચ ગાઉ ગયા એટલે વગડામાં ગોવાળીઓ ગાય દોહોતો હતો તે જોઈ સાવળીંગાએ રથનો પડદો ઉઘો કરી બહાર જોયું એટલે ગોવાળીયાની નજર સાવળીંગા ઉપર પડી તેથી પોતાની વટસોદને બદલે દુધની શેડો બહાર પડવા માંડી. તે જોઈ સાવળીંગા ગોવાળીયાને કહેછે.

દોહરો—ગાયદૂધતાવીરા ગોવાળીયાને, તારાં દુધડાં ઓળેછોળેજાય, સંદેસો કેહેજે મારા સ્યામનેરે, તારી સાવળીંગા ધાનન ખાય. ૫૩૧

હું ભાઈ ગોવાળીયા મારા સદેવન રાજા આવે ત્યારે કેહેજે કે, સાવળીંગા રાતી રાતી જાયછે ને અન્નપાણી તજીને ખેઠીછે તે સાંભળી ગોવાળીઓ બોલ્યો.

દોહરો—દુધ જાયતો જવાદને, વળી તારૂંને એમાં શું જાય; વીર કહેતો હું નહીં કહુંને, તારૂં એકે કામ ન થાય. ૫૩૪

તે સાંભળી સાવળીંગા ફરી કહેછે.

દોહરો—અખડ રહેજે ગોવાળીઆને, વળી અખડ તારો અવતાર, સંદેસો કેહેજે મારા સ્યામનેરે, તને આપું એકાવળ હાર. સાવળીંગાએ ગોવાળીઆને રૂપીઆ પાંચસેનો હાર ડોકમાંથી કાઢીને આપ્યો તે લેઈ ગોવાળીઓ કહેછે.

દોહરો—ચિંતારે નકરો કાંમનીને, વળી મનમાંને રાખજો ધીર; કારણ કામ સરવે સુધારશેરે, મારો કૃપાસિંધુ રઘુવીર. ૫૩૬

હું સાવળીંગા હવે તું ચિંતા ન કરીશ ને તારૂં કામ મારો ભગવાન સફળ કરશે. માટે હવે તારો સંદેસો કહ્યા પછી અહીંથી હું ઉઠીશ. તે સાંભળી સાવળીંગા ખુશ થઈ પોતે ચાલી જાયછે. જતાં જતાં એ રસ્તા આવ્યા હતાં સાવળીંગા ઉતરી પડી. કેમકે રાજા જોખીને રસ્તે ચઢી જશે તો મેળાપ નહિ થાય. માટે અહીંયાં

ધાવ લખું કે તે વાંચીને સંધિ રસ્તે આવે. એમ ધારી એક પા-
ળીઓ હતો ને ત્યાં પારસ પીંપળો હતો તે ઠેકાણે જઈ પાળીયા ઉ-
પરથી સિંદુર લેઈ પીંપળાના થડે ધાવ લખેછે.

દાહરે—ડાહો મારગ દુર કરીને, વળી જમણા મારગ જોય;
પુરૂષ પ્રમાણે પાળીયોને, ત્યાં પારસ પીંપળો હોય. પડતી ભગવાં
કરજો ઘોતીઆને, વળી લેજો અતીવનો વેશ; સારા શુકન જોઈ
આવજોને, તમે રાંછી ઉઠાવિને દેશ. પડતી પગ પરમાણે પેહેર-
જો આપડીને, વળી છુટારે મેલજો ક્રેશ; જે નગર વચે નદી વેહેને,
વળી નેરે અમારો દેશ. પડતી ચારસોનેરીના ચોકખાંરે, વળી નાળીએ
રીનાં ઝાડ; સામા ગાંધીડાનાં હાટડાંરે, મારો ઊગમણેરેદરઆર. ૫૪૦

ચોપાક—ઊગમણેરે દરઆર, વાલમ વેહેલા આવજો; લેઈ અ-
તીતનોરે વેશ, ભલો તમે ભગવજો. ૫૪૧ પારાસુરના લોક, ચા-
કરે ચલાવજો; માણેકચોકના માંડી, આવી ધોકાંરેલગાવજો. ૫૪૨
સોઢાં સાત હજાર, વાંસે તારે જો ચઢે; સાથે હોય ચુવાણ, દ-
મગલ ઊલટે. ૫૪૩ સોડેસેડતો સગો, રાગજી આપણો ગણીયે,
આવીયે પરદેશ માંય, વીચારીને આલીયે ૫૪૪ વાંકી શેહેરની બ-
જાર, વાંકી તેહની ગલીયાં; જુડા ચોર લખાડ, ડગારા મહી મળી
યાં ૫૪૫ શેહેરના લોક ચતુર, તે તો તમને ટોકશે; આવશો દ-
રવાજા માંય, રાગજી તમને શોકશે. ૫૪૬ કાળ કોધને કોય, અ-
ળવીતરાં અહીં મેલીયે; પીયાપીયારો દેશ, મોકજો નવ માલીયે.
શેહેરના લોક ચતુર, તેતો તમને પારખે; ડાહ્યાંના ઉઢાપણ, આ-
જેરા કેમ ચાલશે. ૫૪૮

હે મહારાજ તમે આવી રીતે સંભાળી શેહેરમાં આવજો આ
તમારો દેશ નથી. માટે ઘણીક ચતુરાઈ ચલાવજો. નહિ તો પછી
મનખો જશે. એમ કહી શાવળીંગા રથમાં ખેડી અને ચાલતી
થઈ ને જ્યાં પાછલો ખેઘડી દહાડો રહ્યો એટલે જાન પારાન-
ગર પહોંચી. અને વાજતે ગાજતે વર કન્યા મેહેલે આવ્યાં. સુ-
વધાવી લીલાં શેઠ પોતે મેહેલ નિચે ચોકમાં પાટ ઊપર ખેડાછે.

ને શાવળીંગા પોતે મેહેલમાં ગઈ બેઠી છે. એટલામાં શેઠની માલણુ છાપમાં દાર, તોરા, ને ગજરા લેઈ આવી, ને શેઠને આપ્યા પછી મેહેલમાં શાવળીંગાને આપવા ગઈ. ત્યાં શાવળીંગાને કુલના ગજરા આપીને તેની સાથે વાતો કરવા બેઠી એટલામાં રૂપાણા શેઠના મોટા બાઈ પરદેશ ગયા હતા તે આવ્યા ને તેમને ખમર થઈ કે નાના બાઈ આવજ પરણીને આવ્યા છે, તેથી મળવા જાડો. એમ ધારી પોતે પાલખીમાં બેસી ત્યાં આવેછે. શાવળીંગા કહે આ પાલખીમાં બેસી ધામધુમથી કોણ આવેછે. એમ કરી બારીએ જોવા ગઈ તો શેઠની ને શાવળીંગાની એક નગર થતાંજ શેઠ મૂંઝાખાઈ પાલખીમાંથી ઉછળી હેઠે પડ્યા, એટલામાં તો લોકો આવીને આંખો દાખવા માંડી કે શેઠને વાઈ આવી હવે શાવળીંગા માલણુને પુછેછે કે આ કોણ આવ્યું ત્યારે માલણુ કહે કે તમારા જેઠ.

દોહરો—પાલખીયેથી પાડીયેને વળી જાણ્યો નહોતો જેઠ; સોનેરીના એકમાંરે, વળી સારો તરફડે શેઠ. ૫૪૯

ચોપાઇ—સારો તરફડે શેઠ, સોનેરીયાના ચોકમાં; રમતાતા રંગ મોહોલ, ડોકાણા તમે જોખમાં ૫૫૦ સાંધ્યા નેણું રાંખાંણુ શેઠને તો પાડીયાં; જેમ જિઘાડી તલવાર; ધાવ એમ લગાડીયાં.

માલણુ કહે બાઈ તમે તો મહા જુલમ કરતાં દેખાઓ છો. પણ તમે જિઘાડમાં કેમ છો તે મને કહો.

દોહરો—મનમાં જિઘાડી નવ કીજીયેને, વળી નેણું જુલમી ખાંણુ; મનની વાતો કરીએરે, બાઈ અમેરે તારાં વેચાણુ.

હે બાઈ તું મને તારા મનની વાત કહે હું તારી વેચાણુ છુ. તારે મારામાં આંતરો ન ગણવો. શાવળીંગા કહે તું મને વચન આપે તો હું તને મારા મનની વાત કહું. પછી માલણુ વચન આપ્યું એટલે શાવળીંગા કહેછે.

દોહરો—નગરમાંથી અમે નિસચ્ચાંને, વળી ઘેલુરે કીધું બધું ગામ; પ્રાણના પ્રિતાણું રહી ગયાને; મારા છેલ છપીલા રયામ.

માલણ કહે હે બાધ તમે એ વાતની કાંઈ ચિંતા કરશો નહિ ને એ આગશે તો હું તમને ને તેમને મેળવીશ. આજથી એની ખોળમાં રહીશ એમ કહી ઘેર ગઈ. હવે સદેવત રાજને દેવળ-માં ઘેરણુ જિતરથુ એટલે આળસ મરડીને બેઠા થયા. ને જીવે છે તો કાંઈ દીકું નહિ તેથી પોતે કહેછે.

દાહુરે—કાંતો માઝનીએ ઝોળવીને, વળી કાંતો સુંદર ગઈ સોય; પરનારી શું પ્રિતડીરે, ભુંડો ભૂલે ન કરીયે કાય.

ચોપાધ—ભૂલે ન કરીયે કાય, પરનારી શું પ્રિતડી; લેઈ ગઈ જોને કાય, રાણીજીની રીતડી. પપપ પ્રિતુના પરિયાણુ, તેતો અમે જાણીયાં; કડવાં કીધાં રાજન, વાહાલાં કીધાં વાંણીયાં. પપપ

એવી રીતે પોતે પરતાવો કરી કોષમાં શાવળીંગાને ગાળોમાં ડેછે. તે જોઈ હિરામણુ પોપટ રાજને કહેછે.

દાહુરે—જોલે વનનો સુડલાને, વળી સાંભળો ઠાંકાર એક વાત; ઘેરણુ આવી નવ જાગીયારે, એનો ધાયુ લખી ગઈછે હાથ.

હે મહારાજ તમે મૂરખ જેવા છો. એનો આપડી આવીતી પણ તમે ના જાગ્યા. તે સાંભળી રાજ કોપાયમાન થઈ પોપટને કહેછે.

દાહુરે—લૂણુ હરામી પોપટાને, વળી તું થયો લૂણુ-હરામ; ઘેરણુ આવી નવ જગાડીયારે, માઈ એકે ન સરીયું કામ.

સોહલો—એકે ન સરીયું માઈ કામ, હઈયામાં રહી ગઈ ઝાઝી હામ; પંખી સાથે ન કરવી પ્રિત, લેઈ ગઈ મારી રાજવળાની રીત.

હે પોપટ એ આવી ત્યારે તે કમ ન જગાડયો તું લૂણુ હરામ થયો મારે તને મારી નાંખીશ એમ કહી પોપટને પાંચરા માંથી બહાર કઢાડયો. પોપટ કહેછે હે રાજ તમે મારો છો શું કરવા મને ઊરાડી મૂકો કે હું ગમે ત્યાં ભમતો ફરીશ. પછી રાજને દયા આવી તેથી ઊરાડી મૂક્યો. પોપટ ઉડતાં ઉડતાં રાજને કહેતો જાયછે.

દાહુરે—અમે વનના સુડલાને. વળી વનમાં અમારો વાસ; અખંડ રહેજો તમે રાજવીરે, અમે ન કરીયે તમારીરે આશ.

સોહલો—અમે ન કરીએ તમારી આશ, અને પંખી ન આવે તારી પાસ; ગુણવંતો ઉડીયાલ્યો ગંગારામ, સમસ્ત્યા સમન્વયાનાએ છે કામ. ૫૬૧

હે રાજા હવે અમે તમારી પાસે નહિં આવીએ ને તમારી આશ નહિં કરીએ, તમે અખંડ રહો એતો ચતુર ને ધીરાનાં કામ છે. તમારા જેવા સહસા કરનારનાં કામ નથી. એમ કહી પોપટ ચાલતો થયો. હવે રાજા પોપટને ગયો જાણીને ઉદાશ થઇ બેઠા.

દોહરો—રાજા બેઠા ઉદાશમાને, વળી નીચાં દાળીને નેણ; ગયો સમાગી મારો સુડલોને, વળી ગઈરે વિજેગણી સેણ. ૫૬૨.

સદેવંત કહે હવે હું એના પછાડી જોગી થઇશ. એમ ધારી પોતે લુગડાં લયડ પયડ પેહેરી ચાલ્યા.

દોહરો—પાટ પિંતાખર લડયડેને, વળી શેલ તે આટાં છુટ ખાય; શાવળીંગા તારે કારણે, સદેવંત જોગી થાય. ૫૬૩

ચોપાઈ—સદેવંત જોગી થાય, ઘરદિશા ચાલીયા; આવ્યામે હોલા માંહે, રાણી પાટમદેએ ભાળીયા. ૫૬૪

ન્યાં સદેવંત પોતે એવો વિચાર કરી ઘોડાની ઘોડાળમાં ઘોડો લેવા જાયછે ને રાણીએ દીઠા એટલે પોતે પાછા વળી મેહેલમાં આવ્યા, અને સુનમન્ય થઈ ઉભા છે. પછી પાટમદે કહે છે.

ચોપાઈ—વિણાધાગા કેરે હાર, કંથા ક્યાંથી લાવીયા; મૂખ ભરયાં તંબોળ, તે નેણને અખાવીયાં ૫૬૫ ગાલે કાજળની રેખ, આંખુ બહરાતીયાં; ખજ કરી ખાય, ગજે તમે બાંધીયાં. ૫૬૬

જે શાવળીંગાએ દેવળમાં સદેવંતને પોતાના હાથમા સરસો ચાંપ્યો હતો તેથી તેને મોતીનાહાર પેહેરેલા તેના ગોભા સદેવંતની છાતીએ પડેલાને પોતે જગવા સાથે આખમાં પાંનની પીચકારી. એ મારેલીને પોતે રદન કરેલું તેથી પોતાની આંખનું કાજળ ઘો. વાઘને તેનાં ટપકાં સદેવંતના ગાલે પડેલાં તે જોઇ પાટમદે કહેછે કે મહારાજ આ વગર પડેવેલો હાર ક્યાંથી લાવ્યા. ને ગાલે મેશ ક્યાં થી ને સૌતો પાંન મોહોડેથી ખાય, પણ તમે તો આંખેથી ખાતા દેખા.

ઓ ઓ. લોક તેને રીતસર ખાવ છે. પણ તમે તો ગળિયાં ખાધું હોય છે. આવાં પાટખેદનાં ખાણુ એવાં વચન સાંભળી સદેવંત કહે છે.

ચોપાઈ—ઝારે નારી અગાણુ, આવીવાનો શું કરે; અંધ પોતાની બિચારી, લાજે કાંઈ તમે મરો, પદ્મ વેઠ્યાં હોયે દુધ, ચોખા કેમ છાંડીયે; ગાયે ગળ્યાં રતન, તેનો ઓધર કેમ ફાડીયે. ૫૬૮

હે સ્ત્રી ગાયે રતન ગળ્યાં હોય તો શું થયું કાંઈ તેનું ઓધર (પેટ) ચીરાય માટે તું તારી અંધ બિચારી કરે છે શરમ નથી આવતી ને મને મેણું તુંજ મારે છે. તો પછી બીજનો શો વાંક તે સાંભળી પાટખેદ કહે છે.

ચોપાઈ—જા ધર અજી પ્રિત, ના જઈએ તાંસ ધર; બુઠા બોલે લોક, માનંગે સાચકર. ૫૬૯ જાવું હોય જરૂર નેણે નિંદા નવ કીજયે; પર સ્ત્રીનો સનેહ, શરીર સાટે લીજયે. ૫૭૦

હે મહારાજ જો ના હોય તો પણ રોજ પ્રિત હોય ત્યાં જઈએ તો લોક સાચું માને માટે હવે થવાની હતી તે થઈ ને તમે નિરાંત વાળી બેશો કેમકે હવે તો જવું નથી. તે સાંભળી રાજ કહે છે.

ચોપાઈ—જાવું છે તો જરૂર, બાળપણની પ્રિતડી; લેઈ ગઈ જોને કાચ, રાજવળાની રીતડી. ૫૬૧

હે રાણી મારી આટલી વાત જાહેર થઈ છે તો હવે જવાનો તો ખરો તે સાંભળી રાણી કહે છે.

ચોપાઈ—વાહરે વાલમ વાહ; એડી નવ કીજયે, રાજવળાની રીત, અવરોને કેમ દીજયે. ૫૭૩ પ્રિતુના પરીયાણુ, એનો અમે જાણીઆ; કડવાં કીધાં કુટુંબ, વાહાલા કીધાં વાણીયા.

હે મહારાજ તમે અમને કડવાં ગણ્યાં ને વાણીયાં વહાલા કર્યાં એવું ને તમે એમાં શું વધારે દીકું ત્યારે રાજ કહે છે.

ચોપાઈ—વાહ નારી કરાં નેણુ, ભમર કરી પાંખડી; મુંઝર મોહોલ મજાક, આંજી જેની આંખડી. બોલે વગા વગા વેણુ, લામે ખાંડુ સારીયાં; શાવળીઆ સમતોલ, ના આવે દુજ નારીયાં.

હે સ્ત્રી શાવળીઆના ખરોખર કોઈ દુનિયામાં પેદા થઈ નથી તું

તો એક તેની પાણી ભરનારીના ખરેખર નથી. એવું તો જેનું બદન છે, તે સાંભળી રાણી પાટમદે બાણ કોષથી રાગનેક હે છે.

દોહરો—કાંતો કટારા રાગ હણુ મરોને, વળી કાંતો મરોને વખ ખાય; પોતાના પ્રિતાળું માનવીને, કોઈ અવર પુરૂષ લેઈ જાય.

ચોપાઈ—અવર પુરૂષ લેઈ જાય, જતારે તેને વાળીયે; શું મોટું લેઈને સ્યામ, જગરમાં ચાલીયે. તમે કહેતા હતા કોય, મારે વેપારી વાણીયા; લેઈ ગયા રૂપાશા શેડ, માનીતી તમ રાણીયા.

હે રાગ કાંતો કટાર મારીને કે જેર ખાઈને મરો તમારી જે માનીતી રાણી લેઈ ગયા તેને પાછી વાળો શું મોટું લેઈને જગરમાં ફરોછો તે સાંભળી સદેવંતને રીસ ચઢાને રાણીને કહેછે.

દોહરો—કોક કટારા હણુ મરેને વળી કોક મરેરે વખ ખાય; સાચી હશે જેને પ્રિતડીરે, તેનો હય હાય કરે જીવ જાય.

ચોપાઈ—વાહરે કાંમન વાહ, મારા વેપારી વાંણીયાં; સરવ રાણી શીર મોડ, થાપું પાટોધર રાણીયાં.

હે સ્ત્રિ જેને જે સાચી પ્રિત હશે, તેને તો કટારે નહિ મારવો પડે ને જેરે નહિ ખાવું પડે તેને તો હાય કહેતાંમાં દમ નિકળી જશે. માટે તને આટલો ગુમાન છે તો તેને લાવી પાટોધર કરી થાપું તોજ ખરો. પાટમદે કહે ઠીક પણ તમે હવે જમો તો ખરો એમ કહી ભોજનનો થાળ લાવી મોં કને મૂક્યો.

દોહરો—રાગ તમે ઊદાશીઆને, વળી ખાવુંરે હોય તો ખાવ; કામણુ એવી કોણુ મળીને, તમને દેમ ગદ્ય કટારીના ધાવ.

સદેવંતે જાણ્યું કે જે ખાવા રહીશું તો નાહાવું પડશે. ને ધાવ લો વાધ જશે. આમે રીસમાં ખાવું નહિ. એમ કહી થાળને ખરોડી મૂક્યો.

ચોપાઈ—ભોજન ભરીયાં થાળ, મોં આગળ લેઈ મેલીયાં; પે-જીને મન વાશણુ, ઠેમે લેઈ ઠેલીયાં. પટ૩

સદેવંત ત્યાંથી ઉડી ઘોડાની ઘોડારમાંથી ઘોડો લેઈ સ્વાર થઈ ચાલ્યા. એટલે રસ્તામાં લાલાખરોટ શાવળોંગાને વળાવી પાછા આવતા હતા. તે સામા મળ્યા તેને કુવર પુછેછે.

ચોપાદ—વાહ કવેશ્વર વાહ, બસે તમે આવીઆ; શેણુના સ-
માચાર, કેવા તમે લાવીઆ. શેણુ કેરી એકાંત, રહે તમે રાખ-
જો, સાચેરે સાચી વાત, ખરોટ મુજ આગળ બાખજો.

હે ખરોટ મને શાવળીંગાની ખબર કહો તે સાંભળી ખરોટ કહેછે.

ચોપાદ—સોનેરીયા ચોક માંહે, જ્યારે સતવંતી આવીયાં; તમે
નોહોતા જાગ્યારાજ, બહુવાર લગાવીયાં. હેતે નોજો હાર, વિખેરયાં
સર્વ મોતીયાં; શાવળીંગાં રથમાં, જાયછે રોતીઆં.

એણે તો ધણીએ વાર કરી પણ તમે જાગ્યા નહિં એટલે છે-
વટે ગઈ તે સાંભળી સદેવંત ખુશિ થઈ પોતે રાજપાટ, કટખંક-
બિલો સર્વ મુકીને ચાલી નિકળ્યા. રાણી પાટમદે અગાશી ઊપર
ચડી બુવે છે. કે મારા રાજ જાયછે તે રસ્તે ધણા લોક સમજાવે
છે. પણ રહેતા નથી ને ચાલ્યા જાયછે. અતે પોતે ગયા ને રા-
ણીની નજરે પડતાં બંધ થયા. એટલે રાણી નિચે મેહલમાં આવી
મહા રૂદન કરીને કહેછે ને સરવે નોકર ચાકર પણ કહેછે.

દોહરો—દૂત વેરણુ થઈ જામડીને, વળી જામે કાષિલ નીરાશ,
પાટોધર પધારીઆને, મારી એકે ન પોહોતી આશ; પાટોધર પ-
ધારીઆને, વળી ધડીએ ન લાગી વાર; માંચાના મોડ ઊતર્યાને,
મારા ઊતર્યા શણુગાર, રાખ્યા કોયના નવ રહે ને, મારા પાટો-
ધર મેમાંણુ; પેજીજીએ પરહરીરે, મારા રૂદીએ લાગેલ ખાણુ.

ચોપાદ—સુની પડી સેજ, સુનાં મંદીર માળીઆં, સુનાં
ખગીઆને ખાગ; સુનાં ઝરખાં જાળીઆં. સુનાં મુકી ધરખાર,
રાજ જતા બાળીયા; સોપી કુળની લાજ, સેણુના વચન પાળીયાં

દોહરો—રાણી રૂવે રંગ મેહલમાં ને, વળ ખાંધી રૂવેરે બ-
જાર, દાશી રૂવે દરખારમાં ને, શેહેરમાં પડયોરે પોકાર.

સદેવંત કુંવર પોતાના ઘોડાને પવન વેગે મારી મુક્યો ને પોતે
મનમાં જાણેછે કે હમણું મળશે. એટલામાં વગડામાં ગોવાળીઓ
રાજની વાટ જોઈ બેઠોતો તે રાજને આવતા જોઈ કહે છે.

દોહરો—સાજ સોનેરી ઘોડા જરકસીને વળી અલખેલારે અ-

સ્વાર; ઊભા રહેને ઠાકરારે, કહું શેણનો સમાચાર.

હે મારાજ તમે ઘોડો ઊભો રાખો. હું શાવળીંગાના સમાચાર કહું. તે સાંભળી સદેવને ઘોડો ઝટ ઊભો રાખ્યો. ગોવાળીએ કહે એનો પહોંચવા આવી હશે. ને તમે તો અત્યારે જાઓછો. માટે કંઈ રાત પડે વાસો રહેવું ને આગળ જતાં રસ્તા ખે આવશે. માટે તપાસી જળે એનો મને પોહોર દહાડે મળી હતી. આ એક હાર આપી ગઈછે. હું તમને કહેવા અત્યાર સુધી ખેશી રહ્યો હતો તે સાંભળી સદેવને પાછો ઘોડો મારી મૂક્યો. ને જ્યાં ખે રસ્તા આવ્યા એટલે ખચકાઈને ઊભો રહ્યો. ને કહેછે કે હવે છીયે રસ્તે જવું અહીં ગાડી તો છુટેલી છે તેના ચીત્રા પડેલા છે માટે કાંઈ નિશાની કરી ગઈ હશે. એમ વિચાર કરતાં પાળીઆ ઉપર ને પીપળે ધાવ જોયા તે વાંચીને ડાખો રસ્તો મૂકી જમણે જડપ ચાલ્યો આગળ જતાં સંધ્યાકાળ પડી, ને અંધાઈ થયું એટલે પોતે રસ્તામાં એક મસીદ પડેલી હતી તેમાં જઈ ભૂખ્યા તરસ્યા પડી રહ્યા. હવે શાવળીંગાની પાસે રાત્રે પાંચી માલણુ આવી એટલે શાવળીંગા ઊદાશ થઈ માલણુને કહેછે.

ચોપાઈ—હાયરે સધયર હાય, રેણુ કેમ કહાડશું, નહિ આવે સોનેરીના સ્યામ, પ્રાણુ અમે પાડશું હું ખેડીધુરે મેવાડ, પીયુ મેલ્યો માળવે; જોખનવંતી નાર, જોખન કેમ જળવે. સોનેરીના સ્યામ, હજુ કેમ ના આવીઆ વાહરે વાઝમ વાહ, અમને કેમ વિસારીયાં સોનેરીના સ્યામ, તે સું બાંધી પ્રિતડી; હેનેને પ્રિતે આલેલ, રાણીજીની રીનડી. રૂડો મારો ખીજી. અમે તો રૂડીયાં, હોય સજન ગણે બાંય, ખળકેછે સુડીયાં.

તે સાંભળી માલણુ સાવળીંગાને મન વળાવે છે.

ચોપાઈ—તારી આંખડીએ કાજળ આંજ, મોટું અડતું લાગશે પરદેશણુના સ્યામ, સવારે ઘેર આવશે.

ત્યારે શાવળીંગા પાંચી માલણુને કહેછે.

ચોપાઈ—શ્રીફાં મોળાં અન્ન, કેમરે આરોગીએ; હોય પોતાનો

સામ્રાજ્ય, તેને કેમ વિસારીએ.

ત્યારે માલણુ વળી શાવળીંગાને કહેછે.

શોપાઈ—જેનાં પહેલ્યા હોય સુવાગ, તેના દુવાગ કેમ વાંચીએ, અલખેલી કામ, ઓછું નવ ખાખીએ. અલખેલા રાગ કાલે ઘેર આવશે; કરી વાલેશરી વાત, હેતેરે ખોલાવશે.

હું બેહેન તું શીદને વલોપાત કરે છે જોને કાલ તો એ વાળ્યો! જાગશે કેમકે તને આટલું થાયછે તો એને કાંઈ ફિકર હશે કે નહિ. પછી માલણુ શાવળીંગાનું મન વળાવીને ઘેર ગઈ શાવળીંગા પોતે એકલી બેસીછે એટલામાં શેઠ દુકાનેથી આવ્યા અને શાવળીંગા પામે આવી કહેછે કે આજો રંગ મેહેલમાં સુધ રહીયે ત્યારે શાવળીંગા કહેછે મારે તો મરવું નથી. કેમકે હું ઘેરથી નિકળી ત્યારે દેવીની માનતા માની હતી કે જો હું સચરાચર સામરે પહોંચીશ તો સાત દિવસ સુધી એકાંત આસન ઉપર બોંય સુધ રહીશ. રૂપાશા શેઠ શાવળીંગાનાં વચન સાંભળી ખુશ થયા કે સ્ત્રી મહા ચતુર છે. પછી પોતે રંગ મેહેલમાં જઈ છપર પલંગ ઉપર સૂતા અને શાવળીંગા મેહેલની બહારની મેર છત્તમાં ઝૂંબો કલાડેલો હતો. તેમાં જઈ સૂતી મધરાત થઈ એટલે દરબારમાં ચોપડીયાં, વાગવા માંડ્યાં. ને એકાએક વાને વટોળીઓ થઈ વિજળીઓના ચમકારા થવા માંડ્યા. ને ઝરમર ઝરમર વરસાદ પણ આવવા માંડ્યો છે, ને નદીનો પ્રવાહ વહેછે, કોઈ માણસનો અવાજ સંભળાતો નથી. ફક્ત નાના પ્રકારનાં પક્ષિઓ મોર, કોયલ, ને ત મરાંના તીણા અવાજથી ગુંજાર થઈ રહ્યું છે. બપોવા ને ડેડકાં દુગડુગાટ કરી કહ્યાં છે. ને થંડા પવનની લેહરો આવે છે તે જોઈ પોતાનાં મનમાં શાવળીંગા કહેછે.

શોપાઈ—જ્યારે મેહેલ આકાશ, વંખાળુંરે જળ હશે; વરસે પાઉસ મેઘ, નદીએ નીર ખળ ભશે; રેણુ અંધારી ઘોર, બપોવા ખોલીઆ, કયા તમારે કાળ, તજીહું ટોલીઆ.

હું મહારાજ તમારે કાળ હું ટોલીઓ મૂકીને પાસાં ધસુમ્મું પછી

એમ કહેછે એટલામાં સદેવંત સાંભરી આવ્યો ને છાતીએ હુમે ભરાયો ને પોતે રૂદન કરેછે તે બાળુ શ્રાવણને બાદરવો વરસી રહ્યો હોય તેમ થઈ રહ્યું પછી ક્રોધ કરીને અપૈયા ક્રોધવ્રતને મોરને કહેછે.
દાહરો—અપૈયા તુંને હમે મારશુંને, વળી છડે અમર ગામ; અડધી રાતનો પોકારે છે ને, મૂવા લેછે પીયુતું નામ.

આપાર્થ—તેણે બાદરવો નીર, અંગો અંગ વેહેત હે; દાઝ ઉપર લુણ, અપૈયા કયું દેત હે. ક્રોધ શીદને ક્રોધ, તું તો બોલે વનમાં, ગોરી એકાં ગોખ, વિચારે છે મનમાં રેણુ રહી પાછલી પોહાર, કુદડા ખોલીયા; દરવાજા હતા ક્રોધ, દરવાને ખોલીયા. છણે સાદે ક્રોધ, મધુર મોર ખોલીયા; કંથા તમારે કાજ, તેછણુ દોલીયા.

એવી રીતે પોતે મહા રૂદન કરેછે એમ કરતાં પ્રભાત થયો પછી શાવળીંગાની દાસીને તેજ ગામના રાજા વિરમદેવની કુંવરી કનકાવતીની દાસી અને સહીયણાં હતાં તે રોજ સાથે સવારમાં સરોવર ઉપર નહાયા બાદ તે બીડીને અને જણીઓ તે દહાડે પણ ગઈ હવે સદેવંત કુંવર પણ મસીદમાંથી પાછલી પોહાર રાત લઇને ઉડયા હતા તે પ્રભાતમાં તેજ સરોવર ઉપર આવી ઘોડા આંધીને પોતે રાતના તરસ્યા હતા તે પાણી પીવા ગયા ને ધાવ ભુંસાર્થ બાદ તેથી પશુની માફક નીચા પડી મોંથી પાણી પીધું. હવે પેલી એ સહીયણીએ તેમને પાણી પીતા જોયા. એટલે શાવળીંગાની દાસી કનકાવતીની દાસીને કહેછે એ બેહેન આ કોક મોંઢે પાણી પીયેછે. તે ગાંડીયા જેવો હશે સારે કનકાવતીની દાસી પોતે મહા ચતુર છે. તે તેના હાથ ઉપર ધાવ જોઇ તેનું તેજ જોઈને કહેછે કે એતો કોઇક કામી પુરૂષ છે. એને હાથે તો ધાવ લખેલા છે એવી રકઝક કરતાં અને જણુ પોત પોતાના ઘર બહાર ચાલ્યાં. કનકાવતીની દાસીના મનમાં કે ગઈ મારી બઈને ઝટ કહું. કે તમે ઇચ્છાવર વરવાને બોલોછો તેવાજ આવ્યો છે. એમ ધારી પોતે કનકાવતીની પાસે જઈ કહેછે.

દાહરો—આઈ સરોવર આપણે ને, અચરજ દીધું સખી સાથ

પશુ પ્રમાણે નીર પીએને, વળી નીર ન ખોજે હાથ

હે બાઈ હું આજ મારી સહપણીની સાથે સરોવર ઉપર ન-
હાવા મઠ હતી ત્યાં એક એવો પુરુષ જોયો કે તે પાણી મોંડેથી
પીયે ને એને હાથે ધાવ લખેલા છે. ને કોક કામી જેવો મને લાગે
છે તે સાંભળી કનકાવતી કહે કે તે તું મને દેખાડ ત્યારે દાસી કહે કે
તમે તમારા પિતાની રજા લ્યો કે હું જો જળ દેવતાને ગાગર બે
ડીયાં પૂજતી હતી તે વરત મારે ઊંજવવું છે માટે વરઘોડો ચઢાવી
મારી સાથે મોકલો. અને પછે શાવળીંગાની દાશી શાવળીંગાને
કહે છે. કે બાઈ આપણા સરોવર ઉપર કોક પુરુષ આવ્યો છે તે
મોંડેથી પાણી પીયે છે ને હાથે કાંક લખેલું છે તે ગાંડો હશે કે નહિ
ત્યારે શાવળીંગા કહે કે તારી નજરમાં આવે એવો દાશી કહે કે
મને તો ગાંડો માલમ પડે છે ત્યારે તે કહે કે તેવો હશે. (શાવળી-
ંગાના મનમાં તો નકિ થયું કે સદેવંત આવ્યો હવે માલજુ આવે
તો મોકલું તેથી માલજુની વાટ જોઈ બેઠી) હવે કનકાવતીના પિ-
તાએ વરઘોડો ચઢાવી આપ્યો એટલે પોતાની સોળસે સાહેલી
ઓને લેઈ જાય છે. તેમના માથે ગ્લ જડીત્ર ઉઢાણીયો ને સોનાનાં
બેડાં તે ઉપર રૂપાની ઝારીઓ ને તેના ઉપર કુંદનના કળસ મુંકી
સોળે શણગાર સજી રમજીમ કરતી સરોવર ઉપર ચાલી ને જ્યાં
સરોવર પાસે આવ્યું એટલે વરઘોડો વેગળો ઉભો રાખી પોતાની
સાહેલીયો લેઈ સરોવર ઉપર આવી તો સદેવંતને ઝાડ નિચે બેઠે-
લો જોઈ માલ મોહિત થઈ ગઈ પોતે વિચાર કરે છે કે મારી સાથે
સાહેલાયો છે તેથી કેમ બોલાવાય માટે સાહેલીઓને આઘી કહાડું
એમ ધારી સાહેલીઓને કહે છે કે તમે આ સરોવરમાંથી પાણી
ભરી સરોવરની પ્રદક્ષિણા કરો ત્યાં લગી હું જળદેવતાની સ્થાપના
કરું છું પછી સર્વ સાહેલીયો ગઈ એટલે કનકાવતી સદેવંતને બોલાવા
વાસ્તે ધણું ધણું નખરાં કરે છે ને વારંબડીએ તેના સામું જુએ
છે. પણ સદેવંત તો બોલતા નથી. ને સામુંએ જોતા નથી. મનમાં
કે જેને સાઈ આવ્યા તે મળે તો ફેરો સફળ થાય. વચ્ચે બીજીની

ક્યાં પળા કરતા ફરીયે પછી કનકાવતી તેને બોલાવવા સાઈ પોતાનો હાર તોડી સાંમાં બગલાં બેઠાં છે તેને મોતી મારી ઉડાડે છે. ને ચીરમાં કાંકરા ભરી પછાડે છે ને પોતાની આગરને નખ ઉપર પાણી ચઢાવી ટીપેટીપે ભરવા માંડે છે તોએ સદેવંત સામું જોતા નથી. ત્યારે કનકાવતી બોલી.

દાહરો—નખે નખે ઘડો મેં ભર્યો ને, વળી મોતીડે ઉરાડ્યાં બગ; કાંકરે ચીર કુટી પછાડીયાં ને, વળી તોએ ન બોલ્યો ઠગ.

કનકાવતીના બોલ સાંભળી સદેવંત કહે મને ઠગ કહ્યો. માટે કાંઈ જિત્તર આપું.

દાહરો—નથીરે દેશ માહરોને, ગોરી નથીરે બોલ્યાનો લાગ; માથું વાટે મૂવા મુગલાને, માંડે ધડ ના પામે આગ્ય.

હે સ્ત્રી માંડે શહેર નથી કેમકે પારકા દેશમાં માથુ વાઢી જાય તો માંડે ધડ આગ્ય પામ્યા વિના રજો. તેથી નથી બોલતો. ત્યારે કનકાવતી તેનો અવાજ સાંભળી ઘણી મનને વિશે મોહિત થઈ કે વર તો હવે આને વર નહિં તો બીજા મારે ભાષ્યાપછે. એમ ધારી સદેવંતને કહે છે.

દાહરો—અગર ચંદનની મગાવું કાઢીયુંને, તેની ચોરે ખડકાવું એ; મારા સાંડે તમને મારશે તો, ભેગાં બળીશું આપણુ એ.

હે મહારાજ તમે ડરોછો કેમ, જન મારા સાંડે તમને મારશે તો હુંને તમે એ મરીશું. સદેવંત કહે આતો શુકનમાં મરવાની જ વાત કહે છે. ને મારે તો હજી વીવાના ધોળ ગાવાં છે. તેથી રીસ કરી કનકાવતીને કહે છે.

દાહરો—છત્રપગીને ખુડપગીને, તારે લમણે છે ઝાઝરીરે લીખ; તુંજ જેવીને સંગરીએ તો, વળી ઝાઝરીરે માગીએ લીખ. ૬૧૫

હે સ્ત્રી તારા જેવીની સંગત કરીને શું ઘણી લીખ માગવી છે. કનકાવતી કહે જો રાજાને હાવો પાછો ઉતર આપીશ તો ઘણા રીસે ભરાશે માટે તેમને સાંડે લાગે તેમ કહું.

દાહરો—ઘોડો તે આંધું ઘોડારમાને, રાજા નીડેને નાગરવેલ;

મૂળ સરખી ગોરીયાંને, વળિ તમ સરખા છેલ.

હે રાખ તમારો ઘોડો મારી ઘોડારમાં બાંધી તેને નાગરવેલ ખવરાવીશ. હું ને તમે સરખાં સરખી માટે તમે મારે ઘેર ચાલો. પછી સદેવંત બોલ્યા.

દોહરો—મારો ઘોડો ના રહે ઘોડારમાંને, વળી ન કરે પરાછરે આશ; તારા જેવી લુંડીઓ તે, વળી દળી ભરડી લેધ જ્ય હાશ.

હે સ્ત્રિ તારા જેવી લુંડીયો તો મારે ત્યાં દડણાં દળી છાગ લેધ જાયછે. કનકાવતી કહે મારે તો રાખને સાઈ સાગે તેમ કહેવું. એ તો મને ગમે તેમ કહે. તેથી પાછી સાઈ લગાડી કહેછે.

દોહરો—પ્રિતમ તમારે કારણેને, હુંતો સોશો કરે પડપંચ, તમ પરણ્યા મારા પાનળારે, જેવા પૂનમના ચંદ્ર પૂનમે પૂરો ઊગેને, વળી બીજો ને અડધો કહેવાય; જેવો મહિમા બીજનો તે, વળી પૂનમે ક્યારે થાય.

હે સ્ત્રિ તું મને પાનમનો કહેછે પણ તેની તો ઘણી શોમાનથી. જેવી બીજની છે તેવી. કેમકે લોકો બીજનો જોવાને આતુર હોય છે. ને પૂનમને દિવસે કોઈ જોતું નથી. તે સાંભળી કનકાવતી કહેછે.

દોહરો—હું તમારી ગોરીયાંને, તમે પ્રિતમ મારા બાળાં જિગારો તો ઊગરે નહિ તો મૂકીશ મારા પ્રાણ. ૬૨૪

હે મહારાજ તમારી હું સ્ત્રિ થઈ ચુકીછું જો તમે જિગારોનોજ હું જિગરવાની છું નહિં તો તમ વિયોગે જુર્રાને મારો પ્રાણ મુકીશ. આવું સાંભળી સદેવંત વિચાર કરેછે કે આવો લપ વળગી. તે કેમે જશે નહિં ને મારે હજી પેડીની ખોળકરવીછે. માટે તેને એવું કહું કે જાબી રહે નહિં. એમ કહી કહેછે.

કવિત—ભેંસંકા રૂપ બની એક સુંદર, છાતી કે પાટ જુવેલ-ટકે; નાકનમેં ગજ બેલકો મોતી, ધુધટમે જો ગધો અટકે, તેડી સી ચાલ, મૃદંગસી કમર, જોલી સો પેટ જુમે લટકે; આવત આવત નેન લડાવત, એસી ગધીસે ગધો અટકે.

હે સ્ત્રિ તારા જેવી ગધેડીની સાથ ગધો હોય તે ખોસે આવાં

રાજનાં વચન સાંભળી કનકાવતી કહે કેહવે રાજ ચિડાયા માટે ચાલ કાક તરાઈતી સાથે મેળાપ કરીને બોલાવીશ. એમ કહી પોતે પોતાનો દુલ પાણીથી ભરી પોતે શીર ઊપર મૂકે છે. તે બારે હોવાથી ખભે ટેકી માથે મૂકે. તે જોઈ સદેવંત ખુશી થઈ કુંભને કહે છે.

કવિત—હમકત ચાલ ચલે ગજ સુંદર, છુટી લટાં જેસો નાગ હે કારો; દેવ નિહંગ વિહંગ કીચે પૂન, સુંદર રૂપ મદા બિજીઆરો; ચંદ્રમૂખીજ બિડાય કે ઊપર, ચુંબન લેકર શોશ સૂધાર્યો; સદેવંત કહે સુનિયો સરેવર તઠ, ધન ધન કુંભજીહારો તિહારો.

કવિત—આગેમે મારન લઈ કોઢારન, ગધે ચડાય અગર દિરાયો; પાણીસે છાંટકે ડાગસે મારકે, રેણુ સીંધાલેકી લાત ગુદાયો; ચાક ચડાય ગપડ મારકે, શીશ કાટ અગત તવાયો; એતનો દુઃખ સહો સદેવંતેતો, એતનો સુખમે આજન પાયો.

કવિત રેખનો—સુણો રાગદ્રજી પ્યારે, નેતુસે મત રહો ન્યારે; શીશ સુરંગી પાંચખી સોહીયે, લસતઅસત લાલખી મોહીયે; ગલેગત મા દુદામીકા, કમર પટકા બદામીકા; ખભે ગડગીડેકો દાસે, હાથ મે રૂમીલે બાસે; કમરે કટારા હે બંકા, શિરોઈ તલવારકા ડંકા; સજન મોરા ફૂલકા બોગી, ફૂલમે હો રહ્યા જોગી; જીનું કે હાથમે ગજગ, દેખુ સારી રેતકા મજરા; જોગી પીછે જોગત યાજીગી, સજન તકું મત લાજીગી; ધનખીચ ચંદની ચટકી, ગલે ખીચ નાગની લપટી. બેહકી કોયલડી બોલી, બદન મેરે લગ રહી હોલી; આઈ મે જોખનકી માતી, નપાયો સેજકો સાથી; કનકાવતી બોલી તુતી, તેરે પાછે લગા-જોગી દુતી; મોતી કહે ચક્કી સાહેલી સાથી, છુટાજીનું મકના હાથી.

કનકાવતી પોતે એવા તુરંગ મનમાં કરતી વરગોડો પાછો ચઢાવી ઘર ભણી ચાલી આવે છે.

સોહલો—હમક હમક ચાલી પનીહારી, અને લટકત ચાલ ચલે ભારી; ધમક ધમક ધૂધરવાલી, સોના બેડલુ ને રૂપા ઝારી. દરપ

ચોપાઈ—ચલે હમકતી ચાલ, ચલન ગત નારીયાં; કાજળ કાળી રેખ, નેણુંમે ડારીયાં ॥૬૨૬॥ પ્રિતમને જોઈ સુંદર, મોહોલે પાંધારીયાં; એવા રાજન ઉપર, લાલ હું વારી વારીયાં. ॥૬૨૭॥

કનકાવતી આવી રીતે પોતે રમઝુમ કરતી પોતાના મેહેલમાં આવી, હવે શાવળીંગા માલણીની વાટ જુવે છે. એટલામાં પેલી માલણી તેને મેહેલે ગઈ પછી શાવળીંગા માલણીને કહે છે કે મારા અગ્નિજ્વાલા રાગ સરોવર ઉપર આવ્યા છે માટે તું ઝટજઈ અગ્નિ કાઢ્ય કેમકે એમની પાસે ઘોડો હશે તેથી તું તારે ઘેર તેડી લાવ્ય ને પછી અતીતનો વેશ લેવરાવી મારે મેહેલે મોકલજે. જ્યારે હું એને જોઈશ ત્યારે અગ્નિ પાણુ આપશ. માલણી કહે બાઈ ખરચી પાણી, પછી શાવળીંગાએ જોઈની મગુસ બિઘાડી માંહીથી રૂપીઆ પાંચસેહેનો તોડો આપ્યો. તે લેઈ માલણી કનકાવતીને મેહેલે ફૂલ આપવા ગઈ. કનકાવતી માલણીને જોઈ ખુશિ થઈ જુલે છે કે તું માંડે એક કામ કર; મને મારા લાયક વર મળ્યો છે તે હાલ સરોવરપર છે માટે તું જઈ તેને ગમેતેમ કરી તારે ઘેર લાવી મારી સાથે પરણાવ. માલણી કહે ઠીક; પણ ધીરજ રાખેથી બનશે, ત્યારે કનકાવતી કહે લે તને મારી સો મોહોરાનો હાર ખરચીને માટે આપુછું પણ તેને તું ગમેતેમ કરીને લાવ્ય. માલણી કહે ફિકર નહી. એમ કહી તુરત ઘેર આવી એટલે તેનો ધણી, કહે છે રાંડ કેમ પાછી આવી ત્યારે માલણી પેલી મોહોરા ને રૂપીઆ માળીના મોં કનેમૂક્યા તે જોઈ માળી તો ખુશી થઈ ગયો; માલણી કહે તમે આટલું કેદહાડે કમાવાના હતા ? માળી કહે છે કે હું સ્ત્રી હવે ગમે ત્યાં જ કાઈ તારું નામ લેનાર નથી; જો કેઈ પૈશાવાજો હોય તો લેઈને આવજે આપણે તેને ખાલી કરીશું પછી માલણીને તો રાગ મળી એટલે વાર શી પોતે પાણીનું ખેડું લેઈને સરોવર ઉપર આવી. અને સદેવંતને જોઈને કહે છે.

હોહોરો—કીયારે દેશના તમે રાજવીને, વળી કીયાંરે તમારાં ગામ શારે કારણ તમે આવીયાને, વળી શું છે તમારે કામ.

હોહોરો—નથીરે અમે રાજવીને, વળી છેટે અમારાંરે ગામ; આવ્યા છીએ પરદેશમારે, છુંડી ચાકર રહ્યાનુંરે કામ.

હે સ્ત્રી અમે રાજ નથી પણ પરદેશમાં ચાકરી કરવા આવ્યા; છીએ. તે સાંભળી માલણી કહે છે.

હોહોરો—ચાકર જોગ નથી સાહબાને, વળી ચાકર તમ બર

હોય; આવ્યા છો કુળવંતીને કારણેને, વળી અસત વચન શું કહોય.

મહારાજ તમે ચાકર જોગ નથી. ને તમે જે કારણે આવ્યા છો તે હું જાણું છું ને તમારે સાક્ષ્ય અહીં આવી છું આવાં માલણનાં વચન સાંભળી સદેવંતને ખાત્રી થઈ કે નહિ એણે મોકલેલી પણ એનું નામ એની પાસે દેવરાવું; પેહેલું હું કહીશ તો પછી એ નહિ હોય તો ફજેતી થશે. માટે તેનેજ પુછું એમ કહી કહે છે.

સોહલો—કોણ નગરમાં રાજ રાજ કરે, અને કેની કેની દુવાઈ કરે; સુખીઆં દુઃખીયા કોણજ છે, તે વાત મુંજ આગળ કહે.

સોહલો—રાજ વીરમદે રાજ કરે, ને પૃથુરાજની દુવાઈ કરે; એક દુખીયારી રૂપાશાની નાર, અને તેના તમે લાગો છો અણસાર.

સોહલો—તુંને આજથી મારી બેઠેન ગણું, ને તારા સાહે-રીયામાં વડાઈજ કરું; નવું પેહેરાવું દક્ષણીનું ચીર, કરી લે મને વાલેશરી વીર. ૬૩૪

માલણ સદેવંતને કહે છે. મારે તો ચીર જોઈતું નથી. પણ એક વચન આપો ત્યારે સદેવંતે વચન આપ્યું માલણ કહે કે જે હ-મણાં સ્ત્રિ આવી હતી તેને તમારે પરણવી પડશે. સદેવંત કહે એ વાત તો કરવી નહિં માલણ કહે ત્યારે તમે સાચા બોલા પણ નથી. સદેવંત કહે એક વખત મને શાવળીંગા મળે ને પછી એને પરણીશ. માલણ કહે તમે ગમે ત્યારે પરણજો. પણ એને પર શો તો તમારું કામ થશે. કેમકે એ રાજની કુંવરી છે ને તમે તેને એથે જશો તોજ શાવળીંગા મળશે. નહિં તો માનન તમારીને શાવળીંગાની વસ્ત્રે કરશે. પછી માલણ સદેવંતને લેઈ પોતે અગા. રીને રાજ પહોડી. એવી રીતે ઘેર આવે છે. ત્યારે પોળાના લોકો સદેવંતને પુછે છે કે બાપ તમે કોણ છો. ત્યારે સદેવંત તેમને જવાબ દે છે.

સોહલો—અમે જાતના સોદાગર છઈએ, આ બાઈના પીયરમ રહીયે; મારે એને ફરીઆ દાલજ છે, ને તે માટે મુંને બાઈ બાપ કહે સદેવંત આવી રીતે લોકોને જવાબ આપતો માલણની પાછળ પાછળ તેને ઘેર ગયો. સદેવંત કહે જોગી થઈ એને જોઈઆવું પછી જમીશ. માલણ કહે એમ કરો. પછી સદેવંતે પોતાના શરીર

હાપર બહુત ચડાવી દીધી ને માથાના વાળ છુટા મૂકી હાથમાં
ઝોળી ઝડો લેઈ પોતે અ-બધુત બની તઈયાર થયા.

ચોપાઈ—છુટે કેશે કાય, નગરમાં ચાલીયા; બહુત ગોળા હાથ,
બાળે નાથે ઝાલીયા. અછતવાળા અતીત, નગરમાં ચાલીયા; સા-
રા શેહેરના લોક, ચાકરે ચડાવીયા.

ન્યાં સદેવંત આવા ડોળથી શાવળીંગાના મેહેલ આગળ સો-
નેરીઆ ચોકમાં જઈ અવળ જગાવ્યો સદેવંતનો અવાજ સાં-
ભળી શાવળીંગા વીચાર કરેછે.

ચોપાઈ—એતો મારો સ્યાંમ, તેનો નિરમે જાણીયે; આવની
કરીએ એકાંત, સાકરું વેંચીએ. ૬૩૮

ન્યાં શાવળીંગા ઝરખે આવી જીવેછે તો સદેવંતને દીડો. પછી
ખૂશિ થઈ રાજને કહેછે.

દોહરો—પગરે પ્રમાણે પેહેરી ચાખડીને, રાજા છૂટારે મેહે
લાજને કેશ; સૂણ સૂણરાય સદેવંતારે, તેનો બલો બળવ્યો વેશ. ૬૩૯

હે મહારાજ તમે મારા કહ્યા પ્રમાણે, બરાબર જોગીનો વેશ
બળવ્યોછે. એટલામાં એની નણદ લીલાવતી આવીને કહેછે કે જમ
વાની વખત થઈછે ને તમે કેમ બેસી રહ્યાંછો. શાવળીંગા લીલાવતીને
જોઈ મનમાં કહેછે કે વળી આ પાપ ક્યાંથી આવ્યું. હવે રાજા સાથે
વાત થશે નહિ ને વરસાદ પણ આવવા માંડ્યો. તેને લોટ આપવાનું
ખાનું કરી હેઠે જઈ વાત કરીઆવું એવું ધારી નણદને કહેછે.

સોહલો—મેહલો વરસે ડાળી ધાર, બાળુડો જોગી બોલો છે.
હાર; બાળો જોગી બહારબીજે, નેકહોતો બાઈ અમે ભિક્ષા દીજે.

હે બાઈ આ જોગી બહાર પલજે છે. તેને કોહોતો ભિક્ષા આપી
આવું લીલાવતી જોગીનું નામ સાંભળી ઝરખે જીવે છે. તો કોઈ
મહા તેજસ્વી રાજ અંકા જેવો દીડો.

કવિત—તારેકી જોતમે અંદ્ર છૂપે નહિ, સૂર્ય છૂપે નહિ બા-
દલ છાયા; રા'ડ પડે રજપૂત છૂપે નહિ દાતા છૂપે નહિ ઘર માગણ
આયા; અંચલ નારીકે નેન છૂપે નહિ, પ્રિત છૂપે નહિ પીઠ આપે
કવિ અંગ કહે શણ શાહા અકબર, કરમ છૂપે નહિ બહુત લગાએ.

પછી લીલાવતીએ મનમાં ઓળખ્યો કે મને એના પિયરમાં ધક્કો માર્યો હતો એવો છે. એવું ધારી રીસ કરી શાવળીંગાને કહેછે.

સોહલો—આવો નથી એ છે આવનવીર, ને ઊતારે વહુ એ તમારાં ચીર; જ્નેને બનીઓ છે દીલે લાંઠ, એવા ઠગ ફરે સોને સાઠ.

હું ભાભી તમે તો જાણતાં હશે કે એ ઢાક જોગી છે. પણ એતો ઠગ છે. શાવળીંગા કહે આપણે શું. ગમે તે હોય આપણે તો એને અભિયાગત જાણી આપવું છે. આવું સાંભળી લીલાવતીએ સિપાઈને ખોડાવી કહ્યું કે આ જોગીને મારી કઢાડો. પછી સિપાઈએ તે સદેવંતને ધક્કા મારી ને કઢાડ્યો. હવે સદેવંત શાવળીંગાના ઉપર ક્રોધ કરીને કહેછે. કે રાંડે મને ધક્કા મરાવ્યા. પછી માલણની પાસે જઈ બધી દફતીગત કહી. માલણ કહે કે ભાઈ તું જમી લે ને હું એની પાસે જઈ તને કાલે મળે એવો યદોપસ્ત કરી આવીશ પછી સદેવંતે ખાધું. હવે માલણ ફૂલ લેઈ શાવળીંગાના મેહેલે ગઈ શાવળીંગાએ માલણને જોઈ તેના ખોળામાં માથું મૂકી ધુશકે રાવા બેઠી અને કહ્યું કે મારી નણુદે તો એને કાઢાડી મુકાવ્યો. અને સિપાઈને હુકમ કર્યો કે હવેથી કોઈ બીજારીને પેસવા દેશો નહિ. માલણ કહે તું શિદ્દને ચિંતા કરે છે. હું સો ઉપાય કરી તારે મેહેલે મોકલીશ. શાવળીંગા કહે એ વાત ખરી પણ મેં શેફને સાત દિવસનો વાયદો કર્યો હતો. તે આ જ સાત દિવસ પૂરા થશે. તે શો ઉપાય કરે. માલણ કહે કે શેફ આવે એટલે પેહેલ વેહેલી વચન લેઈ કહે જ કે મને એક હુંશ છે તે પૂરી કરે. પછી શેફ વચન આપે એટલે કહે જ કે એક નવો મેહેલ બાંધો ને તેમાં આપણે વાસ પુજા કરીએ. પછી હું સદેવંતને તારે લાં મોકલીશ. એમ કહી માલણ પોતાને ઘેર આવી સદેવંતને કહે ભાઈ એ મેહેલ નવો ચણાવા માંડે લાં મજુર થઈ જવું પડશે. ત્યારે સદેવંત કહે બીજાની બેહેન મજુરી બીજા માગી ત્યારે તમારાં ઉપાડતાં શી શરમ આવશે. હવે રાત પડી એટલે રૂપાશા શેફ શાવળીંગા પાસે આવ્યા પછી શાવળીંગા શેફને કહે કે તમે મને વચન આપો કે હું કહું તે તમારે કરવું. પછી શેફ કહ્યું લે આ મારું વચન છે. શાવળીંગા શેફનું વચન લેઈ કહ્યું કે તમે એક

નવો મેહેલ કરાવો. ને તેમાં આપણે વાસપૂજા કરીએ. શેઠ કહે ઠીક. પછી શેઠે ગુમાસ્તાને બોલાવી કહ્યું કે એક મેહેલ હાલ હાલ કરાવવો છે. માટે જે સામાન જોઈએ તે જિતાવળા લાવો. ને શેઠેરમાંથી કડીયા સૂતાર જેટલા હોય તેમને બમણો રોજ આપી. આપણે ઘેર લાવો ગુમાસ્તાએ શેઠનું કહ્યું સાંભળી તરત સામાન લાવી ઢગલા કરાવ્યા. ને આખા શેઠેરના કડીયા સૂતાર ને મજૂર બોલાવી. તાબડોતોબ કામ ચાલતું કર્યું. હવે પેલા કડીયા ને મજૂરનાં ટોળે ટોળાં માલણના ઘર આગળ યઈને જાય છે. ત્યારે માલણ તેઓને પુછે છે કે તમે ક્યાં જાઓ છો મજૂરો કહે રૂપાશા શેઠના મેહેલ ચલાય છે તે કામે જઈએ છીએ, માલણ કહે કે ત્યારે મારે ઘેર પણ એક મજૂરીયો માણસ આવેલો છે તેને કામે લેઈ જશો ? ત્યારે મજૂર કહે કે મોકલોને એમાં અમારું શું જશે, પછી માલણે સદેવંતને કાટલો ખાદીનો પોશાક પેહેરાવી મજૂરનો ડાળ બનાવી તેમની સાથે મોકલ્યો હવે સદેવંત ત્યાં જઈ પાલક ઊપર ઊભા રહી ત-ગારાંને ટોપકીયો આપે છે શરીરે પરશેનો વળ્યો છે, ગરદન બેશી ગ-છે રાગનો કુંવર કે જેણે એક પાણીનો લોટો સરખો પણ બ-રેલો નહિ ને આવું કામ કરવું પડે છે શાવળીંગાને રૂપાશા સોટકાં બાજુ રમે છે તે સામસામી હરયા મશકરી કરે છે શાવળીંગા સદે-વંતને મેહેનત કરતો જોઈને પોતે રમતાં રમતાં ધાવ કહ્યો.

હાહરે—પડપડ પાસારે ચોઘણાને, વળી પડપાસારે પોખાર; શોગટડીરે પરવશ પડીને, તુંતો લેલેરે કડીયા ગાર.

આવો શાવળીંગાનો અવાજ સાંભળી સદેવંત કહે છે.

હાહરે—દેઈ દીકું દેવનું, વળી દરસન કરવારે જાય; દરશન તો પરશન નહીને, તું પણ પાસાપોખાર, હંસ ગયો સરોવર વીશેને, વળી દીકું અમરીત સાર; દીકું પણ ખીધું નહીને, વળિ પણ પાસાપોખાર.

શેઠ આવી રીતે બંનેનું બોલવું જોઈ શાવળીંગાને કહે છે કે તે કડીયાને શું કહ્યું શાવળીંગા કહે કે આપણે રમીએ છીએ તે કડીયો સામું જોઈ રહ્યો છે. માટે કહ્યું છું કે તું અમારા સામું શું જોઈ રહ્યો છે તું તારી મેળે માર લેને, અમે શેઠ આ કડીયા રમત-

રાણીયાં કરેછે. માટે એને રાજ આપો, શેઠ કહે છે. રહ્યો. શાવળીંગા કહે શું પૈસા હરામના આવેછે. એમ કહી બી સદેવંત-નું કાંડું ખાલી કહું કે ચાલ તને હેઠળથી અડધા રાજના પૈસા અપાવું. એમ કહી હેઠળ લેઈ ગઈ. પછી સદેવંત શાવળીંગાને કહેછે.

દોહરો—પગેરે ગારો ખુદીયોને, વળી માથે તે પથર ધર્યાં; શાવળીંગા તારે કારણેરે, મેંતો શાં શાં કામ જોને કચ્યાં.

સોહલો—કંઈ કંઈ કામરે કીયાં, કામનીકાજ કડીઆરે થયા; મુજને લાગ્યો તારો રંગ, રાજ છોડયું મેં તારે સંગ.

હે શાવળીંગા તારા કારણે મેં રાજ મુકીને જોગી થઈ બીજા માગી ને વળી અંતરું હતું તે તમારાં પણ ઉપાડ્યાં. શાવળીંગા કહે મહારાજ પ્રિતનું કારણ એવુંજ છે. સદેવંત શાવળીંગાને જોઈ ખુશી થઈને તેના ગળામાં ન્હાય નાંખવા જાયછે કે શાવળીંગા બોલી.

સોહલો—મત્રોડ મત્રોડ આંખાડાળ, કેહેડ પતલી શીરલંબેખાલ પૂરીશ રાજજી તમારાં લાડ, આજ સાંજરે ચંપાને ઝાડ.

હે મહારાજ તમે હમણાં ઘેર જાઓ ને આજ સંધ્યાકાળે મારા મેહેલ પાછળ ચંપાખાગછે. ત્યાં આવી બેસજો ને હું છો તે અચુક ત્યાં આવીશ. સંધ્યાકાળ પડી એટલે સદેવંતરાજ પોતે પોશાક પેહેરી. એક ચંપાના થડ નીચે જઈ જાનામાના બેઠા. હવે પોહાર રાત ગઈ તો પણ શાવળીંગાને જવાનો વખત મળતો નથી. અને વી ચાર કરેછે કે રાજ આવ્યા હશે ને પાછા જશેતો માંડ વચન ખાલી જશે ને મારા ઉપર ગુસ્સો કરશે. પછી પોતેપોતાની પાસે એક મેહેલ હતો તેમાં શેઠે રૂબરૂ હતું. ત્યાં જઈ દીવાશળી લઈને તે મેહેલ સળગાવ્યો અને જ્યાંહાં મેહેલ સળગ્યો એટલે તો તેના તણખા બીડીને ચંપાખાગમાં જવા લાગ્યા કે ખાગનાં કુતરાં ભર્યાં તેથી ખાગવાને જણ્યુંકે ચોર હશે તેથી તે પકડવા આવ્યો. સદેવંત જીવ લેઈને નાઠો. તે માલજીને ઘેર આવી ઉભો રહ્યો. માલજીને સદેવંત કહેછે.

દોહરો—છળ કરીને મને છોતયોને, વળી મેલાવીછેરે લાજ; પરજીને કારણે, મેંતો છોડ્યાં સોના જેવાં રાજ. ૬૫૨ સોહલો.

મેલ્યું મેં સોનેરીનું રાજ, ને એકેના સરીયું માઈ કાજ; સમસ્યા સ
મજ્જ લે બાળે વેશ, હવે હમે જઈએ પરદેશ. રાંડે ઠગ્યો મારી
લીધી લાજ, હવે નહિં રહું જીવાનો આજ; રાંડે છેતરી ક્યો ખી-
જે છેવ, મેહેલાઓ પાટોધરનો મેહેલ.

હે મેહેનમેં એને કાજે મારી લાજને આખર મૂકીને માઈ સોના
સરખુ રાજછે તે મૂકી અહીં સુધી બટકાવા આવ્યો. મને વાયદો
કરીને ત્યાં બેસારી મુંક્યો. ને એતો આવી નહીં માટે હવે મારે
રહેયું નથી ગમેને દેશ પરદેશ જઈ રખડી મરીશ. માણસ કહે
ભાઈ તું અકળાયછે શીદને હું તને ગમે તેમ કરી કાલે ભેગાં ક-
રીશ. પેલો મેહેલ સળગ્યો એટલે શાવળીંગા પોતે પોતાના મે
હેલમાંથી નાહી તેવી ચંપાળાગમાં ગઈ અને જુવેછે તો ચંપાળા
ઝાડ નીચે સદેવંતને દીઠો નહિ. એટલે રીસ કરી ચંપાળા ઝાડને કહેછે
દોહરો—ધરતીરે ઉડીહું તો વનમાં ગઈને. વળી વનમાંરે લા
ગી લાલ; ચંપાતું જળે જડામળથીરે, માઈ એકે કામ નવથાય.

હે ચંપાતું જડામળથી જળેકે તારા ઝાડના વાયદે માઈ એકે
કામ સફળ ન થયું. સારે ચંપો કહેછે.

ચોપાઇ—લાગ્યા લાખેણા મેહેલ, જળુ પરજનળીઆં; એનીરે
લાગી આંચ, પંખીરે સરવે ઉડીયાં. એને સમે જાને કોય કુતારે
બસીયા; રાજને લાગી ખીક, ઉડીને નાસીયા.

હે સ્ત્રિ મને શું કરવા શ્રાપદેછે. રાજતો આવ્યા હતા પણ મેહેલ
સળગ્યો તેના તણુઆથી પંખી ઉડ્યા તે જોઈ રાજ બિહીને જતા
રહ્યા. શાવળીંગા પછી પક્ષિઓને ગાળો દેવા લાગી.

દોહરો—કોયલ કાગને માણસારે. મૂવા તમ પર પડજોરે વીજ;
લાખેણા મોહોલ પરજનળીયારે, માઈ સર્વુ નહિ એકે સીજ. મરજો
કાગા તમે કોયલડીને, વળી પડી રહેજો કામોરે હામ; બાલમ મારો
વિયોગે ગયોને, માઈ એકેના સરીયું કામ. સોહસો—એકે ન સ
રીયું માઈ કામ, ને હધયામાં રહી ગઈ ઝાઝી હામ; જોજન એતું
બાળે વેશ, ક્યાં લખ્યો દેશ પરદેશ.

હે કાગને કોયલો તમે જ્યાં હો ત્યાં ઠરી જજો. કે મારો બા-

લમ તમારાથી બિહીને વિયોગે ગયો. એમ કહી પાછી પોતાના મેહેલમાં આવી નિરાશ થઈ સૂઈ રહી, હવેવાંહાંણુનો પોહોર થયો એટલે માલણુ ડુલ લેઈ શાવળીંગાને મેહેલે ગઈ, માલણુને જોઈ શાવળીંગા કહેછે, હુંનો ગઈતી પણ મારું કરમ ડુટુંલું તેથી એમ થયું. એમ કહી રોની જાયછે. ને કહેછે.

ચોપાઈ—લગાજા લાખેણા મોહોલ, સજન છેહદેહ ગયાં; અનંડાં આરોગાયે કેમ, અન તો અગરાજ થયાં. પરદેશણુના સ્યામ, મીટનહીં બાળીએ; તો સાચું માનસઈઅર, પ્રાણુનિએ પાડીએ. મળશે પરદેશણુનો સ્યામ, જવાળ શો આલશું; સાચું માન સેયર, પ્રાણુઅમે પાડશું.

હે જોહેન તું એને ઝટ માન લેગો યાય એનો જીપાય ખોળી કહાણ. નહિં તો મારે વળી મરવું પડશે. પછી માલણુ કહેછે.

ચોપાઈ—રૂયોરે તારો સ્યામ, તેનેરે મનાવશું; જસે પરદેશ માંહે, તો કાગળે તેડાવશું. સજયર તારા સ્યામને, અમેરે લાવશું; નહિ આવે તારો સ્યામ, તો પ્રાણુ અમે પાડશું. દોહરો—હું એ નગરની માલણીને, ફરતીરે વેચું ડુલ; કાણુ એને વોરસેરે, બુડી મુધારે જોનાં મૂલ.

હે બૂડી તું શું કરવા રૂદન કરેછે એને હું તારી સાથે મેળવીશ એને કાલે વણું ખાટું લાગ્યું હતું. ને કહેતો તો કે હું જઈશ. પછી મેં ઘણું કહીને, રાખ્યો છે. અને તારા વગર તેને વોહોરે એવું કાઈ બીજું દુનીઆમાં નથી માટે તું આજ માંદી થા અને એને હું વધદ કરી મોકલુંધું. પછી તુંએ આવે એટલે છુણજો ને પછી આ તાણું છે તે જીઘાડજો, એટલે સુરંગમાં થઈ રાજા વિરમહેના મેહેલમાં જવાશે. પણ મેહેલ સળગાવીને બુગતીથી જજો. ત્યાં રાજા વિરમહેની કુંવરી કનકાવતીછે તેને પણ સદેવંત જોડે પરણવું છે તેથી તમને તે સંધરશે. અને હું એને કહેતી જીજીધું કે એ બંને આવે તો તારા મેહેલમાં રાખજો. એમ કહી માલણુ જીહીને કનકાવતી પાસે આવી અને કહ્યું કે આજ રાતરે સદેવંતને શાવળીંગા સુરંગમાં થઈ તારા મેહેલમાં આવશે માટે સાચવજો. કનકાવતી કહે ઠીકત્યારે તો હું પણ મારો

પક્ષગ છે તે તેના મોં જીપર ઢાળીને સૂઈ રહીશ માલણ ત્યાંથી ઘેર આવી અને સદેવંતને કહ્યું.

સોહલો—વિરા તું લેને હકીમનોરે વેશ, માંધેરે મેહેલ તું છુ-
ટાકેશ; જો કોઈ પૂછે રંકને રાય, પંડ તણો પતિયાર ન જાય.

માલણ કહે તું વધદ થઇને જા અને કોઇ પૂછે તો તેને તું જવાબ દેતો જજે. કહી બધાંતો નહિં નહિતો વરતશે તો પછી તારો પતિયાર જશે અને આ છેલીવારનો મેળાપ છે ત્યારે સ-
દેવંત કહે એહેન એમાંતો મને કહેવું પરંપ્રેમ છેજ નહિં એવી તરેહના વેશ ભજરતાં મને બણા આવડેછે પછી સદેવંત માયા ના વાળ છુટા મુકીને માથે પટકો બાંધિ હાથમાં ખલસી લેઇને મોટો ઝમો પેહેરી અબધુત હકીમ બની શાવળીંગાના મેહેલ ભ-
ણી ચાલ્યો જાયછે,

સોહલો—દવારે દાર સખ મેરી પાસ, મેં જ્યાં જાઈ ત્યાં રોગ હોવે નાશ; ખુટિ હોય તેને આવરદા દેજી, ને મેતો હકીમ દિલ્લીકા હોજી, મોતિકા દીયું મોતિબાર, નગર ગલીયુને ફીરંદર બાર; મેરી દવાકા જખરા કામ, નવખંડ ધરતીમાં મેરા નામ.

સદેવંત પોતે એવી રીતે બોલતો બજારમાં થઇ ચાલ્યો જાય છે એટલે દુકાનમાં શેઠ બેઠા હતા તે કહે કે હકીમજી તમે વૈદ્ય જણોછો સદેવંત કહે શેઠ મેં સખ કામ જાનતા હુ પછી શેઠ પો-
તાને ઘેર લાવ્યા સદેવંત શાવળીંગાને જોઇ શેઠને કહેછે,

સોહલો—ચોસઠ જોગણી આવન વીર, જા ઉતાર પરનારી કા શીર; બડેબડે ખવીશુંકું મેં ધર રગડું, મેતો હકીમ કોઈથી ન ડર; જોળીને આખદી મેરી પાસ, મેં જાઈ ત્યાં રોગ હોવે નાશ; મૂવા માણસ હું જીતા કર, મેં હકીમ એકીલા ફરં.

હે શેઠ મેરી પાસ સખ ઇલમહે, ને મેને બડે બડે ખવીશુંકું રીરસતેકું તામે કીયેહે. પછી શાવળીંગાને માથેથી દાણા ઉતારી જોઇ શેઠને કહેછે.

સોહલો—જસ દીનસે તેરા ખીઆહુવા, તીસ દીનસે તમ હુવા જુવા; એકલી એકાએક નીસરી બહાર, તીસ દીનસે માંદી

હુધ તેરી નાર. પેહેલી રાતકા તુને ઉતારાકીયા, આઠ શેઠ લે તુ જ-
મને ગયા; ખાયા પીયા હુઆ હુશિયાર, રાત બધી પડ રહે એક ઠાર.

હે શેઠ તું પરણવાને ગયો ને ઓળે દિવસે સાસરે જમવા ગયો
પછી કન્યાને તેડી લાવતાં રસ્તામાં તારી ગાડીઆ છુટી, ત્યાં તેરી
ઓરત પીસાળ કરનેકું એક પાલીએકી પાસ બેઠી વાંસે બલગન
બલગાહે. શેઠ કહે સાચી વાત સાચી વાત સાહેબ હવે તેને તમે
સાજ કરો. પછી સદેવંત ધૂપ ધુમાડો મગાવીને પછી શાવળીંગાના
સામે બેસી ધૂપ કરવા માંડ્યો ને ખોટા મંત્ર બલવા માંડ્યા. પછી
શાવળીંગા આંખો લાલચોગ કરી સદેવંતના સામું જોઈ કહેછે.

દોહરો—ધેલા વધદિ તને ગમ નહીંને ભુંડા દુઃખ વિના શીદ
બાળ; ને દુઃખે હુંતો દુખળીરે, ભુંડા તે દુઃખ માઈ તું ટાળ.

હે વધદિ માઈ થએલું દુઃખ ટાળતો નથી ને મને અમથો શીદ
બાળેછે. તે હું નહિ નીકળું સદેવંત કહે કયા તું નહિ નિકળે તેરેકું
અખી સીસામે ઉતારતાહું. એમ કરી જ્યાં ધૂપ કયો એટલે શાવ
ળીંગા ધૂણવા લાગી. ને જ્યાં ત્રણ પહોર થયાને ચોથી ઠીપને
લેઈ પોતે મોંમાંથી બઠકા કહાડવા માંડ્યાં એટલે શાવળીંગા કહે
કે હવે જઈશું. પછી સદેવંત પેલા શેઠીઆને કહેછે કે, દેખો અમથો
આગીઆ બેતાલકા સપાટા આતાહે. માટે તુમ સખજણે આંખો
મીચો. નહિતો અધે હોજનવગે. પેલા શેઠ કહે ખરીવાત, ચાલો ખી-
જા મેહેલમાં જઈએ. એમ કહી બધાએ જતા રહ્યા; સદેવંત અને
શાવળીંગા બન્નેએ મેહેલમાં રહ્યાં. હવે સદેવંત શાવળીંગાને કહેછે
કે કેમ શું કરવુંછે. શાવળીંગા કહે મહારાજ આ બોયર મને
માલણ બતાવી ગઈછે. તે તઈઆરછે. પછી શાવળીંગા પોતે શેઠના
ઘરમાંથી જે સામાન લેવાનો હતો તે લેઈ એક બિલાડીની કોટ
માં ઝાંઝર ઘાલી કોઠીમાં ઉતારી મેહેલ સગમાવી શુરંગમાં ઘઈ
સદેવંતને શાવળીંગા પોતે ચાલી નિકળ્યાં હવે મેહેલ બળતો જોઈ
તમામ શેઠ દોડ્યા. અને જુવેંછે તો મેહેલ બરબરાટ લાગેછે. મ-
હી પેલી બિલાડી કુદેછે. તેનું ઝાંઝર વાગેછે. તે જોઈ શેઠ કહેછે
કે શેઠાણીને પેલો વૈદ એ જણ બળી મરેછે એમ કરતાંતો ઘડી

એકમાં તમામ મેહેલ બળીને ખાખ થઇ ગયા. શેઠ પોતે શેઠાણીને બળી મુઠ બેઠ ઘણા દિવસો થઈને બેઠા છે કે હવે મને આવી રૂપવંતી સ્ત્રી મળનાર નથી. હવે સદેવંતને શાવળીંગા પોતે સુ-રંગમાં થઈ કનકાવતીને મેહેલે ગયાં. ત્યાં કનકાવતીએ સુરંગનું મોં જિઘાડીને પોતાના મેહેલમાં લીધા હવે કનકાવતી અને સદેવંત ત-થા શાવળીંગા પલંગ જિપર બેઠા છે તે વખત કનકાવતી રાગની ચતુરાઇ જોવાને શમશ્યાઓ પૂછે છે.

દોહરો—સોંધામાં સોંધુ કીચને, રાગ વાહાલામાં વહાલું તે શુ હોય; દેખતામાં દેખતો કીચોને, રાગ અંધામાં અંધ જોને કોય. વૃધ-માં શું હશવાપણુંને, રાગ કીચા ગાયનમાં ગુણ; અતિ સુખશેમાં રતું ને, વળી સુખે સુવેરે નહી કુણ.

તે સાંભળી સદેવંત કનકાવતીને જિતર આપે છે.

દોહરો—રાગ કહે રાણી સાંભળોને, વળી પુછ્યું તેનોરેપાર; અકલ નથીરે કાંઈ એવડીરે, રાણી રાખજે મારોતમે બાર. સોંધુ જે સક્ત મળેને, વળી જીવથી વહાલું નહિ કોય; માની આંખેરેદેખતોને; વળી અમાની અંધજ હોય. હસવીવૃધની વરણુગીને ને, વળી ગુણ હરી ગાયનમાં; સુખ અતિ સંતોષમાંને, વળી કરજીથી સુખે ન સુવાય.

હે રાણી તમે પૂછ્યું તેનો આ જવાબ છે. વળી પૂછવાની ઈચ્છા હોય તો પૂછો. કનકાવતી રાગનું વચન સાંભળી ખુશિ થઇ. અને વહાણાનું પોહોર થયું એટલે પોતાના પિતાની પાસે જઈ કહે છે. કે હે પિતા જે હું જળદેવતીને ઈચ્છાવર વરવાને રોજ ગાગરબેડીઆં પુજતી હતી તેથી મને મારી મરજી પ્રમાણે વર મળ્યો છે. વિરમદે રાગ કહે કે કોણ છે. કનકાવતી કહે એ રાગ શાસ્ત્રીવાહનનો કુંવર સદેવંતને આપણા નગરના શેઠ રૂપાશાની વહુ શાવળીંગાને લેઇને આવ્યો છે. ને એને સાંરે એ કુંવારી રહી છે. રાગ કહે કે એ વાત હું માનું નહિં માટે માહારી પાસે બોલાવ. પછી કનકાવતી સદેવંત અને શાવળીંગાને પોતાના પિતાની પાસે તેડી ગઈ. શાવળીંગા રાગ પાસે આવી રાગને કહે છે કે, પિતા હુંતો એને સાત અવ-તારથી વરેલી હું ને શક્તે તો મેં મારી દાસી પરણાવી છે. રાગ

કહે કે તમારા કહેવાથી માનું નહિ. પણ શેઠને બોલાવી પુછું પછી રાજાએ શેરખાં અને રતનખાં જમાદાર હતા. તેમને બોલાવી કહ્યું કે તમે જમ રૂપાશા શેઠને તેડી લાવો. પછી જમાદાર જમ શેઠને કહેછે કે રાજા તમને દરબારમાં બોલાવેછે. શેઠ કહે કે હમણા દરબાર હુધી ગયો કે જીવ પડીકે બાંધ્યોછે, કાલ અત્યારે વડુ પરણી લાગ્યા હતા તે બળી મુછછે. જમાદાર કહે એતો દરબારમાં એ રહી. રાજા શાસીવાહનનો છોકરો સદેવંત લેધ આવ્યો છે શેઠ કહે ખરી વાત હશે કેમકે એજ કાલે કપટથી વધદિ થયેને આવ્યો હશે. પછી પોતાના સગાં વહાલાંને બોલાવ્યાં ને બધી વાત કહી પછી બધા વાણીયા એકઠા થયા અને કહેછે.

દોહરો—વેદ થયેને આવીએને, વળી લેઈ ગયો શાવળીંગા નાર; રાજદરબારે સંચર્યોરે, રાજા વિરમદેને દરબાર.

ચોપાઈ—શેઠ મળ્યા શાહુકાર, મળીને બાધી થડી; કોકનીવ હુ દીકરી, પરાણે શું લેશે જડી. આજ નથી શેહેરમાં રાજા, હડતાળું દોહાટડે; લીલા કવિનું કામ, ભુંડું કયું બાટડે.

તમામ વાણીયા એક સંપ કરી કહેછે કે, એતો કપટ કરીને લેધ ગયો પણુ ન્ને હાયમાં આવ્યો હોતનો મારીને કકડા કરી નાખત પણુ શું કરીએ રાજાના દરબારમાં ગયોછે. પછી સૌ એક સંપ કરી રાજાના દરબારમાં ગયા. ત્યાં રાજા બેઠા છે. ને જોડે સદેવંતને શાવળીંગા બિલાડે છે બિલાછે. પછી રાજા શેઠને જોઈ કહેછે

ચોપાઈ—શેઠ મળ્યા શાહુકાર, તેતો અમે જાણીયા; સાચેરેસાચુ બોલો, વેપારી તમે વાણીયાં. રાજદરબારમાં કાય, અસલ નવાં ભાંખજે; હોય કુંવરનો વાંક, તો માણસછે તે રાખજે,

રાજા કહે કે સાચે સાચુ બોલો, જો કુંવરનો વાંક હોય તો તમારી સ્ત્રી તમે લેઈ જાઓ, રૂપાશા શેઠ તો પોતે શાવળીંગાને જોઈ નિચું બાંધ્યું તે જાંચું પણુ જોવાવુ નથી પછી શાવળીંગા કહેછે કે, હે રાજા એને હું પરણી નથી મેં મારી ભવિગીઆ દાશી પરણાવીછે ને તે કરતાં ન માનો તો તેમનો ગોર દેવજી વ્યાસછે,

તેને બોલાવીને પૂછે કે તું કોને સુડી પાનેતર પેહેરાવીને પરણાવી છે, એ સાંભળી રાજા શેઠને કહે છે, કે જો શેઠ એ વાત સચ્ચી હોયતો છુટકા કરી ઘેર જાઓ, ને જુઠી હોય તો દેવજીને બોલાવે; પછી શેઠ કહે છે.

દાહરે—રૂપાશા તો એમ બોલીયાને, રાજા સાંભળો મારી એક વાત; સદેવને તો ઝાઝી કરીને, માઈ માણસ ન રહું હાય.

હે રાજા તમે કહો છો કે છુટકા કરો પણ વગર છુટકે છુટકા છે કે તેને રહેવું નથી. પછી છુટકાનું શું કામ છે. એમ કહી પોતે ઘેર આવ્યા. હવે રાજા વિરમદે પોતાની કુંવરીને સદેવ તંત્રે પરણાવા કાળે ઘડીઆં લગન લીધાં ને પોતે ચોરી બંધાવીને પોતાની કુંવરીને અને શાવળીંગાને પોતાને ઘેર પરણાવે છે.

ચોપાદ—ચોરી બંધાવી ચાર, પ્રિતે પરણાવીયાં; રાજાં બેઠા એક, બે કોરે બે રાણીયાં. ધવળ મંગળને ધોળ, વધાવારે વાગીઆં; શુભલગ્ને શાવધાન, પ્રિતેથી પરણાવીઆં.— પછી રાજા વીરમદેએ બંનેને કન્યાદાન દીધું. ને વાજતે ગાજતે પરણાવ્યાં. પરણી ઉઠી પોતાના રંગમેહેલમાં ગયાં. પછી શાવળીંગા સદેવ તંત્રે કહે છે.

ચોપાદ—વાહરે વાલમ વાહ, જનમારો બધો હારીયાં; કંધા તમારે કાજ, રહીતી હું કુંવારીયાં, ૬૯૬

હે મહારાજ તમારે સારું જનમારો હારીને કુંવારી રહીતી તો તમારું કામ થયું ત્યારે સદેવ તંત્રે કહે છે.

સોહલો—ગધેસંગ અવતાર થયો જ્યાંય, વિપ્રચંદ્ર હું વધ્યો તો ત્યાંય; કપીલ યદ્દને વાવ્યમાં રહ્યો, માર ખાવા મદારીને ઘેર મચ્યો. ૬૯૭ સુડાને વેશે નાગે ગળ્યાં, ચક્રવા ચક્રવી યદ્દ દવમાં બળ્યાં. મોર યદ્દ બાળ્યુંતું અંગ, વિપ્રચંદ્ર વિધાવ્યું તંત્ર

હે રાણી તારે કારણ સાત અવતાર એમ બોગવવા પડ્યા છે. ને તું કહે છે કે હું કુંવારી રહી તો કામ થયું પણ કે જો તું કે

વારી ન રહી હોત તો હું વળી તારા પાછળ રાજપાટ મુંકીને બટકત શું કરવા એમ કહી ત્રણજણ સૂતાંછે.

ચાપાઈ—રંગમેહેલની માંય, ત્રણે જણ સુઈ ગયાં; લખ્યાહતા છઠીના લેખ, નામતો અમર રહી ગયાં ૬૯૯

પોતાને વિધાત્રાએ લેખ લખ્યા હતા તે પ્રમાણે છ અવતાર વિયોગે ભોગવી સાતમે અવતાર આટલું દુઃખ સહીસંજોગ ગતિને પામ્યાં. વદાણાનુંપોહાર થયું કે રાજ્યએ જવાની તથ્યારી કરી.

ચાપાઈ—ધીધી વાગ્યાં હોલ, જનને જોડાવીયાં; અમીર ને ઉમરાવ, સાથે સરવે ચાલીયાં ૭૦૦ રાજ્ય વિરમદે કાચ, કામ તો ભલાં કર્યા; પરણી સદેવંતરાય, ઘરદીશાએ પધારીયા ૭૦૧ ગોર આવીને કાચ, આશીશું બહુદીએ; બાટ ચારણને કાચ, દાન અતીશે દીધે.

સોહલો—સદેવંતરાજ નિસર્યા બહાર, નગરલોક મળ્યારે અપાર; શીખું લઈને જોડી જન, રાજ્ય વિરમદેએ દીધાં માન. આઠણ સરવેને દીધાં દાન, મનમાં નહી જરા અભિમાન, વહેલા વહેલા તમે આવજો, સદેસા સારા કહાવજો.

કવિત છપો—કુંકણ, દમણ, કનોજ, કચપંચાલ તેલંતર સ્વેતબંધરામેશ્વર, સાતસાહેર, જાડખંડમેવાડ, ગુજરધર વેરાડખંડ, એટલા પાટ, ઇદરવચે, શાખા બાંધી શાલીવાન, ભોમ દક્ષણભોગવે મલક શેહેર મેવાડ, તેમાંરાજ મુંગીપર, નવકોટીમારવાડ, ધજખ ધ ધગ લાગર, નવ લખી બજાર, કોશ પચીશ અનામે, શોભા શેહેરની જોઇ, વારંવાર ઇંદ્ર વખાણે તે ફરતે સમુદ્ર; ચોફેર તે ફરે, શાખા બાંધી શાલીવાંણ, રાજ કરે એક ચક્રવે.

રાજ્ય વિરમદે એ સદેવંતને હાથી, ઘોડા, રથ, અને ચોડું વણું લશ્કર આપીને વદાય કર્યા. હવે સદેવંત રાજ્ય ત્યાંથી પોતે પોતાના નગરમાં આવ્યા.

(૧૪૪)

ઘોપાઈ—ધીધી વાગ્યાં ઢોલ, શેઠેર પોતાને આવીયાં; આગ્યાં મોહોલાં માંય, મોતીડે વધાવીયાં. ગરીબ ગરબાના કોય, દુખ સર્વેનાં કાપીયાં; સરવ રાણી શીર મોડ, શાવળીંગા પાટોધર થાપીયાં; થડ થડકે કોય, કંવેશ્વર કહી ગયા: શાખા બાંધી શાકીવાન, નામતો અમર રહી ગયાં.

ઢાલુરો—એવી પ્રિયુ કોઈક કરેને, વળી શાખારે બાંધી શાકીવાન; કોઈ કંવેશ્વર કહી ગયાને, એમનાં અમર રહી ગયાં નામ.

સોહસો.

એ વારતા સંપુરણજ કરી,
વાણી નિરમળ સસિક ભરી;
સદેવંત શાવળીંગાના પેહોંબ્યા કોડ,
એક વાર યોસો જે જે શ્રી રણછોડ.

છપાવનારાઓને ખુશ ખબર.

જો તમારે કાંઈપણ પુસ્તક—ચોપાનીયું, હેન્ડબીક્ષ વગેરે છપાવવું હોય તો જરૂર “અમદાવાદ મુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.” ને યાદ કરવું. સફાઈદાર કામ બેઠવું હોય તો “અમદાવાદ મુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ” ને બુલવવું નહીં. ધણીજ સરના બાવમાં છટાદાર છપાવવું હોય તો આતું છાપખાનું પી.તું બાગ્યેન મળશે. ટાઈપો નવા, પ્રેસો નવાં, અને મીઠે દરેક જાતના સામાન ખાસ નવોજ મંગાવો છે, તે જોવાથી ખાભરી થશે મુજરાતી, ખાખ-મોથ તેમજ ઈંગ્લેન્ડમાં છપાવવું હોય તો આંહીજ પૂછવું. મુદતસર કામ કરી આપવામાં આવે છે, કાંઈપણ પ્રકારનાં દમો પ્રપંચ નથી. છપાઈ ભભકાદાર થાય છે, કામદારો અનુભવી છે. એકવાર કામ આપી જુઓ એટલે ખાતરી થયા જગર રહેશેજ નહીં. યાદ રાખજો કે તેના માલિકોએ વધારે કમાવાનો લોભ રાખ્યો નથીજ. “નાને કોળીએ વધારે જમાય” એવો નિયમ રાખ્યો છે. જરૂર હોય તેઓએ મનેજરને કાખવું. મુ ૦ અમદાવાદ.

રામખાણુ દવા—અકસીર દવા.

ધાતુ સંબંધી ઘણા રોગ દૂર કરી શરીર ખૂબ મજબૂત કરવું હોય તો “ધાતુપુષ્ટીની ગોળીઓ” મંગાવજો. એક ડબ્બીના દોઢ રૂપિયા + “ખાખ રક્ષક ગોળીઓ,” એક ડબ્બીના ૧-૦-૦ + “પુરુષોત્તમ દુધ પાઉડર” પડીકાના ૦-૪-૦ + તાવ નાશક, ખરજવાની દવા, નેત્ર ચદ્રોદય, વજી મલમ, ચેતપ્રદરની વગેરે અનેક જાતની હોતેદમદ દવા અમારી પાસેથી મળશે.

અમે તે રોગ ઉપર રામખાણુ દવા જોઈતી હોય તો રૈ-મની ચિકિત્સા સાથે પત્ર લખી ખુલાસો કરવો.

પુરુષોત્તમ કહાનજી ગાંધી—લીબડી, કાઠિયાવાડ.

